

Στοιχεία σχετικά με τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό ενηλίκων και νέων στην Ελλάδα

Το παρόν πόνημα δημοσιεύεται με ευθύνη του Γενικού Γραμματέα του ΟΟΣΑ. Οι απόψεις που εκφράζονται και τα επιχειρήματα που χρησιμοποιούνται σε αυτό δεν αντανακλούν απαραίτητα τις επίσημες απόψεις των χωρών μελών του ΟΟΣΑ.

Το παρόν έγγραφο, καθώς και όλα τα δεδομένα και οι χάρτες που περιλαμβάνονται σε αυτό, δεν θίγουν το καθεστώς ή την κυριαρχία επί οιασδήποτε επικράτειας, την οριοθέτηση των διεθνών ορίων και συνόρων ή την ονομασία οιασδήποτε επικράτειας, πόλης ή περιοχής.

© OECD 2024

Η χρήση του παρόντος πονήματος, είτε σε ψηφιακή είτε σε έντυπη μορφή, διέπεται από τους Όρους και Προϋποθέσεις που βρίσκονται στη διεύθυνση <https://www.oecd.org/termsandconditions>

Το παρόν έγγραφο συντάχθηκε με την οικονομική αρωγή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις που εκφράζονται σε αυτό δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί ότι αντικατοπτρίζουν την επίσημη γνώμη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παρακαλείστε να αναφέρετε την παρούσα δημοσίευση ως: ΟΟΣΑ (2024), Στοιχεία σχετικά με τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό ενηλίκων και νέων στην Ελλάδα

Η παρούσα είναι ανεπίσημη μετάφραση. Παρόλο που έχει καταβληθεί κάθε προσπάθεια προκειμένου να υπάρχει αντιστοιχία με το πρωτότυπο κείμενο, η μόνη επίσημη μορφή είναι το αγγλικό κείμενο που διατίθεται στον δικτυακό τόπο του ΟΟΣΑ.

Πρόλογος

Ο ΟΟΣΑ συνιστά στις κυβερνήσεις να θεσπίσουν και να εφαρμόσουν εθνικές στρατηγικές για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό. Βασιζόμενες σε τεκμηριωμένες και συντονισμένες προσεγγίσεις, οι στρατηγικές αυτές αναγνωρίζουν τη σημασία του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού παράλληλα με άλλες στρατηγικές που προάγουν την οικονομική και κοινωνική ευημερία και παρέχουν ένα πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ όλων των δημόσιων, ιδιωτικών και μη κερδοσκοπικών φορέων. Στην ελληνική πραγματικότητα, τα υψηλότερα επίπεδα χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού μπορούν, ειδικότερα, να στηρίξουν τις δημόσιες πολιτικές για την καταπολέμηση της υπερχρέωσης και των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ), να ενισχύσουν την ανάπτυξη της ελληνικής κεφαλαιαγοράς, να βοηθήσουν τους ανθρώπους να διαχειρίζονται καλύτερα τους οικονομικούς τους πόρους μακροπρόθεσμα, συμβάλλοντας τελικά στην αύξηση των επιπέδων της ατομικής οικονομικής ευημερίας και της οικονομικής ανάπτυξης.

Η παρούσα έκθεση εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου για την ανάπτυξη μιας Εθνικής Στρατηγικής Χρηματοοικονομικού Εγγραμματισμού για την Ελλάδα. Παρουσιάζει τα αποτελέσματα δύο ερευνών χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού, σε Έλληνες ενήλικες και σε μαθητές λυκείου. Συμβάλλει στην τεκμηρίωση και την ανάλυση που θα απαιτηθούν για τον σχεδιασμό της Στρατηγικής και θα πρέπει να διαβαστεί σε συνδυασμό με την έκθεση "Χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός στην Ελλάδα: σημασία, φορείς και πρωτοβουλίες", στην οποία παρουσιάζονται οι φορείς που εμπλέκονται στον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό, καθώς και οι πρωτοβουλίες που έχουν ήδη αναληφθεί στην Ελλάδα.

Το παρόν πόνημα είναι αποτέλεσμα της συνεργασίας μεταξύ της Γενικής Γραμματείας Χρηματοπιστωτικού Τομέα και Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών της Ελλάδος¹, η οποία ζήτησε την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο πλαίσιο του Εργαλείου Τεχνικής Υποστήριξης (ΕΤΥ) και του ΟΟΣΑ, ο οποίος έχει οριστεί ως εταίρος υλοποίησης του έργου. Οι δραστηριότητες στο πλαίσιο του έργου περιλαμβάνουν την καταγραφή των υφιστάμενων φορέων και δραστηριοτήτων χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα, τη μέτρηση των επιπέδων χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού του ενήλικου και μαθητικού πληθυσμού της χώρας και την ανάπτυξη μιας Εθνικής Στρατηγικής Χρηματοοικονομικού Εγγραμματισμού για την Ελλάδα.

Καθοριστική ήταν η συμβολή του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού και του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ) για τη διεξαγωγή της έρευνας σε μαθητές λυκείου.

Η παρούσα εργασία εκπονήθηκε με χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω του Μέσου Τεχνικής Υποστήριξης (ΕΤΥ) και σε συνεργασία με τη Γενική Διεύθυνση Υποστήριξης Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG REFORM). Η DG REFORM παρέχει στήριξη για την εκπόνηση και την υλοποίηση διοικητικών και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που ενισχύουν την ανάπτυξη, κινητοποιώντας κονδύλια της ΕΕ και τεχνική εμπειρογνομosύνη, σύμφωνα με τα κριτήρια και τις αρχές που αναφέρονται στο Άρθρο 7 παρ. 2 του Κανονισμού (ΕΕ) 2017/825. Ο γενικός στόχος του παρόντος Έργου είναι να συμβάλει στις θεσμικές, διοικητικές και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που στηρίζουν την ανάπτυξη στην Ελλάδα, σύμφωνα με το Άρθρο 4 του Κανονισμού για τη θέσπιση ΕΤΥ.²

¹ Πρώην Ειδική Γραμματεία Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους (μετονομάστηκε με το π.δ. 77/2023), εντός του Υπουργείου Οικονομικών (μετονομάστηκε με το π.δ. 82/2023).

² Για επιπλέον πληροφορίες, βλ.: https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/technical-support-instrument/technical-support-instrument-tsi_en

Ο ΟΟΣΑ ξεκίνησε το έργο του για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό το 2002 και δημιούργησε το 2008 το Διεθνές Δίκτυο Χρηματοοικονομικής Εκπαίδευσης του ΟΟΣΑ (INFE). Αναγνωρίζεται παγκοσμίως ως διεθνής ηγέτης στην ανάπτυξη μέσω πολιτικής, δεδομένων και έρευνας για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση.³

Η παρούσα έκθεση συντάχθηκε από τον Andrea Grifoni και την Elsa Favre-Baron, υπό την επίβλεψη της Chiara Monticone, Senior Policy Analyst, και υπό την εποπτεία του Miles Larbey, Προϊσταμένου της Μονάδας Προστασίας, Εκπαίδευσης και Ενσωμάτωσης Καταναλωτών Χρηματοοικονομικών Προϊόντων, και του Serdar Celik, Προϊσταμένου της Διεύθυνσης Κεφαλαιαγορών και Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων, στη Διεύθυνση Χρηματοοικονομικών και Επιχειρηματικών Υποθέσεων του ΟΟΣΑ. Στατιστική υποστήριξη παρέιχε η Federica D'Agostino, Junior Policy Analyst. Συντακτική υποστήριξη παρέιχε η Jennah Huxley, Project Assistant.

Στη σύνταξη της έκθεσης συνέβαλε σημαντικά η υποστήριξη, τα στοιχεία και τον σχολιασμό που παρασχέθηκαν από τη Γενική Γραμματεία Χρηματοπιστωτικού Τομέα και Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, το Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ), και τον Edouard Gomet, από τη Γενική Διεύθυνση Υποστήριξης Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG REFORM).

³ Βλ. www.oecd.org/financial/education/oecdinternational-network-on-financial-education.htm για περισσότερες πληροφορίες.

Πίνακας περιεχομένων

Πρόλογος	3
Επιτελική σύνοψη	8
1 Εισαγωγή	15
2 Μεθοδολογία	16
Έρευνα ενηλίκων	16
Έρευνα σε μαθητές λυκείου	19
3 Χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός, ενσωμάτωση και ευημερία μεταξύ των ενηλίκων	23
Χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός και οι συνιστώσες του	24
Ψηφιακός χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός	35
Γνώση και χρήση χρηματοπιστωτικών προϊόντων και υπηρεσιών	40
Στάσεις και συμπεριφορές σχετικά με τις επενδύσεις, τον προγραμματισμό για τη συνταξιοδότηση και τη διαχείριση του χρέους	43
Οικονομική ευημερία	49
Επίπεδα χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού μεταξύ των ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων	54
4 Χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός και συναφή θέματα μεταξύ των μαθητών λυκείου	63
Ο χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός και οι συνιστώσες του	63
Ο ρόλος των γονέων και της οικογένειας	82
Έκθεση στην χρηματοοικονομική εκπαίδευση στο σχολείο	85
Έκθεση σε εγχρήματες συναλλαγές και χρηματοοικονομικά προϊόντα	94
5 Προτάσεις πολιτικής	107
6 Βιβλιογραφία	112
Παράρτημα Α. Πίνακες δεδομένων	115
Παράρτημα Β. Ερωτηματολόγιο για τη μέτρηση του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού των ενηλίκων	121
Προγραμματισμός και διαχείριση των οικονομικών	123
Επιλογή και χρήση χρηματοοικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών	129

Στάσεις και συμπεριφορές	134
Οικονομικές γνώσεις	137
Ερωτήσεις για το ενισχυμένο δείγμα αυτοαπασχολούμενων και ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων	140

Παράρτημα Γ. Ερωτηματολόγιο για τη μέτρηση του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού των μαθητών λυκείου	145
--	-----

ΣΧΗΜΑΤΑ

Σχήμα 2.1. Έρευνα ενηλίκων - Περιγραφή δείγματος	17
Σχήμα 2.2. Έρευνα σε λύκεια - Περιγραφή δείγματος	20
Σχήμα 3.1. Βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού	27
Σχήμα 3.2. Βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού για την Ελλάδα και επιλεγμένες χώρες μέλη της ΕΕ	28
Σχήμα 3.3. Ερωτήσεις χρηματοοικονομικών γνώσεων	30
Σχήμα 3.4. Προϋπολογισμός και παρακολούθηση των εξόδων	32
Σχήμα 3.5. Ενεργητική αποταμίευση	33
Σχήμα 3.6. Βαθμολογία ψηφιακού χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού	36
Σχήμα 3.7. Βαθμολογία ψηφιακού χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού για την Ελλάδα και επιλεγμένες χώρες μέλη της ΕΕ	37
Σχήμα 3.8. Γνώση των χρηματοοικονομικών προϊόντων	41
Σχήμα 3.9. Κατοχή χρηματοοικονομικών προϊόντων	42
Σχήμα 3.10. Λόγω της οικονομικής μου κατάστασης, δεν μπορώ να κάνω μακροπρόθεσμα σχέδια αποταμίευσης ή επενδύσεων	44
Σχήμα 3.11. Σιγουριά για τη συνταξιοδότηση	45
Σχήμα 3.12. Προγραμματισμός συνταξιοδότησης	47
Σχήμα 3.13. Επιλεγμένες εκτιμήσεις γύρω από θέματα χρέους	48
Σχήμα 3.14. Διαθεσιμότητα δικτύου οικονομικής ασφάλειας σε περίπτωση απώλειας εισοδήματος	52
Σχήμα 3.15. Άλλοι δείκτες οικονομικής ευημερίας	53
Σχήμα 3.16. Τύπος λογαριασμού που χρησιμοποιείται για την επιχείρηση	56
Σχήμα 3.17. Επιλεγμένες χρηματοοικονομικές συμπεριφορές	57
Σχήμα 3.18. Έρευνα για χρηματοοικονομικά προϊόντα	58
Σχήμα 3.19. Στρατηγική σε περίπτωση κλοπής	59
Σχήμα 3.20. Χρηματοοικονομικές γνώσεις	60
Σχήμα 3.21. Χρηματοοικονομικές στάσεις	61
Σχήμα 3.22. Βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού για ενήλικες και για ιδιοκτήτες πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων	62
Σχήμα 4.1. Βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού	65
Σχήμα 4.2. Κατανομή των βαθμολογιών χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού μεταξύ των μαθητών	67
Σχήμα 4.3. Οι συνιστώσες της βαθμολογίας χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού των μαθητών Λυκείου	68
Σχήμα 4.4. Κατανομή των σωστών απαντήσεων σε ερωτήσεις χρηματοοικονομικών γνώσεων	69
Σχήμα 4.5. Βαθμολογία χρηματοοικονομικών γνώσεων	70
Σχήμα 4.6. Βαθμολογία χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς	79
Σχήμα 4.7. Πηγές πληροφόρησης για θέματα χρημάτων	82
Σχήμα 4.8. Μέσος όρος βαθμολογίας χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού ανά πηγή πληροφόρησης για θέματα χρημάτων	84
Σχήμα 4.9. Βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού ανά τύπο λυκείου	86
Σχήμα 4.10. Έκθεση σε χρηματοοικονομική εκπαίδευση	87
Σχήμα 4.11. Μαθήματα του σχολικού αναλυτικού προγράμματος κατά τα οποία διδάσκεται ο χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός	88
Σχήμα 4.12. Εργασίες ή δραστηριότητες που χρησιμοποιούνται για τη διδασκαλία χρηματικών θεμάτων σε ένα σχολικό μάθημα	89
Σχήμα 4.13. Μέση βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού, ανά θέμα ή δραστηριότητα χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης που καλύφθηκε από σχολικά μαθήματα κατά το 12μηνο πριν την έρευνα	90
Σχήμα 4.14. Βαθμολογίες χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού, αναλόγως της έκθεσης σε χρηματοοικονομική εκπαίδευση στο σχολείο	91

Σχήμα 4.15. Μέση βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού σε συνάρτηση με τις επιδόσεις στα μαθηματικά	92
Σχήμα 4.16. Μέση βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού ανά εκπαιδευτικό πεδίο επιλογής	93
Σχήμα 4.17. Μέση βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού ανά ειδικότητα επιλογής	93
Σχήμα 4.18. Κατοχή χρηματοοικονομικών προϊόντων ανά ηλικία	96
Σχήμα 4.19. Κατοχή χρηματοοικονομικών προϊόντων ανά φύλο	97
Σχήμα 4.20. Κατοχή χρηματοοικονομικών προϊόντων σε συνάρτηση με το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο	97
Σχήμα 4.21. Χρηματοοικονομικές δραστηριότητες ανά ηλικία	99
Σχήμα 4.22. Χρηματοοικονομικές δραστηριότητες ανάλογα με το φύλο	100
Σχήμα 4.23. Χρηματοοικονομικές δραστηριότητες ανάλογα με το κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον	101
Σχήμα 4.24. Χώροι, εκτός του σπιτιού και του σχολείου, όπου υπάρχει πρόσβαση στο Διαδίκτυο	101
Σχήμα 4.25. Κατανομή του μηνιαίου επιδόματος, ανά ποσόν	103
Σχήμα 4.26. Κατανομή του μηνιαίου επιδόματος, ανά φύλο	104
Σχήμα 4.27. Κατανομή του μηνιαίου επιδόματος, ανά ηλικία	104
Σχήμα 4.28. Μέσος όρος βαθμολογίας χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού, σε συνάρτηση με την κατοχή χρηματοοικονομικών προϊόντων	105
Σχήμα 4.29. Μέση βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού, σε συνάρτηση με τις πραγματοποιούμενες χρηματοοικονομικές δραστηριότητες	106

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 3.1. Ψηφιακές χρηματοοικονομικές συμπεριφορές	38
Πίνακας 3.2. Ψηφιακές χρηματοοικονομικές στάσεις	38
Πίνακας 3.3. Ψηφιακές χρηματοοικονομικές γνώσεις	39
Πίνακας 4.1. Επιτόκιο	71
Πίνακας 4.2. Πληθωρισμός	71
Πίνακας 4.3. Δάνεια και πίστωση	72
Πίνακας 4.4. Ασφάλιση	73
Πίνακας 4.5. Επενδύσεις	74
Πίνακας 4.6. Κρυπτο-περιουσιακά στοιχεία	75
Πίνακας 4.7. Ψηφιακές συμβάσεις, προστασία προσωπικών δεδομένων, και ηλεκτρονικές απάτες	76
Πίνακας 4.8. Φόρος εισοδήματος	77
Πίνακας 4.9. Συναλλαγματικές ισοτιμίες	78
Πίνακας 4.10. Υπεύθυνες δαπάνες	79
Πίνακας 4.11. Έρευνα αγοράς	80
Πίνακας 4.12. Χρηματοοικονομικές στάσεις	81
Πίνακας 4.13. Συχνότητα των συζητήσεων για θέματα χρημάτων με τους γονείς	83
Πίνακας 4.14. Χρηματοοικονομικά προϊόντα που έχουν στην κατοχή τους οι μαθητές λυκείου στην Ελλάδα	95
Πίνακας 4.15. Συχνότητα χρηματοοικονομικών δραστηριοτήτων	98
Πίνακας 4.16. Συχνότητα online δραστηριοτήτων	102

Επιτελική σύνοψη

Η παρούσα έκθεση παρουσιάζει τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν μέσω δύο εθνικά αντιπροσωπευτικών ποσοτικών ερευνών για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό ενηλίκων και μαθητών λυκείου στην Ελλάδα, αντίστοιχα. Περιέχει ανάλυση των επιπέδων χρηματοοικονομικών γνώσεων, συμπεριφορών και στάσεων, συμπεριλαμβανομένου του ψηφιακού χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού, και στις δύο ομάδες. Όσον αφορά τους ενήλικες, περιγράφει επίσης τη γνώση και τη χρήση χρηματοοικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών, καθώς και την ευημερία. Η έκθεση συμβάλλει στην τεκμηρίωση που απαιτείται για τον σχεδιασμό μιας Εθνικής Στρατηγικής Χρηματοοικονομικού Εγγραμματισμού για την Ελλάδα.

Κυριότερα ευρήματα και εκτιμήσεις

Έρευνα ενηλίκων

Οι ενήλικες συγκεντρώνουν κατά μέσο όρο 61 στα 100 στη βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού που μετρά τις χρηματοοικονομικές γνώσεις, συμπεριφορές και στάσεις. Οι γυναίκες, οι ηλικιωμένοι και τα άτομα με χαμηλότερο εισόδημα και μορφωτικό επίπεδο εμφανίζουν επίπεδα χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού κάτω από τον μέσο όρο.

- **Χρηματοοικονομικές γνώσεις:** Οι Έλληνες ενήλικες βαθμολογούνται με 65 στα 100. Μόλις το 62% των ενηλίκων απάντησε σωστά στην ερώτηση για τον αντίκτυπο του πληθωρισμού στην αγοραστική δύναμη, και μόνο το 44% κατανοεί τον ανατοκισμό. Μόλις οι μισοί απάντησαν σωστά στην ερώτηση για την διαφοροποίηση του κινδύνου. Τα άτομα με χαμηλότερο εισόδημα, με χαμηλότερο μορφωτικό υπόβαθρο, οι γυναίκες και οι ηλικιωμένοι είναι μεταξύ των ομάδων πληθυσμού που σημειώνουν τη χαμηλότερη βαθμολογία.
- **Χρηματοοικονομική συμπεριφορά:** Οι Έλληνες ενήλικες βαθμολογούνται με 62 στα 100. Ενώ οι περισσότεροι ενήλικες κάνουν έναν προγραμματισμό για τη διαχείριση των εσόδων και των εξόδων τους (83%), και σχεδόν οι μισοί χρησιμοποιούν μια τραπεζική εφαρμογή (app), μόνο το 30% περίπου αποταμιεύει ενεργά μέσω αποταμιευτικών ή καταθετικών λογαριασμών, και λιγότερο από το 3% επενδύει στο χρηματιστήριο, σε ομόλογα ή σε επαγγελματικά συνταξιοδοτικά ταμεία. Περίπου το 21% των Ελλήνων αποταμιεύει άτυπα, σε μετρητά στο σπίτι ή στο πορτοφόλι του. Μόλις το 21% των ενηλίκων συγκρίνει διαφορετικές προσφορές όταν επιλέγει χρηματοπιστωτικά προϊόντα και υπηρεσίες. Οι διαφορές στη συμπεριφορά είναι πιο έντονες ανάλογα με τους κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες: οι πιο εύποροι και μορφωμένοι σημειώνουν υψηλότερη βαθμολογία. Οι ηλικιωμένοι έχουν χαμηλότερη βαθμολογία από τις νεότερες γενιές, ενώ οι διαφορές μεταξύ των δύο φύλων δεν είναι σημαντικές.
- **Χρηματοοικονομικές στάσεις:** Οι Έλληνες ενήλικες βαθμολογούνται με 54 στα 100. Σημαντικό ποσοστό των ενηλίκων εμφανίζει στάσεις βραχυπρόθεσμου ορίζοντα: περισσότεροι από τους μισούς ερωτηθέντες πιστεύουν ότι τα χρήματα είναι για να ξοδεύονται, το 37% ζει για το σήμερα, και το 29% προτιμά να ξοδεύει τα χρήματα παρά να τα αποταμιεύει για το μέλλον.

Οι ενήλικες στην Ελλάδα εμφανίζουν μέτριο έως χαμηλό επίπεδο γνώσεων, δεξιοτήτων, στάσεων και συμπεριφορών που απαιτούνται για να γνωρίζουν και να χρησιμοποιούν με ασφάλεια τις ψηφιακές χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και τις ψηφιακές τεχνολογίες. Οι ενήλικες στην Ελλάδα έχουν βαθμολογία

ψηφιακού χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού 54 στα 100. Οι ηλικιωμένοι, τα άτομα με χαμηλότερο εισόδημα και τα άτομα με χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο εμφανίζουν χαμηλότερα επίπεδα ψηφιακού χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού, με μικρή διαφοροποίηση ανάλογα με το φύλο.

- *Ψηφιακές χρηματοοικονομικές γνώσεις:* λιγότερο από το 20% γνωρίζει ότι μια ψηφιακή σύμβαση δεν χρειάζεται υπογραφή σε χαρτί για να θεωρηθεί έγκυρη, και μόλις το ένα τρίτο περίπου γνωρίζει ότι τα κρυπτονομίσματα δεν είναι εξίσου νόμιμο μέσο πληρωμής όπως τα κέρματα και τα χαρτονομίσματα.
- *Ψηφιακές χρηματοοικονομικές συμπεριφορές:* μόλις το 22% των ενηλίκων ελέγχει αν ένας πάροχος χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών είναι νομοθετικά κατοχυρωμένος στην Ελλάδα πριν αγοράσει ένα χρηματοπιστωτικό προϊόν μέσω διαδικτύου, και περίπου το 13% δεν γνωρίζει αν κοινοποιεί προσωπικά οικονομικά στοιχεία online.
- *Ψηφιακές χρηματοοικονομικές στάσεις:* περίπου το ένα τέταρτο των ενηλίκων δεν γνωρίζει αν είναι ασφαλές να κάνει ηλεκτρονικές αγορές χρησιμοποιώντας δημόσια δίκτυα Wi-Fi, αν θα πρέπει να δώσει προσοχή στην ασφάλεια ενός ιστότοπου πριν πραγματοποιήσει μια συναλλαγή, ή αν θα πρέπει να διαβάσει τους όρους και τις προϋποθέσεις όταν αγοράζει κάτι μέσω διαδικτύου.

Ενώ η Ελλάδα έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο όσον αφορά τη χρηματοοικονομική ενσωμάτωση κατά την τελευταία δεκαετία, κάποιοι βασικοί δείκτες, όπως η κατοχή τραπεζικού λογαριασμού και το ποσοστό των ενηλίκων που είναι κάτοχοι συνταξιοδοτικών ή επενδυτικών προϊόντων, είναι χαμηλότεροι από αυτούς άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (OECD, 2023^[1]). Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι το 76% των ενηλίκων τηρεί προσωπικό τρεχούμενο λογαριασμό και το 66% τηρεί προσωπικό λογαριασμό ταμειοτηρίου. Παρά τα πολύ υψηλά επίπεδα ενημέρωσης για τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα, με το 95% των ενηλίκων να έχει ακούσει τουλάχιστον πέντε χρηματοπιστωτικά προϊόντα, μόλις το 22% των ενηλίκων έχει στην κατοχή του μη-υποχρεωτικά συνταξιοδοτικά προϊόντα ή προϊόντα ασφάλισης γήρατος. Ακόμη μικρότερο ποσοστό κατέχει επενδυτικά προϊόντα: μόλις το 8% των Ελλήνων ενηλίκων έχει τίτλους και μετοχές, μόλις το 5% έχει επενδυτικό λογαριασμό, το 2% αμοιβαία κεφάλαια και λιγότερο από το 1% ομόλογα ή έντοκα γραμμάτια του δημοσίου.

Η έρευνα συνέλεξε επίσης πληροφορίες σχετικά με τις γνώσεις, τις στάσεις και τη συμπεριφορά των ενηλίκων στην Ελλάδα σε επιλεγμένους τομείς πολιτικής:

- *Αποταμίευση:* Το 30% περίπου των ενηλίκων στην Ελλάδα αποταμιεύει χρήματα σε αποταμιευτικό ή καταθετικό λογαριασμό και το 21% αποταμιεύει άτυπα, σε μετρητά, χωρίς τη μεσολάβηση παρόχου χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών.
- *Επένδυση:* Λίγοι ενήλικες στην Ελλάδα επενδύουν στις κεφαλαιαγορές, παρά τα υψηλά επίπεδα ενημέρωσης για τα επενδυτικά προϊόντα. Περίπου το 77% των ενηλίκων δεν μπορούν να κάνουν μακροπρόθεσμες αποταμιεύσεις και επενδύσεις λόγω της οικονομικής τους κατάστασης. Περίπου το 44% των ερωτηθέντων δηλώνει ότι δεν γνωρίζει πώς να αποταμιεύσει ή να επενδύσει σε βάθος χρόνου.
- *Συνταξιοδότηση:* Οι ενήλικες στην Ελλάδα, και ιδιαίτερα οι νεαροί ενήλικες, δεν αισθάνονται μεγάλη σιγουριά για το πόσο καλό προγραμματισμό έχουν κάνει για τη συνταξιοδότησή τους. Μόνο 35% των ενηλίκων πιστεύουν ότι έχουν καταφέρει να κάνουν έναν καλό οικονομικό προγραμματισμό για τη συνταξιοδότησή τους. Το ποσοστό αυτό πέφτει στο 31% για τους εν ενεργεία ενήλικες. Σχεδόν το 90% σχεδιάζει να πάρει σύνταξη από το κράτος, ενώ μικρά ποσοστά των ερωτηθέντων βασίζονται σε επαγγελματικά (23%) ή ιδιωτικά (11%) συνταξιοδοτικά προγράμματα. Περίπου το 39% των εν ενεργεία ενηλίκων σχεδιάζει να συνεχίσει να εργάζεται μετά τη συνταξιοδότηση για να δημιουργεί εισόδημα. Περίπου 40% των ερωτηθέντων σκοπεύουν να στηριχθούν οικονομικά στους/στις συζύγους τους (49% για τις γυναίκες).

- **Χρέος:** Περίπου το 16% των ενηλίκων στην Ελλάδα αισθάνεται ότι έχει υπερβολικό χρέος. Αυτοί που δυσκολεύονται με το ύψος των οφειλών τους είναι, κυρίως, όσοι έχουν χαμηλότερο εισόδημα (29%). Ενώ πάνω από το 90% αισθάνεται την ευθύνη να επιστρέψει τα χρήματα που δανείζεται, περίπου το ένα τρίτο πιστεύει ότι είναι πάντα δυνατόν να αναβάλει ή να αποφύγει την αποπληρωμή των δανειακών υποχρεώσεων. Τα τρία τέταρτα των ερωτηθέντων γνωρίζουν τις νομικές διαδικασίες που ακολουθούνται σε περίπτωση αδυναμίας αποπληρωμής του χρέους τους.

Η έρευνα συνέλεξε επίσης πληροφορίες σχετικά με τα επίπεδα οικονομικής ευημερίας των ενηλίκων στην Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένης της οικονομικής τους ανθεκτικότητας, δηλαδή της ικανότητάς τους να αντιστέκονται, να ανταπεξέρχονται και να ανακάμπτουν από αρνητικά οικονομικά πλήγματα. Μεταξύ των ενηλίκων στην Ελλάδα:

- Μόλις το 41% των ερωτηθέντων, και μόνο το 32% των γυναικών, θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν μια δαπάνη ύψους ενός μηνιαίου εισοδήματος χωρίς να δανειστούν χρήματα ή να ζητήσουν βοήθεια από φίλους ή συγγενείς.
- Πάνω από τους μισούς δεν μπόρεσαν να καλύψουν τα έξοδα διαβίωσής τους με το εισόδημά τους κατά τους προηγούμενους 12 μήνες.
- Εάν έχαναν την κύρια πηγή εισοδήματός τους, το 40% θα μπορούσε να καλύψει τα έξοδά του για λιγότερο από ένα μήνα χωρίς να δανειστεί ή να μετακομίσει, και το 19% για λιγότερο από μία εβδομάδα.
- Περίπου το 72% των ερωτηθέντων δηλώνει ότι μόλις τα βγάζει πέρα οικονομικά και πάνω από τα δύο τρίτα των ενηλίκων έχουν ξεμείνει από χρήματα στο τέλος του μήνα.
- Σχεδόν 80% των ενηλίκων αισθάνονται ότι τα οικονομικά τους ελέγχουν τη ζωή τους, 67% ανησυχούν ότι τα χρήματά τους δεν θα διαρκέσουν, και οι μισοί ενήλικες αισθάνονται ότι δεν θα έχουν ποτέ τα πράγματα που θέλουν, εξαιτίας της οικονομικής τους κατάστασης.

Όσον αφορά τους ιδιοκτήτες πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων, η έρευνα συνέλεξε στοιχεία τόσο για τον "γενικό χρηματοοικονομικό τους εγγραμματισμό", χρησιμοποιώντας τις ερωτήσεις που τέθηκαν σε όλους τους ενήλικες, όσο και για τον "επιχειρηματικό χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό" τους, μέσω μίας επιπλέον σειράς ερωτήσεων.

Υπάρχουν αξιοσημείωτα κενά στον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων σε σχέση με επιχειρηματικά θέματα:

- **Γνώσεις σχετικά με την χρηματοοικονομική λειτουργία της επιχείρησης:** Περίπου το 40% των ερωτηθέντων γνωρίζει τι είναι το μέρισμα, περίπου το 28% δεν καταλαβαίνει πώς η αλλαγή της διάρκειας αποπληρωμής των δανείων επηρεάζει τις μηνιαίες δόσεις και τους τόκους, και το 38% δυσκολεύεται με την έννοια της κεφαλαιακής ενίσχυσης (equity).
- **Επιχειρηματική χρηματοοικονομική συμπεριφορά:** Ενώ περίπου το 90% των ερωτηθέντων δηλώνει ότι συγκρίνει το κόστος των διαφόρων πηγών χρηματοδότησης, μόνο περίπου το 47% αναφέρει ότι εξέτασε διάφορους παρόχους πριν αγοράσει το τελευταίο του χρηματοπιστωτικό προϊόν. Περίπου το 40% θα υιοθετούσε λανθασμένες συμπεριφορές σε περίπτωση κλοπής του εξοπλισμού που είναι αναγκαίος για τη λειτουργία της επιχείρησής του (δηλ. μη διεκδίκηση ασφάλισης ή χρήση κεφαλαίων έκτακτης ανάγκης).
- **Επιχειρηματικές χρηματοοικονομικές στάσεις:** Ενώ η πλειονότητα επιδεικνύει στάσεις μακροπρόθεσμου ορίζοντα (78%) και καταρτίζει λεπτομερή χρηματοπιστωτικά πλάνα (53%), μόλις πάνω από τους μισούς (52%) αισθάνονται αρκετά σίγουροι ώστε να απευθυνθούν σε τράπεζες και εξωτερικούς επενδυτές για να εξασφαλίσουν χρηματοδότηση για την επιχείρησή τους.

Όσον αφορά τον "γενικό χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό" τους, οι ιδιοκτήτες πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων εμφανίζουν υψηλότερη βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού από τους μισθωτούς και τον μέσο Έλληνα ενήλικα.

Έρευνα σε μαθητές λυκείου

Η μέση βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού των μαθητών λυκείου στην Ελλάδα είναι 54 στα 100. Είναι υψηλότερη κατά μέσο όρο για τους μαθητές από προνομιούχο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον από ό,τι για τους μαθητές με μειονεκτικό κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο.

Οι μαθητές λυκείου στην Ελλάδα απάντησαν σωστά στις περισσότερες από τις ερωτήσεις χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς και χρηματοοικονομικής στάσης, αλλά δυσκολεύτηκαν περισσότερο να απαντήσουν σωστά στις ερωτήσεις που αφορούσαν τις χρηματοοικονομικές γνώσεις:

- **Αποταμίευση:** 60%-70% των μαθητών δεν μπορούν να απαντήσουν σωστά ή δεν γνωρίζουν πώς να απαντήσουν σε ερώτηση για τον απλό τόκο και τον ανατοκισμό, και περίπου το 75% δεν μπορεί να απαντήσει για τις επιπτώσεις του πληθωρισμού στην αγοραστική δύναμη.
- **Πίστωση:** Περίπου το ήμισυ του δείγματος δεν κατανοεί ότι οι τόκοι ενός δανείου πρέπει να καταβληθούν για ολόκληρο το ποσό που δανείστηκε. Παρόμοιο ποσοστό δεν καταλαβαίνει ότι η αθέτηση των υποχρεώσεων του σε ένα δάνειο μπορεί να διακυβεύσει τη δυνατότητα λήψης δανείου στο μέλλον.
- **Ασφάλιση:** Οι περισσότεροι μαθητές κατανοούν βασικές έννοιες σχετικά με την ασφάλιση, και λίγο περισσότεροι από τους μισούς καταλαβαίνουν πώς λειτουργεί ένα ασφαλιστήριο συμβόλαιο σε περίπτωση απαίτησης.
- **Επενδύσεις:** Το 68% των μαθητών μπορεί να διαβάσει με ακρίβεια την τιμή της μετοχής σε ένα δεδομένο έτος μέσα σε ένα διάγραμμα, και το 59% καταλαβαίνει ότι είναι καλύτερο να αγοράσει κανείς μια μετοχή όταν είναι φθηνότερη. Ωστόσο, περίπου τα δύο τρίτα δεν κατανοούν ότι οι προηγούμενες αποδόσεις δεν προβλέπουν τις μελλοντικές αποδόσεις.
- **Κρυπτοπεριουσιακά στοιχεία:** Μόλις οι μισοί περίπου μαθητές έχουν επίγνωση των κινδύνων που συνδέονται με τα κρυπτονομίσματα, του ότι δεν παρέχουν καμία εγγύηση για το ποσό που επενδύεται, και ότι μπορεί κανείς να χάσει όλη του την επένδυση.
- **Ψηφιακές χρηματοοικονομικές υπηρεσίες:** Περίπου τα τρία τέταρτα των μαθητών έχουν επίγνωση των κινδύνων που ελλοχεύουν με τις ηλεκτρονικές απάτες και γνωρίζουν την ανάγκη προστασίας των προσωπικών τους στοιχείων στο διαδίκτυο. Ωστόσο, μόνο το ένα πέμπτο γνωρίζει ότι μια ψηφιακή σύμβαση δεν απαιτεί υπογραφή σε χαρτί για να θεωρηθεί έγκυρη.
- **Φόροι:** Ενώ οι μισοί μαθητές γνωρίζουν ότι οι φόροι συμβάλλουν στις δημόσιες υπηρεσίες, μόνο μια μειονότητα φαίνεται να γνωρίζει την υποχρέωση υποβολής φορολογικής δήλωσης και καταβολής φόρου εισοδήματος σε ετήσια βάση (39%) και ότι η μη έγκαιρη καταβολή του φόρου εισοδήματος επισύρει κυρώσεις (38%).

Συγκεντρώνοντας πληροφορίες για τις αλληλεπιδράσεις των μαθητών με τους γονείς τους, την επαφή τους με τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση στο σχολείο, και το πώς χρησιμοποιούν τα χρήματα και τα χρηματοοικονομικά προϊόντα, η έρευνα μπορεί να περιγράψει πώς αυτά επηρεάζουν τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών.

- **Ρόλος των γονέων:** Οι γονείς αποτελούν την κύρια πηγή πληροφόρησης σε θέματα χρημάτων για πάνω από το 90% των ερωτηθέντων. Ωστόσο, το 40% των μαθητών δεν συζητούν ποτέ για τις οικονομικές αποφάσεις της οικογένειας, όπως επενδύσεις, πιστώσεις ή ασφάλειες, και το 63% των μαθητών δεν έχουν συζητήσει ποτέ με τους γονείς τους για κρυπτοπεριουσιακά στοιχεία, όπως το Bitcoin. Οι βαθμολογίες χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού είναι υψηλότερες για

εκείνους που συζητούν θέματα χρημάτων με τους γονείς τους σε σχέση με εκείνους που δεν το κάνουν (7 ποσοστιαίες μονάδες κατά μέσο όρο).

- *Γενικό λύκειο έναντι επαγγελματικού λυκείου:* Οι μαθητές του γενικού λυκείου έχουν κατά μέσο όρο υψηλότερα επίπεδα χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού από εκείνους που φοιτούν σε επαγγελματικά λύκεια, παρά το γεγονός ότι οι μαθητές των ΕΠΑΛ έχουν παρακολουθήσει συχνότερα μαθήματα σχετικά με τη διαχείριση χρημάτων.
- *Χρηματοοικονομική εκπαίδευση στα σχολεία:* Τα αποτελέσματα της έρευνας επιβεβαιώνουν ότι η έκθεση στη χρηματοοικονομική εκπαίδευση στα λύκεια είναι επί του παρόντος περιορισμένη. Η οικιακή οικονομία, η αγωγή του πολίτη, τα οικονομικά και τα μαθηματικά είναι τα μαθήματα στα οποία οι μαθητές εκτίθενται περισσότερο σε θέματα χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού.
- *Κατοχή χρηματοπιστωτικών προϊόντων και έκθεση σε εγχρήματα συναλλαγές:* Περίπου το 40% των μαθητών λυκείου έχουν τρεχούμενο λογαριασμό ή λογαριασμό ταμιευτηρίου στο όνομά τους, και περισσότεροι από ένας στους πέντε έχουν ασφαλιστικά προϊόντα μέσα από τραπεζικά δίκτυα (bancassurance) ή προπληρωμένες κάρτες. Τα αγόρια και οι μαθητές από προνομιούχα κοινωνικοοικονομικά στρώματα εμφανίζουν υψηλότερα επίπεδα κατοχής χρηματοπιστωτικών προϊόντων. Περίπου το 75% των μαθητών έχει ήδη αγοράσει κάτι online, το 60% έχει αγοράσει κάτι σε κατάσταση πληρώνοντας με τραπεζική κάρτα και το 10% έχει αγοράσει κρυπτοπεριουσιακά στοιχεία. Σχεδόν όλοι παίρνουν χαρτζιλίκι, με τη διάμεση αξία να είναι 50 ευρώ το μήνα.

Προτάσεις πολιτικής

Τα στοιχεία που συλλέχθηκαν επιτρέπουν τον προσδιορισμό ορισμένων βασικών στόχων προτεραιότητας για τις πολιτικές και τις πρωτοβουλίες χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού στην Ελλάδα και για τον σχεδιασμό της Εθνικής Στρατηγικής Χρηματοοικονομικού Εγγραμματισμού.

Για ενήλικες

- **Ενίσχυση της ουσιαστικής χρηματοοικονομικής ενσωμάτωσης,** μειώνοντας τον αριθμό των ενήλικων Ελλήνων που αποταμιεύουν άτυπα και ενημερώνοντας για τα χαρακτηριστικά των χρηματοοικονομικών προϊόντων.
- **Βελτίωση της οικονομικής ευημερίας και ανθεκτικότητας,** βοηθώντας τους πολίτες να δημιουργούν και να κινητοποιούν οικονομικούς πόρους, ιδίως προληπτικές αποταμιεύσεις. Ακόμη και για άτομα με χαμηλά εισοδήματα, μια τέτοια πολιτική θα μπορούσε να μεταφραστεί σε προώθηση έστω και μικρών, αλλά σταθερών συνεισφορών χρημάτων σε αποταμιεύσεις για περίπτωση ανάγκης, οι οποίες μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα μπορούν να έχουν μεγάλο αντίκτυπο στον μετριασμό των αρνητικών συνεπειών απρόβλεπτων δαπανών.
- **Ενθάρρυνση και υποστήριξη του μακροπρόθεσμου προγραμματισμού,** ιδίως για τη συνταξιοδότηση, ενημερώνοντας για την ανάγκη να προγραμματίζει κανείς εκ των προτέρων και να σκέφτεται τις μελλοντικές του ανάγκες σε εισόδημα.
- **Βοήθεια στη διαχείριση των υφιστάμενων επιπέδων χρέους και στην κατανόηση του πότε τα δάνεια είναι βιώσιμα,** υποστηρίζοντας όσους παλεύουν με μη βιώσιμα επίπεδα χρέους, βοηθώντας παράλληλα το σύνολο του πληθυσμού να χρησιμοποιεί τα πιστωτικά προϊόντα με τρόπους που συμβάλλουν στην οικονομική του ευημερία.
- **Ενημέρωση για τα οφέλη και τους κινδύνους που συνδέονται με την ψηφιοποίηση των χρηματοοικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών,** με έμφαση στην κατανόηση των απειλών που δημιουργούν οι ψηφιακές απάτες, καθώς και στις δυνατότητες που προσφέρουν τα ψηφιακά εργαλεία για τη διαχείριση των αποταμιεύσεων και των επενδύσεων.

Κατά την προσέγγιση αυτών των προτεραιοτήτων πολιτικής, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις ομάδες του πληθυσμού που παρουσιάζουν ελλείψεις στον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό ή χαμηλότερη οικονομική ευημερία:

- **Γυναίκες:** Διαθέτουν χαμηλότερες οικονομικές γνώσεις και εμφανίζουν χαμηλότερη οικονομική ανθεκτικότητα και ευημερία.
- **Νεαροί ενήλικες:** Ενώ σημειώνουν υψηλότερη βαθμολογία στην χρηματοοικονομική συμπεριφορά και στον ψηφιακό χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό σε σύγκριση με τους μεσήλικες και τους ηλικιωμένους, ανησυχούν για το οικονομικό τους μέλλον.
- **Άνθρωποι με χαμηλότερα εισοδήματα:** Εμφανίζουν χαμηλότερα επίπεδα χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού και ψηφιακού χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού, καθώς και χαμηλότερα αποτελέσματα όσον αφορά την ανθεκτικότητα και την ευημερία.
- **Ηλικιωμένοι:** Έχουν χαμηλότερη βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού και, ειδικότερα, ψηφιακού χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού από τις νεότερες γενιές.
- **Αγροτικοί πληθυσμοί** που ζουν σε χωριά και κωμοπόλεις: Έχουν χαμηλότερη βαθμολογία στις χρηματοοικονομικές γνώσεις και στον ψηφιακό χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό και εμφανίζουν χαμηλότερα επίπεδα οικονομικής ανθεκτικότητας και ευημερίας σε σύγκριση με εκείνους που ζουν σε μεγάλα αστικά κέντρα.

Για ιδιοκτήτες πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων

- **Αύξηση της ενημέρωσης και της κατανόησης των διαφόρων μορφών χρηματοδότησης,** με έμφαση στα χαρακτηριστικά των διαφόρων προϊόντων που παρέχουν εξωτερική χρηματοδότηση και στον τρόπο λειτουργίας τους, καθώς και κατανόηση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων από τις τράπεζες, τους επενδυτές και άλλους παρόχους εξωτερικής χρηματοδότησης.
- **Ενθάρρυνση της έρευνας και αναζήτησης για διάφορους πιθανούς παρόχους χρηματοδότησης,** διδάσκοντας πώς να αξιολογεί κανείς την καλύτερη χρηματοδοτική πρόταση και να επιλέγει την κατάλληλη ισορροπία μεταξύ των διαφόρων πηγών χρηματοδότησης.
- **Υποστήριξη της ανάπτυξης αποτελεσματικών προσεγγίσεων διαχείρισης κινδύνων** και ενημέρωση για τα οφέλη και τη λειτουργία των ασφαλιστικών προϊόντων.

Για μαθητές λυκείου

- **Υποστήριξη της διδασκαλίας του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού στα σχολεία:** Η έρευνα επιβεβαιώνει ότι μόνο μια μειονότητα των μαθητών εκτίθεται σε χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό στο λύκειο. Η επέκταση της παροχής στα σχολεία θα βοηθούσε στη γεφύρωση των κοινωνικοοικονομικών διαφορών μεταξύ των μαθητών. Έτσι θα προσφέρονταν βασικές δεξιότητες σε μαθητές που μπορεί να μην έχουν την ευκαιρία να μάθουν από τις οικογένειές τους ή από άμεση εμπειρία. Αν και τα σχολικά προγράμματα σπουδών αναθεωρήθηκαν πρόσφατα, οι μελλοντικές αναθεωρήσεις θα μπορούσαν να λάβουν υπόψη αυτά τα ζητήματα.
- **Αντιμετώπιση των πιο σημαντικών ελλείψεων γνώσεων που εντοπίστηκαν από τη συλλογή δεδομένων,** δίνοντας προτεραιότητα σε εκείνες που ίσως είναι πιο σημαντικές για την είσοδο των μαθητών λυκείου στην ενήλικη ζωή, όπως τα επιτόκια και ο πληθωρισμός, η λειτουργία ενός δανείου, το φορολογικό σύστημα ή οι ψηφιακές χρηματοοικονομικές συμβάσεις.
- **Χρήση διαφόρων διαύλων για την ενίσχυση του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού των νέων:** Από την επέκταση της παροχής χρηματοοικονομικής γνώσης στα σχολεία, έως την ενθάρρυνση εξωσχολικών δραστηριοτήτων που υποστηρίζουν τη μάθηση στην πράξη.
- **Παροχή πόρων και εκπαίδευσης χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού στους καθηγητές,** για να μπορούν να τον διδάξουν αποτελεσματικά μέσα στην τάξη. Οι καθηγητές οικιακής

οικονομίας, αγωγής του πολίτη, οικονομικών και μαθηματικών θα πρέπει να παρακολουθήσουν σεμινάρια επιμόρφωσης σε θέματα χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού.

1 Εισαγωγή

Στόχοι και δομή της έκθεσης

Η Σύσταση του ΟΟΣΑ για τον Χρηματοοικονομικό Εγγραμματισμό ενθαρρύνει τη συλλογή δεδομένων και την καταγραφή των πρωτοβουλιών χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού ως προϋπόθεση για τη θέσπιση μιας εθνικής στρατηγικής χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού (OECD, 2020^[2]).

Η παρούσα έκθεση συμβάλλει στην τεκμηρίωση και την ανάλυση που απαιτούνται για τον σχεδιασμό μιας Εθνικής Στρατηγικής Χρηματοοικονομικού Εγγραμματισμού για την Ελλάδα. Παρουσιάζει τα αποτελέσματα δύο ερευνών συλλογής ποσοτικών δεδομένων για την αξιολόγηση των επιπέδων χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού των ενηλίκων, συμπεριλαμβανομένων των ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων, καθώς και των μαθητών λυκείου στην Ελλάδα, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν τον Ιούνιο-Ιούλιο 2022 και τον Οκτώβριο-Νοέμβριο 2022, αντίστοιχα.

Η παρούσα έκθεση συμπληρώνει την έκθεση "Χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός στην Ελλάδα: σημασία, φορείς και πρωτοβουλίες" (OECD, 2023^[3]), η οποία χαρτογραφεί τους φορείς και τις πρωτοβουλίες για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό στην Ελλάδα.

Η έκθεση διαρθρώνεται ως εξής:

- Στο κεφάλαιο 2 παρουσιάζονται μεθοδολογικές πληροφορίες σχετικά με τις δύο έρευνες.
- Το Κεφάλαιο 3 περιγράφει τα αποτελέσματα της έρευνας σε ενήλικες, μεταξύ άλλων σχετικά με:
 - τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό και τις συνιστώσες του (γνώσεις, συμπεριφορές και στάσεις), συμπεριλαμβανομένου του ψηφιακού χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού
 - τη χρηματοοικονομική ενσωμάτωση, μέσω της γνώσης και της κατοχής προϊόντων
 - την οικονομική ευημερία και ανθεκτικότητα
 - πρόσθετες πληροφορίες για τις γνώσεις και τις συμπεριφορές των ενηλίκων στους τομείς πολιτικής των επενδύσεων, των χρεών και της συνταξιοδότησης
 - αποτελέσματα για τους ιδιοκτήτες πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων.
- Το Κεφάλαιο 4 περιγράφει τα αποτελέσματα της έρευνας σε μαθητές λυκείου, μεταξύ άλλων σχετικά με:
 - τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό και τις συνιστώσες του (γνώσεις, συμπεριφορές, στάσεις)
 - τον ρόλο των γονέων και της οικογένειας στη στήριξη του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού των μαθητών
 - την έκθεση στον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό στα σχολεία
 - την έκθεση σε εγχρήματες συναλλαγές και χρηματοπιστωτικά προϊόντα, όπως η κατοχή χρηματοπιστωτικών προϊόντων και η λήψη μηνιαίου επιδόματος.

2 Μεθοδολογία

Έρευνα ενηλίκων

Τα στοιχεία για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα συλλέχθηκαν τον Ιούνιο-Ιούλιο του 2022 σε αντιπροσωπευτικό δείγμα του Ελληνικού ενήλικου πληθυσμού ηλικίας 18-79 ετών. Η έρευνα περιελάμβανε ένα ενισχυμένο δείγμα ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων.

Ο χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός ορίζεται ως:

ένας συνδυασμός χρηματοοικονομικής ευαισθητοποίησης, γνώσεων, δεξιοτήτων, στάσεων και συμπεριφορών απαραίτητων για τη λήψη ορθών οικονομικών αποφάσεων και εν τέλει για την επίτευξη οικονομικής ευημερίας (OECD, 2020^[2]).

Το ερωτηματολόγιο

Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή δεδομένων για τους ενήλικες στην Ελλάδα βασίστηκε στην Εργαλειοθήκη ΟΟΣΑ/INFE 2022 για τη μέτρηση του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού και της χρηματοοικονομικής ενσωμάτωσης (OECD, 2022^[4]). Το ερωτηματολόγιο περιλάμβανε επίσης έναν περιορισμένο αριθμό ερωτήσεων για τους ιδιοκτήτες πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων, οι οποίες αντλήθηκαν από την Έρευνα ΟΟΣΑ/INFE 2020 για τη Μέτρηση του Χρηματοοικονομικού Εγγραμματισμού των ΠΜΜΜΕ (OECD, 2020^[5]).

Η Εργαλειοθήκη ΟΟΣΑ/INFE 2022 για τη μέτρηση του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού και της χρηματοοικονομικής ενσωμάτωσης μεταξύ των ενηλίκων προσαρμόστηκε ώστε να ληφθούν υπόψη οι ιδιαιτερότητες του ελληνικού πληθυσμού και της ελληνικής οικονομίας, σε συνεννόηση με το Υπουργείο Οικονομικών και την DG REFORM της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η Εργαλειοθήκη καταγράφει πληροφορίες σχετικά με τις χρηματοοικονομικές συμπεριφορές, στάσεις και γνώσεις. Περιλαμβάνει επίσης μετρήσεις ψηφιακού χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού, καθώς και πληροφορίες σχετικά με μια σειρά χρηματοοικονομικών αποτελεσμάτων, όπως η χρηματοοικονομική ενσωμάτωση, η οικονομική ανθεκτικότητα και η οικονομική ευημερία.

Συγκρισιμότητα

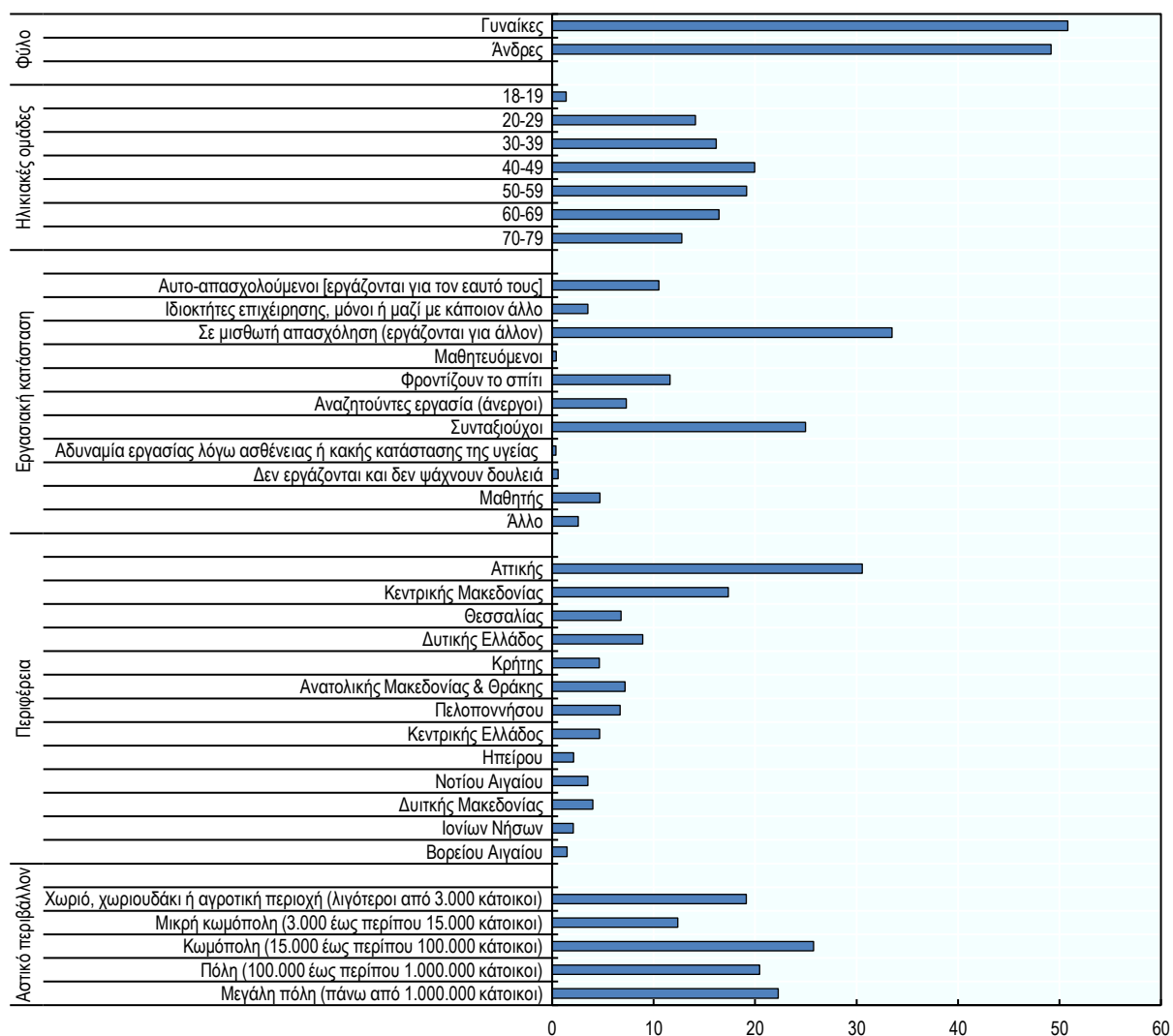
Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν μέσω αυτής της έρευνας είναι συγκρίσιμα με παρόμοια δεδομένα που συλλέχθηκαν από άλλα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης που συμμετείχαν στη Διεθνή Έρευνα του ΟΟΣΑ/INFE 2023 για τον Χρηματοοικονομικό Εγγραμματισμό των Ενηλίκων (OECD, 2023^[6]). Όποτε είναι δυνατόν και σκόπιμο, η έκθεση παρουσιάζει τα Ελληνικά αποτελέσματα μαζί με τα αποτελέσματα αυτών των Κρατών Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Δείγμα και μεθοδολογία

Το τελικό δείγμα αποτελείται από 1.507 παρατηρήσεις, συμπεριλαμβανομένου ενός ενισχυμένου δείγματος 305 ατόμων που είναι ιδιοκτήτες πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων με έως 49 εργαζόμενους, μαζί με τον/τους ιδιοκτήτη/ες. Οι έρευνες περιέλαβαν άτομα ηλικίας 18 -79 ετών.

Το Σχήμα 2.1 παρουσιάζει το δείγμα ανάλογα με το φύλο, τις ηλικιακές ομάδες, την εργασιακή κατάσταση, την περιφέρεια της Ελλάδας και το μέγεθος της κοινότητας.

Σχήμα 2.1. Έρευνα ενηλίκων - Περιγραφή δείγματος

Σημείωση: Τα αποτελέσματα αυτά βασίζονται σε σταθμισμένα δεδομένα.

Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα.

Πιλοτική δοκιμή της έρευνας έγινε τον Ιούνιο του 2022 σε 100 τυχαία επιλεγμένους πολίτες που κατοικούν στην περιφέρεια Αττικής.

Η έρευνα διενεργήθηκε από την ΚΑΠΑ Research τον Ιούνιο και τον Ιούλιο του 2022 τηλεφωνικώς μέσω τυχαίας δειγματοληψίας τηλεφωνικών αριθμών (Random Digital Dial) με τη χρήση ποσοστώσεων ως

προς τη γεωγραφική κατανομή και το επάγγελμα. Η ποσόστωση επαγγέλματος εφαρμόστηκε προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος των 305 ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων. Η αναλογία σταθερού/κινητού τηλεφώνου που ακολουθήθηκε ήταν 60/40. Η μέθοδος αυτή εξασφάλισε κάλυψη 99% του ενήλικου πληθυσμού της χώρας. Η πηγή δεδομένων για τον σχεδιασμό της δειγματοληψίας ήταν η Απογραφή Πληθυσμού-Κατοικιών 2011 της ΕΛΣΤΑΤ (ELSTAT, 2011^[7]), και το Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 462 - Απρίλιος 2017. "Ηλεκτρονικές ανακοινώσεις και ψηφιακή ενιαία αγορά" (European Commission, 2018^[8]).

Το ερωτηματολόγιο της έρευνας παρέχεται στο Παράρτημα Β.

Έρευνα σε μαθητές λυκείου

Η έρευνα για τους μαθητές λυκείου διαμορφώθηκε ειδικά για το έργο, αξιοποιώντας την εμπειρογνωμοσύνη του ΟΟΣΑ για την αξιολόγηση του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού των νέων στο πλαίσιο του Προγράμματος του ΟΟΣΑ για τη Διεθνή Αξιολόγηση των Μαθητών (PISA). Διενεργήθηκε σε γενικά και επαγγελματικά λύκεια σε όλη την Ελλάδα τον Οκτώβριο-Νοέμβριο του 2022.

Το ερωτηματολόγιο

Ο ΟΟΣΑ σχεδίασε ένα εργαλείο έρευνας για την αξιολόγηση του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού των μαθητών λυκείου στην Ελλάδα. Το ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκε έτσι ώστε να είναι συμβατό με το πλαίσιο βασικών ικανοτήτων του ΟΟΣΑ/INFE για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των νέων (OECD, 2015^[9]), και αντλώντας έμπνευση από το πλαίσιο χρηματοοικονομικών ικανοτήτων για ενήλικες στην Ευρωπαϊκή Ένωση (European Union/OECD, 2022^[10]), ιδίως όσον αφορά τις πτυχές που σχετίζονται με την ψηφιακή χρηματοοικονομική. Το ερωτηματολόγιο βασίζεται επίσης στην εργασία που πραγματοποιήθηκε κατά τον σχεδιασμό της αξιολόγησης του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού του Προγράμματος του ΟΟΣΑ για τη Διεθνή Αξιολόγηση των Μαθητών (PISA) (OECD, 2020^[11]; OECD, 2017^[12]; OECD, 2014^[13]). Εκτός από τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό, σκοπός της έρευνας ήταν να διερευνήσει την πρόσβαση και τη χρήση των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών, πτυχές της ψηφιακής χρηματοοικονομικής ενσωμάτωσης και ενημέρωσης, καθώς και τις εμπειρίες και την εξοικείωση των μαθητών με χρηματοοικονομικά θέματα.

Το ερωτηματολόγιο της έρευνας παρέχεται στο 0.

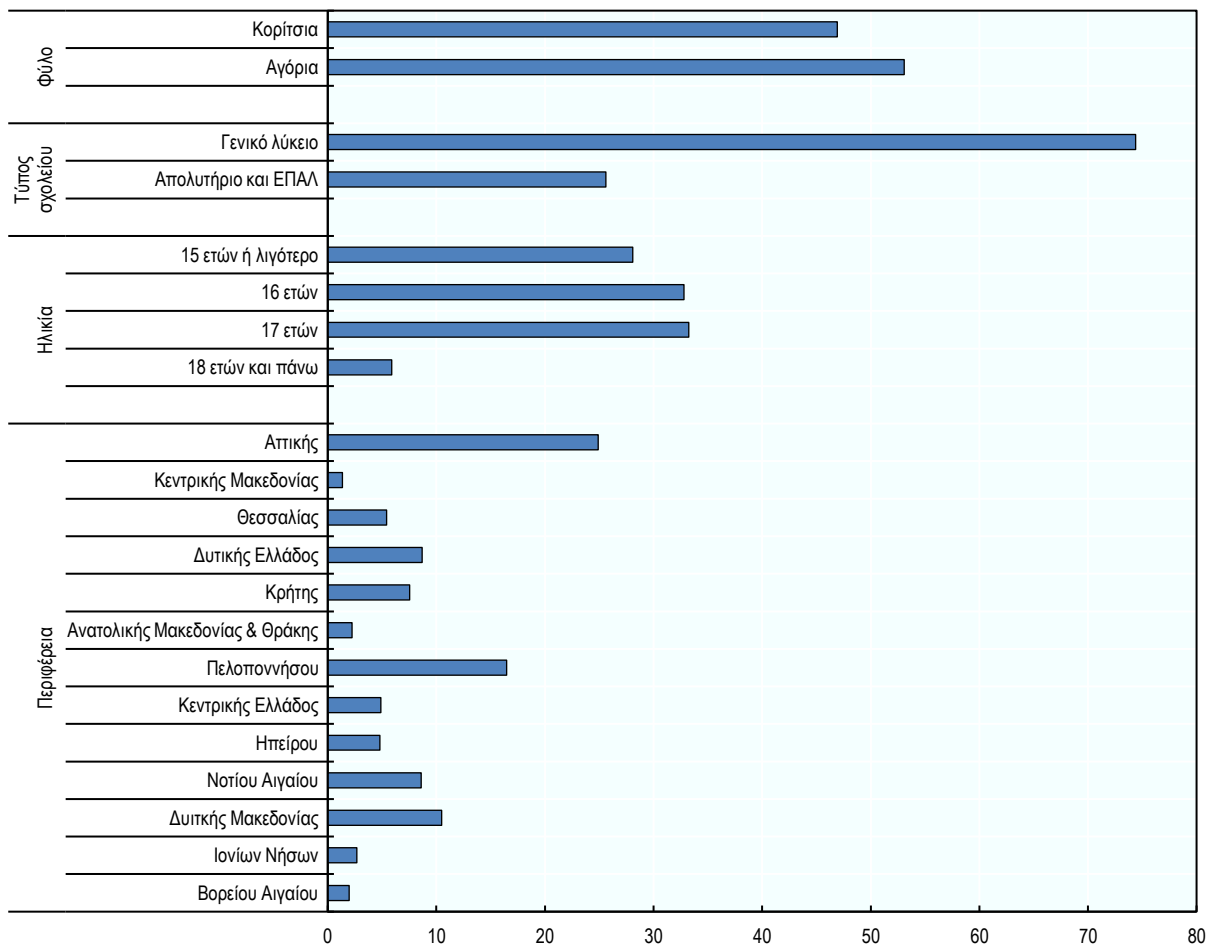
Δείγμα και μεθοδολογία

Η έρευνα διενεργήθηκε από τον ΟΟΣΑ, το Ελληνικό Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων και το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν online τον Οκτώβριο του 2022, σε αντιπροσωπευτικό δείγμα 1.476 ερωτηθέντων από 42 γενικά και 14 επαγγελματικά λύκεια σε όλες τις περιφέρειες της Ελλάδας⁴ (βλ. Σχήμα 2.2). Οι μαθητές απάντησαν στην έρευνα σε υπολογιστές που διέθεσαν τα σχολεία τους, υπό την επίβλεψη των καθηγητών. Τα συμμετέχοντα σχολεία επιλέχθηκαν έτσι ώστε να υπάρχει καλή εκπροσώπηση των διαφόρων περιοχών της Ελλάδας. Στις απαντήσεις εφαρμόστηκαν δειγματικά βάρη με βάση την ηλικία, το φύλο, τη γεωγραφική θέση και τον τύπο του σχολείου ώστε να υπάρχει αντιπροσωπευτικότητα σε αυτούς τους τέσσερις παράγοντες. Τα δειγματικά βάρη υπολογίστηκαν από το Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού σε συνεργασία με τον Καθηγητή κ. Αναστάσιο Εμβαλωτή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Το Σχήμα 2.2 παρουσιάζει το δείγμα ανά φύλο, τύπο σχολείου, ηλικία και περιφέρειες της Ελλάδας.

⁴ Ο συνολικός αριθμός παρατηρήσεων στο δείγμα που ελήφθη ανέρχεται σε 1.569. Ωστόσο, 88 παρατηρήσεις απορρίφθηκαν λόγω απουσίας πληροφοριών σχετικά με το φύλο, την ηλικία, τη γεωγραφική περιοχή ή τον τύπο του λυκείου του ερωτώμενου, και άλλες πέντε παρατηρήσεις απορρίφθηκαν επειδή δεν είχε απαντηθεί καμία ερώτηση εκτός από τα κοινωνικο-δημογραφικά στοιχεία.

Σχήμα 2.2. Έρευνα σε λύκεια - Περιγραφή δείγματος

Σημείωση: Τα αποτελέσματα αυτά βασίζονται σε σταθμισμένα δεδομένα.

Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τη μέτρηση του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού μαθητών λυκείου στην Ελλάδα.

Πλαίσιο 2.1. Ορισμοί που χρησιμοποιούνται στην παρούσα έκθεση

Χρηματοοικονομικός Εγγραμματισμός: ένας συνδυασμός χρηματοοικονομικής ευαισθητοποίησης, γνώσεων, δεξιοτήτων, στάσεων και συμπεριφορών απαραίτητων για τη λήψη ορθών οικονομικών αποφάσεων και εν τέλει για την επίτευξη οικονομικής ευημερίας.

Ψηφιακός χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός: ένας συνδυασμός γνώσεων, δεξιοτήτων, στάσεων και συμπεριφορών απαραίτητων για να γνωρίζουν οι πολίτες τις ψηφιακές χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και τις ψηφιακές τεχνολογίες και να τις χρησιμοποιούν με ασφάλεια, έτσι ώστε να συμβάλλουν στην οικονομική τους ευημερία.

Χρηματοοικονομική ενσωμάτωση: πρόσβαση σε βιώσιμες επίσημες χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, καθώς και χρήση αυτών.

Οικονομική ανθεκτικότητα: η ικανότητα των ατόμων ή των νοικοκυριών να αντιστέκονται, να ανταπεξέρχονται και να ανακάμπτουν από αρνητικούς οικονομικούς κραδασμούς.

Εθνική στρατηγική για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό: μια εθνικά συντονισμένη προσέγγιση για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση, που αποτελείται από ένα προσαρμοσμένο πλαίσιο ή πρόγραμμα, το οποίο:

- αναγνωρίζει τη σημασία του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού - μέσω νομοθεσίας, όπου ενδείκνυται - και συμφωνεί την εμβέλειά του σε εθνικό επίπεδο, λαμβάνοντας υπόψη τις διαπιστωμένες εθνικές ανάγκες και ελλείψεις·
- συνάδει με άλλες στρατηγικές που προάγουν την οικονομική και κοινωνική ευημερία, όπως εκείνες που εστιάζουν στη χρηματοοικονομική ενσωμάτωση και την προστασία των καταναλωτών χρηματοοικονομικών προϊόντων·
- περιλαμβάνει συνεργασία με τους εμπλεκόμενους φορείς, καθώς και τον προσδιορισμό ενός εθνικού διευθύνοντος ή συντονιστικού οργάνου/συμβουλίου·
- περιλαμβάνει την κατάρτιση οδικού χάρτη για την υποστήριξη της επίτευξης συγκεκριμένων και προκαθορισμένων στόχων εντός ορισμένου χρονικού διαστήματος·
- παρέχει καθοδήγηση για τα επιμέρους προγράμματα που υλοποιούνται στο πλαίσιο της εθνικής στρατηγικής, προκειμένου να συμβάλλουν αποτελεσματικά και κατάλληλα στη συνολική στρατηγική· και
- έχει ενσωματωμένη παρακολούθηση και αξιολόγηση προκειμένου να αποτιμάται η πρόοδος της στρατηγικής και να προτείνονται οι ανάλογες βελτιώσεις.

Οικονομική ευημερία: η οικονομική ευημερία είναι ο απώτερος στόχος του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού. Η οικονομική ευημερία λαμβάνει υπόψη τόσο αντικειμενικά όσο και υποκειμενικά στοιχεία και κάνει αναφορά σε διάφορες πτυχές, όπως:

- Να έχει κανείς τον έλεγχο των οικονομικών του, δηλαδή να μπορεί να πληρώνει εγκαίρως τους λογαριασμούς του, να μην έχει χρέη που δεν είναι διαχειρίσιμα και να μπορεί να τα βγάζει πέρα.
- Να έχει κανείς οικονομική ανθεκτικότητα σε απρόβλεπτες δαπάνες και έκτακτες ανάγκες. Όταν οι καταναλωτές έχουν αποταμιεύσεις, ασφάλιση υγείας και καλό πιστωτικό προφίλ, και όταν μπορούν να βασίζονται σε φίλους και συγγενείς για οικονομική βοήθεια, έχουν μεγαλύτερη ικανότητα να απορροφήσουν έναν οικονομικό κραδασμό.
- Να είναι σε θέση κανείς να επιτύχει οικονομικούς στόχους, όπως να εξοφλήσει το φοιτητικό του δάνειο εντός ορισμένων ετών ή να αποταμιεύσει ένα ορισμένο ποσό οδεύοντας προς τη συνταξιοδότησή του, και να είναι σε θέση να κάνει επιλογές που του επιτρέπουν να

απολαμβάνει τη ζωή, όπως να πηγαίνει διακοπές, να απολαμβάνει κάποιες φορές ένα γεύμα έξω, να επιστρέψει στη σχολή για να αποκτήσει ένα ανώτερο πτυχίο ή να εργάζεται λιγότερο για να περνάει περισσότερο χρόνο με την οικογένειά του.

Πηγές: (OECD, 2020^[2]; OECD, 2022^[14]; OECD, 2020^[15]; OECD, 2021^[16]; OECD, 2021^[16]; OECD, 2020^[11]; G20 GPF1, 2020^[17])

3 Χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός, ενσωμάτωση και ευημερία μεταξύ των ενηλίκων

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της αντιπροσωπευτικής ποσοτικής έρευνας που διενεργήθηκε μεταξύ ενηλίκων στην Ελλάδα. Περιγράφει τα αποτελέσματα για τον ενήλικο πληθυσμό σε σχέση με τα εξής:

- τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό και τις συνιστώσες του (γνώσεις, στάσεις και συμπεριφορά), συμπεριλαμβανομένης της σύγκρισης με άλλα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όποτε αυτό είναι δυνατόν
- τον ψηφιακό χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό, ως επιμέρους τομέα του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού
- επίγνωση και χρήση χρηματοπιστωτικών προϊόντων και υπηρεσιών, δηλαδή χρηματοοικονομική ενσωμάτωση
- στάσεις και συμπεριφορές των ενηλίκων στην Ελλάδα σχετικά με τρεις σημαντικότερους τομείς πολιτικής, όπως οι επενδύσεις, ο προγραμματισμός για τη συνταξιοδότηση και η διαχείριση του χρέους
- την οικονομική ευημερία και ανθεκτικότητα, ως σημαντικά αποτελέσματα του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού.

Εκτός από τα αποτελέσματα σε σχέση με το σύνολο του ενήλικου πληθυσμού, το κεφάλαιο περιλαμβάνει και επιλεγμένα ευρήματα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων.

Όποτε κρίνεται σκόπιμο, το κεφάλαιο επισημαίνει τυχόν σημαντικές διαφορές μεταξύ ομάδων του πληθυσμού.

Χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός και οι συνιστώσες του

Πλαίσιο 3.1. Κυριότερα ευρήματα σχετικά με τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό και τις συνιστώσες του

Οι ενήλικες στην Ελλάδα έχουν μέσο όρο βαθμολογίας 61 στα 100. Αυτή η μέση βαθμολογία δείχνει ότι υπάρχουν σημαντικά περιθώρια βελτίωσης στις τρεις διαστάσεις των χρηματοοικονομικών γνώσεων, συμπεριφορών και στάσεων. Η μέση βαθμολογία κρύβει επίσης αξιοσημείωτες διαφορές μεταξύ ομάδων του πληθυσμού. Οι γυναίκες, οι ηλικιωμένοι και τα άτομα με εισόδημα κάτω από το διάμεσο οικογενειακό εισόδημα⁵ και χαμηλό μορφωτικό επίπεδο εμφανίζουν χαμηλότερα επίπεδα χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού.

- **Χρηματοοικονομικές γνώσεις:** Οι Έλληνες ενήλικες βαθμολογούνται με 65 στα 100:
 - Μόνο το 54% των ενηλίκων ήταν σε θέση να απαντήσει σωστά σε τουλάχιστον πέντε από τις επτά ερωτήσεις.
 - Μόλις το 62% των ενηλίκων απάντησε σωστά στην ερώτηση για τον αντίκτυπο του πληθωρισμού στην αγοραστική δύναμη, και μόνο το 44% κατανοεί τον ανατοκισμό.
 - Ενώ τα τρία τέταρτα των ερωτηθέντων κατανοούν καλά την έννοια του κινδύνου και της απόδοσης, μόλις οι μισοί απάντησαν σωστά στην ερώτηση για τη διαφοροποίηση του κινδύνου.
 - Τα άτομα με χαμηλότερο εισόδημα, με χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο, οι γυναίκες και οι ηλικιωμένοι είναι μεταξύ των ομάδων του πληθυσμού που συγκεντρώνουν τη χαμηλότερη βαθμολογία στις χρηματοοικονομικές γνώσεις.
- **Χρηματοοικονομική συμπεριφορά:** Οι Έλληνες ενήλικες βαθμολογούνται με 62 στα 100:
 - Οι περισσότεροι ενήλικες στην Ελλάδα κάνουν έναν προγραμματισμό για τη διαχείριση των εσόδων και των εξόδων τους (83%).
 - Περίπου το 30% των ενηλίκων αποταμιεύει ενεργά μέσω αποταμιευτικών ή καταθετικών λογαριασμών, αλλά πολύ λίγοι ενήλικες επενδύουν στο χρηματιστήριο, σε ομόλογα ή σε επαγγελματικά συνταξιοδοτικά ταμεία. Περίπου το 21% των Ελλήνων αποταμιεύει άτυπα, κρατώντας μετρητά στο σπίτι ή στο πορτοφόλι του.
 - Μόλις το 21% των ερωτηθέντων ψάχνει τι υπάρχει στην αγορά όταν πρόκειται να επιλέξει χρηματοοικονομικά προϊόντα και υπηρεσίες.
 - Η χρηματοοικονομική συμπεριφορά διαφέρει ανάλογα με τους κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες, με τους πιο ευκατάστατους και μορφωμένους ενήλικες να σημειώνουν υψηλότερη βαθμολογία από εκείνους που προέρχονται από χαμηλότερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα. Οι ηλικιωμένοι σημειώνουν χαμηλότερη βαθμολογία από τις νεότερες γενιές, ενώ είναι περιορισμένες οι διαφορές μεταξύ των δύο φύλων.
- **Χρηματοοικονομικές στάσεις:** Οι Έλληνες ενήλικες βαθμολογούνται με 54 στα 100:
 - Ένα σημαντικό ποσοστό των ενηλίκων επιδεικνύει στάσεις βραχυπρόθεσμου ορίζοντα: το 37% έχει την τάση να ζει για το σήμερα, και το 29% προτιμά να ξοδεύει τα χρήματα παρά να τα αποταμιεύει για το μέλλον. Περισσότεροι από τους μισούς (55%) πιστεύουν ότι τα

⁵ Η έρευνα ζήτησε από τους ερωτηθέντες να προσδιορίσουν το εισόδημα του νοικοκυριού τους μετά από τους φόρους, επιλέγοντας μεταξύ τριών κατηγοριών: έως 650 ευρώ (75% του διάμεσου οικογενειακού εισοδήματος), μεταξύ 650 και 1.000 ευρώ ή άνω των 1.000 ευρώ (125% του διάμεσου οικογενειακού εισοδήματος).

χρήματα είναι για να ξοδεύονται (55%).

Βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού

Ο χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός των ενηλίκων στην Ελλάδα μετρήθηκε σύμφωνα με τον ορισμό του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού που περιλαμβάνεται στην Εργαλειοθήκη του ΟΟΣΑ/INFE (OECD, 2022^[4]) και τη Σύσταση του ΟΟΣΑ για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό (OECD, 2020^[2]). Ο χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός ορίζεται ως "ένας συνδυασμός χρηματοοικονομικής ευαισθητοποίησης, γνώσεων, δεξιοτήτων, στάσεων και συμπεριφορών απαραίτητων για τη λήψη ορθών οικονομικών αποφάσεων και εν τέλει για την επίτευξη οικονομικής ευημερίας". Επομένως, οι ερωτήσεις χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού κάλυψαν τρεις κύριους τομείς:

- χρηματοοικονομικές συμπεριφορές, όπως ο προϋπολογισμός, ο προγραμματισμός ή η διαχείριση των οικονομικών
- χρηματοοικονομικές στάσεις που σχετίζονται με τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό, όπως ο μακροπρόθεσμος προσανατολισμός
- χρηματοοικονομικές γνώσεις σε θέματα όπως ο πληθωρισμός, οι τόκοι και η διασπορά.

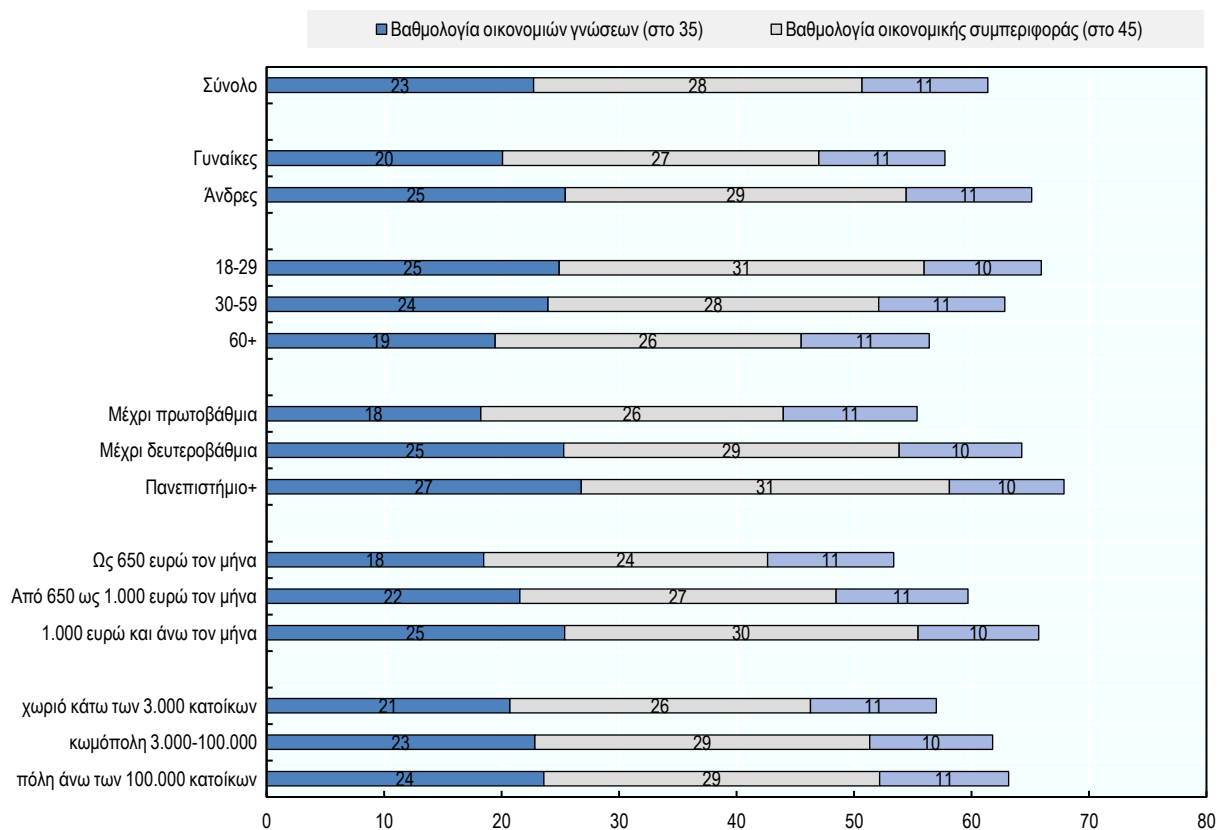
Οι απαντήσεις σε αυτές τις ερωτήσεις χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού δίνουν συνολικά 20 βαθμούς. Για λόγους παρουσίασης των αποτελεσμάτων στην παρούσα έκθεση, η βαθμολογία του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού αναπροσαρμόστηκε σε μέγιστο 100. Ένα άτομο που επιτυγχάνει την υψηλότερη δυνατή βαθμολογία διαθέτει μια στοιχειώδη κατανόηση των οικονομικών εννοιών και επιδεικνύει συνετές συμπεριφορές και στάσεις στη διαχείριση της οικονομικής του ζωής.

Οι ενήλικες στην Ελλάδα βαθμολογήθηκαν κατά μέσο όρο με 61 στα 100. Αυτή η συνολική μέση βαθμολογία κρύβει αξιοσημείωτες διαφορές μεταξύ ομάδων του πληθυσμού (βλ. Σχήμα 3.1).

Οι μεγαλύτερες διαφορές παρατηρήθηκαν, ειδικότερα, σε συνάρτηση με το φύλο, την ηλικία, το εισόδημα, τη μόρφωση και το μέγεθος της πόλης:

- Η βαθμολογία των ανδρών ήταν κατά μέσο όρο 65, ενώ των γυναικών 58.
- Οι νεαροί ενήλικες (18-29 ετών) και οι ενήλικες (30-59 ετών) βαθμολογήθηκαν με 66 και 63 αντίστοιχα, ενώ οι άνω των 60 ετών βαθμολογήθηκαν με 56.
- Τα άτομα με εισόδημα νοικοκυριού άνω των 1.000 ευρώ το μήνα και οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είχαν βαθμολογία 66 και 68 αντίστοιχα, ενώ τα άτομα με εισόδημα κάτω των 650 ευρώ το μήνα και οι απόφοιτοι δημοτικού είχαν βαθμολογία 53 και 55.
- Οι ενήλικες που ζουν σε πόλεις με πληθυσμό άνω των 100.000 κατοίκων βαθμολογήθηκαν με 63, ενώ οι ενήλικες που ζουν σε χωριά με πληθυσμό κάτω των 3.000 κατοίκων με 57.

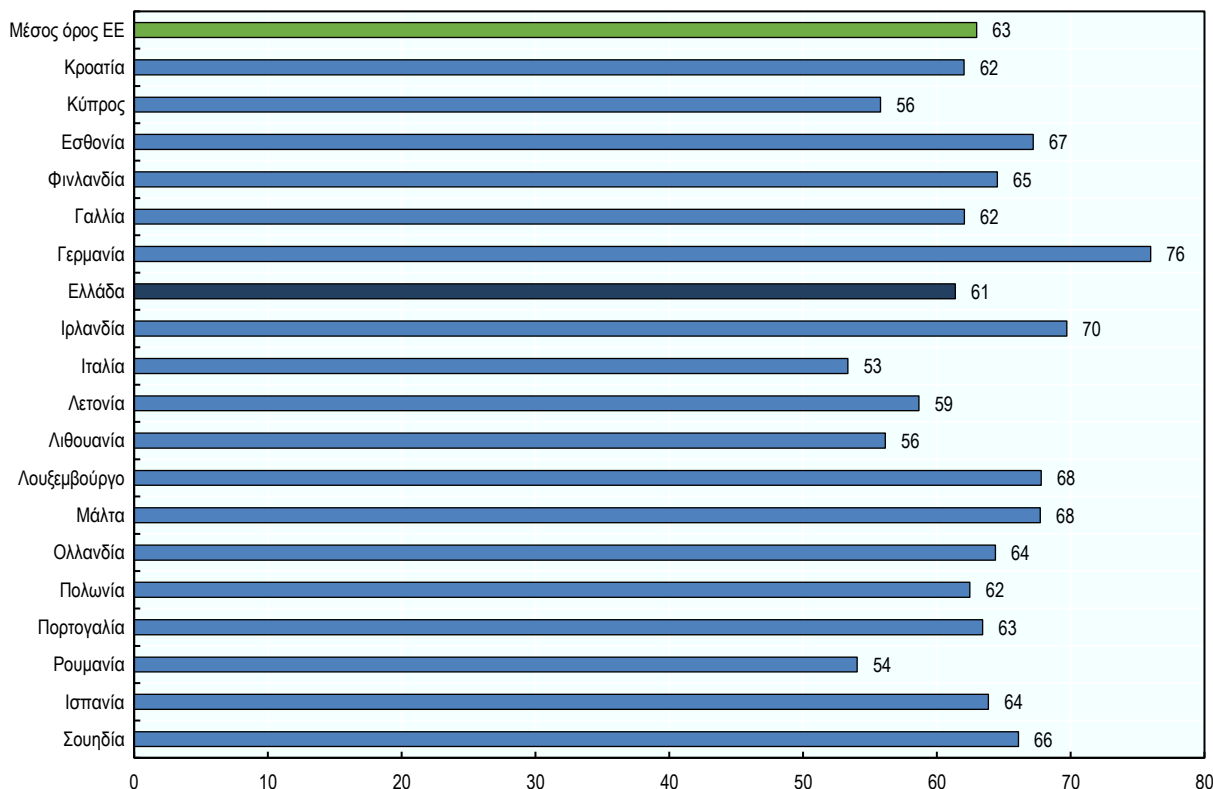
Σχήμα 3.1. Βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού

Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα.

Η βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού για την Ελλάδα (61) συμβαδίζει με τον μέσο όρο των 19 χωρών μελών της ΕΕ που συμμετείχαν στη Διεθνή Έρευνα του ΟΟΣΑ/INFE 2023 για τον Χρηματοοικονομικό Εγγραμματισμό Ενηλίκων (63) (OECD, 2023^[6]) (Βλ. Σχήμα 3.2).

Σχήμα 3.2. Βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού για την Ελλάδα και επιλεγμένες χώρες μέλη της ΕΕ

Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα (OECD, 2023^[6])

Χρηματοοικονομικές γνώσεις

Οι Χρηματοοικονομικές γνώσεις βοηθούν τους ανθρώπους να λαμβάνουν ορθές, τεκμηριωμένες οικονομικές αποφάσεις και να συγκρίνουν χρηματοοικονομικά προϊόντα και υπηρεσίες. Έχοντας μια στοιχειώδη γνώση των χρηματοοικονομικών εννοιών και την ικανότητα να τις εφαρμόζουν, οι καταναλωτές μπορούν να κινούνται με μεγαλύτερη σιγουριά σε χρηματοοικονομικά θέματα και να αντιδρούν καταλλήλως σε ειδήσεις και γεγονότα που μπορεί να έχουν επιπτώσεις στην οικονομική τους ευημερία (OECD, 2020^[15]).

Βαθμολογία χρηματοοικονομικών γνώσεων

Η έρευνα που χρησιμοποιήθηκε για τη μέτρηση του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού των Ελλήνων ενηλίκων περιελάμβανε επτά ερωτήσεις χρηματοοικονομικών γνώσεων που κάλυπταν τις ακόλουθες έννοιες:

- πληθωρισμός και ο αντίκτυπός του στην αγοραστική δύναμη
- απλός τόκος και ανατοκισμός
- σχέση μεταξύ κινδύνου και απόδοσης, καθώς και διαφοροποίηση του κινδύνου.

Επτά από αυτές τις ερωτήσεις χρησιμοποιήθηκαν για τον υπολογισμό της βαθμολογίας χρηματοοικονομικών γνώσεων. Οι σωστές απαντήσεις σε αυτές τις επτά ερωτήσεις έδιναν από έναν βαθμό η καθεμία. Η βαθμολογία αναπροσαρμόστηκε ώστε να κυμαίνεται μεταξύ 0 και 100.

Η βαθμολογία των χρηματοοικονομικών γνώσεων για την Ελλάδα είναι 65 στα 100. Υπάρχουν σημαντικές διαφορές στη βαθμολογία χρηματοοικονομικών γνώσεων ανάλογα με το φύλο, την ηλικία, το εισόδημα, τη μόρφωση και τη γεωγραφική περιοχή:

- Η βαθμολογία για τις γυναίκες ήταν 57, ενώ για τους άνδρες 73.
- Οι νεαροί ενήλικες (18-29) και οι ενήλικες (30-59) είχαν παρόμοια βαθμολογία 71 και 68, ενώ οι ηλικιωμένοι (60+) εμφανίζουν χαμηλότερα επίπεδα χρηματοοικονομικών γνώσεων με βαθμολογία 56.
- Οι μεγαλύτερες διαφορές στη βαθμολογία παρατηρούνται μεταξύ ομάδων που ορίζονται από κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά όσον αφορά το εισόδημα και τη μόρφωση: οι απόφοιτοι δημοτικού είχαν βαθμολογία 52, ενώ οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης 77. Ομοίως, τα άτομα με χαμηλότερο εισόδημα (έως 650 ευρώ) βαθμολογήθηκαν με 53, ενώ τα άτομα με υψηλότερο εισόδημα (άνω των 1.000 ευρώ) με 72.

Ελάχιστη επιδιωκόμενη βαθμολογία χρηματοοικονομικών γνώσεων

Σε όλο το δείγμα, το 54% των ερωτηθέντων έδωσε πέντε ή περισσότερες σωστές απαντήσεις, επιτυγχάνοντας αυτό που θεωρείται η ελάχιστη βαθμολογία για ένα άτομο με χρηματοοικονομικές γνώσεις (βλ. Πίνακας Α 0.1). Το ποσοστό αυτό είναι υψηλό ιδίως μεταξύ των ανδρών (68%) και μεταξύ των αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (74%).

Ερωτήσεις χρηματοοικονομικών γνώσεων

Από τις απαντήσεις στις ερωτήσεις βάσει των οποίων βαθμολογούνται οι οικονομικές γνώσεις, μπορούν να εντοπιστούν οι έννοιες που είναι πιο οικείες στους ενήλικες στην Ελλάδα, καθώς και εκείνες που θεωρούν πιο δύσκολες (βλ. Σχήμα 3.3).

Αξίζει να σημειωθεί ότι, σε όλες τις ερωτήσεις γνώσεων, περισσότερες γυναίκες από ό,τι άνδρες αρνήθηκαν να απαντήσουν ή δεν ήξεραν πώς να απαντήσουν. Αυτό ενδέχεται να υποδηλώνει χαμηλότερη αυτοπεποίθηση μεταξύ των γυναικών από ό,τι μεταξύ των ανδρών, και όχι λιγότερες οικονομικές γνώσεις, και συνάδει με προηγούμενα αποτελέσματα σε διάφορες οικονομίες (OECD, 2013^[18]; Monticone, 2023^[19]).

Πληθωρισμός και ο αντίκτυπός του στην αγοραστική δύναμη

Οι Έλληνες φάνηκε να είναι εξοικειωμένοι με την έννοια του πληθωρισμού και των επιπτώσεών του στο κόστος ζωής: το 90% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι γνωρίζουν πως ο υψηλός πληθωρισμός σημαίνει ότι το κόστος ζωής αυξάνεται ραγδαία. Ωστόσο, διαπιστώνεται ότι είναι δυσκολότερη η κατανόηση των επιπτώσεων του πληθωρισμού στην αγοραστική δύναμη.

Όταν ρωτήθηκαν σχετικά με τον αντίκτυπο ενός πληθωρισμού 2% στην αγοραστική δύναμη των 1.000 ευρώ σε διάστημα ενός έτους, μόνο το 62% των ερωτηθέντων απάντησε σωστά, ενώ το 24% δεν απάντησε σωστά και το 12% δεν ήξερε πώς να απαντήσει. Το ποσοστό των ερωτηθέντων που δεν μπόρεσαν να δώσουν σωστή απάντηση ήταν ιδιαίτερα υψηλό μεταξύ των νέων ενηλίκων (43%).

Απλός τόκος και ανατοκισμός

Όσον αφορά τους τόκους, το 84% των ερωτηθέντων μπόρεσε να απαντήσει σωστά σε ερώτηση που τους ζητούσε να προσδιορίσουν πόσος τόκος έχει καταβληθεί σε μια χρηματική συναλλαγή. Περίπου το 59% των ενηλίκων μπόρεσε να υπολογίσει έναν απλό τόκο, αλλά μόνο το 44% μπόρεσε να απαντήσει

σωστά στην ερώτηση σχετικά με τον ανατοκισμό. Περίπου το ένα τρίτο (33%) των ερωτηθέντων δεν απάντησε σωστά σε αυτή την ερώτηση, και πάνω από το ένα πέμπτο (21%) δεν ήξερε την απάντηση. Αυτοί που δεν ήξεραν την απάντηση στην ερώτηση για τον ανατοκισμό ήταν κυρίως γυναίκες (30%), ηλικιωμένοι (36%) και όσοι ήταν μόνο απόφοιτοι δημοτικού (39%).

Κίνδυνος και απόδοση

Το 74% των ενηλίκων φάνηκε να κατανοεί σωστά τη σχέση μεταξύ κινδύνου και απόδοσης. Υπάρχουν αξιοσημείωτες διαφορές που σχετίζονται με το φύλο, καθώς απάντησε σωστά το 66% των γυναικών σε σύγκριση με το 83% των ανδρών, καθώς και με την ηλικία, καθώς απάντησε σωστά το 61% των ηλικιωμένων, σε σύγκριση με το 77% των νεαρών ενηλίκων και το 80% των ενηλίκων μέσης ηλικίας.

Η έννοια της διαφοροποίησης του κινδύνου αποδείχθηκε αρκετά δύσκολη για τους ενήλικες στην Ελλάδα: μόνο το 48% φάνηκε να την κατανοεί, ενώ το 37% δεν ήξερε πώς να απαντήσει (το 48% των γυναικών και το 51% των ηλικιωμένων δεν ήξερε την απάντηση).

Στην ερώτηση εάν οι αλλαγές στον πληθωρισμό, τα επιτόκια και/ή τις συναλλαγματικές ισοτιμίες μπορεί να έχουν αντίκτυπο στα μακροπρόθεσμα επενδυτικά σχέδια, το 70% των ερωτηθέντων απάντησε σωστά, και μόνο το 4% δεν μπόρεσε να απαντήσει σωστά.⁶ Ωστόσο, περίπου το ένα τέταρτο των ερωτηθέντων (25%) δεν γνώριζε την απάντηση: ήταν κυρίως οι γυναίκες (32%), οι ηλικιωμένοι (38%), οι απόφοιτοι δημοτικού (44%) και όσοι έχουν χαμηλά εισοδήματα (κάτω από 650 ευρώ μηνιαίως, 49%).

Σχήμα 3.3. Ερωτήσεις χρηματοοικονομικών γνώσεων

Ποσοστό ενηλίκων που απαντούν σωστά ή λανθασμένα στις ακόλουθες ερωτήσεις.

Ερώτηση	Απάντηση			
	Σωστή	Λάθος	Δεν γνωρίζει	Αρνήθηκε
Η έννοια του πληθωρισμού	90,5	2,6	5,9	0
Επίδραση του πληθωρισμού στην αγοραστική δύναμη	62,2	24,1	12,2	1,5
Τόκοι δανείου	84,3	0,6	13,3	1,8
Ανατοκισμός	43,8	54,1	1,0	1,1
Κίνδυνος και απόδοση	74,1	8,4	16,4	1,1
Διαφοροποίηση κινδύνου	48,5	13,0	37,0	1,5

Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα.

Χρηματοοικονομικές γνώσεις όπως τις αξιολογούν οι ίδιοι

Στην έρευνα ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να αξιολογήσουν τις συνολικές τους γνώσεις για οικονομικά θέματα σε σύγκριση με άλλους ενήλικες στην Ελλάδα. Οι απαντήσεις σε αυτή την ερώτηση περιγράφουν πόσο σίγουροι αισθάνονται οι ερωτώμενοι για τις δικές τους χρηματοοικονομικές γνώσεις, οι οποίες μπορεί να τους οδηγήσουν σε οικονομικές αποφάσεις, αλλά και σε πιο ρισκοκίνδυνη συμπεριφορά.

Περίπου οι μισοί ενήλικες στην Ελλάδα απάντησαν ότι οι χρηματοοικονομικές τους γνώσεις είναι περίπου στον μέσο όρο σε σύγκριση με τους υπόλοιπους ενήλικες στη χώρα. Σχεδόν το ένα πέμπτο τις θεωρεί χαμηλού ή πολύ χαμηλού επιπέδου, και περίπου το ένα τέταρτο τις αξιολογεί ως υψηλού ή πολύ υψηλού επιπέδου (βλ. Πίνακας Α 0.2).

⁶ Η ερώτηση αυτή δεν συνυπολογίζεται στη βαθμολογία.

Μεταξύ εκείνων που αξιολογούν τις χρηματοοικονομικές τους γνώσεις ως υψηλού ή πολύ υψηλού επιπέδου, υπάρχουν σημαντικές διαφορές (βλ. Πίνακας Α 0.3). Ενώ κάτι λιγότερο από το ένα τρίτο των ανδρών (29%) θεωρούν τις χρηματοοικονομικές τους γνώσεις πολύ υψηλού ή αρκετά υψηλού επιπέδου, το αντίστοιχο ποσοστό των γυναικών είναι μόλις 14%.

Χρηματοοικονομική συμπεριφορά

Οι ατομικές ενέργειες και συμπεριφορές των ανθρώπων συντελούν καθοριστικά στην οικονομική τους κατάσταση και είναι σημαντικές για τη διαμόρφωση της οικονομικής τους ευημερίας. Ο προϋπολογισμός και η προσεκτική παρακολούθηση των προσωπικών οικονομικών, η αποταμίευση χρημάτων για έκτακτες ανάγκες, η έγκαιρη πληρωμή λογαριασμών για την αποφυγή προστίμων ή η επιλογή χρηματοοικονομικών προϊόντων μετά από σύγκριση διαφορετικών παρόχων, είναι παραδείγματα συμπεριφορών που μπορούν να συμβάλουν θετικά στην ατομική οικονομική ευημερία.

Βαθμολογία χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς

Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε για την έρευνα ενηλίκων στην Ελλάδα μετρήσε τις χρηματοοικονομικές συμπεριφορές μέσω ερωτήσεων που κάλυπταν τα εξής θέματα:

- Παρακολούθηση των χρηματικών ροών: για να διαπιστωθεί αν οι ερωτώμενοι έχουν προϋπολογισμό, αν παρακολουθούν τις οικονομικές τους υποθέσεις, και αν πληρώνουν εγκαίρως τους λογαριασμούς τους για να αποφύγουν τις ληξιπρόθεσμες οφειλές.
- Αποταμίευση και μακροπρόθεσμος προγραμματισμός: για να διαπιστωθεί αν οι ερωτώμενοι αποταμιεύουν ενεργά, αν δανείζονται για να τα βγάλουν πέρα, ή αν θέτουν μακροπρόθεσμους οικονομικούς στόχους.
- Πραγματοποίηση μελετημένων αγορών: για να διερευνηθεί αν οι ερωτώμενοι έχουν αναζητήσει ανεξάρτητες πληροφορίες ή συμβουλές όταν αγοράζουν ένα χρηματοοικονομικό προϊόν ή μία χρηματοοικονομική υπηρεσία και αν έχουν εξετάσει πολλαπλές εναλλακτικές προτάσεις πριν κάνουν την επιλογή τους, π.χ. ψάχνοντας για την προσφορά που ταιριάζει καλύτερα στις ανάγκες τους.

Η βαθμολογία συμπεριφοράς υπολογίζεται ως το άθροισμα συμπεριφορών "γνώσης οικονομικών" που μπορούν να συμβάλουν θετικά στην οικονομική ευημερία των ατόμων. Σε αυτές περιλαμβάνονται ο προϋπολογισμός, η ενεργός αποταμίευση, η αποφυγή δανεισμού για να τα βγάλει κανείς πέρα, η σύγκριση πριν από την επιλογή χρηματοοικονομικών προϊόντων, η παρακολούθηση των προσωπικών οικονομικών υποθέσεων, η προσπάθεια για την επίτευξη οικονομικών στόχων, η πραγματοποίηση μελετημένων αγορών και η έγκαιρη πληρωμή λογαριασμών.

Η μέση βαθμολογία των ερωτηθέντων στην Ελλάδα είναι 62 στα 100. Αυτός ο μέσος όρος κρύβει διαφορές μεταξύ ομάδων πληθυσμού, που σχετίζονται κυρίως με κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά στο εισόδημα και τη μόρφωση και την ηλικία:

- Οι άνδρες και οι γυναίκες είχαν παρόμοια βαθμολογία, 64 και 60 αντίστοιχα.
- Η βαθμολογία της χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς είναι υψηλότερη για τις νεότερες γενιές: οι νέοι ενήλικες (18-29) συγκεντρώνουν βαθμολογία 69, υψηλότερη από τους ενήλικες (30-59) με 63 και τους ηλικιωμένους (60+) με 58.
- Οι ενήλικες με τριτοβάθμια εκπαίδευση βαθμολογήθηκαν με 70, ενώ οι απόφοιτοι πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης με 57.
- Τα υψηλότερα εισοδήματα συνδέονται με υψηλότερη βαθμολογία: 67 για τα άτομα στην υψηλότερη κλίμακα εισοδήματος έναντι 54 για τα άτομα στη χαμηλότερη κλίμακα.

Ερωτήσεις χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς

Προϋπολογισμός και παρακολούθηση των εξόδων

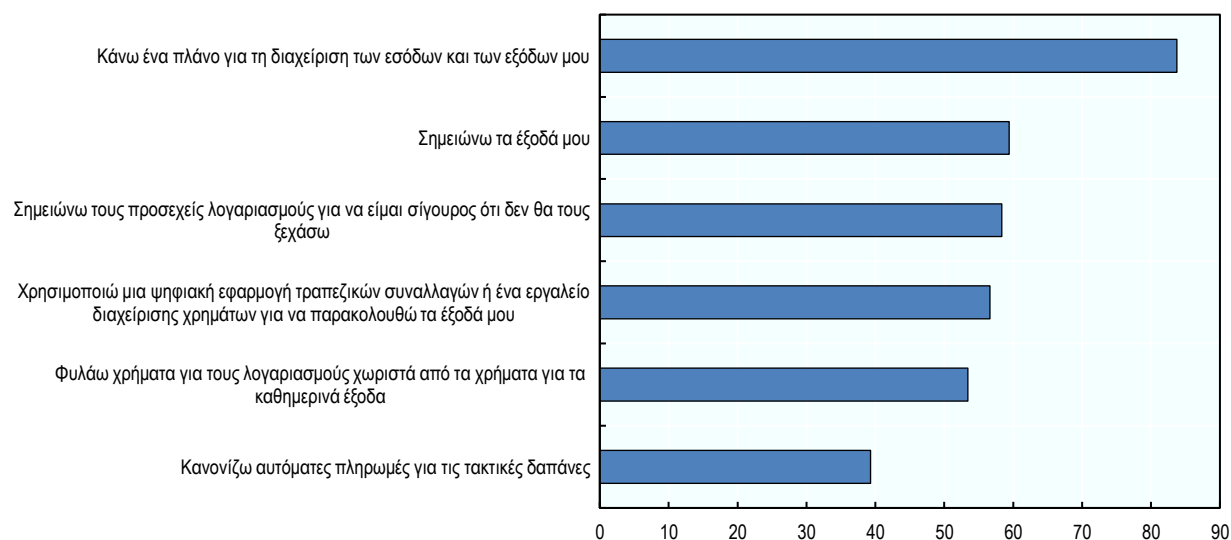
Ο προϋπολογισμός προσφέρει πλεονεκτήματα όσον αφορά τον έλεγχο και τον προγραμματισμό των οικονομικών και, ως εκ τούτου, θεωρείται πολύτιμο εργαλείο για τη διαχείριση των χρημάτων. Μπορεί να βοηθήσει τους ανθρώπους να καταλάβουν πού πηγαίνουν τα χρήματά τους, πόσα χρήματα μπορούν να αποταμιεύουν κάθε μήνα, και πώς η αποταμίευση μπορεί να διευκολύνει μεσοπρόθεσμες δαπάνες, όπως οι φόροι, η αντικατάσταση οικιακών συσκευών ή οι οικογενειακές γιορτές.

Η έρευνα περιελάμβανε ερωτήσεις για να διαπιστωθεί κατά πόσον οι ενήλικες κάνουν προϋπολογισμό, αν παρακολουθούν την οικονομική τους κατάσταση, και πώς διαχειρίζονται τα έξοδά τους (βλ. Σχήμα 3.4)

Οι περισσότεροι ενήλικες κάνουν κάποιο προγραμματισμό για τη διαχείριση των εσόδων και των εξόδων (83%), με πολύ παρόμοια ποσοστά ανεξαρτήτως φύλου, ηλικίας και κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών. Σχεδόν το 60% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι καταγράφουν τα έξοδά τους (57%) και σημειώνουν τους προσεχείς λογαριασμούς για να είναι σίγουροι ότι δεν θα τους ξεχάσουν (55%). Σχεδόν οι μισοί (49%) δήλωσαν ότι χρησιμοποιούν μια ψηφιακή εφαρμογή τραπεζικών συναλλαγών ή κάποιο εργαλείο διαχείρισης χρημάτων για να παρακολουθούν τις δαπάνες τους (τέτοια στρατηγική χρησιμοποιούν κυρίως οι νέοι ενήλικες (18-29), και όσοι έχουν υψηλότερο εισόδημα). Περίπου το ένα τρίτο των ερωτηθέντων δήλωσε ότι έχει ρυθμίσει αυτόματη πληρωμή για τις τακτικές δαπάνες, ιδίως όσοι έχουν τριτοβάθμια εκπαίδευση και υψηλότερα εισοδήματα.

Σχήμα 3.4. Προϋπολογισμός και παρακολούθηση των εξόδων

Ποσοστό ενηλίκων που δήλωσαν ότι υιοθετούν τις ακόλουθες συμπεριφορές

Σημείωση: Δυνατότητα πολλαπλών απαντήσεων

Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα.

Ενεργητική αποταμίευση

Όσοι έχουν επαρκείς οικονομίες μπορούν να αντέξουν τους αρνητικούς οικονομικούς και χρηματοπιστωτικούς κλονισμούς, να επιτύχουν τους οικονομικούς τους στόχους, και να προβούν σε ενέργειες που βελτιώνουν περαιτέρω την ευημερία, όπως επιχειρηματικές δραστηριότητες ή πρόσβαση

σε εκπαίδευση και κατάρτιση. Είναι επίσης σε καλύτερη θέση να δημιουργήσουν περιουσιακά στοιχεία για το μέλλον και εξαρτώνται λιγότερο από την πίστωση για την κάλυψη απρόβλεπτων δαπανών. Το ερωτηματολόγιο προσπάθησε να αποτυπώσει μια μέτρηση της αποταμιευτικής συμπεριφοράς, η οποία περιγράφεται ως ενεργητική αποταμίευση, που σημειώθηκε κατά τους προηγούμενους 12 μήνες. Υπάρχουν επιπλέον ερωτήσεις μέσα στο ερωτηματολόγιο που αποτυπώνουν την αποταμίευση, όπως ερωτήσεις σχετικά με την κατοχή προϊόντων (βλ. Γνώση και κατοχή χρηματοοικονομικών προϊόντων), αλλά δεν υποδηλώνουν απαραίτητα συμπεριφορά βαθιάς γνώσης.

Περίπου το 30% των ενηλίκων στην Ελλάδα δήλωσε ότι καταθέτει χρήματα σε αποταμιευτικό ή καταθετικό λογαριασμό (βλ. Σχήμα 3.5). Ένα πολύ μικρό ποσοστό δήλωσε ότι αποταμιεύει μέσω πιο σύνθετων προϊόντων, όπως η επένδυση σε τίτλους και μετοχές (2%), η αγορά ομολόγων ή οι προθεσμιακές καταθέσεις (2%), η επένδυση σε επαγγελματικά συνταξιοδοτικά ταμεία (2%), τα κρυπτο-περιουσιακά στοιχεία (2%) ή τα ασφαλιστικά προϊόντα μέσα από τραπεζικά δίκτυα (bancassurance)⁷ (2%).

Ένα σημαντικό ποσοστό του ενήλικου πληθυσμού στην Ελλάδα δήλωσε ότι αποταμιεύει ανεπίσημα: το ένα πέμπτο (21%) αποταμιεύει στο σπίτι σε μετρητά, το 6% αποταμιεύει μέσω ανεπίσημων ομάδων αποταμίευσης και το 6% δίνει χρήματα σε συγγενείς για να αποταμιεύσουν για λογαριασμό του.

Σχήμα 3.5. Ενεργητική αποταμίευση

Ποσοστό ενηλίκων που δήλωσαν ότι αποταμίευσαν χρήματα με οποιονδήποτε από τους ακόλουθους τρόπους κατά τους 12 μήνες πριν από τη συνέντευξη

Σημείωση: Δυνατότητα πολλαπλών απαντήσεων

Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα.

Αυτοί που απάντησαν ότι καταθέτουν χρήματα σε καταθετικό ή αποταμιευτικό λογαριασμό ήταν περισσότερο οι άνδρες και οι νέοι: το 38% των ανδρών αποταμιεύει ενεργά με αυτόν τον τρόπο σε αντιδιαστολή με το 24% των γυναικών, και λίγο λιγότεροι από τους μισούς νέους ενήλικες (18-29) (45%) επιδεικνύουν αυτή τη συμπεριφορά σε αντιδιαστολή με περίπου το ένα πέμπτο των ηλικιωμένων (21%) (βλ. Πίνακας Α 0.4). Η συμπεριφορά αυτή συνδέεται επίσης με υψηλότερο εισόδημα, υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο και διαβίωση σε μεγάλα αστικά κέντρα.

⁷ Ασφαλιστικά προϊόντα που πωλούνται από τράπεζες λιανικής μέσω του δικού τους καναλιού διανομής, βάσει συμφωνίας πρακτόρευσης με μία ή περισσότερες ασφαλιστικές εταιρείες.

Αναζήτηση

Η έρευνα εξέτασε επίσης κατά πόσον οι ερωτηθέντες ψάχνουν στην αγορά και συγκρίνουν πριν αγοράσουν χρηματοοικονομικά προϊόντα. Η ενεργός αναζήτηση πληροφοριών σχετικά με τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που προσφέρουν οι διάφοροι πάροχοι είναι μια συνιστώσα της συμπεριφοράς χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού. Η επιλογή χρηματοοικονομικών προϊόντων χωρίς σύγκριση διαφορετικών εναλλακτικών προτάσεων μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομική κατάσταση και την ευημερία ενός ανθρώπου: το προϊόν ή η υπηρεσία που είναι πιο άμεσα διαθέσιμα μπορεί να μην είναι τα καταλληλότερα για τις ανάγκες του, ή μπορεί να είναι ακριβότερα από άλλες πιθανές διαθέσιμες εναλλακτικές επιλογές.

Οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν πώς έκαναν την τελευταία τους επιλογή χρηματοπιστωτικού προϊόντος. Οι ερωτηθέντες έπαιρναν 1 βαθμό εάν εξέτασαν διάφορες εναλλακτικές προτάσεις από διαφορετικές εταιρείες πριν αποφασίσουν ή εάν έψαξαν αλλά δεν υπήρχαν άλλες επιλογές για να εξετάσουν· έπαιρναν 0 εάν εξέτασαν διάφορες εναλλακτικές προτάσεις από τον ίδιο πάροχο ή εάν δεν εξέτασαν καμία εναλλακτική επιλογή.

Στην Ελλάδα, μόλις το 21% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι ψάχνει πριν αγοράσει χρηματοοικονομικά προϊόντα, ποσοστό που είναι υψηλότερο για τους άνδρες από ό,τι για τις γυναίκες (25% έναντι 17%), για τους νέους ενήλικες και τους ενήλικες από ό,τι για τους ηλικιωμένους (38% των ατόμων ηλικίας 18-59 ετών και 22% των ενηλίκων έναντι 9% των ατόμων ηλικίας 60+) και για τα άτομα με υψηλότερο εισόδημα και μορφωτικό επίπεδο.

Χρηματοοικονομικές στάσεις

Οι χρηματοοικονομικές στάσεις συμβάλλουν στον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ατόμων, καθώς μπορούν να επηρεάσουν τις αποφάσεις και τις ενέργειές τους που θα τους οδηγήσουν σε μεγαλύτερη οικονομική ευημερία, ακόμη και αν δεν διαθέτουν τις κατάλληλες γνώσεις και δεξιότητες για να το πράξουν.

Βαθμολογία χρηματοοικονομικών στάσεων

Η έρευνα περιελάμβανε δύο δηλώσεις για τη συλλογή πληροφοριών σχετικά με τη στάση των ερωτηθέντων απέναντι στα χρήματα και τον προγραμματισμό για το μέλλον. Οι ερωτώμενοι που επιδεικνύουν στάσεις με μακροπρόθεσμο ορίζοντα και διάθεση για αποταμίευση λαμβάνουν υψηλότερη βαθμολογία. Στις ερωτήσεις ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να δηλώσουν αν συμφωνούν ή διαφωνούν με τις παρακάτω δηλώσεις, σε μια κλίμακα από 1 έως 5:

- Έχω την τάση να ζω για το σήμερα και να αφήνω το αύριο στην τύχη του.
- Το βρίσκω πιο ικανοποιητικό να ξοδεύω τα χρήματα παρά να τα αποταμιεύω για το μέλλον.

Δεδομένου ότι αυτού του είδους οι προτιμήσεις είναι πιθανόν να αποθαρρύνουν συμπεριφορές που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε βελτίωση της οικονομικής ευημερίας, οι ερωτηθέντες βαθμολογούνται θετικά εάν διαφωνούν με αυτές τις δηλώσεις. Οι ενήλικες στην Ελλάδα βαθμολογήθηκαν κατά μέσο όρο με 54 στα 100. Δεν υπάρχει διαφοροποίηση ανάλογα με το φύλο. Ωστόσο, οι θετικές χρηματοοικονομικές στάσεις συνδέονται με υψηλότερα εισοδήματα και υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο.

Ένα σημαντικό ποσοστό των ερωτηθέντων επιδεικνύει στάσεις βραχυπρόθεσμου ορίζοντα: το 37% τείνει να ζει για το σήμερα και να αφήνει το αύριο στην τύχη του, ενώ το 29% το βρίσκει πιο ικανοποιητικό να ξοδεύει χρήματα παρά να τα αποταμιεύει για το μέλλον. Επιπλέον, περισσότεροι από τους μισούς (55%) πιστεύουν ότι τα χρήματα είναι για να ξοδεύονται.

Ψηφιακός χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός

Πλαίσιο 3.2. Κυριότερα ευρήματα σχετικά με τον ψηφιακό χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό

Η βαθμολογία των ενηλίκων στην Ελλάδα στον ψηφιακό χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό είναι 54 στα 100. Οι νέοι ενήλικες, οι έχοντες υψηλότερο εισόδημα, και ιδίως οι έχοντες υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο εμφανίζουν υψηλότερα επίπεδα ψηφιακού χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού, με μικρή διαφοροποίηση ανάλογα με το φύλο.

- *Ψηφιακές χρηματοοικονομικές συμπεριφορές:* μόλις το 22% των ενηλίκων ελέγχει αν ένας πάροχος ψηφιακών χρηματοοικονομικών υπηρεσιών διέπεται από το ρυθμιστικό πλαίσιο της Ελλάδας πριν αγοράσει ένα χρηματοπιστωτικό προϊόν, και περίπου το 13% δεν γνωρίζει αν κοινοποιεί προσωπικές οικονομικές πληροφορίες στο διαδίκτυο.
- *Ψηφιακές χρηματοοικονομικές στάσεις:* περίπου το ένα τέταρτο των ενηλίκων δεν γνωρίζει αν είναι ασφαλές να κάνει ηλεκτρονικές αγορές χρησιμοποιώντας δημόσια δίκτυα Wi-Fi, αν θα πρέπει να δώσει προσοχή στην ασφάλεια ενός ιστότοπου πριν κάνει μια συναλλαγή, ή αν θα πρέπει να διαβάσει τους όρους και τις προϋποθέσεις όταν αγοράζει κάτι στο διαδίκτυο.
- *Ψηφιακές χρηματοοικονομικές γνώσεις:* λιγότερο από το 20% των ενηλίκων γνωρίζει ότι μια ψηφιακή σύμβαση δεν απαιτεί υπογραφή σε χαρτί για να θεωρηθεί έγκυρη, και μόλις το ένα τρίτο περίπου γνωρίζει ότι τα κρυπτονομίσματα δεν είναι εξίσου νόμιμο μέσο πληρωμής όπως τα κέρματα και τα χαρτονομίσματα.

Ο ψηφιακός χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός ορίζεται από τον ΟΟΣΑ ως ένας συνδυασμός γνώσεων, δεξιοτήτων, στάσεων και συμπεριφορών απαραίτητων για να γνωρίζουν οι πολίτες τις ψηφιακές χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και τις ψηφιακές τεχνολογίες και να τις χρησιμοποιούν με ασφάλεια, έτσι ώστε να συμβάλλουν στην οικονομική τους ευημερία (OECD, 2022^[14]).

Η αυξανόμενη ψηφιοποίηση της Ελληνικής χρηματοπιστωτικής αγοράς λιανικής απαιτεί νέες χρηματοοικονομικές και ψηφιακές δεξιότητες για να μπορέσουν οι πολίτες να επωφεληθούν από αυτή την εξέλιξη και να προστατευθούν από τους νέους κινδύνους που αυτή συνεπάγεται (OECD, 2023^[3]). Πράγματι, ενώ η ψηφιοποίηση των χρηματοπιστωτικών προϊόντων και υπηρεσιών προσφέρει πολλά οφέλη, όπως η εξατομίκευση των προϊόντων και η ευκολότερη πρόσβαση στη χρηματοδότηση, εκθέτει τους ανθρώπους και σε νέους κινδύνους, όπως ο ψηφιακός οικονομικός αποκλεισμός, η ηλεκτρονική απάτη ή η υποκλοπή προσωπικών δεδομένων (OECD, 2018^[20]; OECD, 2020^[21]). Οι κίνδυνοι αυτοί είναι ιδιαίτερα σημαντικοί για τις πιο ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού, όπως τα άτομα με χαμηλό επίπεδο χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού ή τα άτομα που είναι λιγότερο εξοικειωμένα με τις ψηφιακές τεχνολογίες, συμπεριλαμβανομένων των ηλικιωμένων (OECD, 2018^[20]; OECD, 2021^[16]).

Βαθμολογία ψηφιακού χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού

Η έρευνα που διενεργήθηκε μεταξύ των Ελλήνων ενηλίκων περιελάμβανε διάφορες ερωτήσεις με σκοπό τη μέτρηση των ψηφιακών χρηματοοικονομικών γνώσεων, συμπεριφορών και στάσεων. Ειδικότερα:

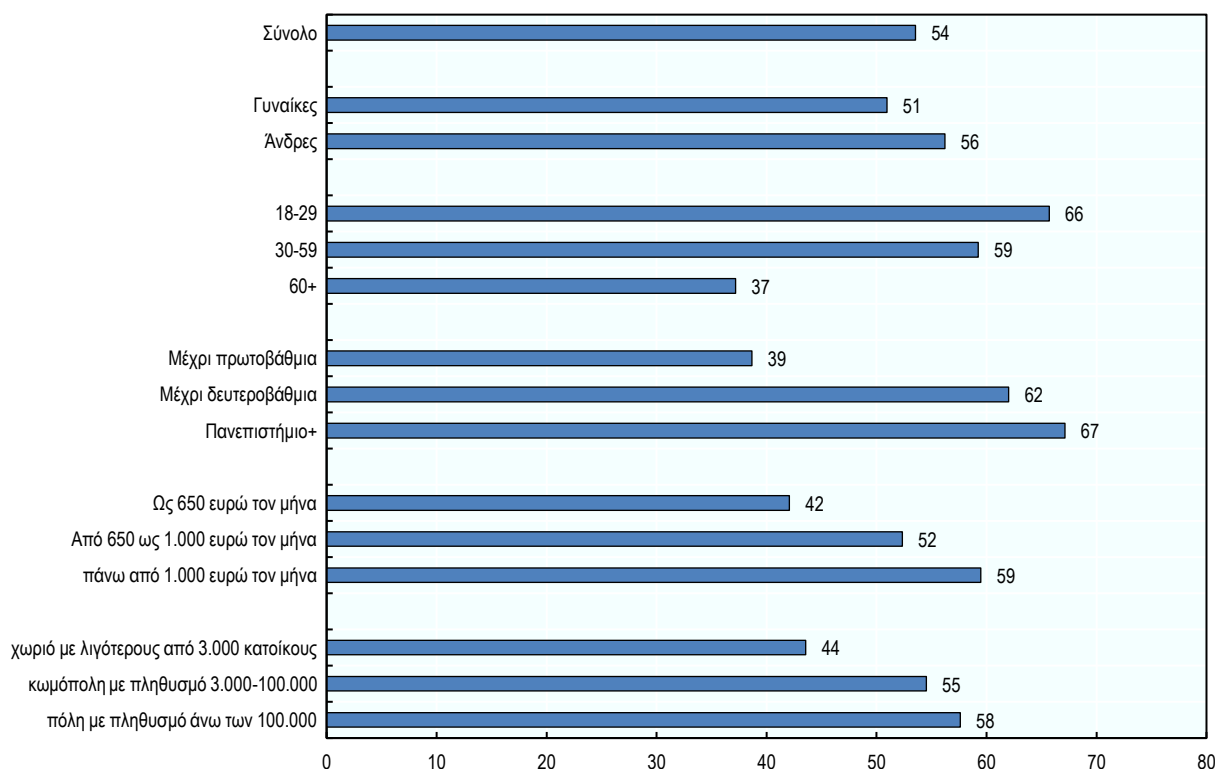
- Συμπεριφορές που συνδέονται με τον ψηφιακό χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό είναι π.χ. να αλλάζει κανείς κωδικούς πρόσβασης και PIN και να είναι προσεκτικός όταν τους κοινοποιεί, να προσέχει όταν γνωστοποιεί προσωπικές πληροφορίες στο διαδίκτυο, και να ελέγχει αν ένας πάροχος ψηφιακών χρηματοοικονομικών υπηρεσιών διέπεται από το ρυθμιστικό πλαίσιο της χώρας.

- Στάσεις που συνδέονται με τον ψηφιακό χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό είναι π.χ. η στάση απέναντι στις διαδικασίες ασφάλειας στο διαδίκτυο και η στάση απέναντι στην ανάγνωση των όρων και προϋποθέσεων που παρέχονται στο διαδίκτυο.
- Οι ερωτήσεις ψηφιακών χρηματοοικονομικών γνώσεων αξιολογούν κατά πόσον οι ερωτώμενοι κατανοούν σωστά την εγκυρότητα των ψηφιακών συμβάσεων, τη χρήση των προσωπικών δεδομένων σε στοχευμένες εμπορικές ή χρηματοοικονομικές προσφορές, και το νομικό καθεστώς των κρυπτο-περιουσιακών στοιχείων στη χώρα.

Οι ερωτήσεις αυτές χρησιμοποιήθηκαν για τον υπολογισμό μιας βαθμολογίας ψηφιακού χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού, η οποία αποτελείται από 4 βαθμούς για τις συμπεριφορές, 3 για τις στάσεις και 3 για τις γνώσεις, δίνοντας μια βαθμολογία που κυμαίνεται από 0 έως 10. Η βαθμολογία αυτή κανονικοποιείται στο 100. Η βαθμολογία ψηφιακού χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού των ενηλίκων στην Ελλάδα είναι 54 στα 100 (βλ. Σχήμα 3.6).

Οι διαφοροποιήσεις στη βαθμολογία συνδέονται με την ηλικία (66 για τους νέους ενήλικες και 37 για τους ηλικιωμένους), το υψηλότερο εισόδημα (59 για τους έχοντες υψηλά εισοδήματα και 42 για τους έχοντες χαμηλότερα εισοδήματα) και, ειδικότερα, το μορφωτικό επίπεδο (67 για τους ερωτηθέντες με τριτοβάθμια εκπαίδευση έναντι 39 για τους έχοντες πρωτοβάθμια εκπαίδευση). Οι διαφορές μεταξύ των δύο φύλων είναι περιορισμένες: οι άνδρες πήραν ελάχιστα υψηλότερη βαθμολογία από τις γυναίκες (56 έναντι 51).

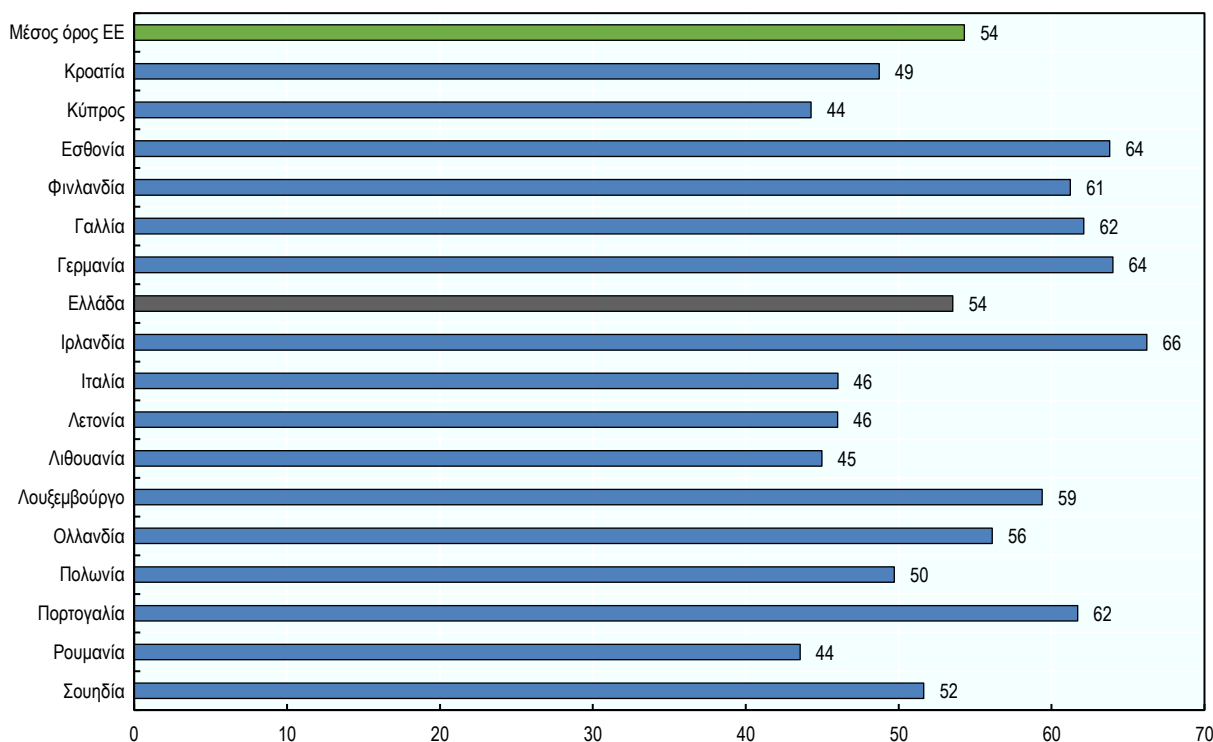
Σχήμα 3.6. Βαθμολογία ψηφιακού χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού

Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα.

Η βαθμολογία ψηφιακού χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού για την Ελλάδα (54) συμβαδίζει με τον μέσο όρο των 19 χωρών μελών της ΕΕ που συμμετείχαν στη Διεθνή Έρευνα του ΟΟΣΑ/INFE 2023 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων (OECD, 2023^[6]).

Σχήμα 3.7. Βαθμολογία ψηφιακού χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού για την Ελλάδα και επιλεγμένες χώρες μέλη της ΕΕ

Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα (OECD, 2023^[6])

Ψηφιακή χρηματοοικονομική συμπεριφορά

Οι απαντήσεις στις ερωτήσεις που αποτυπώνουν υγιείς ψηφιακές χρηματοοικονομικές συμπεριφορές παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.1. Όσον αφορά τις ψηφιακές χρηματοοικονομικές συμπεριφορές που σχετίζονται με την ασφάλεια στο διαδίκτυο και την προστασία των προσωπικών οικονομικών πληροφοριών, σχεδόν όλοι οι ερωτηθέντες δήλωσαν ότι δεν γνωστοποιούν τους κωδικούς πρόσβασης και τους κωδικούς PIN των τραπεζικών τους λογαριασμών σε στενούς φίλους (96%). Η μόνη δημογραφική ομάδα στην οποία το ποσοστό αυτό είναι χαμηλότερο είναι οι ηλικιωμένοι (88%) και όσοι βρίσκονται στη χαμηλότερη κλίμακα εισοδήματος (89%). Περίπου τα τρία τέταρτα των ερωτηθέντων (78%) απάντησαν ότι ποτέ δεν αποκαλύπτουν πληροφορίες για τα προσωπικά τους οικονομικά στο διαδίκτυο, αλλά το 13% δεν γνωρίζει αν το κάνει ή όχι. Το ποσοστό αυτό αυξάνεται σε περίπου 30% για τους ηλικιωμένους και τα άτομα με χαμηλότερο εισόδημα και μορφωτικό επίπεδο.

Η τακτική αλλαγή των κωδικών πρόσβασης που χρησιμοποιούν στους ιστότοπους που επισκέπτονται για ηλεκτρονικές αγορές δεν είναι πολύ συνηθισμένη: το 28% δήλωσε ότι αυτό περιγράφει πλήρως ή κάπως τη συμπεριφορά του, το 28% δεν το κάνει ποτέ ή το κάνει πολύ σπάνια, και το 20% των ερωτηθέντων απάντησε ότι δεν γνωρίζει αν το κάνει.

Αυτοί που ελέγχουν αν ένας πάροχος χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών διέπεται από το ρυθμιστικό πλαίσιο στην Ελλάδα πριν αγοράσουν ένα χρηματοπιστωτικό προϊόν μέσω διαδικτύου είναι μειοψηφία: μόλις το 22% δήλωσε ότι το κάνει πάντα ή πολύ συχνά, ενώ το 24% το κάνει σπάνια ή δεν το κάνει ποτέ και το 35% δεν γνώριζε την απάντηση στην ερώτηση.

Πίνακας 3.1. Ψηφιακές χρηματοοικονομικές συμπεριφορές

Ποσοστό ενηλίκων που επιδεικνύουν τις ακόλουθες συμπεριφορές

Ερώτηση	Απάντηση			
	Οικονομικά "ψαγμένη" συμπεριφορά	Συμπεριφορά που δεν είναι οικονομικά "ψαγμένη"	Δεν ξέρω	Αρνούμαι να απαντήσω
Δίνω τους κωδικούς πρόσβασης και τους κωδικούς PIN του τραπεζικού μου λογαριασμού στους στενούς μου φίλους.	95,6	0,6	1,9	1,9
Πριν αγοράσω ένα χρηματοπιστωτικό προϊόν online, ελέγχω αν ο πάροχος διέπεται από το κανονιστικό πλαίσιο.	21,9	24,1	35,3	10,5
Κοινοποιώ πληροφορίες για τα προσωπικά μου οικονομικά δημόσια στο διαδίκτυο.	77,6	0,5	13,3	7,4
Αλλάζω τακτικά τους κωδικούς πρόσβασης στους ιστότοπους που χρησιμοποιώ για ηλεκτρονικές αγορές *	27,8	28,0	19,9	9,1

Σημείωση: * Δεν περιλαμβάνονται οι ερωτηθέντες που απάντησαν ότι η δήλωση αυτή περιγράφει κατά κάποιο τρόπο τη συμπεριφορά τους.
Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα.

Ψηφιακές χρηματοοικονομικές στάσεις

Ενώ οι ερωτηθέντες επιδεικνύουν θετικές χρηματοοικονομικές στάσεις όσον αφορά τις διαδικασίες ασφάλειας στο διαδίκτυο και την ανάγνωση των όρων και προϋποθέσεων που παρέχονται online, ένα σημαντικό ποσοστό των ενηλίκων στην Ελλάδα δεν γνωρίζει πώς να απαντήσει σε αυτές τις ερωτήσεις (βλ. Πίνακας 3.2). Οι απαντήσεις στην έρευνα έδειξαν ότι το 27% δεν γνωρίζει αν είναι ασφαλές να κάνει ηλεκτρονικές αγορές χρησιμοποιώντας δημόσια δίκτυα Wi-Fi, το 25% δεν γνωρίζει αν πρέπει να δίνει προσοχή στην ασφάλεια ενός ιστότοπου πριν κάνει μια συναλλαγή online, και το 23% δεν γνωρίζει αν πρέπει να διαβάσει τους όρους και τις προϋποθέσεις όταν αγοράζει κάτι online. Αξίζει να σημειωθεί ότι το ποσοστό εκείνων που δεν γνωρίζουν είναι ιδιαίτερα υψηλό μεταξύ των γυναικών και των ηλικιωμένων, και στις τρεις δηλώσεις.

Πίνακας 3.2. Ψηφιακές χρηματοοικονομικές στάσεις

Ποσοστό ενηλίκων που συμφωνούν ή διαφωνούν με αυτές τις δηλώσεις.

Ερώτηση	Απάντηση				Αρνούμαι να απαντήσω
	Συμφωνώ και απόλυτα	Διαφωνώ και πλήρως	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Δεν ξέρω	
Νομίζω ότι είναι ασφαλές να κάνω ηλεκτρονικές αγορές χρησιμοποιώντας δημόσια δίκτυα Wi-Fi	14	46.2	6.1	27	6.7
Είναι σημαντικό να δίνω προσοχή στην ασφάλεια ενός ιστότοπου πριν κάνω μια ηλεκτρονική συναλλαγή	58.5	5.5	3.3	24.9	7.8
Νομίζω ότι δεν είναι σημαντικό να διαβάσω τους όρους και τις προϋποθέσεις όταν κάνω αγορές	12.0	53.6	4.8	22.6	7.0

Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα.

Ψηφιακές χρηματοοικονομικές γνώσεις

Οι ψηφιακές χρηματοοικονομικές γνώσεις είναι σχετικά χαμηλού επιπέδου στην Ελλάδα. Το ποσοστό εκείνων που δεν γνωρίζουν πώς να απαντήσουν στις τρεις ερωτήσεις ψηφιακών χρηματοοικονομικών γνώσεων κυμαίνεται μεταξύ 31% και 56% (βλ. Πίνακας 3.3).

Στην ερώτηση αν μια ψηφιακή σύμβαση χρειάζεται υπογραφή σε χαρτί για να θεωρηθεί έγκυρη, λιγότερο από το 20% των ενηλίκων απάντησε σωστά, ενώ περίπου το 80% είτε δεν ήξερε πώς να απαντήσει (40%) είτε απάντησε λάθος (40%). Ακόμη και αν δούμε μόνο τα άτομα ηλικίας 18-59 ετών, περίπου το 30% δεν ήξερε πώς να απαντήσει.

Διαπιστώθηκε ότι μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων (61%) γνωρίζει ότι τα προσωπικά δεδομένα που κοινοποιούν δημοσίως στο διαδίκτυο μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη στόχευσή τους με εξατομικευμένες εμπορικές ή οικονομικές προσφορές. Παρόλα αυτά, το 31% των ενηλίκων στην Ελλάδα δεν γνώριζε την απάντηση σε αυτή την ερώτηση και το 7% θεωρεί ότι η δημόσια κοινοποίηση των προσωπικών τους δεδομένων δεν επηρεάζει το είδος των προσφορών που λαμβάνουν. Αν δούμε τις απαντήσεις των ατόμων ηλικίας 18-59 ετών, τα αποτελέσματα είναι πολύ διαφορετικά: το 87% των νεαρών ενηλίκων και το 68% των ενηλίκων απάντησαν σωστά. Ωστόσο, το ένα πέμπτο των ενηλίκων δεν γνώριζε την απάντηση.

Όσον αφορά τα κρυπτο-περιουσιακά στοιχεία, η έρευνα έθεσε την ερώτηση αν τα κρυπτονομίσματα είναι νόμιμο μέσο πληρωμής όπως τα κέρματα και τα χαρτονομίσματα: μόλις το ένα τρίτο περίπου των ερωτηθέντων απάντησε σωστά (34%), περισσότεροι από τους μισούς ερωτηθέντες (56%) δεν γνώριζαν την απάντηση στην ερώτηση αυτή και το 8% δεν απάντησε σωστά. Αν λάβουμε υπόψη μόνο τα άτομα ηλικίας 18-59 ετών, και πάλι ένα σημαντικό ποσοστό του ελληνικού πληθυσμού δεν γνώριζε την απάντηση (41%) και μόνο οι μισοί περίπου απάντησαν σωστά (50%).

Πίνακας 3.3. Ψηφιακές χρηματοοικονομικές γνώσεις

Ποσοστό ενηλίκων που απαντούν αν οι δηλώσεις αυτές είναι σωστές ή λάθος

Ερώτηση	Απάντηση			
	Σωστό	Λάθος	Δεν ξέρω	Αρνούμαι να απαντήσω
Μια ψηφιακή χρηματοοικονομική σύμβαση χρειάζεται υπογραφή σε χαρτί για να θεωρηθεί έγκυρη	19,3	39,7	39,9	1,1
Τα προσωπικά δεδομένα που κοινοποιώ δημοσίως στο διαδίκτυο μπορεί να χρησιμοποιηθούν για να μου στέλνουν εξατομικευμένες στοχευμένες προσφορές	60,7	7,0	30,9	1,4
Τα κρυπτονομίσματα είναι νόμιμο μέσο πληρωμής όπως τα κέρματα και τα χαρτονομίσματα	34,4	8,2	56,0	1,4

Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα.

Γνώση και χρήση χρηματοπιστωτικών προϊόντων και υπηρεσιών

Πλαίσιο 3.3. Κυριότερα ευρήματα σχετικά με τη γνώση και τη χρήση χρηματοπιστωτικών προϊόντων και υπηρεσιών

Η Ελλάδα έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο στη χρηματοοικονομική ενσωμάτωση κατά την τελευταία δεκαετία (OECD, 2023^[3]). Ωστόσο, ενώ η ενημέρωση για τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα είναι υψηλού επιπέδου, σχετικά λίγοι ενήλικες έχουν στην κατοχή τους συνταξιοδοτικά ή επενδυτικά προϊόντα:

- Η ενημέρωση για τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα είναι σε υψηλά επίπεδα, καθώς το 95% των ενηλίκων έχει ακούσει τουλάχιστον πέντε χρηματοπιστωτικά προϊόντα, με μικρές διαφοροποιήσεις ανάλογα με το φύλο, την ηλικία και τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά. Ωστόσο, λίγοι έχουν ακούσει για τα βιώσιμα χρηματοοικονομικά προϊόντα (36%) ή για λογαριασμούς πληρωμών μέσω κινητού τηλεφώνου (57%). Περίπου το 64% έχει ακούσει για τα κρυπτο-περιουσιακά στοιχεία.
- *Κατοχή χρηματοπιστωτικών προϊόντων:* τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι το 76% των ενηλίκων έχει προσωπικό τρεχούμενο λογαριασμό και το 66% έχει προσωπικό λογαριασμό ταμειευτηρίου. Περίπου το ένα πέμπτο του πληθυσμού (22%) έχει στην κατοχή του μη υποχρεωτικά συνταξιοδοτικά προγράμματα. Μικρό ποσοστό ενηλίκων έχει επενδυτικά προϊόντα: μόλις το 8% έχει τίτλους και μετοχές, περίπου το 2% έχει αμοιβαία κεφάλαια.

Η χρηματοοικονομική ενσωμάτωση μπορεί να οριστεί ως η πρόσβαση σε βιώσιμες επίσημες χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, καθώς και η χρήση τους. Η συλλογή δεδομένων σχετικά με την πρόσβαση και τη χρήση επίσημων χρηματοοικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων των ψηφιακών, αποτελεί σημαντικό διαγνωστικό στοιχείο για την ανάπτυξη εθνικών στρατηγικών χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού.

Επιπλέον, οι πολιτικές χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού μπορούν να συμβάλουν στη χρηματοοικονομική ενσωμάτωση, με ένα κατάλληλο πλαίσιο προστασίας των καταναλωτών χρηματοοικονομικών προϊόντων, ενημερώνοντας τους πολίτες για τα οφέλη και τους κινδύνους που συνδέονται με τα χρηματοοικονομικά προϊόντα και τις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες (OECD, 2020^[2]).

Η Ελλάδα έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο όσον αφορά τη χρηματοοικονομική ενσωμάτωση από την προηγούμενη διεθνώς συγκρίσιμη μέτρηση που πραγματοποιήθηκε το 2017 (Demirgüç-Kunt et al., 2018^[22]). Σύμφωνα με τον δείκτη Global Findex του 2021, το 5% του ελληνικού πληθυσμού (ηλικίας 15+) δήλωσε ότι δεν έχει λογαριασμό (μόνος/η ή μαζί με κάποιον άλλον) σε τράπεζα ή άλλου είδους χρηματοπιστωτικό ίδρυμα, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τη ζώνη του ευρώ ήταν 1% (Demirgüç-Kunt et al., 2022^[23]). Το ποσοστό εκείνων που δήλωσαν ότι δεν είχαν λογαριασμό το 2017 ήταν 15% (Demirgüç-Kunt et al., 2018^[22]). Σταθερή είναι η πρόοδος και μεταξύ των νέων ενηλίκων (15-24): το 51% δεν είχε λογαριασμό στην Ελλάδα το 2017, σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ευρωζώνης που ήταν 21%, και τώρα το ποσοστό αυτό έχει μειωθεί σε μόνο 10%.

Γνώση και κατοχή χρηματοοικονομικών προϊόντων

Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε για τη μέτρηση των επιπέδων χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού των Ελλήνων ενηλίκων περιλάμβανε ερωτήσεις για τη μέτρηση της γνώσης, της επιλογής και της χρήσης χρηματοοικονομικών προϊόντων. Μια σειρά ερωτήσεων είχε ως στόχο να εντοπίσει τους ερωτηθέντες που γνωρίζουν ή έχουν σήμερα στην κατοχή τους έναν ολοκληρωμένο κατάλογο χρηματοοικονομικών προϊόντων.

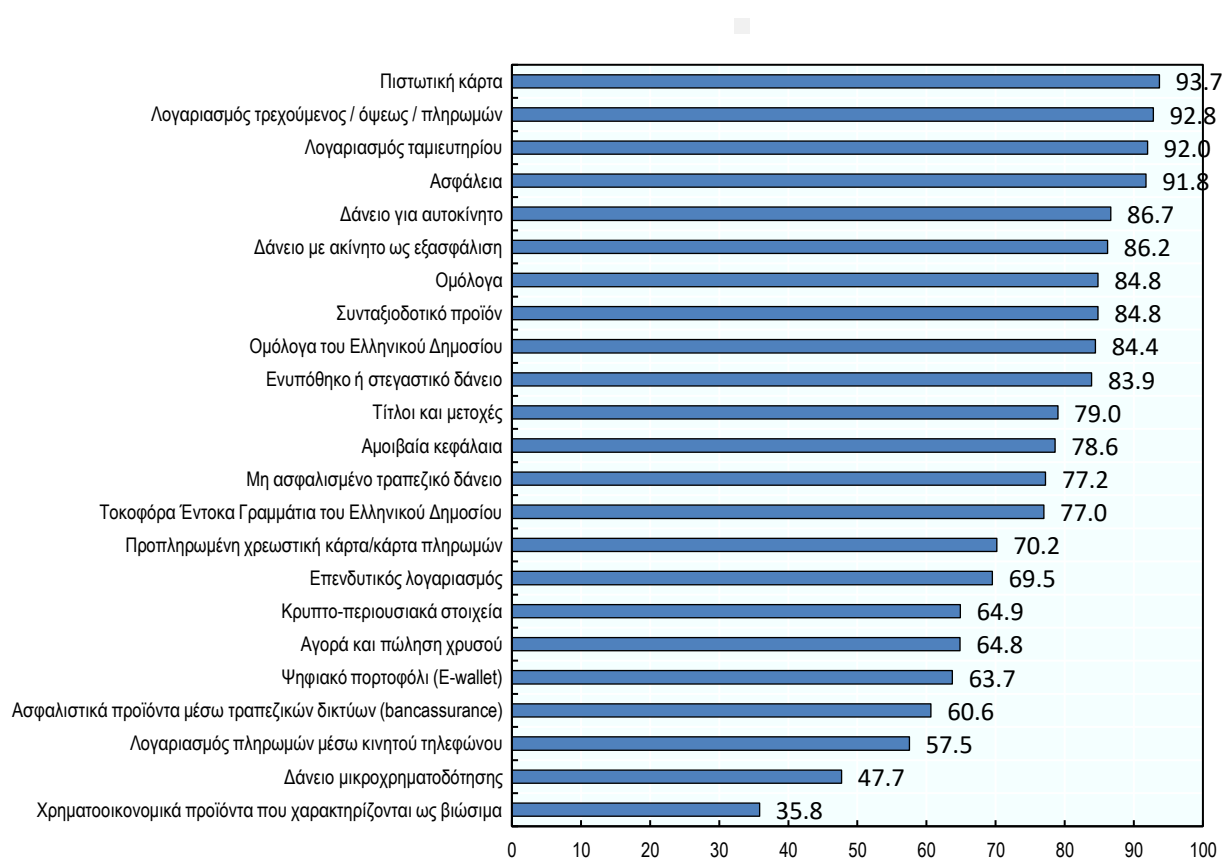
Γνώση των χρηματοοικονομικών προϊόντων

Η ενημέρωση για τα χρηματοοικονομικά προϊόντα στην Ελλάδα είναι σε υψηλό επίπεδο: το 95% των ενηλίκων έχει ακούσει για τουλάχιστον πέντε χρηματοοικονομικά προϊόντα, με μικρές διαφοροποιήσεις ανάλογα με το φύλο, την ηλικία και τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά. Ωστόσο, υπάρχουν προϊόντα που είναι ελάχιστα γνωστά στους ενήλικες στην Ελλάδα (βλ. Σχήμα 3.8).

Πρόκειται, ειδικότερα, για χρηματοπιστωτικά προϊόντα που χαρακτηρίζονται ως βιώσιμα/ESG ή "πράσινα", τα οποία γνωρίζει μόνο το 36% του πληθυσμού, ή για λογαριασμούς πληρωμών μέσω κινητών τηλεφώνων (57%). Τα κρυπτο-περιουσιακά στοιχεία και τα ψηφιακά πορτοφόλια είναι γνωστά αντίστοιχα στο 64% και στο 63% των ενηλίκων.

Σχήμα 3.8. Γνώση των χρηματοοικονομικών προϊόντων

Ποσοστό ενηλίκων που έχουν ακούσει τα παρακάτω χρηματοοικονομικά προϊόντα

Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα.

Κατοχή χρηματοοικονομικών προϊόντων

Τα χρηματοοικονομικά προϊόντα που έχουν συχνότερα στην κατοχή τους οι Έλληνες ενήλικες είναι οι τρεχούμενοι λογαριασμοί / λογαριασμοί όψεως / λογαριασμοί πληρωμών, και οι λογαριασμοί ταμειευτηρίου, που έχουν αντίστοιχα το 76% και το 66% των ενηλίκων (βλ. Σχήμα 3.9).

Το 53% των ενηλίκων έχει κάποιο είδος ασφάλειας, και ακολουθούν οι πιστωτικές κάρτες (38%). Περίπου το ένα πέμπτο του πληθυσμού (22%) δηλώνει ότι έχει μη-υποχρεωτικά συνταξιοδοτικά προγράμματα. Προπληρωμένες χρεωστικές κάρτες και ψηφιακά πορτοφόλια έχει περίπου το 15% του

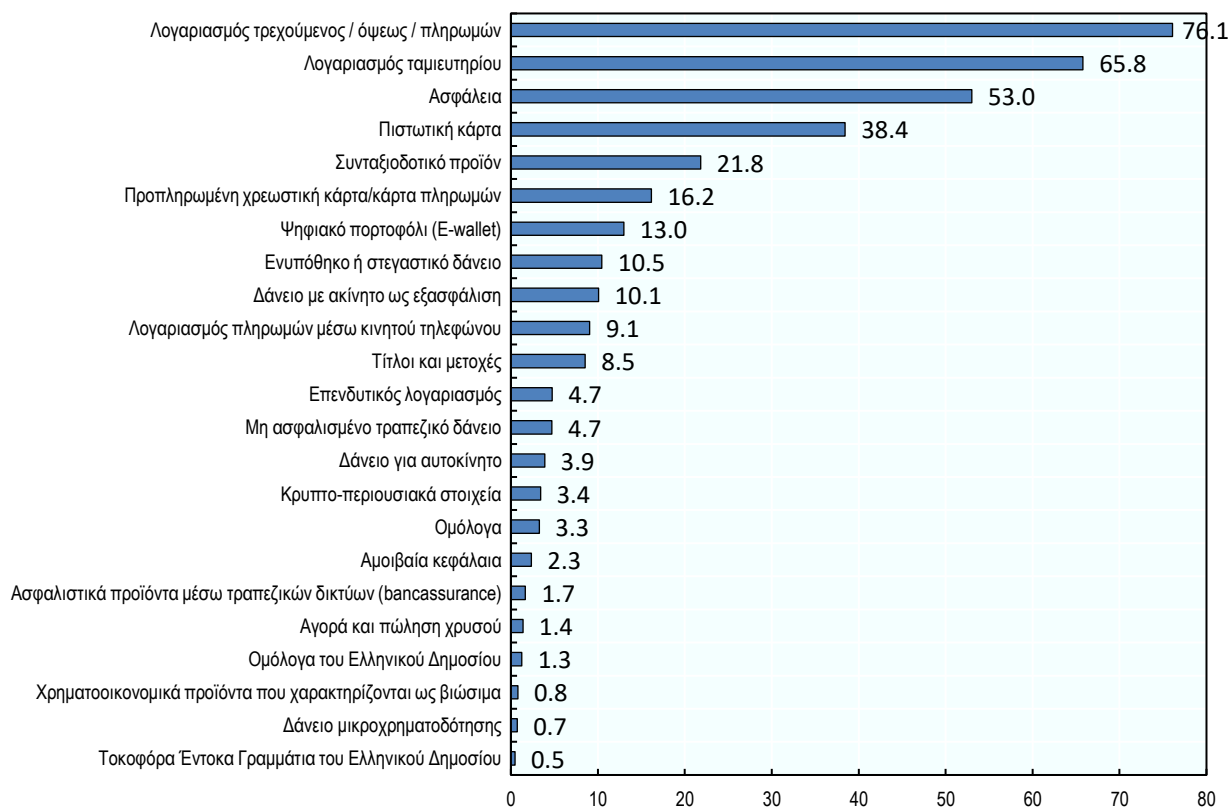
πληθυσμού (16% και 13%, αντίστοιχα)· ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι τα δύο αυτά προϊόντα τα έχουν κυρίως οι νεαροί ενήλικες. Ένα σχετικά μικρό ποσοστό των Ελλήνων ενηλίκων έχει στην κατοχή του επενδυτικά προϊόντα: τίτλους και μετοχές έχει το 8% των ενηλίκων, το 5% έχει επενδυτικό λογαριασμό, και το 2% έχει αμοιβαία κεφάλαια.

Περίπου το 3% έχει στην κατοχή του ομόλογα γενικώς, και λιγότερο από το 1% έχει στην κατοχή του Ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου ή Έντοκα Γραμμάτια του Ελληνικού Δημοσίου. Λιγότερο από το 1% των ερωτηθέντων έχουν στην κατοχή τους χρηματοοικονομικά προϊόντα που χαρακτηρίζονται ως βιώσιμα ή πράσινα.

Όσον αφορά την πίστωση, πέρα από τις ευρέως διαδεδομένες πιστωτικές κάρτες, το 10% των ερωτηθέντων έχει ενεργό στεγαστικό δάνειο ή έχει δάνειο με εγγύηση κάποιο ακίνητο, ενώ το 5% έχει δάνειο χωρίς εξασφάλιση.

Σχήμα 3.9. Κατοχή χρηματοοικονομικών προϊόντων

Ποσοστό ενηλίκων που έχουν στην κατοχή τους τα παρακάτω χρηματοοικονομικά προϊόντα

Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα.

Στάσεις και συμπεριφορές σχετικά με τις επενδύσεις, τον προγραμματισμό για τη συνταξιοδότηση και τη διαχείριση του χρέους

Πλαίσιο 3.4. Κυριότερα ευρήματα για τις στάσεις και συμπεριφορές σχετικά με τις επενδύσεις, τον προγραμματισμό για τη συνταξιοδότηση και τη διαχείριση του χρέους

Επενδύσεις

Λίγοι ενήλικες στην Ελλάδα επενδύουν στις κεφαλαιαγορές, παρά τα υψηλά επίπεδα ενημέρωσης για τα επενδυτικά προϊόντα. Τα στοιχεία δείχνουν τόσο έλλειψη διαθέσιμου εισοδήματος όσο και χαμηλή εξοικείωση με την κατάρτιση μακροπρόθεσμων σχεδίων αποταμίευσης και επενδύσεων:

- Περίπου το 77% των ενηλίκων στην Ελλάδα δεν μπορούν να κάνουν μακροπρόθεσμες αποταμιεύσεις και επενδύσεις λόγω της οικονομικής τους κατάστασης.
- Περίπου το 44% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι δεν γνωρίζει πώς να αποταμιεύσει ή να επενδύσει σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα.

Συνταξιοδότηση

Οι ενήλικες στην Ελλάδα, και ειδικότερα οι ενήλικες που ανήκουν στο εργατικό δυναμικό, δεν φαίνεται να νιώθουν μεγάλη σιγουριά για τα συνταξιοδοτικά τους προγράμματα:

- Μόνο το 35% περίπου των ενηλίκων πιστεύει ότι έχει καταφέρει να κάνει έναν καλό προγραμματισμό για τη συνταξιοδότησή του. Το ποσοστό αυτό πέφτει στο 31% μεταξύ των ενεργείων ενηλίκων.
- Σχεδόν το 90% των ενηλίκων σχεδιάζει να πάρει ή παίρνει σύνταξη από το κράτος. Είναι μικρά τα ποσοστά των ερωτηθέντων που βασίζονται σε επαγγελματικά (23%) ή ιδιωτικά (11%) συνταξιοδοτικά προγράμματα.
- Περίπου το 40% των ερωτηθέντων σκοπεύουν να βασιστούν στους/στις συζύγους τους (49% για τις γυναίκες).

Χρέη

Ένα σημαντικό ποσοστό των ενηλίκων αισθάνεται ότι έχει πάρα πολλά χρέη, και πολλοί άνθρωποι έχουν αντιφατικά συναισθήματα σχετικά με τις δανειακές τους υποχρεώσεις:

- Περίπου το 16% των ενηλίκων στην Ελλάδα αισθάνεται ότι έχει πάρα πολλά χρέη. Αυτοί που δυσκολεύονται με τα επίπεδα του χρέους τους είναι κυρίως όσοι έχουν χαμηλότερο εισόδημα (29%).
- Περίπου το ένα τρίτο των ερωτηθέντων πιστεύει ότι υπάρχουν πάντα τρόποι να αποφύγει ή να αναβάλει την εκπλήρωση των δανειακών υποχρεώσεων, μολονότι πάνω από το 90% αισθάνεται την ευθύνη να αποπληρώσει τα χρήματα που δανείζεται.
- Περίπου τα τρία τέταρτα των ερωτηθέντων είναι ενήμεροι για τις νομικές διαδικασίες σε περίπτωση που δεν μπορέσουν να αποπληρώσουν τις οφειλές τους.

Επενδύσεις

Η δυνατότητα πραγματοποίησης κατάλληλων μακροπρόθεσμων επενδύσεων μπορεί να συμβάλει στην αύξηση της οικονομικής ευημερίας. Οι μακροπρόθεσμες επενδυτικές αποφάσεις μπορούν να στηρίξουν την αναζήτηση για υψηλότερες αποδόσεις των αποταμιεύσεων, ή να δημιουργήσουν πρόσθετο εισόδημα για την κάλυψη τρεχουσών ή μελλοντικών δαπανών, την αγορά ακινήτων, την ανάγκη επαρκούς

χρηματοδότησης για τη συνταξιοδότηση, ή τη συσσώρευση πλούτου που θα μεταβιβαστεί στις επόμενες γενιές.

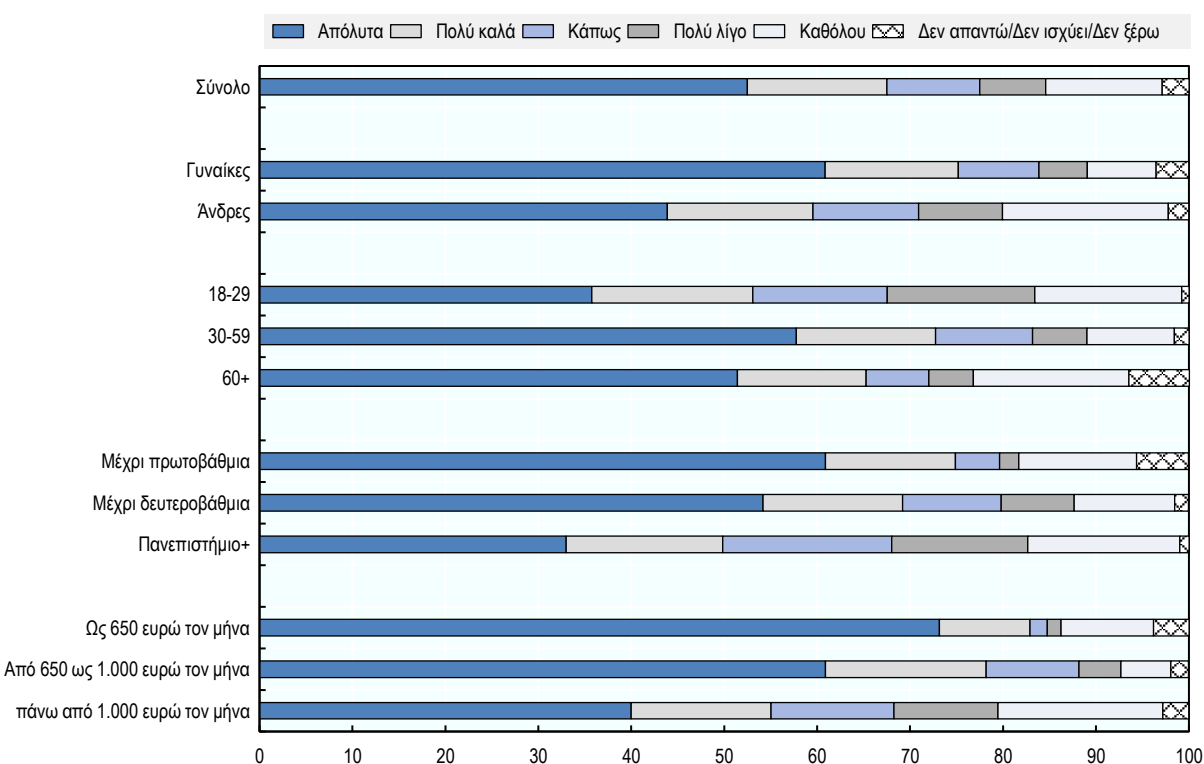
Παρόλο που είναι υψηλό το επίπεδο ενημέρωσης για επενδυτικά προϊόντα όπως τίτλοι και μετοχές, αμοιβαία κεφάλαια ή ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου, σχετικά λίγοι ενήλικες Έλληνες έχουν στην κατοχή τους τέτοια προϊόντα και επενδύουν στις κεφαλαιαγορές, όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα.

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα ρωτήθηκαν πόσο καλά περιγράφουν την κατάστασή τους οι δηλώσεις "Λόγω της οικονομικής μου κατάστασης, δεν μπορώ να κάνω σχέδια μακροπρόθεσμης αποταμίευσης ή επένδυσης" και "Δεν ξέρω πώς να αποταμιεύσω ή να επενδύσω σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα". Οι απαντήσεις στην έρευνα υποδηλώνουν τόσο την έλλειψη διαθέσιμου εισοδήματος για μακροπρόθεσμες αποταμιεύσεις και επενδύσεις, όσο και τη χαμηλή εξοικείωση με την αποταμίευση και τις επενδύσεις.

Όπως περιγράφεται στο Σχήμα 3.20, περίπου το 77% των ενηλίκων στην Ελλάδα δήλωσαν ότι δεν μπορούν να κάνουν μακροπρόθεσμες αποταμιεύσεις και επενδύσεις λόγω της οικονομικής τους κατάστασης, καθώς απάντησαν ότι η δήλωση τους περιγράφει απόλυτα, πολύ καλά ή κάπως. Μόνο το 20% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι η οικονομική τους κατάσταση δεν τους εμποδίζει να κάνουν μακροπρόθεσμα σχέδια αποταμίευσης ή επενδύσεων (13% καθόλου και 7% πολύ λίγο).

Σχήμα 3.10. Λόγω της οικονομικής μου κατάστασης, δεν μπορώ να κάνω μακροπρόθεσμα σχέδια αποταμίευσης ή επενδύσεων

Ποσοστό ενηλίκων που συμφωνούν/διαφωνούν με αυτή τη δήλωση

Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα.

Η έλλειψη οικονομικών πόρων για μακροπρόθεσμη αξιοποίηση επιδεινώνεται από τη χαμηλή εξοικείωση με τη μακροπρόθεσμη αποταμίευση και τις επενδύσεις, για ένα σημαντικό ποσοστό των Ελλήνων ενηλίκων. Περίπου οι μισοί ενήλικες στην Ελλάδα απάντησαν ότι η δήλωση "Δεν ξέρω πώς να

αποταμιεύσω ή να επενδύσω σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα" δεν τους περιγράφει καθόλου ή τους περιγράφει πολύ λίγο. Ωστόσο, περίπου 44% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι η δήλωση περιγράφει την κατάσταση τους απόλυτα (20%), πολύ καλά (9%) ή κάπως (15%).

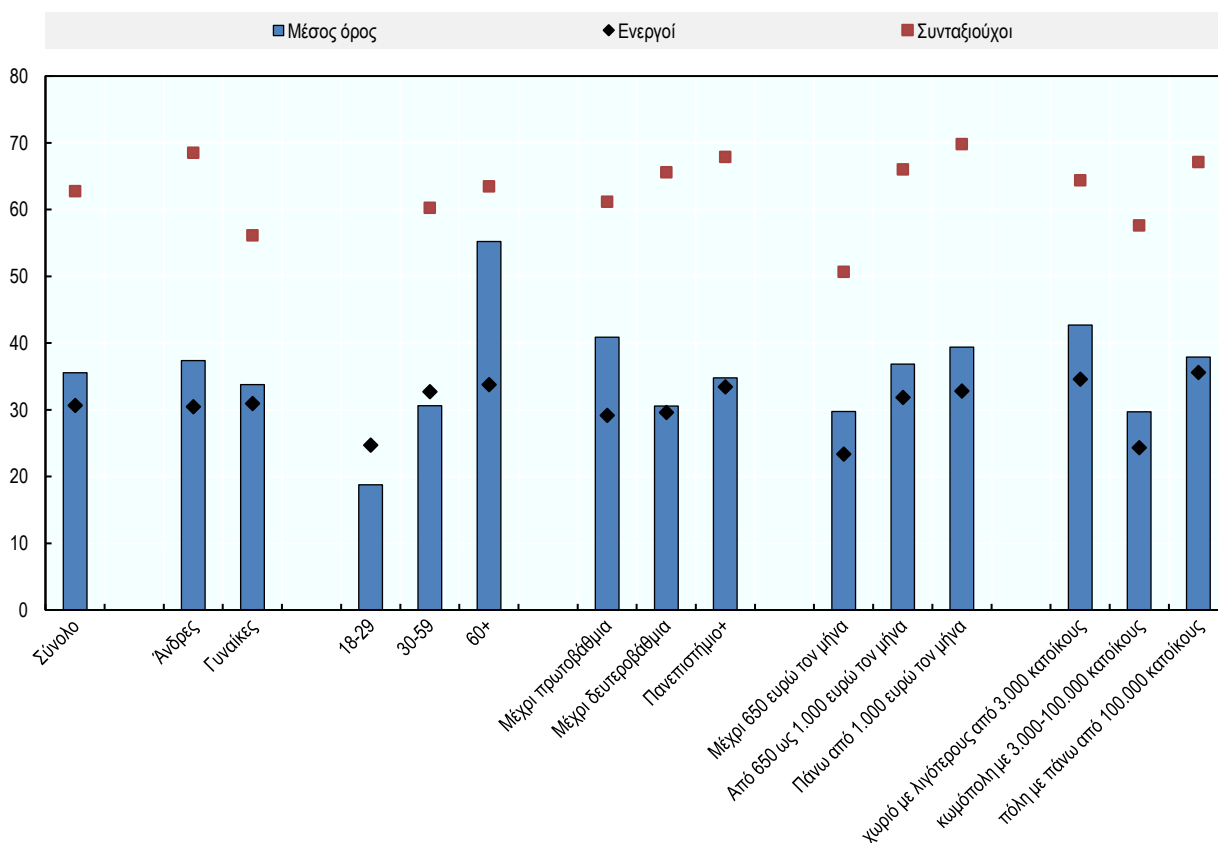
Προγραμματισμός και χρηματοδότηση για τη συνταξιοδότηση

Οι δημόσιες συντάξεις στην Ελλάδα έχουν υποστεί σημαντικές μεταρρυθμίσεις τα τελευταία χρόνια. Το συνταξιοδοτικό σύστημα μεταρρυθμίστηκε αρκετές φορές υπό τους όρους των μνημονίων την περίοδο 2010-2016 και πιο πρόσφατα το 2022, επιφέροντας μείωση στο ύψος των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων και στροφή προς πιο εξατομικευμένες συνταξιοδοτικές επιλογές (OECD, 2023^[3]). Το γεγονός αυτό, καθώς και η αύξηση του προσδόκιμου ζωής, υπογραμμίζουν την ανάγκη να γίνεται ένας προγραμματισμός για τη συνταξιοδότηση από νωρίς. Επί του παρόντος, η ηλικία συνταξιοδότησης έχει οριστεί στα 67 έτη.

Η σιγουριά για τον συνταξιοδοτικό προγραμματισμό είναι χαμηλή μεταξύ των ενηλίκων στην Ελλάδα. Μόλις το 35% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως αισθάνονται σίγουροι ότι έχουν κάνει έναν καλό οικονομικό προγραμματισμό για τη συνταξιοδότησή τους. Η σιγουριά που νιώθει κανείς για τον συνταξιοδοτικό προγραμματισμό του είναι πολύ μεγαλύτερη μεταξύ των συνταξιούχων (62% των συνταξιούχων αισθάνονται σιγουριά) από ό,τι μεταξύ των ατόμων που είναι ακόμα στο εργατικό δυναμικό (που χαρακτηρίζονται ως "ενεργοί" στο σχήμα, 31%). Η σιγουριά συνδέεται επίσης με υψηλότερο επίπεδο μόρφωσης και εισοδήματος, τόσο μεταξύ των ενεργών ατόμων όσο και μεταξύ των συνταξιούχων.

Σχήμα 3.11. Σιγουριά για τη συνταξιοδότηση

Ποσοστό ενηλίκων που απάντησαν ότι αισθάνονται σιγουριά για τον προγραμματισμό της συνταξιοδότησής τους

Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα.

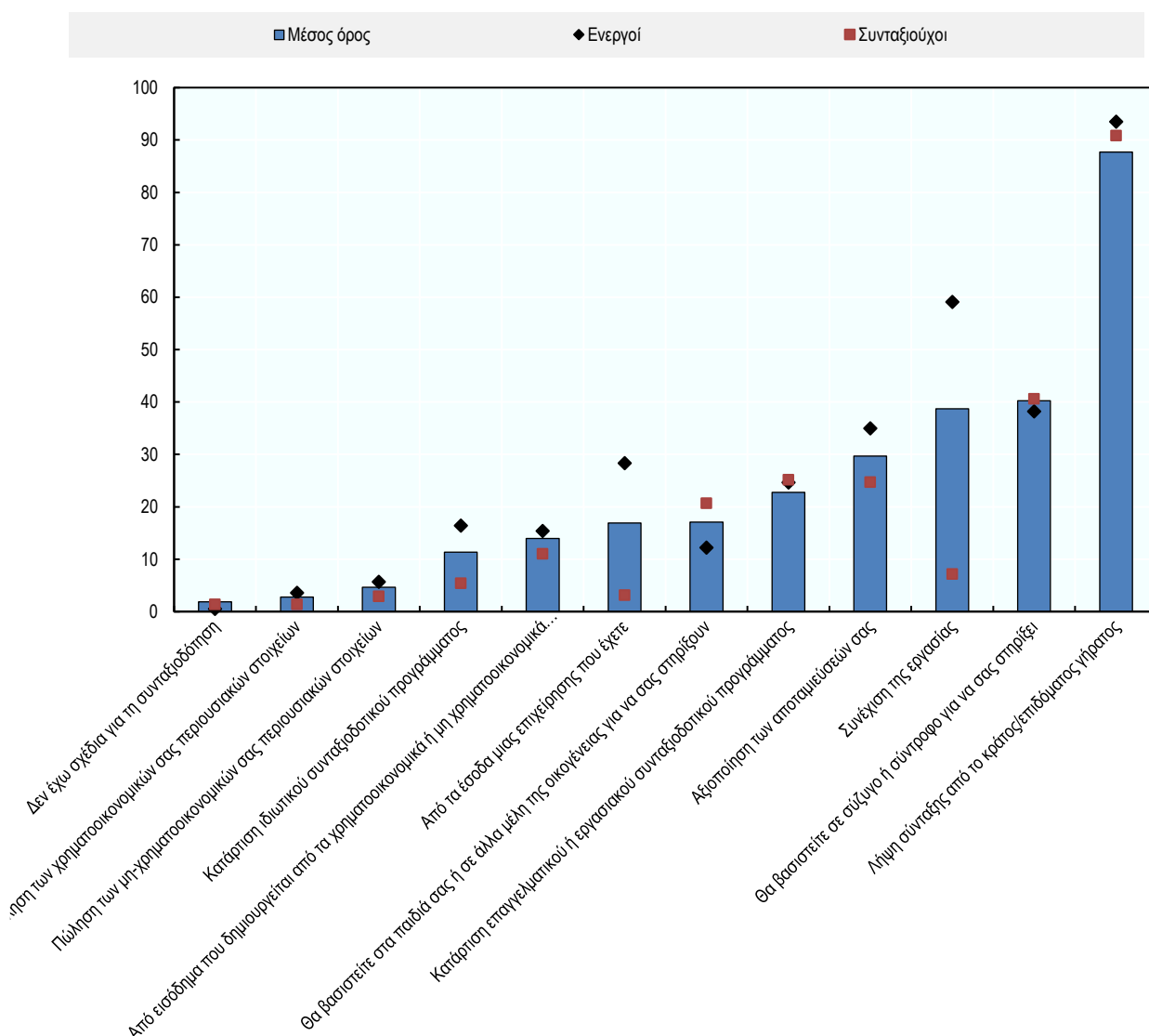
Η έρευνα ρώτησε τους συμμετέχοντες πώς θα χρηματοδοτήσουν ή πώς χρηματοδοτούν τη συνταξιοδότησή τους. Σχεδόν το 90% των ενηλίκων στην Ελλάδα σχεδιάζει να πάρει ή παίρνει σύνταξη από το κράτος. Εκείνοι που σχεδιάζουν να συνεχίσουν να εργάζονται είναι το 39% του ενεργού πληθυσμού. Περίπου το 40% τόσο του ενεργού πληθυσμού όσο και των συνταξιούχων σκοπεύει να στηριχθεί ή στηρίζεται στους/στις συζύγους ή συντρόφους του. Περίπου το 12% του ενεργού πληθυσμού, σε σύγκριση με το 21% των συνταξιούχων, αναμένουν ότι τα παιδιά τους ή άλλα μέλη της οικογένειάς τους θα τους στηρίξουν όταν θα σταματήσουν να εργάζονται.

Ο ενεργός πληθυσμός σκοπεύει να χρηματοδοτήσει τη συνταξιοδότησή του με τις οικονομίες του (35%) σε μεγαλύτερο ποσοστό από ό,τι οι συνταξιούχοι (25%). Περίπου το 23% του συνόλου των ενηλίκων σκοπεύει να πάρει σύνταξη από κάποιο επαγγελματικό συνταξιοδοτικό ταμείο, ενώ τα ιδιωτικά συνταξιοδοτικά προγράμματα είναι λιγότερο δημοφιλή: περίπου το 16% του ενεργού πληθυσμού και μόλις 5% των συνταξιούχων σκοπεύουν να βασιστούν σε αυτά.

Τέλος, αξίζει να επισημανθεί ότι το 15% του ενεργού πληθυσμού σχεδιάζει να χρηματοδοτήσει τη συνταξιοδότησή του από εισόδημα προερχόμενο από χρηματοοικονομικά ή μη χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία (όπως μερίσματα ή εισόδημα από ενοίκια).

Σχήμα 3.12. Προγραμματισμός συνταξιοδότησης

Ποσοστό ενηλίκων που σκοπεύουν να χρηματοδοτήσουν τη συνταξιοδότησή τους με τους ακόλουθους τρόπους

Σημείωση: Ήταν δυνατόν να δοθούν περισσότερες από μία απαντήσεις.

Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα.

Χρέη

Η πρόσβαση στην πίστωση, υπό το κατάλληλο ρυθμιστικό πλαίσιο και από ενημερωμένους καταναλωτές, μπορεί να συμβάλει θετικά στην οικονομική ευημερία. Ωστόσο, αν δεν κατανοεί κανείς πλήρως τις συνέπειες της σύναψης μιας πιστωτικής σύμβασης ή αν στηριχθεί υπερβολικά στην πίστωση, μπορεί να καταλήξει με μη βιώσιμα επίπεδα χρέους, με σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομική ευημερία. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να εξετάσουμε πώς οι Έλληνες ενήλικες αντιλαμβάνονται τη σχέση τους με τα πιστωτικά μέσα και το χρέος: το ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δανείων, δηλαδή αυτών που είναι σε αθέτηση ή είναι κοντά σε αθέτηση, μειώνεται στην Ελλάδα, αλλά παραμένει το υψηλότερο στη ζώνη του ευρώ (OECD, 2023^[3]).

Η έρευνα συγκέντρωσε στοιχεία που είναι σημαντικά για να κατανοήσουμε πώς αισθάνονται οι Έλληνες ενήλικες για τα τωρινά επίπεδα χρέους τους, τη στάση τους απέναντι στην αποπληρωμή των οφειλών τους, και τη γνώση τους για το ισχύον νομικό πλαίσιο στην Ελλάδα (βλ. Σχήμα 3.13).

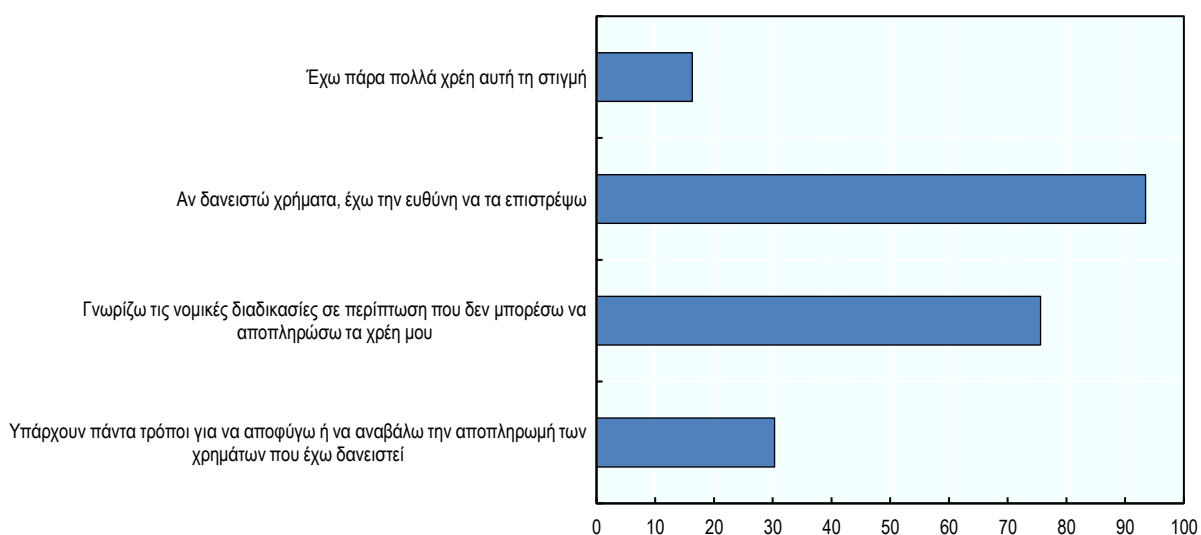
Όταν ρωτήθηκαν αν αισθάνονται ότι έχουν υπερβολικό χρέος κατά τη στιγμή της συνέντευξης, το 16% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι συμφωνεί, ενώ ένα επιπλέον 10% ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί. Το ποσοστό εκείνων που αισθάνονται ότι έχουν πάρα πολλά χρέη είναι ιδιαίτερα υψηλό μεταξύ των ατόμων που έχουν μόνο πρωτοβάθμια εκπαίδευση (22%) και των ατόμων με χαμηλά εισοδήματα (29% για όσους έχουν εισόδημα κάτω από 650 ευρώ τον μήνα), με μικρή διαφοροποίηση ανάλογα με το φύλο και την ηλικία.

Ενώ σχεδόν όλοι οι ερωτηθέντες αισθάνονται την ευθύνη να επιστρέψουν τα χρήματα που δανείζονται (93%), περίπου το ένα τρίτο (30%) πιστεύει ότι υπάρχουν πάντα τρόποι να αποφύγει ή να αναβάλει την επιστροφή των χρημάτων που δανείστηκε.

Τέλος, περίπου τα τρία τέταρτα των ερωτηθέντων (76%) είναι ενήμεροι για τις νομικές διαδικασίες σε περίπτωση που δεν μπορέσουν να αποπληρώσουν το χρέος τους.

Σχήμα 3.13. Επιλεγμένες εκτιμήσεις γύρω από θέματα χρέους

Ποσοστό ενηλίκων που συμφωνούν απόλυτα ή συμφωνούν με τις παρακάτω δηλώσεις

Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα.

Οικονομική ευημερία

Πλαίσιο 3.5. Κυριότερα ευρήματα σχετικά με την οικονομική ευημερία

Η έρευνα μέτρησε την οικονομική ευημερία, συμπεριλαμβανομένης της οικονομικής ανθεκτικότητας. Ο χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός μπορεί να συντελέσει σε μεγαλύτερη οικονομική ανθεκτικότητα και ευημερία, βοηθώντας τα άτομα να δημιουργήσουν και να κινητοποιήσουν οικονομικούς πόρους, και να αναπτύξουν έξυπνες προσεγγίσεις για τη διαχείριση των οικονομικών τους.

Σημαντικά ποσοστά ενηλίκων στην Ελλάδα εμφανίζουν πολύ χαμηλά επίπεδα οικονομικής ανθεκτικότητας και υποκειμενικής οικονομικής ευημερίας:

- Περίπου το 41% των ενηλίκων, και μόνο το 32% των γυναικών, θα ήταν σε θέση να καλύψει μια δαπάνη ύψους ενός μηνιαίου εισοδήματος χωρίς να δανειστεί χρήματα ή να ζητήσει βοήθεια από φίλους ή συγγενείς.
- Πάνω από τους μισούς ενήλικες (56%) δεν μπόρεσαν να καλύψουν τα έξοδα διαβίωσής τους από το εισόδημά τους κατά τους προηγούμενους 12 μήνες.
- Εάν έχαναν την κύρια πηγή εισοδήματός τους, το 40% των ενηλίκων στην Ελλάδα θα μπορούσε να καλύψει τα έξοδα για λιγότερο από ένα μήνα χωρίς να δανειστεί ή να μετακομίσει, και το 19% για λιγότερο από μία εβδομάδα.
- Περίπου το 72% δηλώνει ότι μόλις τα βγάζει πέρα οικονομικά και πάνω από τα δύο τρίτα των ενηλίκων έχουν ξεμείνει από χρήματα στο τέλος του μήνα (82%).
- Περίπου το 78% των ενηλίκων αισθάνονται ότι τα οικονομικά τους ελέγχουν τη ζωή τους, το 67% ανησυχούν ότι δεν θα τους φτάσουν τα χρήματα, και οι μισοί ενήλικες αισθάνονται ότι δεν θα έχουν ποτέ τα πράγματα που επιθυμούν εξαιτίας της οικονομικής τους κατάστασης.

Η έρευνα που χρησιμοποιήθηκε για τη μέτρηση των επιπέδων χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού των ενηλίκων στην Ελλάδα μέτρησε και τα επίπεδα οικονομικής ευημερίας τους, συμπεριλαμβανομένης της οικονομικής ανθεκτικότητας.

Η οικονομική ευημερία αναγνωρίζεται ως ο απώτερος στόχος των πολιτικών και των προγραμμάτων χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού (OECD, 2020^[2]). Η οικονομική ευημερία λαμβάνει υπόψη τόσο αντικειμενικά όσο και υποκειμενικά στοιχεία και αναφέρεται σε διάφορες πτυχές, όπως:

- Να έχει κανείς τον έλεγχο των οικονομικών του, δηλαδή να μπορεί να πληρώνει εγκαίρως τους λογαριασμούς του, να μην έχει χρέη που δεν είναι διαχειρίσιμα και να μπορεί να τα βγάζει πέρα.
- Να έχει κανείς οικονομική ανθεκτικότητα σε απρόβλεπτες δαπάνες και έκτακτες ανάγκες. Όταν οι καταναλωτές έχουν αποταμιεύσεις, ασφάλιση υγείας και καλό πιστωτικό προφίλ, και όταν μπορούν να βασίζονται σε φίλους και συγγενείς για οικονομική βοήθεια, έχουν μεγαλύτερη ικανότητα να απορροφήσουν έναν οικονομικό κραδασμό.
- Να είναι σε θέση κανείς να επιτύχει οικονομικούς στόχους, όπως να εξοφλήσει το φοιτητικό του δάνειο εντός ορισμένων ετών ή να αποταμιεύσει ένα ορισμένο ποσό οδεύοντας προς τη συνταξιοδότησή του, και να είναι σε θέση να κάνει επιλογές που του επιτρέπουν να απολαμβάνει τη ζωή, όπως να πηγαίνει διακοπές, να απολαμβάνει κάποιες φορές ένα γεύμα έξω, να επιστρέψει στη σχολή για να αποκτήσει ένα ανώτερο πτυχίο ή να εργάζεται λιγότερο για να περνάει περισσότερο χρόνο με την οικογένειά του.

Η έρευνα περιελάμβανε διάφορες μεταβλητές που επιτρέπουν να δούμε τα επίπεδα οικονομικής ανθεκτικότητας και άλλες πτυχές της οικονομικής ευημερίας.

Μέτρα οικονομικής ανθεκτικότητας

Η οικονομική ανθεκτικότητα συμβάλλει σημαντικά στην οικονομική ευημερία. Οικονομική ανθεκτικότητα είναι η ικανότητα των ατόμων ή των νοικοκυριών να αντιστέκονται, να ανταπεξέρχονται και να ανακάμπτουν από αρνητικούς οικονομικούς κραδασμούς (OECD, 2021^[16]). Αυτοί οι αρνητικοί κραδασμοί μπορεί να είναι συγκεκριμένοι για το άτομο ή το νοικοκυριό και να περιλαμβάνουν απροσδόκητα γεγονότα σχετικά με την απασχόληση, την υγεία, αλλαγές στη σύνθεση της οικογένειας, ή ζημιές σε περιουσιακά στοιχεία και απρόβλεπτα έξοδα. Τα άτομα και τα νοικοκυριά μπορεί να εκτίθενται περισσότερο σε κάποιους αρνητικούς κραδασμούς, ιδίως σε σχέση με αλλαγές στην απασχόληση και το εισόδημα, σε περιόδους οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης.

Για τους ενήλικες που ζουν στην Ελλάδα, το πρόσφατο οικονομικό ιστορικό της χώρας, ο αντίκτυπος της πανδημίας COVID-19 και οι επιπτώσεις της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία στις τιμές της ενέργειας και το εμπόριο, έχουν αυξήσει την πιθανότητα να υποστούν αρνητικούς οικονομικούς κλονισμούς. Τελευταία, πρόσθετους κινδύνους έχουν επιφέρει οι επιπτώσεις της υπερθέρμανσης του πλανήτη, με αύξηση του μεγέθους και της συχνότητας φαινομένων όπως οι δασικές πυρκαγιές που προκαλούν ζημιές στην οικονομική δραστηριότητα και την περιουσία (OECD, 2023^[3]).

Η οικονομική ανθεκτικότητα εξαρτάται από διάφορους παράγοντες, όπως η διαθεσιμότητα οικονομικών πόρων για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων των αρνητικών σοκ. Οι οικονομικοί πόροι μπορεί να προέρχονται από επαρκές ύψος εισοδημάτων, από ικανές αποταμιεύσεις που δημιουργούνται με την πάροδο του χρόνου, από πρόσβαση σε πιστώσεις ή από ασφαλιστική κάλυψη. Ο χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός μπορεί να βοηθήσει τα άτομα και τα νοικοκυριά να δημιουργήσουν ή να έχουν πρόσβαση σε αυτούς τους οικονομικούς πόρους (OECD, 2021^[16]). Ο χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός, βοηθώντας τα άτομα να δημιουργούν αποταμιεύσεις, να χρησιμοποιούν με ασφάλεια τα πιστωτικά μέσα ή να ενημερώνονται για τη σημασία της επαρκούς ασφαλιστικής κάλυψης, μπορεί να συμβάλει στην αύξηση της οικονομικής τους ανθεκτικότητας⁸.

Η έρευνα προσφέρει σημαντικές πληροφορίες σχετικά με την οικονομική ανθεκτικότητα των ενηλίκων στην Ελλάδα, εξετάζοντας ειδικότερα τις ακόλουθες πτυχές:

- Την ικανότητά τους να αντιμετωπίσουν μια μεγάλη δαπάνη, ίση με το εισόδημα ενός μήνα, χωρίς να δανειστούν χρήματα ή να ζητήσουν βοήθεια από φίλους ή συγγενείς.
- Εάν κατά τους προηγούμενους 12 μήνες το εισόδημά τους κάλυψε τα έξοδα διαβίωσης.
- Για πόσο καιρό θα μπορούσαν να καλύψουν τα έξοδα διαβίωσης εάν έχαναν το εισόδημά τους, χωρίς να δανειστούν ή να μετακομίσουν.

Περίπου το 43% των ενηλίκων θα μπορούσε να καλύψει μια μεγάλη δαπάνη, ίση με το εισόδημα ενός μήνα, χωρίς να δανειστεί χρήματα ή να ζητήσει βοήθεια από φίλους ή συγγενείς (βλ. Πίνακας Α 0.6). Οι άνδρες είναι πιο πιθανό να μπορούν να το κάνουν από ό,τι οι γυναίκες (54% έναντι 32%), το ίδιο και οι έχοντες υψηλότερο εισόδημα και μορφωτικό επίπεδο.

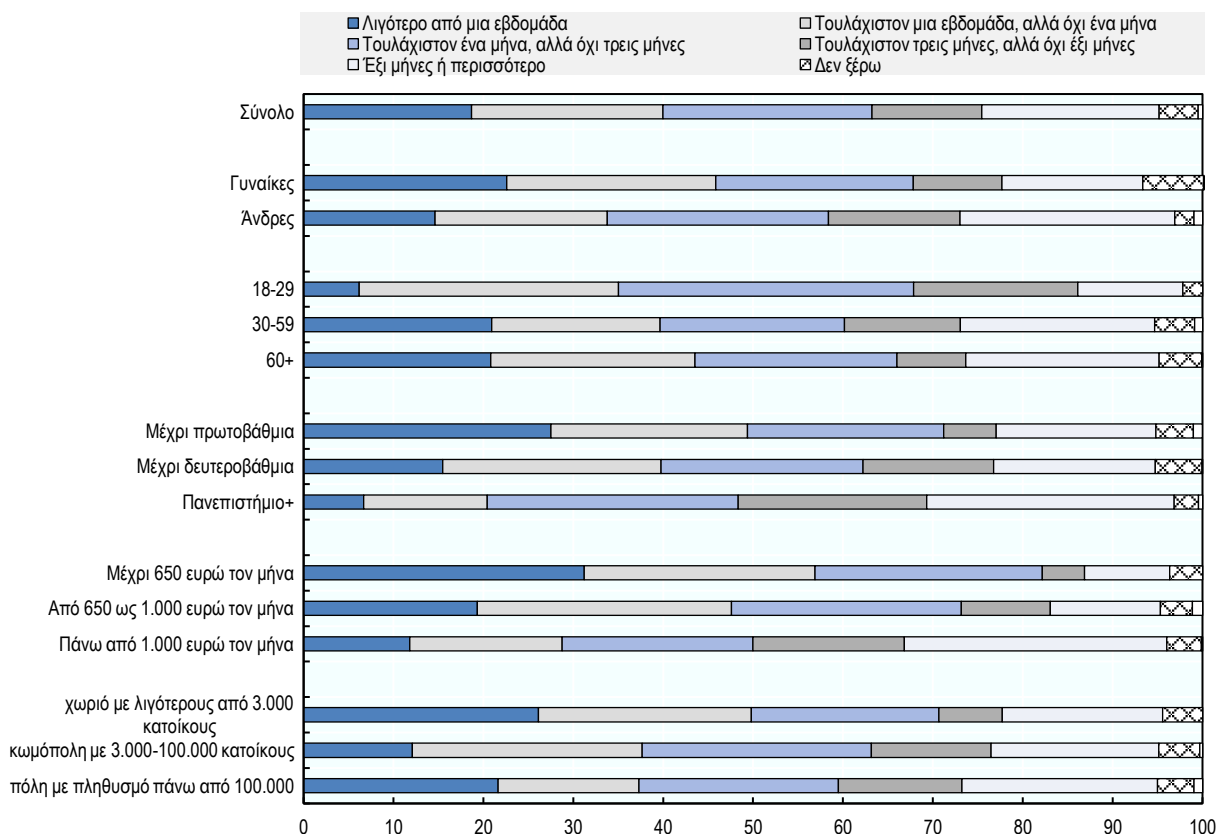
Στην Ελλάδα, το 43% των ενηλίκων δεν μπόρεσε να καλύψει τα έξοδα διαβίωσής του με το εισόδημά του κατά τους 12 μήνες πριν από τη συνέντευξη (βλ. Πίνακας Α 0.7). Αυτό ισχύει ιδίως για τα άτομα με τα χαμηλότερα εισοδήματα: Το 76% των ατόμων με εισόδημα έως 650 ευρώ τον μήνα δεν μπόρεσε να τα βγάλει πέρα τους προηγούμενους 12 μήνες. Υπάρχουν διαφορές μεταξύ των δύο φύλων, με περισσότερες γυναίκες που δεν μπόρεσαν να τα βγάλουν πέρα σε σύγκριση με τους άνδρες (48% έναντι 39%).

⁸ Αν και δεν εξετάζονται στην παρούσα έκθεση, υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που μπορούν να συμβάλουν στη στήριξη της οικονομικής ανθεκτικότητας, όπως η υποστήριξη της οικογένειας, των φίλων και της κοινότητας ή οι δημόσιες πολιτικές στον τομέα της κοινωνικής προστασίας, της υγειονομικής περίθαλψης και της παιδείας.

Η έρευνα ρώτησε τους συμμετέχοντες για πόσο καιρό θα μπορούσαν να συντηρηθούν αν έχαναν το κύριο εισόδημά τους, θέτοντας την ερώτηση: "Εάν χάνατε την κύρια πηγή εισοδήματός σας, για πόσο χρονικό διάστημα θα μπορούσατε να συνεχίσετε να καλύπτετε τα έξοδα διαβίωσής σας, χωρίς να δανειστείτε χρήματα ή να μετακομίσετε;". Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι το 40% των ερωτηθέντων θα μπορούσε να συνεχίσει να καλύπτει τα έξοδα για λιγότερο από ένα μήνα, ποσοστό που περιλαμβάνει και το 19% των ανθρώπων που θα μπορούσε να συνεχίσει να καλύπτει τα έξοδα για λιγότερο από μία εβδομάδα. Τα άτομα σε αυτή την ομάδα είναι περισσότερο γυναίκες, νέοι, άνθρωποι με χαμηλό εισόδημα και χαμηλό μορφωτικό επίπεδο. Λίγο πάνω από το 20% των ερωτηθέντων θα ήταν σε θέση να καλύψουν τα έξοδα για τουλάχιστον ένα μήνα αλλά λιγότερο από τρεις μήνες, το 12% για τουλάχιστον τρεις μήνες αλλά λιγότερο από έξι μήνες και το 20% για έξι μήνες ή περισσότερο.

Σχήμα 3.14. Διαθεσιμότητα δικτύου οικονομικής ασφάλειας σε περίπτωση απώλειας εισοδήματος

Ποσοστό ενηλίκων που θα μπορούσαν να καλύψουν τα έξοδα διαβίωσής τους, χωρίς να δανειστούν χρήματα ή να μετακομίσουν, για διάφορες χρονικές περιόδους

Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα.

Άλλα μέτρα οικονομικής ευημερίας

Η έρευνα περιελάμβανε και άλλες δηλώσεις που είχαν ως στόχο να καταγράψουν τα επίπεδα υποκειμενικής οικονομικής ευημερίας. Οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν σε ποιο βαθμό συμφωνούν ή διαφωνούν με τις ακόλουθες δηλώσεις:

- Λόγω της οικονομικής μου κατάστασης, αισθάνομαι ότι δεν θα έχω ποτέ τα πράγματα που θέλω στη ζωή μου.
- Μόλις που τα βγάζω πέρα οικονομικά.
- Ανησυχώ ότι δεν θα μου φτάσουν τα χρήματα.
- Μου περισσεύουν χρήματα στο τέλος του μήνα.
- Τα οικονομικά μου ελέγχουν τη ζωή μου.

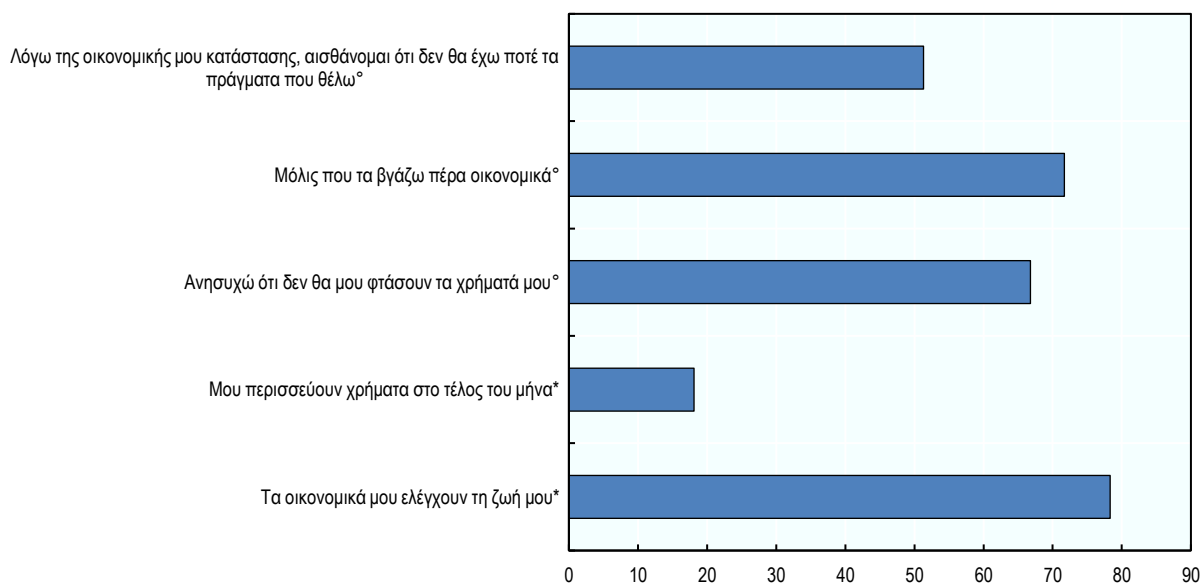
Τα αποτελέσματα δείχνουν πολύ χαμηλά επίπεδα υποκειμενικής οικονομικής ευημερίας. Μεταξύ των Ελλήνων ενηλίκων:

- Περίπου το 72% των ενηλίκων δήλωσε ότι μόλις τα βγάζει πέρα οικονομικά και πάνω από τα δύο τρίτα δεν έχουν χρήματα στο τέλος του μήνα (82%).

- Περίπου 78% των ενηλίκων αισθάνονται ότι τα οικονομικά τους ελέγχουν τη ζωή τους, 67% ανησυχούν ότι τα χρήματά τους δεν θα τους φτάσουν, και οι μισοί ενήλικες (51%) αισθάνονται ότι δεν θα έχουν ποτέ τα πράγματα που θέλουν εξαιτίας της οικονομικής τους κατάστασης.

Σχήμα 3.15. Άλλοι δείκτες οικονομικής ευημερίας

Ποσοστό ενηλίκων που απαντούν ότι οι δηλώσεις ισχύουν γι' αυτούς πάντα ή συχνά (*) ή ότι περιγράφουν την κατάστασή τους πλήρως ή πολύ καλά (°).

Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα.

Επίπεδα χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού μεταξύ των ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων

Πλαίσιο 3.6. Κυριότερα ευρήματα σχετικά με τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων

Σχεδόν όλες οι επιχειρήσεις στην Ελλάδα είναι πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις, επομένως η κατανόηση των επιπέδων χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού των ιδιοκτητών τους αποτελεί προτεραιότητα πολιτικής. Η έρευνα που διενεργήθηκε σε Έλληνες ενήλικες περιελάμβανε ένα ενισχυμένο δείγμα ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων (με έως 49 εργαζόμενους).

Οι ιδιοκτήτες πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων έχουν περιορισμένο χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό (εστιάζοντας σε πτυχές του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού που σχετίζονται με την επιχείρηση και ερωτήσεις που τέθηκαν μόνο στους ιδιοκτήτες πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων):

- *Χρηματοοικονομικές συμπεριφορές:* ενώ περίπου το 90% των ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων δηλώνουν ότι συγκρίνουν το κόστος των διαφόρων πηγών χρηματοδότησης, μόνο το 47% εξέτασε διάφορους παρόχους πριν αγοράσει το τελευταίο του χρηματοοικονομικό προϊόν. Περίπου το 41% θα υιοθετούσε συμπεριφορές που δείχνουν περιορισμένη ετοιμότητα και περιορισμένο χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό σε περίπτωση κλοπής του εξοπλισμού που είναι αναγκαίος για τη λειτουργία της επιχείρησής του.
- *Χρηματοοικονομικές γνώσεις:* οι ερωτηθέντες παρουσιάζουν αξιοσημείωτα κενά σε θέματα που σχετίζονται με τη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων και τα δάνεια: Μόνο το 40% περίπου των ερωτηθέντων γνωρίζει τι είναι το μέρισμα, το 28% δεν κατανοεί πώς η αλλαγή στη διάρκεια των δανείων επηρεάζει και τις μηνιαίες δόσεις και τους τόκους, και το 38% δυσκολεύεται με την έννοια της κεφαλαιακής ενίσχυσης.
- *Χρηματοοικονομικές στάσεις:* ενώ οι περισσότεροι επιδεικνύουν στάσεις μακροπρόθεσμου ορίζοντα (78%) και προτιμούν να κάνουν λεπτομερή οικονομικό προγραμματισμό παρά να ακολουθούν το ένστικτό τους (53%), μόλις λιγότεροι από τους μισούς έχουν αρκετή αυτοπεποίθηση ώστε να προσεγγίσουν τράπεζες και εξωτερικούς επενδυτές για να εξασφαλίσουν χρηματοδότηση για την επιχείρησή τους.

Όσον αφορά το συνολικό χρηματοοικονομικό τους εγγραμματισμό, οι ιδιοκτήτες πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων εμφανίζουν ελαφρώς υψηλότερες βαθμολογίες χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού από τους εργαζόμενους και από τον μέσο Έλληνα ενήλικα.

Σχεδόν όλες οι επιχειρήσεις στην Ελλάδα είναι ΠΜΜΜΕ και οι περισσότερες είναι πολύ μικρές επιχειρήσεις που απασχολούν λιγότερους από δέκα εργαζόμενους: Το 94,6% των ελληνικών επιχειρήσεων (680.038) είναι πολύ μικρές επιχειρήσεις που απασχολούν λιγότερους από 10 εργαζόμενους, το 4,8% (34.701) είναι μικρές επιχειρήσεις (10 έως 49 εργαζόμενοι). Έχουν υποστεί τις συνέπειες της ελληνικής κρίσης χρέους, έχουν πληγεί ιδιαίτερα από την κρίση του COVID-19, και αναγκάστηκαν να προσαρμοστούν στο αυξημένο κόστος της ενέργειας μετά τη Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία. Παρά τα σημάδια ανάκαμψης, οι ελληνικές ΠΜΜΜΕ εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην πρόσβαση σε χρηματοδότηση και έρχονται αντιμέτωπες με υψηλότερα επιτόκια δανεισμού σε σύγκριση με τις αντίστοιχες επιχειρήσεις στη ζώνη του ευρώ (OECD, 2023^[31]).

Η σημασία των χρηματοοικονομικών δεξιοτήτων για τις ΠΜΜΜΕ αναγνωρίζεται από τις Γενικές Αρχές των G20/ΟΟΣΑ για τη χρηματοδότηση των ΜΜΕ που εκπονήθηκαν το 2015 και επικαιροποιήθηκαν το 2022 (G20/OECD, 2015^[24]; G20/OECD, 2022^[25]). Η Αρχή 5 καλεί τα μέλη της G20 και του ΟΟΣΑ να "Ενισχύσουν τις χρηματοοικονομικές δεξιότητες και το στρατηγικό όραμα των ΜΜΕ", ώστε να βελτιωθεί η

ενημέρωση, η κατανόηση και η ικανότητά τους να χρησιμοποιούν ένα ευρύ φάσμα διαθέσιμων χρηματοδοτικών εργαλείων, συμπεριλαμβανομένων των εναλλακτικών και των ψηφιακών. Οι Αρχές καλούν τις δημόσιες αρχές να χρησιμοποιήσουν την έρευνα του ΟΟΣΑ/INFE σχετικά με τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ΠΜΜΜΕ (OECD, 2020^[5]) για να συλλέξουν δεδομένα που θα τους επιτρέψουν να κατανοήσουν τις ανάγκες των ιδιοκτητών ΜΜΕ σε χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό.

Η κατανόηση των επιπέδων χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού των διευθυντών και των ιδιοκτητών ΠΜΜΜΕ είναι απαραίτητη για την εκπόνηση μιας κατάλληλης και τεκμηριωμένης πολιτικής αντιμετώπισης των αναγκών τους σε χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό. Για το σκοπό αυτό, η έρευνα που διενεργήθηκε σε Έλληνες ενήλικες περιλάμβανε ένα ενισχυμένο δείγμα ιδιοκτητών επιχειρήσεων που απασχολούν έως 49 άτομα (συμπεριλαμβανομένων των αυτοαπασχολούμενων). Στο υπόλοιπο της έκθεσης, οι εν λόγω ερωτηθέντες αναφέρονται ως "ιδιοκτήτες πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων".

Στην έρευνα τέθηκε μια σειρά ερωτήσεων για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό, οι οποίες επικεντρώθηκαν σε πτυχές του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού που σχετίζονται με το επιχειρείν. Οι ερωτήσεις αυτές τέθηκαν μόνο στο υποδείγμα των ιδιοκτητών επιχειρήσεων (επιπλέον των γενικών ερωτήσεων χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού που τέθηκαν σε όλους τους συμμετέχοντες). Οι ερωτήσεις αυτές αντλήθηκαν από την έρευνα του ΟΟΣΑ/INFE για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ΠΜΜΜΕ, η οποία μετρά τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό σύμφωνα με τον ορισμό και τις ικανότητες που περιγράφονται στο πλαίσιο του ΟΟΣΑ/INFE για τις βασικές ικανότητες χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού για ΠΜΜΜΕ και εν δυνάμει επιχειρηματίες (OECD, 2018^[26]). Σύμφωνα με το πλαίσιο, ο χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός των ιδιοκτητών και των διευθυντών ΠΜΜΜΕ ορίζεται ως "ο συνδυασμός ενημέρωσης, γνώσεων, δεξιοτήτων, στάσεων και συμπεριφορών που πρέπει να έχει ένας εν δυνάμει επιχειρηματίας ή ιδιοκτήτης ή διευθυντής πολύ μικρής, μικρής ή μεσαίας επιχείρησης προκειμένου να λαμβάνει αποτελεσματικές χρηματοοικονομικές αποφάσεις για την έναρξη μιας επιχείρησης, τη λειτουργία μιας επιχείρησης και, τελικά, τη διασφάλιση της βιωσιμότητας και της ανάπτυξής της".

Λόγω περιορισμένου χώρου, οι ερωτήσεις "επιχειρηματικού χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού" που τέθηκαν στην Ελληνική έρευνα είναι μόνο ένα υποσύνολο αυτών που περιλαμβάνονται στην έρευνα του ΟΟΣΑ/INFE για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ΠΜΜΜΕ, και ως εκ τούτου δεν χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό της βαθμολογίας "επιχειρηματικού χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού". Για τις ανάγκες της παρούσας έκθεσης, ο χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός των ιδιοκτητών ΠΜΜΜΕ μετράται σύμφωνα με τις ακόλουθες ερωτήσεις:

- Χρηματοοικονομικές συμπεριφορές: τήρηση της ασφάλειας των δεδομένων· σύγκριση του κόστους των διαφόρων πηγών χρηματοδότησης· τακτικές προβλέψεις κερδοφορίας· προσαρμογή του προγραμματισμού ανάλογα με τις αλλαγές στους οικονομικούς παράγοντες.
- Χρηματοοικονομικές στάσεις: μακροπρόθεσμοι οικονομικοί στόχοι και προγραμματισμός, καθώς και αυτοπεποίθηση για την προσέγγιση τραπεζών και επενδυτών.
- Χρηματοοικονομικές γνώσεις: κατανόηση των μερισμάτων, της κεφαλαιακής ενίσχυσης και των τόκων δανείων.

Λογαριασμός που χρησιμοποιείται για την επιχείρηση

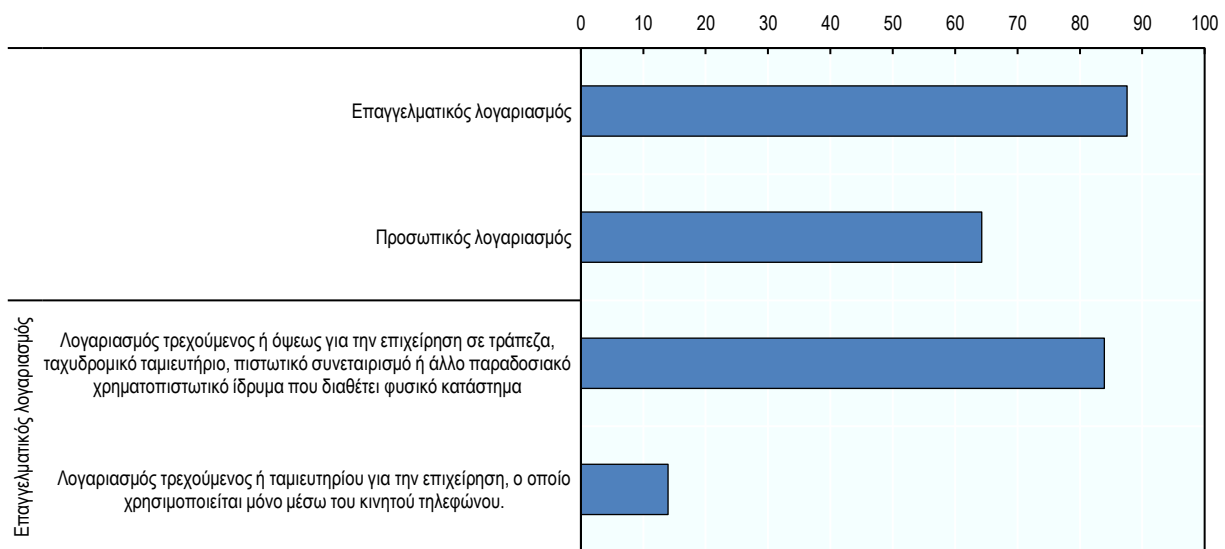
Η δημιουργία ξεχωριστών λογαριασμών συναλλαγών, πληρωμών, καταθέσεων και ταμειευτηρίου για προσωπικούς σκοπούς και για την επιχείρηση συγκαταλέγεται μεταξύ των βασικών δεξιοτήτων και συμπεριφορών που προσδιορίζονται από το ισχύον Πλαίσιο Βασικών Ικανοτήτων του ΟΟΣΑ/INFE για τον Χρηματοοικονομικό Εγγραμματισμό των ΠΜΜΜΕ (OECD, 2018^[26]). Ο διαχωρισμός των προσωπικών οικονομικών από τα οικονομικά της επιχείρησης επιτρέπει την προστασία των προσωπικών περιουσιακών στοιχείων από τους επιχειρηματικούς κινδύνους, και δίνει μια καλύτερη εικόνα της επιχειρηματικής ροής της εταιρείας.

Όταν ρωτήθηκαν σχετικά με το είδος των λογαριασμών που χρησιμοποιούν για την επιχείρησή τους, περίπου το 88% των ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων δήλωσαν ότι χρησιμοποιούν έναν λογαριασμό ειδικά για την επιχείρηση, και το 64% απάντησε ότι χρησιμοποιεί έναν προσωπικό λογαριασμό (επιπλέον ή αντί του επαγγελματικού λογαριασμού), γεγονός που υποδηλώνει ότι πολλοί ιδιοκτήτες πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων μπορεί να μην διαχωρίζουν τα οικονομικά της επιχείρησης από τα προσωπικά τους οικονομικά.

Μεταξύ των τύπων λογαριασμών που χρησιμοποιούνται για την επιχείρηση, το 84% των ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων έχουν τρεχούμενο λογαριασμό ή λογαριασμό όψεως σε τράπεζα, ταχυδρομικό ταμειυτήριο, πιστωτικό συνεταιρισμό ή άλλο παραδοσιακό χρηματοπιστωτικό ίδρυμα που διαθέτει φυσικό υποκατάστημα. Είναι λιγότερο διαδεδομένη η κατοχή τρεχούμενου λογαριασμού ή λογαριασμού ταμειυτηρίου σε ηλεκτρονική τράπεζα ή άλλο ηλεκτρονικό χρηματοπιστωτικό ίδρυμα που δεν έχει φυσικό υποκατάστημα ή η κατοχή λογαριασμού που μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο από κινητό τηλέφωνο. Μόνο το 20% των ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων έχουν λογαριασμό σε online χρηματοπιστωτικό ίδρυμα που δεν διαθέτει φυσικό κατάστημα και ακόμη λιγότεροι (14%) έχουν λογαριασμό που μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο από κινητό τηλέφωνο.

Σχμαή 3.16. Τύπος λογαριασμού που χρησιμοποιείται για την επιχείρηση

Ποσοστό ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων που δήλωσαν ότι χρησιμοποιούν τους παρακάτω λογαριασμούς για την επιχείρησή τους

Σημείωση: Η επάνω ράβδος με την ένδειξη "Επαγγελματικός λογαριασμός" δείχνει εάν ο ερωτώμενος τηρεί κάποιον από αυτούς τους λογαριασμούς: Τρεχούμενο λογαριασμό ή λογαριασμό όψεως για την επιχείρηση σε τράπεζα, ταχυδρομικό ταμειυτήριο, πιστωτικό συνεταιρισμό ή άλλο παραδοσιακό χρηματοπιστωτικό ίδρυμα που διαθέτει φυσικό κατάστημα· Τρεχούμενο λογαριασμό ή λογαριασμό όψεως για την επιχείρηση σε ηλεκτρονική τράπεζα ή άλλο ηλεκτρονικό χρηματοπιστωτικό ίδρυμα που δεν διαθέτει φυσικό κατάστημα· Τρεχούμενο λογαριασμό ή λογαριασμό ταμειυτηρίου για την επιχείρηση που μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο μέσω του κινητού τηλεφώνου. Ήταν δυνατόν να δοθούν περισσότερες από μία απαντήσεις.

Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα.

Χρηματοοικονομικές συμπεριφορές

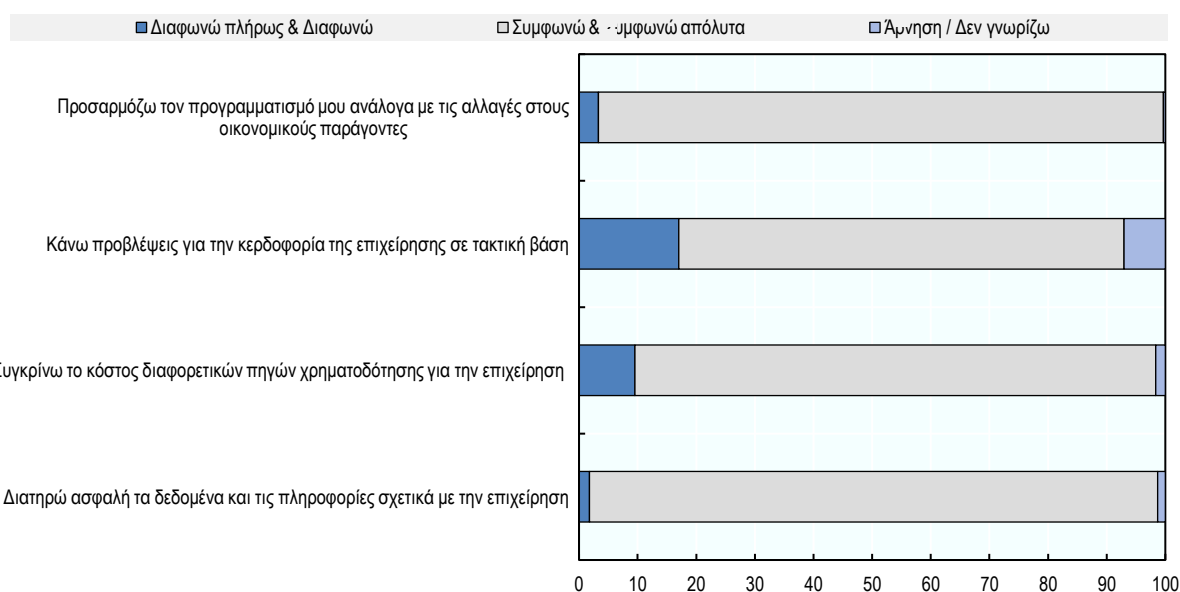
Η έρευνα κατέγραψε πληροφορίες σχετικά με διάφορες χρηματοοικονομικές συμπεριφορές των ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων στην Ελλάδα. Ζητήθηκε από τους ερωτηθέντες να δηλώσουν σε ποιο βαθμό ισχύουν γι' αυτούς οι ακόλουθες δηλώσεις:

- Προσαρμόζω τον προγραμματισμό μου ανάλογα με τις αλλαγές στους οικονομικούς παράγοντες.
- Κάνω προβλέψεις για την κερδοφορία της επιχείρησής σε τακτική βάση.
- Συγκρίνω το κόστος διαφορετικών πηγών χρηματοδότησης για την επιχείρησή.
- Διατηρώ ασφαλή τα δεδομένα και τις πληροφορίες σχετικά με την επιχείρησή.

Σχεδόν όλοι οι ιδιοκτήτες πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων δήλωσαν ότι προσαρμόζουν τον προγραμματισμό τους ανάλογα με τις αλλαγές στους οικονομικούς παράγοντες (96%) και ότι διατηρούν ασφαλή τα δεδομένα και τις πληροφορίες σχετικά με την επιχείρησή (97%). Μικρότερο ποσοστό των ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων (76%) απάντησε ότι κάνει τακτικά προβλέψεις για την κερδοφορία της επιχείρησής του. Περίπου το 90% των ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων δήλωσαν ότι συγκρίνουν το κόστος διαφορετικών πηγών χρηματοδότησης για την επιχείρησή (βλ. Σχήμα 3.17).

Σχήμα 3.17. Επιλεγμένες χρηματοοικονομικές συμπεριφορές

Ποσοστό ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων που συμφωνούν/συμφωνούν απόλυτα ή διαφωνούν/διαφωνούν πλήρως με τις ακόλουθες δηλώσεις.

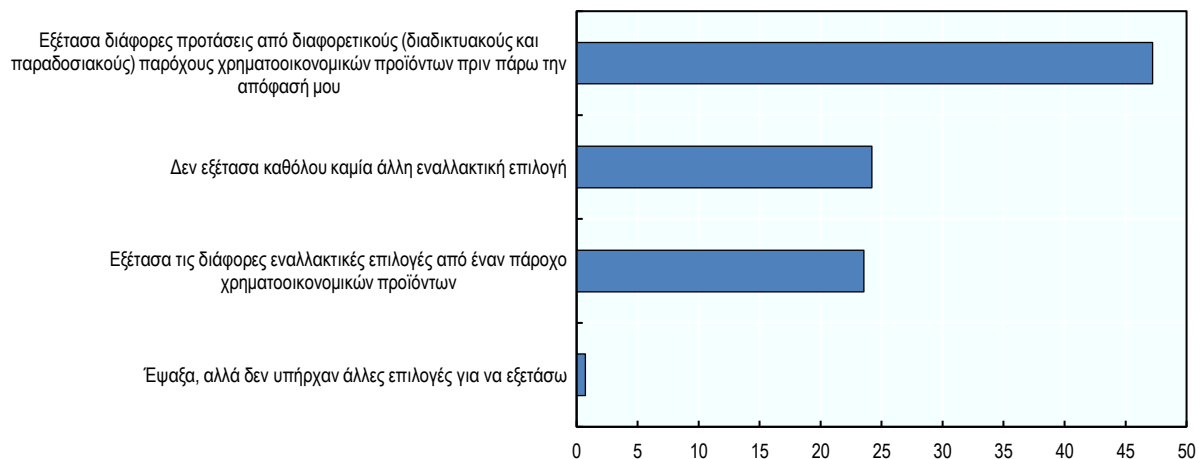

Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα.

Όταν ρωτήθηκαν πώς έκαναν την πιο πρόσφατη επιλογή τους σχετικά με ένα χρηματοοικονομικό προϊόν ή υπηρεσία για την επιχείρησή (π.χ. επιχειρηματικό δάνειο, τρεχούμενο λογαριασμό ή ασφαλιστήριο συμβόλαιο), μόλις το 47% των ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων εξέτασαν διάφορες εναλλακτικές επιλογές από διαφορετικούς (διαδικτυακούς και παραδοσιακούς) παρόχους χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών πριν αποφασίσουν. Λιγότεροι από ένας στους πέντε ιδιοκτήτες πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων (23%) εξέτασαν διάφορες επιλογές από έναν μόνο πάροχο χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, και το 24% δεν εξέτασε καμία απολύτως εναλλακτική πρόταση.

Σχήμα 3.18. Έρευνα για χρηματοοικονομικά προϊόντα

Ποσοστό ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων που υιοθέτησαν αυτές τις συμπεριφορές

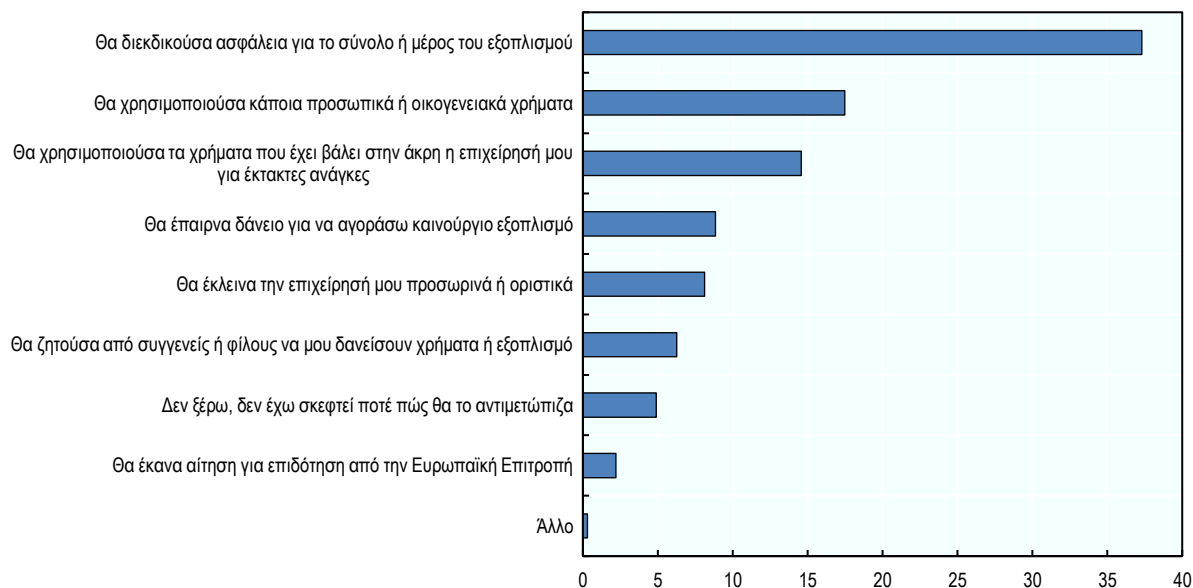

Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα.

Η έρευνα περιελάμβανε μια ερώτηση σχετικά με τις στρατηγικές που θα υιοθετούσαν οι ερωτηθέντες εάν τους έκλεβαν τον εξοπλισμό που είναι απαραίτητος για τη λειτουργία της επιχείρησής τους (όπως υπολογιστές ή οχήματα) (βλ. Σχήμα 3.19). Περίπου το 52% των ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων θα υιοθετούσαν μια "οικονομικά καταρτισμένη" συμπεριφορά σε αυτό το σενάριο, δηλαδή θα διεκδικούσαν ασφάλεια για τον εξοπλισμό ή θα χρησιμοποιούσαν κεφάλαια έκτακτης ανάγκης. Ένα σημαντικό ποσοστό των ερωτηθέντων (41%) δήλωσαν ότι θα υιοθετούσαν συμπεριφορές που δείχνουν περιορισμένη ετοιμότητα και περιορισμένο χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό, όπως ότι θα έπαιρναν δάνειο για την αγορά νέου εξοπλισμού, θα χρησιμοποιούσαν προσωπικά ή οικογενειακά χρήματα, θα ζητούσαν από συγγενείς και φίλους να τους δανείσουν χρήματα ή εξοπλισμό, ή θα σταματούσαν προσωρινά ή οριστικά τη λειτουργία της επιχείρησης. Περίπου το 5% δεν είχε σκεφτεί ποτέ πώς θα το αντιμετώπιζε.

Σχήμα 3.19. Στρατηγική σε περίπτωση κλοπής

Ποσοστό ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων που θα υιοθετούσαν αυτές τις συμπεριφορές σε περίπτωση κλοπής του εξοπλισμού τους

Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα.

Χρηματοοικονομικές γνώσεις

Τρεις δηλώσεις στην έρευνα είχαν ως στόχο να μετρήσουν τις χρηματοοικονομικές γνώσεις σε σχέση με επιχειρηματικές πτυχές, και τέθηκαν μόνο στο υποδείγμα των ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων. Οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν αν οι ακόλουθες δηλώσεις ισχύουν ή όχι:

- Ένα 15ετές δάνειο απαιτεί συνήθως υψηλότερες μηνιαίες δόσεις από ένα 30ετές δάνειο ίδιου ύψους, αλλά οι συνολικοί τόκοι που θα καταβληθούν κατά τη διάρκεια του δανείου θα είναι λιγότεροι.
- Όταν μια εταιρεία λαμβάνει κεφάλαια από έναν επενδυτή, παραχωρεί στον επενδυτή μέρος της ιδιοκτησίας της εταιρείας.
- Τα μερίσματα είναι μέρος αυτών που πληρώνει μια επιχείρηση σε μια τράπεζα για την αποπληρωμή ενός δανείου.

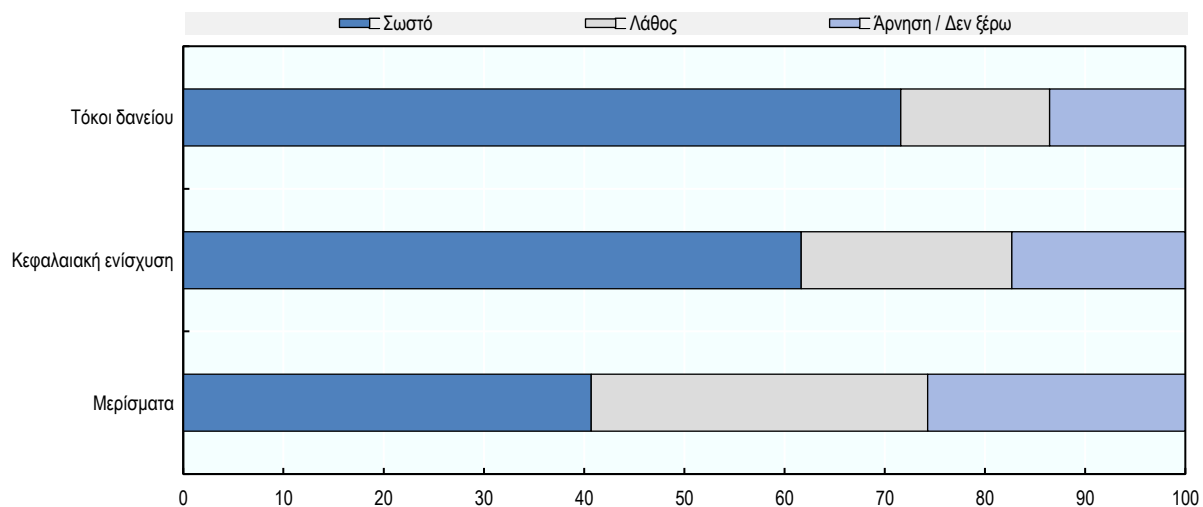
Τα επίπεδα χρηματοοικονομικών γνώσεων που επέδειξαν οι ερωτηθέντες ποικίλλουν ανάλογα με κάθε δήλωση, αλλά ένα σημαντικό ποσοστό των ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων στην Ελλάδα δεν κατανοούσε αυτές τις έννοιες.

Λιγότερο από τα τρία τέταρτα (72%) των ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων κατανοούν πώς η αλλαγή της διάρκειας των δανείων επηρεάζει τόσο τις μηνιαίες δόσεις όσο και τους καταβαλλόμενους τόκους· ενώ το ποσοστό αυτό είναι υψηλό, ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι το 15% απαντά λανθασμένα, και ότι το 13% δεν γνωρίζει πώς να απαντήσει.

Όσον αφορά την κεφαλαιακή ενίσχυση (equity), το 62% των ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων φάνηκε να κατανοεί σωστά την έννοια αυτή, ενώ το 21% απάντησε λάθος και το 17% δεν ήξερε πώς να απαντήσει. Ομοίως, το 41% των ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων γνώριζε τι είναι το μερίσμα, αλλά το 34% το είχε καταλάβει λάθος και το 26% δεν ήξερε πώς να απαντήσει.

Σχήμα 3.20. Χρηματοοικονομικές γνώσεις

Ποσοστό ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων που απάντησαν στις ακόλουθες ερωτήσεις

Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα.

Χρηματοοικονομικές στάσεις

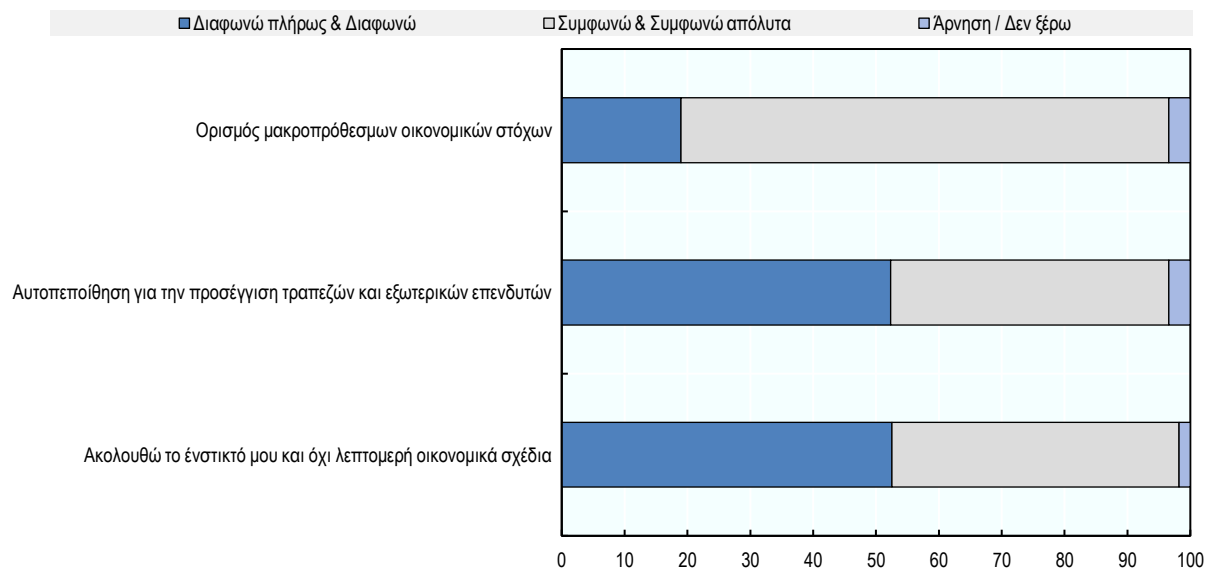
Η έρευνα συνέλεξε πληροφορίες σχετικά με τις χρηματοοικονομικές στάσεις των ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων στην Ελλάδα. Ζητήθηκε από τους ερωτηθέντες να δηλώσουν σε ποιο βαθμό ισχύουν γι' αυτούς οι ακόλουθες δηλώσεις:

- Θέτω μακροπρόθεσμους οικονομικούς στόχους για την επιχείρησή μου και προσπαθώ να τους επιτύχω.
- Αισθάνομαι σιγουριά να προσεγγίσω τράπεζες και εξωτερικούς επενδυτές για να εξασφαλίσω χρηματοδότηση για την επιχείρησή μου.
- Προτιμώ να ακολουθώ το ένστικτό μου παρά να κάνω λεπτομερή οικονομικό προγραμματισμό για την επιχείρησή μου.

Οι περισσότεροι ιδιοκτήτες πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων εμφανίζουν στάσεις μακροπρόθεσμου ορίζοντα, καθώς δήλωσαν ότι θέτουν μακροπρόθεσμους οικονομικούς στόχους για την επιχείρησή τους και προσπαθούν να τους επιτύχουν (78%). Περισσότεροι από τους μισούς (53%) ιδιοκτήτες πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων δήλωσαν ότι προτιμούν να καταρτίζουν λεπτομερή οικονομικά σχέδια, παρά να ακολουθούν το ένστικτό τους. Παρόμοιο ποσοστό των ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων δήλωσαν ότι έχουν αυτοπεποίθηση να προσεγγίσουν τράπεζες και εξωτερικούς επενδυτές για να εξασφαλίσουν χρηματοδότηση της επιχείρησής τους (52%).

Σχήμα 3.21. Χρηματοοικονομικές στάσεις

Ποσοστό ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων που συμφωνούν/συμφωνούν απόλυτα ή διαφωνούν/διαφωνούν πλήρως με τις ακόλουθες δηλώσεις

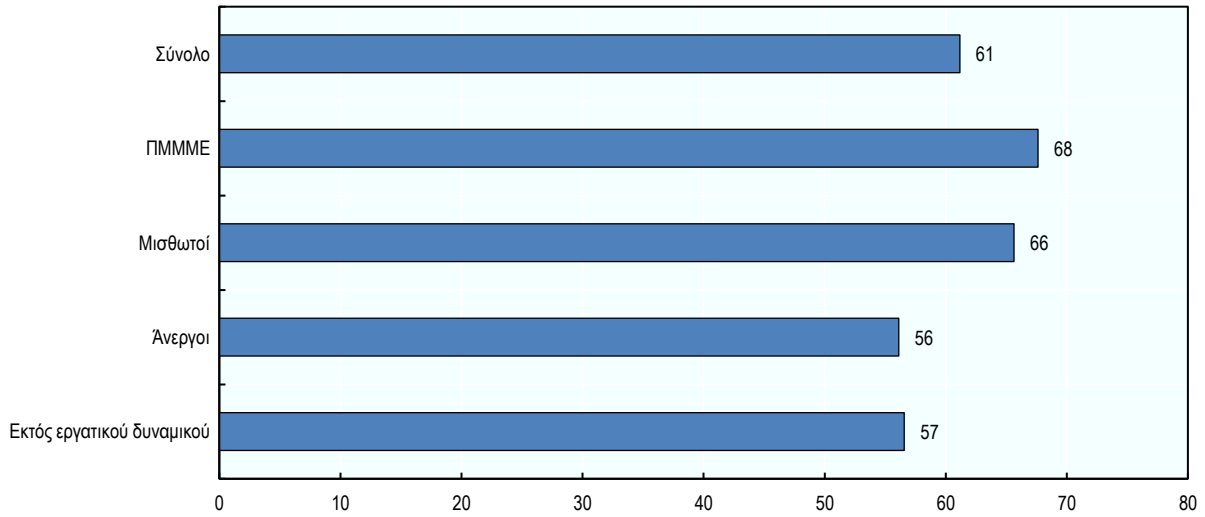
Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα.

Χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων σε σύγκριση με τον ενήλικο πληθυσμό

Δεδομένου ότι το υποδείγμα των ιδιοκτητών επιχειρήσεων απάντησε και στις ερωτήσεις "γενικού χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού" που τέθηκαν σε όλους τους συμμετέχοντες στην έρευνα, είναι δυνατή η σύγκριση της βαθμολογίας χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού μεταξύ των διαφόρων επαγγελματικών κατηγοριών, καθώς και μεταξύ του συνολικού δείγματος και του υποδείγματος των ιδιοκτητών επιχειρήσεων. Οι ιδιοκτήτες πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων εμφανίζουν ελαφρώς υψηλότερη βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού (68 στα 100) από τους μισθωτούς (66) και από τον μέσο Έλληνα ενήλικα (61).

Σχήμα 3.22. Βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού για ενήλικες και για ιδιοκτήτες πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων

Μέσος όρος βαθμολογίας στο 100

Πηγή: Έρευνα του ΟΟΣΑ του 2022 για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα.

4 Χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός και συναφή θέματα μεταξύ των μαθητών λυκείου

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της εθνικής αντιπροσωπευτικής ποσοτικής έρευνας που διενεργήθηκε μεταξύ των μαθητών λυκείου στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα, περιγράφονται:

- ο χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός και οι συνιστώσες του (γνώσεις, στάσεις, συμπεριφορές), όπως συνάδουν με αυτή την ηλικιακή ομάδα
- ο ρόλος των γονέων στην καλλιέργεια του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού των παιδιών τους, ως πηγής πληροφόρησης ή μέσω της συζήτησης για θέματα χρημάτων
- η έκθεση των μαθητών σε χρηματοοικονομική εκπαίδευση στο σχολείο
- η εμπειρία των μαθητών σχετικά με τα χρήματα και τα χρηματοοικονομικά προϊόντα.

Ο χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός και οι συνιστώσες του

Πλαίσιο 4.1. Κυριότερα ευρήματα σχετικά με τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό και τις συνιστώσες του

Η μέση βαθμολογία των μαθητών λυκείου στην Ελλάδα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό είναι 54 στα 100, και είναι υψηλότερη κατά μέσο όρο:

- για τους μαθητές λυκείου ηλικίας 16 και 17, από ό,τι για τους μαθητές κάτω των 15 ετών και άνω των 18 ετών, και
- για τους μαθητές που προέρχονται από κοινωνικοοικονομικά προνομιούχο περιβάλλον σε σχέση με εκείνους που προέρχονται από κοινωνικοοικονομικά μειονεκτικό περιβάλλον.

Οι μαθητές λυκείου στην Ελλάδα απάντησαν σωστά στις περισσότερες από τις ερωτήσεις οικονομικής συμπεριφοράς και οικονομικής στάσης, αλλά δυσκολεύτηκαν περισσότερο να απαντήσουν σωστά στις ερωτήσεις που αφορούσαν τις χρηματοοικονομικές γνώσεις.

Βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού

Τα δεδομένα της έρευνας χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό μιας βαθμολογίας χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού για τους ερωτηθέντες, αξιολογώντας το επίπεδο κατανόησης των βασικών

χρηματοοικονομικών εννοιών, συμπεριφορών και στάσεων. Η βαθμολογία υπολογίζεται βάσει 62 ερωτήσεων και αναπροσαρμόζεται ώστε να κυμαίνεται μεταξύ 0 και 100.

- 47 ερωτήσεις για τη μέτρηση των χρηματοοικονομικών γνώσεων που καλύπτουν την αποταμίευση, την πίστωση, την ασφάλιση, τις επενδύσεις και το χρηματοοικονομικό τοπίο.
- 13 ερωτήσεις για τον εντοπισμό θετικών χρηματοοικονομικών συμπεριφορών που συνδέονται με τις υπεύθυνες δαπάνες, την αποταμίευση και τον προϋπολογισμό.
- 2 ερωτήσεις για την καταγραφή των χρηματοοικονομικών στάσεων που συνδέονται με την αποφυγή παρορμητικών δαπανών και τον καθορισμό μακροπρόθεσμων στόχων.

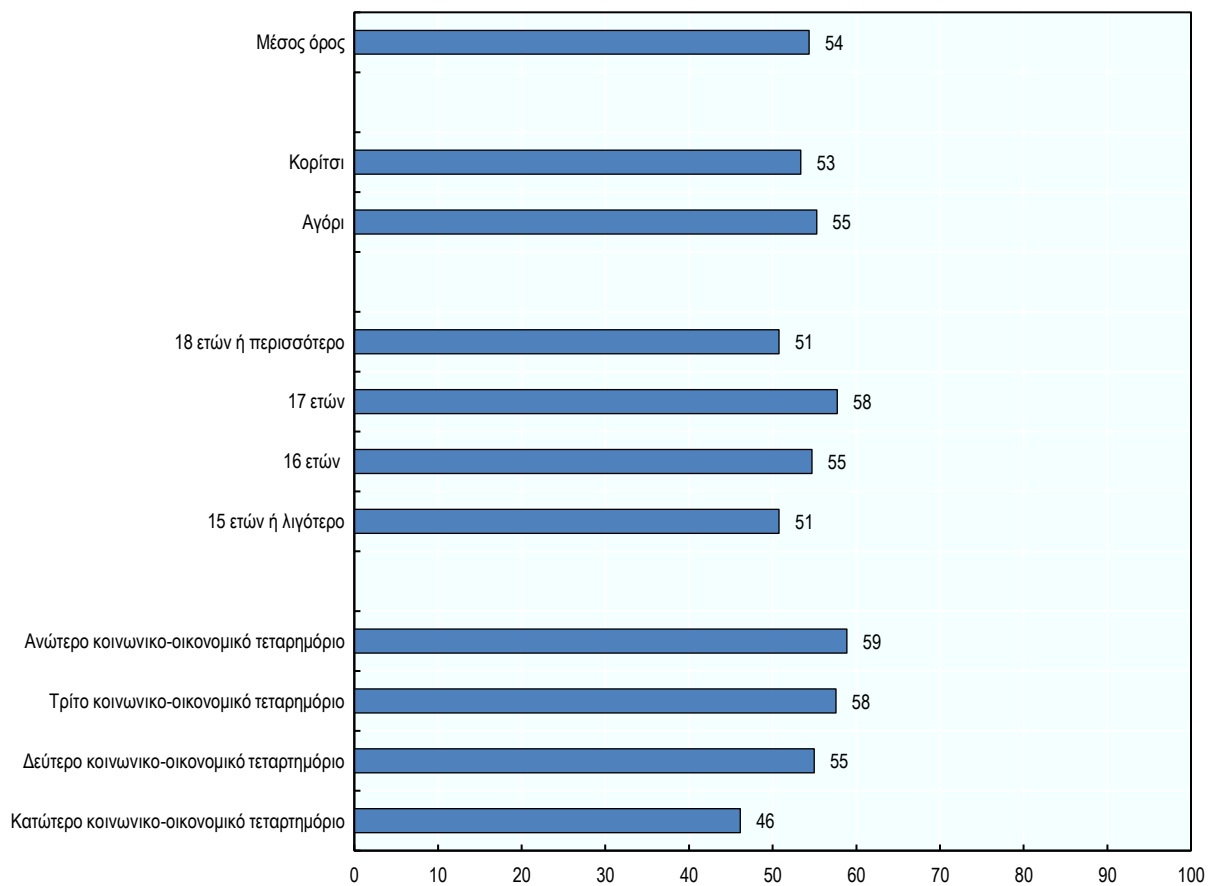
Το υψηλό ποσοστό των ερωτήσεων χρηματοοικονομικών γνώσεων στην έρευνα αντικατοπτρίζει το γεγονός ότι οι μαθητές του λυκείου έχουν περιορισμένη άμεση εμπειρία σε χρηματοοικονομικές αποφάσεις συγκριτικά με τους ενήλικες και, ως εκ τούτου, είναι πιο εύλογο να ελεγχθεί ο χρηματοοικονομικός τους εγγραμματισμός μέσω ερωτήσεων που βασίζονται στις γνώσεις και όχι μέσω ερωτήσεων συμπεριφοράς ή στάσεων. Παρ' όλα αυτά, οι ερωτήσεις γνώσεων έχουν διατυπωθεί με στόχο να ελεγχθούν οι εφαρμοσμένες γνώσεις σε πραγματικές συνθήκες ζωής, δεδομένου ότι οι νέοι μπορεί να μην έχουν βιώσει άμεσα όλες αυτές τις καταστάσεις.

Οι μαθητές λυκείου στην Ελλάδα έχουν μέσο όρο βαθμολογίας χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού 54 (με μέγιστο το 100). Στο Σχήμα 4.1 παρουσιάζεται η βαθμολογία αυτή κατά μέσο όρο και σε συνάρτηση με τα κύρια κοινωνικά - δημογραφικά χαρακτηριστικά των μαθητών. Συνοψίζοντας:

- Τα αγόρια και τα κορίτσια έχουν παρόμοιες βαθμολογίες χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού (55 για τα αγόρια έναντι 53 για τα κορίτσια).
- Οι μαθητές που προέρχονται από κοινωνικοοικονομικά προνομιούχο περιβάλλον έχουν υψηλότερες βαθμολογίες από εκείνους που προέρχονται από κοινωνικοοικονομικά μειονεκτούντα περιβάλλοντα: εκείνοι που βρίσκονται στο υψηλότερο κοινωνικοοικονομικό τεταρτημόριο σημειώνουν μέσο όρο βαθμολογίας 59, ενώ αυτοί που ανήκουν στο χαμηλότερο κοινωνικοοικονομικό τεταρτημόριο 46. Βλ. Πλαίσιο 4.2 για μια επεξήγηση του δείκτη που χρησιμοποιείται για την περιγραφή του κοινωνικοοικονομικού υποβάθρου.

Σχήμα 4.1. Βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού

Μέσοι όροι βαθμολογίας στο 100

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών λυκείου στην Ελλάδα.

Πλαίσιο 4.2. Ο δείκτης κοινωνικο-οικονομικού υποβάθρου

Η κοινωνικοοικονομική κατάσταση των μαθητών και των οικογενειών τους μπορεί να έχει σημαντικές επιπτώσεις στον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών. Έχει διαπιστωθεί ότι οι γονείς με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, εισόδημα ή πλούτο είναι λιγότερο εφοδιασμένοι από άλλους γονείς για να μεταδώσουν τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό στα παιδιά τους (OECD, 2020^[11]).

Στο ερωτηματολόγιο η κοινωνικο-οικονομική κατάσταση των μαθητών προέκυπτε μέσω ερωτήσεων που συνέλεξαν πληροφορίες σχετικά με το μορφωτικό επίπεδο των γονέων, τα υλικά αγαθά του νοικοκυριού, τα πολιτιστικά αγαθά του νοικοκυριού και τις οικιακές εγκαταστάσεις, καθώς αυτά μπορούν να θεωρηθούν αντιπροσωπευτικά του υλικού πλούτου ή του πολιτιστικού κεφαλαίου. Με βάση αυτές τις πληροφορίες, υπολογίστηκε ένας δείκτης ως ενιαία τιμή που προέκυψε από τις αυτοαναφερόμενες τιμές που σχετίζονται με το οικογενειακό υπόβαθρο του μαθητή, ομαδοποιημένες σε τέσσερις συνιστώσες: μορφωτικό επίπεδο των γονέων, υλικά αγαθά του νοικοκυριού, πολιτιστικά αγαθά του νοικοκυριού και εγκαταστάσεις του νοικοκυριού. Η προσέγγιση αυτή είναι παρόμοια με εκείνη που υιοθετήθηκε στο Πρόγραμμα του ΟΟΣΑ για τη Διεθνή Αξιολόγηση των Μαθητών (PISA).

Η επιμέρους συνιστώσα για τη μόρφωση των γονέων δείχνει το υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης που απέκτησαν η μητέρα και ο πατέρας κάθε μαθητή. Υψηλότεροι βαθμοί αποδίδονται για υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης κάθε γονέα.

Η επιμέρους συνιστώσα για τα υλικά αγαθά του νοικοκυριού δείχνει τον αριθμό των υλικών αγαθών που διαθέτει το σπίτι του μαθητή. Δίνεται ένας βαθμός για κάθε οικογενειακό αγαθό του ακόλουθου καταλόγου: τηλεόραση(-εις), αυτοκίνητο(-α), μπάνιο(-α), κινητό τηλέφωνο(-α), smartphone(-s), υπολογιστής(-ές), tablet(-s), ηλεκτρονικός αναγνώστης(-ες), μουσικό(ά) όργανο(-α), φωτογραφική(ές) μηχανή(-ες), κονσόλα(-ες) βιντεοπαιχνιδιών και ηλεκτρικό ποδήλατο(-α).

Η επιμέρους συνιστώσα για τα πολιτιστικά αγαθά του νοικοκυριού δείχνει τα πολιτιστικά αγαθά που διαθέτει το σπίτι του μαθητή. Δίνονται βαθμοί για αντικείμενα σε κάθε μία από τις ακόλουθες κατηγορίες: κλασική λογοτεχνία, βιβλία ποιήσης, έργα τέχνης, σχολικά βιβλία, λεξικά και βιβλία τέχνης.

Η επιμέρους συνιστώσα για τις οικιακές εγκαταστάσεις δείχνει τις ανέσεις που διαθέτει το σπίτι του μαθητή. Δίνεται ένας βαθμός για κάθε μία από τις ακόλουθες ανέσεις: γραφείο μελέτης, δωμάτιο μελέτης, ηλεκτρονικός υπολογιστής, εκπαιδευτικό λογισμικό, σύνδεση στο Διαδίκτυο, πλυντήριο πιάτων, κήπος και πισίνα.

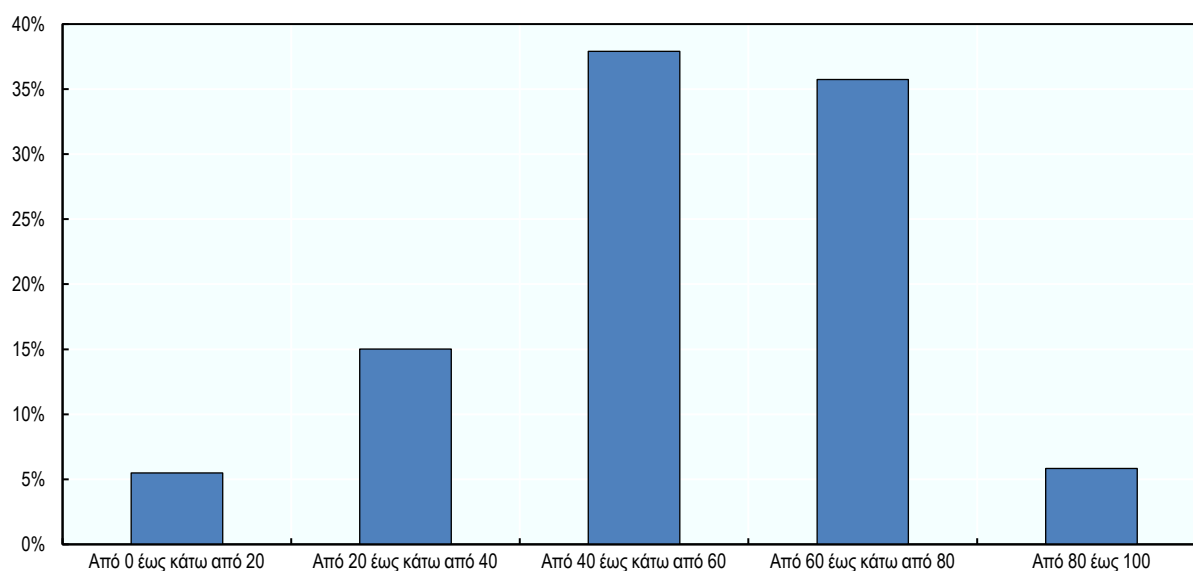
Ο συνολικός δείκτης έχει αναπροσαρμοστεί ώστε να κυμαίνεται μεταξύ 0 και 100. Οι μαθητές στο ανώτερο τεταρτημόριο του δείκτη αναφέρονται ως "κοινωνικοοικονομικά ευνοημένοι" μαθητές, ενώ οι μαθητές στο κατώτερο τεταρτημόριο αναφέρονται ως "κοινωνικοοικονομικά μειονεκτούντες" μαθητές.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι μαθητές ηλικίας 15 ετών και κάτω, καθώς και οι μαθητές ηλικίας 18 ετών και άνω έχουν χαμηλότερη βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού (51 κατά μέσο όρο) από τους μαθητές ηλικίας 16 και 17 ετών (με μέση βαθμολογία ανά ηλικία 55 και 58 αντίστοιχα). Οι υψηλότερες βαθμολογίες των μαθητών ηλικίας 16 και 17 ετών σε σύγκριση με τους μαθητές ηλικίας 15 ετών θα μπορούσαν να σχετίζονται με τα επιπλέον χρόνια εμπειρίας τους στη διαχείριση χρημάτων. Η χαμηλότερη βαθμολογία για τον περιορισμένο αριθμό μαθητών ηλικίας 18 ετών και άνω θα μπορούσε πιθανόν να εξηγηθεί από την παρουσία σε αυτή την ηλικιακή ομάδα μαθητών που έχουν επαναλάβει κάποια σχολικά έτη και οι οποίοι ενδέχεται να έχουν χαμηλότερες συνολικές επιδόσεις σε όλα τα μαθήματα. Εξετάζοντας την κατανομή των βαθμολογιών του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού, προκύπτει ότι περίπου το 58% των μαθητών λυκείου στην Ελλάδα έχει βαθμολογία κάτω από 60 (από το

μέγιστο 100), ενώ το 36% των μαθητών έχει βαθμολογία μεταξύ 60 και 80 και μόνο το 6% έχει βαθμολογία 80 ή περισσότερο (Σχήμα 4.2).

Σχήμα 4.2. Κατανομή των βαθμολογιών χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού μεταξύ των μαθητών

Ποσοστό μαθητών σε κάθε κλίμακα βαθμολογίας χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού

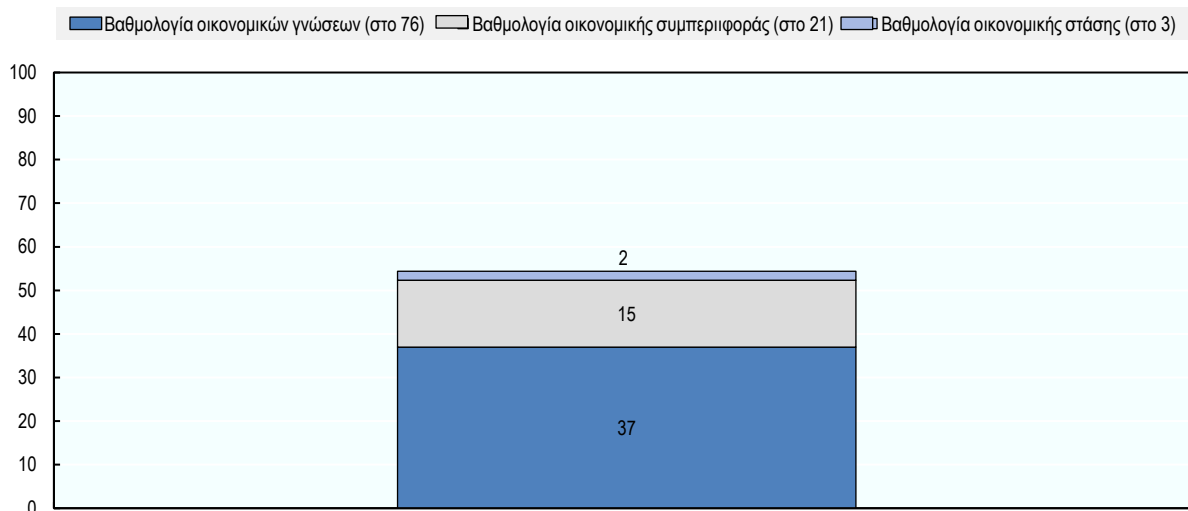

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Όπως και για τους ενήλικες, η βαθμολογία του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού αποτελείται από τρεις συνιστώσες: χρηματοοικονομικές γνώσεις, χρηματοοικονομική συμπεριφορά και χρηματοοικονομική στάση. Κάθε μία από αυτές τις συνιστώσες αξιολογείται μέσω μιας βαθμολογίας, και το Σχήμα 4.3 απεικονίζει τη μέση βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού των Ελλήνων μαθητών λυκείου, μαζί με τις βαθμολογίες των συνιστωσών της.

Σχήμα 4.3. Οι συνιστώσες της βαθμολογίας χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού των μαθητών Λυκείου

Μέσος όρος βαθμολογιών στο 100

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Οι μαθητές λυκείου στην Ελλάδα απάντησαν σωστά στις περισσότερες ερωτήσεις οικονομικής συμπεριφοράς και οικονομικής στάσης: κατά μέσο όρο, οι μαθητές απάντησαν σωστά στο 73% των ερωτήσεων για τη συμπεριφορά και στο 63% των ερωτήσεων για τις στάσεις. Ωστόσο, απάντησαν σωστά μόνο στο 49% των ερωτήσεων γνώσεων.

Βαθμολογία χρηματοοικονομικών γνώσεων

Περίπου 47 από τις 62 ερωτήσεις αξιολόγησης του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού των μαθητών λυκείου στην Ελλάδα αξιολογούσαν τις οικονομικές τους γνώσεις. Κάθε σωστή απάντηση στις ερωτήσεις χρηματοοικονομικών γνώσεων συνεισέφερε έναν βαθμό στη βαθμολογία οικονομικών γνώσεων.

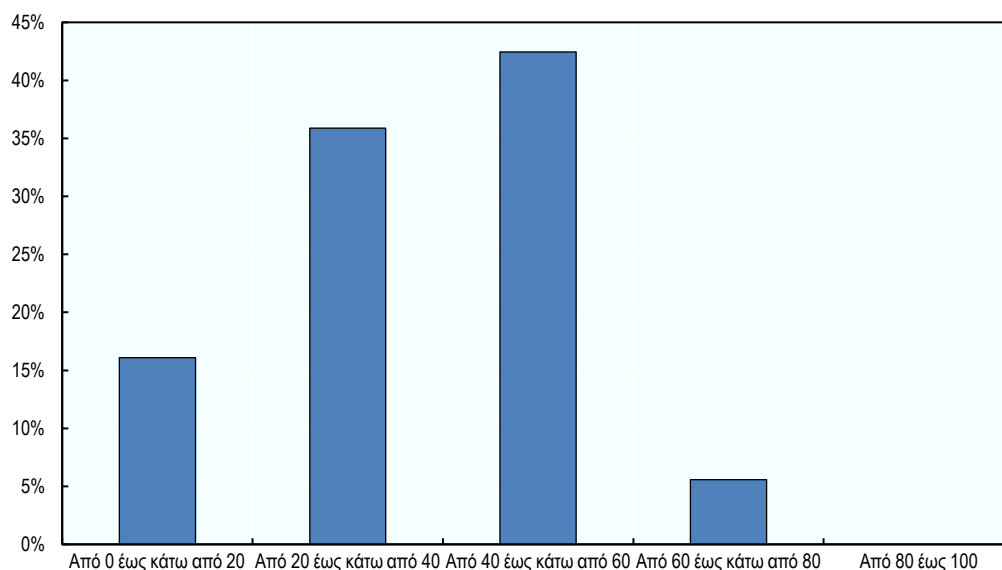
Οι ερωτήσεις αφορούσαν τα εξής θέματα:

- Αποταμίευση: 3 ερωτήσεις για τα επιτόκια, και 2 ερωτήσεις για τον πληθωρισμό και την αγοραστική δύναμη του χρήματος.
- Πίστωση: 12 ερωτήσεις για τη λειτουργία των δανείων.
- Ασφάλιση: 4 ερωτήσεις για τη λειτουργία της ασφάλισης.
- Επενδύσεις: 12 ερωτήσεις για επενδυτικά θέματα, περιλαμβανομένων και των κρυπτοπεριουσιακών στοιχείων
- Το χρηματοοικονομικό τοπίο: 7 ερωτήσεις σχετικά με τις ψηφιακές χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, τα προσωπικά δεδομένα και τις ηλεκτρονικές απάτες, 5 ερωτήσεις για τις φορολογικές υποχρεώσεις και 2 ερωτήσεις για τη λειτουργία των συναλλαγματικών ισοτιμιών.

Κατά μέσο όρο, περίπου οι μισοί (52%) των Ελλήνων μαθητών λυκείου σημείωσαν βαθμολογία κάτω από 40 στις οικονομικές γνώσεις. Το 42% των μαθητών πήρε βαθμολογία μεταξύ 40 και 60, και μόλις το 5% περίπου σημείωσε βαθμολογία μεταξύ 60 και 73, που ήταν η υψηλότερη βαθμολογία που επετεύχθη (βλ. Σχήμα 4.4).

Σχήμα 4.4. Κατανομή των σωστών απαντήσεων σε ερωτήσεις χρηματοοικονομικών γνώσεων

Ποσοστό μαθητών σε κάθε κλίμακα βαθμολογίας χρηματοοικονομικών γνώσεων

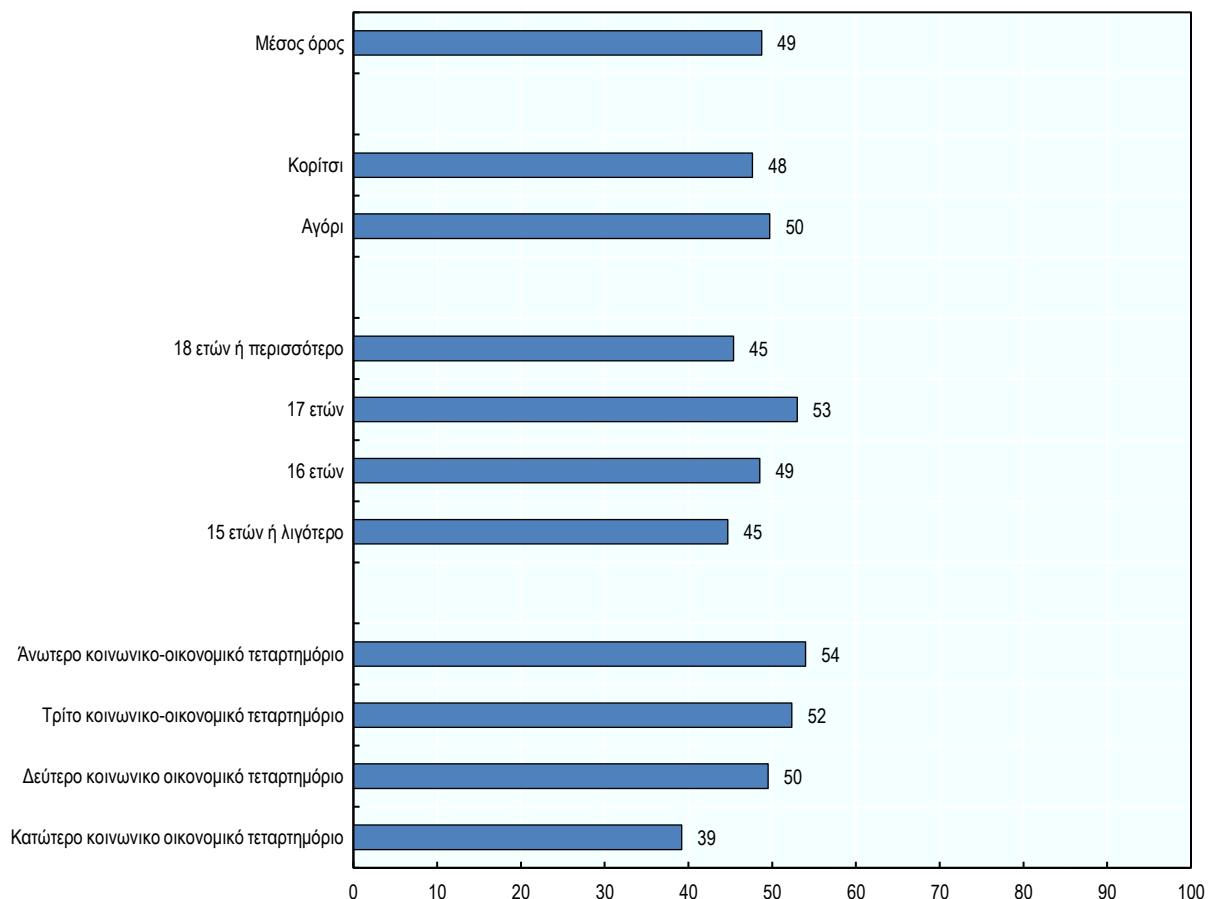

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Οι χρηματοοικονομικές γνώσεις φαίνεται να ακολουθούν παρόμοιο μοτίβο σε όλες τις κοινωνικο-δημογραφικές μεταβλητές ως βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού, γεγονός που δεν αποτελεί έκπληξη δεδομένης της βαρύτητας των ερωτήσεων χρηματοοικονομικών γνώσεων στη συνολική βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού. Η βαθμολογία χρηματοοικονομικών γνώσεων φαίνεται να είναι υψηλότερη μεταξύ των μαθητών που προέρχονται από πιο ευνοημένο κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο σε σύγκριση με εκείνους που προέρχονται από μειονεκτικό υπόβαθρο (39 κατά μέσο όρο για εκείνους που βρίσκονται στο χαμηλότερο κοινωνικοοικονομικό τεταρτημόριο, έναντι 54 κατά μέσο όρο για εκείνους που βρίσκονται στο υψηλότερο τεταρτημόριο) (Σχήμα 4.5).

Σχήμα 4.5. Βαθμολογία χρηματοοικονομικών γνώσεων

Μέσος όρος βαθμολογίας στα 100 για τις χρηματοοικονομικές γνώσεις

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Η βαθμολογία χρηματοοικονομικών γνώσεων αξιολογεί τους μαθητές ως προς την κατανόηση βασικών χρηματοοικονομικών εννοιών, όπως η αποταμίευση, η πίστωση, η ασφάλιση, οι επενδύσεις και το χρηματοοικονομικό τοπίο. Οι ακόλουθες υποενοότητες αναφέρουν τα αποτελέσματα της έρευνας για καθένα από αυτά τα θέματα.

Αποταμίευση

Οι λογαριασμοί όψεως και οι λογαριασμοί ταμειυτηρίου είναι ίσως από τα πρώτα χρηματοπιστωτικά προϊόντα που συναντούν οι νέοι σε πολλές χώρες. Οι μαθητές λυκείου μπορούν να τους χρησιμοποιούν όταν καλούνται να αποφασίσουν αν θα ξοδέψουν ή θα αποταμιεύσουν τα χρήματα που κερδίζουν από περιστασιακές δουλειές ή το χαρτζιλίκι τους. Η κατανόησή τους για την αποταμίευση και τη διαχρονική αξία του χρήματος αποτυπώνεται σε πέντε ερωτήσεις σχετικά με τη λειτουργία του τόκου και τον πληθωρισμό, οι οποίες συμβάλλουν στη βαθμολογία χρηματοοικονομικών γνώσεων:

- Τρεις αφορούν τον απλό τόκο και τον ανατοκισμό.
- Δύο αφορούν την επίδραση του πληθωρισμού στην αγοραστική δύναμη των αποταμιεύσεων.

Μια μειονότητα των μαθητών λυκείου στην Ελλάδα κατανοεί πώς λειτουργεί ο απλός τόκος, και ακόμα λιγότεροι κατανοούν τη λειτουργία του ανατοκισμού. Περίπου το 41% των μαθητών απάντησαν σωστά

σε στην ερώτηση πόσα χρήματα θα υπήρχαν στο λογαριασμό κάποιου μετά από ένα έτος, όταν τους δόθηκε το επιτόκιο του λογαριασμού αυτού, και λίγο πάνω από το 30% κατανοούσε τον ανατοκισμό σε μία περίοδο κάποιων ετών (Πίνακας 4.1). Το ένα τέταρτο ή περισσότερο των ερωτηθέντων δήλωσε ότι δεν γνώριζε την απάντηση σε αυτές τις ερωτήσεις (ή αρνήθηκε να απαντήσει), και ένα παρόμοιο ή ακόμη μεγαλύτερο ποσοστό αυτών έδωσε λανθασμένη απάντηση σε αυτές τις ερωτήσεις.

Πίνακας 4.1. Επιτόκιο

Ποσοστό μαθητών ανά τύπο απάντησης

	Σωστό	Λάθος	Δε γνωρίζω / Δεν απαντώ
Κατανόηση του απλού τόκου για ένα έτος	41	34	25
Κατανόηση του ανατοκισμού για δύο έτη	33	42	25
Κατανόηση της κλίμακας του ανατοκισμού για 7 έτη, σε σύγκριση με το 7πλάσιο του απλού τόκου του πρώτου έτους	32	33	35

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Περίπου το ένα τέταρτο των μαθητών έδωσε σωστές απαντήσεις σχετικά με την επίδραση του πληθωρισμού στην αγοραστική δύναμη του χρήματος, τόσο σε μετρητά όσο και σε έντοκο λογαριασμό ταμιευτηρίου (Πίνακας 4.2). Πάνω από το ένα τρίτο έδωσε λανθασμένες απαντήσεις σε αυτές τις ερωτήσεις, και παρόμοιο ποσοστό δήλωσε ότι δεν ήξερε πώς να τις απαντήσει.

Πίνακας 4.2. Πληθωρισμός

Ποσοστό μαθητών ανά τύπο απάντησης

	Σωστό	Λάθος	Δε γνωρίζω / Δεν απαντώ
Κατανόηση της αγοραστικής δύναμης των έντοκων αποταμιεύσεων σε περίπτωση πληθωρισμού	26	38	36
Κατανόηση της αγοραστικής δύναμης των μετρητών σε περίπτωση πληθωρισμού	24	37	39

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Ας σημειωθεί ότι κάποιες από αυτές τις ερωτήσεις (βλ. Παράρτημα 0) περιλαμβάνουν την εφαρμογή απλών αριθμητικών υπολογισμών σε οικονομικό πλαίσιο. Επομένως, το χαμηλό ποσοστό σωστών απαντήσεων μπορεί επίσης να σχετίζεται με περιορισμένο αριθμητισμό, επιπλέον ή σε συνδυασμό με περιορισμένο χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό.

Πίστωση

Οι νέοι έρχονται αντιμέτωποι με αποφάσεις σχετικές με την πίστωση καθώς εισέρχονται στην ενήλικη ζωή: από την αγορά ενός smartphone με δόσεις από κάποιο πάροχο κινητής τηλεφωνίας, μέχρι την έκθεση τους σε διαφημίσεις του τύπου "αγοράζω τώρα-πληρώνω αργότερα" όταν αναζητούν καταναλωτικά προϊόντα στο διαδίκτυο. Καθώς μεγαλώνουν, οι μαθητές λυκείου στην Ελλάδα μπορεί να χρειαστεί να λάβουν αποφάσεις σχετικά με φοιτητικά δάνεια ή άλλα πιστωτικά προϊόντα. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να κατανοούν τη λειτουργία των πιστωτικών συμβάσεων και τους κινδύνους τους. Δώδεκα ερωτήσεις που συμβάλλουν στη βαθμολογία χρηματοοικονομικών γνώσεων συνδέονται με την κατανόηση της πίστωσης και των δανείων.

Όσον αφορά τη γενική λειτουργία ενός δανείου, το 50% των μαθητών κατανοεί ότι οι τόκοι ενός δανείου πρέπει να καταβάλλονται για ολόκληρο το ποσό του δανεισμού, ανεξάρτητα από το αν το ποσό αυτό είναι ίσο με το μέγιστο ποσό που ο δανειστής είναι διατεθειμένος να χορηγήσει ως δάνειο (Πίνακας 4.3, Τμήμα Α). Οι περισσότεροι ερωτηθέντες (73%) κατανοούν ότι ένα δάνειο πρέπει να αποπληρωθεί, και μόνο το 45% κατανοεί ότι οι τόκοι οφείλονται από την πρώτη ημέρα του δανείου, ακόμη και αν οι ισχύοντες όροι διαφέρουν ανάλογα με τη διάρκεια του δανείου.

Οι περισσότεροι ερωτηθέντες (61%) δεν κατανοούν τι είναι η εγγύηση ενός δανείου, και ότι η υπογραφή σε μια δανειακή σύμβαση δεν αποτελεί εγγύηση (Πίνακας 4.3, Τμήμα Β). Ωστόσο, το 63% των μαθητών απάντησε σωστά ότι τα ακίνητα περιουσιακά στοιχεία μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως εγγύηση για ένα δάνειο.

Σχεδόν τα δύο τρίτα των ερωτηθέντων κατανοούν την έννοια και τις υποχρεώσεις που συνδέονται με το να είναι κάποιος εγγυητής σε ένα δάνειο (Πίνακας 4.3, Τμήμα Γ).

Λιγότερο από το ένα τέταρτο (24%) των μαθητών λυκειού κατανοούν ότι οι δανειολήπτες μπορεί να επιβαρυνθούν με πρόσθετα έξοδα πέραν του ονομαστικού επιτοκίου και ότι δύο δάνεια θα πρέπει να συγκρίνονται με βάση το ετήσιο πραγματικό επιτόκιο (Ε.Π.Ε.) και όχι μόνο με βάση το ονομαστικό επιτόκιο (Πίνακας 4.3, τμήμα Δ).

Μόνο το 17% των μαθητών γνωρίζει ότι είναι δυνατόν να επιβληθούν ποινές πρόωρης αποπληρωμής στους δανειολήπτες που αποπληρώνουν το δάνειό τους νωρίτερα από το προβλεπόμενο (Πίνακας 4.3, Τμήμα Ε), και σχεδόν οι μισοί από αυτούς (46%) κατανοούν ότι η μη συμμόρφωση με τις υποχρεώσεις τους σε ένα δάνειο μπορεί να υπονομεύσει τη δυνατότητά τους να πάρουν δάνειο στο μέλλον.

Πίνακας 4.3. Δάνεια και πίστωση

Ποσοστό μαθητών ανά τύπο απάντησης

Τμήμα Α – Η λειτουργία ενός δανείου γενικά			
	Σωστό	Λάθος	Δε γνωρίζω / Δεν απαντώ
Ο δανειολήπτης είναι υποχρεωμένος να αποπληρώσει το δάνειο	73	7	20
Ο τόκος καταβάλλεται επί όλου του ποσού του δανείου	50	24	26
Ο τόκος καταβάλλεται από την πρώτη μέρα του δανείου	45	27	28
Τμήμα Β – Εγγύηση δανείου			
	Σωστό	Λάθος	Δε γνωρίζω / Δεν απαντώ
Τα ακίνητα περιουσιακά στοιχεία μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως εγγύηση για ένα δάνειο	63	12	25
Οι τίτλοι και οι μετοχές μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως εγγύηση για ένα δάνειο*	47	15	38
Η υπογραφή σε μια δανειακή σύμβαση δε μπορεί να θεωρηθεί εγγύηση για ένα δάνειο	29	44	27
Τμήμα Γ – Υποχρεώσεις του εγγυητή δανείου			
	Σωστό	Λάθος	Δε γνωρίζω / Δεν απαντώ
Ο εγγυητής πρέπει να εξοφλήσει πλήρως το υπόλοιπο του δανείου, εάν δεν το αποπληρώσει ο δανειολήπτης	64	14	22
Ο εγγυητής πρέπει να επιστρέψει το δάνειο εάν ο δανειολήπτης δεν εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του.	63	18	19

Τμήμα Δ – Συνολικό Ετήσιο Πραγματικό Επιτόκιο (ΣΕΠΕ) έναντι ονομαστικού επιτοκίου σε ένα δάνειο

	Σωστό	Λάθος	Δε γνωρίζω / Δεν απαντώ
Το ΣΕΠΕ είναι πάντα μεγαλύτερο ή ίσο με το ονομαστικό επιτόκιο	38	14	48
Τα δάνεια πρέπει να συγκρίνονται με βάση το ΣΕΠΕ τους και όχι με βάση τα ονομαστικά τους επιτόκια	24	23	53

Τμήμα Ε – Συνέπειες της αποπληρωμής/μη αποπληρωμής ενός δανείου

	Σωστό	Λάθος	Δε γνωρίζω / Δεν απαντώ
Η μη αποπληρωμή ενός δανείου σε μια τράπεζα επηρεάζει τη δυνατότητα λήψης άλλου δανείου από άλλη τράπεζα	46	23	31
Η ιδιότητα του εγγυητή σε μια τράπεζα συνεπάγεται συγκεκριμένες υποχρεώσεις	44	19	37
Είναι δυνατόν να επιβληθούν κυρώσεις σε περίπτωση πρόωρης αποπληρωμής	17	49	34

Σημείωση: Το * υποδηλώνει ότι αυτό το στοιχείο δεν υπολογίζεται στη βαθμολογία των χρηματοοικονομικών γνώσεων, καθώς θεωρείται πολύπλοκο και, ως εκ τούτου, δεν αντιπροσωπεύει τις βασικές χρηματοοικονομικές γνώσεις και μπορεί να οδηγήσει τους μαθητές σε εικασίες. Ωστόσο, αναφέρεται εδώ καθώς σχετίζεται με τις γνώσεις των μαθητών για τα δάνεια και την πίστωση.

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Ασφάλιση

Οι ιδιώτες καλούνται να συνυπολογίσουν διάφορους παράγοντες και κινδύνους όταν σκέφτονται να προβούν σε χρηματοοικονομικές συναλλαγές. Για τους νέους, αυτό μπορεί να συνεπάγεται την απόφαση για το αν θα επιλέξουν να ασφαλισουν ένα καινούριο κινητό τηλέφωνο ή τα πρώτα τους ταξίδια στο εξωτερικό. Η έρευνα αξιολόγησε την κατανόηση της έννοιας της ασφάλισης εκ μέρους των μαθητών λυκείου μέσω πέντε δηλώσεων.

Η πλειονότητα των μαθητών κατανοεί τους παράγοντες που πρέπει κάποιος να λάβει υπόψη για να αποφασίσει αν θα ασφαλίσει την περιουσία του, όπως ένα νέο smartphone (Πίνακας 4.4, Τμήμα Α). Περίπου το 77% των μαθητών λυκείου γνωρίζει ότι το κόστος της ασφάλισης είναι ένας παράγοντας που πρέπει να ληφθεί υπόψη, και το 65% κατανοεί ότι η πιθανότητα κλοπής του τηλεφώνου επηρεάζει επίσης την ανάγκη για ασφάλιση. Μόνο το 51% των μαθητών κατανοεί ότι η μάρκα του τηλεφώνου, άρα και το κόστος του, μπορεί επίσης να υπεισέρχεται στην απόφαση για την αγορά ασφάλειας του τηλεφώνου. Αυτό το χαμηλότερο ποσοστό σωστής απάντησης μπορεί να προέρχεται από το γεγονός ότι η μάρκα επηρεάζει έμμεσα την απόφαση ασφάλισης, καθώς επηρεάζει κυρίως την πιθανότητα κλοπής ενός τηλεφώνου.

Εν γένει, λιγότεροι από το 60% των μαθητών γνωρίζουν πώς λειτουργεί ένα ασφαλιστήριο συμβόλαιο σε περίπτωση απαίτησης ή την έννοια ότι πρέπει να πληρώσουν το ποσό απαλλαγής της ασφάλισης, δηλαδή το πρώτο μέρος του κόστους του ασφαλισμένου αγαθού πριν αρχίσει να πληρώνει η ασφαλιστική εταιρεία (Πίνακας 4.4, Τμήμα Β).

Πίνακας 4.4. Ασφάλιση

Ποσοστό μαθητών ανά τύπο απάντησης

Τμήμα Α - Παράγοντες που πρέπει να ληφθούν υπόψη στην απόφαση αγοράς ασφάλειας για ένα smartphone			
	Σωστό	Λάθος	Δε γνωρίζω / Δεν απαντώ
Το ασφαλιστήριο ή το κόστος της ασφάλισης	77	10	13

Η πιθανότητα κλοπής του τηλεφώνου	65	18	17
Η μάρκα του smartphone	51	34	15
Τμήμα Β - Εάν η αξία ενός smartphone είναι 900 ευρώ και το ασφαλιστήριο συμβόλαιο απαιτεί από τους κατόχους του συμβολαίου να καλύψουν τα πρώτα 300 ευρώ σε περίπτωση απαίτησης αποζημίωσης ...			
	Σωστό	Λάθος	Δε γνωρίζω / Δεν απαντώ
ΣΩΣΤΟ: Σε περίπτωση κλοπής, ο κάτοχος του συμβολαίου πληρώνει τα πρώτα 300 ευρώ και το υπόλοιπο κόστος θα καλυφθεί από την ασφαλιστική εταιρεία για την αγορά νέου τηλεφώνου.*	57	24	19
ΛΑΘΟΣ: Η ασφαλιστική εταιρεία θα καταβάλει στον κάτοχο του συμβολαίου 300 ευρώ σε περίπτωση κλοπής.	56	27	17

Σημείωση: * Το στοιχείο αυτό δεν υπολογίζεται στη βαθμολογία χρηματοοικονομικών γνώσεων, καθώς θεωρείται διφορούμενο, δεδομένου ότι δεν λειτουργούν όλες οι ασφαλιστικές εταιρείες με αυτόν τον τρόπο. Αναφέρεται ωστόσο εδώ, ως ενδεικτικό των γνώσεων των μαθητών σχετικά με τη λειτουργία των ασφαλειών.

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Επενδύσεις

Χρησιμοποιήθηκαν δώδεκα ερωτήσεις για την αξιολόγηση της κατανόησης των μαθητών σε θέματα σχετικά με τις επενδύσεις, συμπεριλαμβανομένων των επενδυτικών χαρακτηριστικών και των ιδιαίτερων κινδύνων που συνδέονται με τα κρυπτο-περιουσιακά στοιχεία, όπως τα ψηφιακά νομίσματα.

Οι απαντήσεις δείχνουν ότι η πλειονότητα των μαθητών λυκείου στην Ελλάδα γνωρίζει πώς να διαβάζει σωστά ένα γράφημα που δείχνει την ιστορική τιμή μιας μετοχής σε μια περίοδο τριών ετών: το 68% των μαθητών μπόρεσε να διαβάσει με ακρίβεια την τιμή της μετοχής σε ένα συγκεκριμένο έτος, και το 59% κατανοούσε ότι είναι καλύτερο να αγοράζει κανείς μια μετοχή όταν είναι φθηνότερη (Πίνακας 4.5, Τμήμα Α).

Ωστόσο, μόνο μια μειονότητα των μαθητών επέδειξε κατανόηση της σχέσης μεταξύ της παρελθούσας και της μελλοντικής απόδοσης ενός περιουσιακού στοιχείου: μόνο το 29% των μαθητών λυκείου γνώριζε ότι η τιμή μιας μετοχής στο παρελθόν δεν αποτελεί αξιόπιστο δείκτη πρόβλεψης της μελλοντικής της αξίας, ενώ το 43% πίστευε μάλιστα το αντίθετο. Αυτό συνάδει με το γεγονός ότι μόνο το 22% των ερωτηθέντων κατανοούσε σωστά ότι ένα προϊόν που κερδίζει σήμερα την υψηλότερη απόδοση μπορεί να μην προσφέρει την καλύτερη μακροπρόθεσμη απόδοση, και το 31% από αυτούς κατανοούσε σωστά ότι δεν μπορεί κανείς να προβλέψει εκ των προτέρων ποια επενδυτική επιλογή θα αποδώσει τα περισσότερα κέρδη μακροπρόθεσμα (Πίνακας 4.5, Τμήμα Β).

Περίπου το 39% των μαθητών γνώριζαν τη θετική επίπτωση της διαφοροποίησης στις επενδύσεις, δηλαδή ότι η διασπορά των επενδύσεων σε διάφορα προϊόντα μπορεί να συμβάλει στη μείωση των χρηματοοικονομικών κινδύνων.

Πίνακας 4.5. Επενδύσεις

Ποσοστό μαθητών ανά τύπο απάντησης

Τμήμα Α - Βλέποντας ένα γράφημα που δείχνει την εξέλιξη της τιμής μιας μετοχής κατά τα έτη 2019 (240 ευρώ), 2020 (280 ευρώ) και 2021 (320 ευρώ)...			
	Σωστό	Λάθος	Δε γνωρίζω / Δεν απαντώ
ΣΩΣΤΟ: Η αξία της μετοχής το 2021 ήταν 320 ευρώ	68	11	21
ΣΩΣΤΟ: Το γράφημα δείχνει ότι το 2019 ήταν καλύτερη στιγμή για την αγορά της μετοχής συγκριτικά με το 2020	59	16	25

ΛΑΘΟΣ: Η αξία της μετοχής το 2020 ήταν διπλάσια συγκριτικά με την αξία της το 2019	51	32	17
ΛΑΘΟΣ: Η αξία της μετοχής το 2020 ήταν 280 εκατ. ευρώ	42	35	23
ΛΑΘΟΣ: Μπορεί να προβλέψει κανείς την αξία της μετοχής για το 2022	29	43	28
Τμήμα Β - Σύγκριση διαφορετικών επενδυτικών επιλογών, συμπεριλαμβανομένων των ακινήτων, των έντοκων αποταμιευτικών προϊόντων, των μετοχών και των κρατικών ομολόγων ...			
	Σωστό	Λάθος	Δε γνωρίζω / Δεν απαντώ
ΣΩΣΤΟ: Η κατανομή του ποσού της επένδυσης μεταξύ των τεσσάρων επενδύσεων συμβάλλει στη μείωση των χρηματοοικονομικών κινδύνων	39	19	42
ΛΑΘΟΣ: Οι επενδύσεις σε ακίνητα αποφέρουν περισσότερα κέρδη μακροπρόθεσμα	31	30	39
ΛΑΘΟΣ: Το προϊόν που σήμερα εμφανίζει το μεγαλύτερο κέρδος, θα εξασφαλίσει την υψηλότερη απόδοση και μακροπρόθεσμα	22	42	36

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Κρυπτο-περιουσιακά στοιχεία

Συνολικά, περίπου οι μισοί μαθητές λυκείου στην Ελλάδα γνωρίζουν τους κινδύνους που ενέχει η επένδυση σε κρυπτο-περιουσιακά στοιχεία όπως το Bitcoin. Περίπου το 50% γνωρίζει ότι η αξία του Bitcoin μπορεί να ανέβει ή να πέσει, το 52% γνωρίζει ότι η επένδυση σε κρυπτο-περιουσιακά στοιχεία δεν παρέχει καμία εγγύηση για το ποσό που επενδύεται και το 57% γνωρίζει ότι μπορεί κανείς να χάσει το μεγαλύτερο μέρος ή το σύνολο της επένδυσής του σε κρυπτο-περιουσιακά στοιχεία (Πίνακας 4.6). Αξίζει να σημειωθεί ότι περίπου το 10% των μαθητών λυκείου ανέφεραν ότι έχουν κάνει συναλλαγές σε κρυπτο-περιουσιακά στοιχεία (βλ. ενότητα Κατοχή χρηματοοικονομικών προϊόντων

Ο Πίνακας 4.6 παρουσιάζει τις απαντήσεις στις ερωτήσεις σχετικά με τα κρυπτο-περιουσιακά στοιχεία, στις οποίες χρησιμοποιήθηκε το Bitcoin, καθώς είναι το κρυπτο-περιουσιακό στοιχείο με το οποίο οι μαθητές ήταν πιθανότερο να είναι εξοικειωμένοι.

Πίνακας 4.6. Κρυπτο-περιουσιακά στοιχεία

Ποσοστό μαθητών ανά τύπο απάντησης

	Σωστό	Λάθος	Δε γνωρίζω / Δεν απαντώ
ΣΩΣΤΟ: Η αξία των Bitcoins μπορεί να αυξομειωθεί δραματικά και κάποιος μπορεί να χάσει το μεγαλύτερο μέρος της επένδυσής του.	57	14	29
ΛΑΘΟΣ: Ανεξάρτητα από την άνοδο ή την πτώση της αξίας του Bitcoin, η επένδυση σε αυτό αποτελεί εγγύηση για την ανάκτηση της επένδυσης κάποιου	52	16	32
ΛΑΘΟΣ: Η αξία των Bitcoins μπορεί μόνον να ανεβαίνει	50	22	28
ΛΑΘΟΣ: Οι οικονομικές και δικαστικές αρχές θα επιληφθούν κάθε υπόθεσης απώλειας χρημάτων από επένδυση σε Bitcoins	39	22	39

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Χρηματοοικονομικό περιβάλλον

Η τελευταία ομάδα στοιχείων που εξετάστηκαν ως μέρος της βαθμολογίας χρηματοοικονομικών γνώσεων σχετίζεται με το χρηματοοικονομικό περιβάλλον, δηλαδή με τις ψηφιακές χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, με θέματα που αφορούν την προστασία των προσωπικών δεδομένων και τις ηλεκτρονικές απάτες, καθώς και με τις φορολογικές υποχρεώσεις και τις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Ορισμένα από αυτά τα θέματα είναι ήδη σημαντικά όσο οι μαθητές φοιτούν στο λύκειο, όπως η προστασία των προσωπικών δεδομένων ή οι ηλεκτρονικές απάτες, ενώ άλλα μπορεί να γίνουν πιο σημαντικά με την είσοδό τους στην ενήλικη ζωή, όπως η συναλλαγματική ισοτιμία ή η πληρωμή φόρων. Οι απαντήσεις σε 14 δηλώσεις πάνω σε αυτά τα θέματα συμβάλλουν στη βαθμολογία χρηματοοικονομικών γνώσεων.

Ψηφιακές χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, προσωπικά δεδομένα, και ηλεκτρονικές απάτες

Η κατανόηση, μεταξύ των μαθητών λυκείου στην Ελλάδα, της εγκυρότητας των χρηματοπιστωτικών προϊόντων που αγοράζονται μέσω διαδικτύου είναι περιορισμένη: μόνο το 20% των μαθητών που συμμετείχαν στην έρευνα γνώριζαν ότι όταν αγοράζουν ένα χρηματοπιστωτικό προϊόν μέσω διαδικτύου, δεν απαιτείται έντυπη σύμβαση για να είναι έγκυρη η αγορά (Πίνακας 4.7, Τμήμα Α).

Αντίθετα, οι μαθητές λυκείου γνώριζαν τον κίνδυνο να πέσουν θύματα ηλεκτρονικής απάτης όταν αναρτούν ευαίσθητες προσωπικές πληροφορίες στα κοινωνικά δίκτυα ή όταν λαμβάνουν ύποπτα μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Περίπου το 74% των ερωτηθέντων γνώριζε ότι δεν είναι ασφαλές να δημοσιοποιούν πληροφορίες για τα στοιχεία των τραπεζικών τους καρτών (Πίνακας 4.7, Τμήμα Β), και το 79% γνώριζε ότι οι απατεώνες μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις επαφές ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ενός ατόμου για να προσπαθήσουν να του αποσπάσουν χρήματα (Πίνακας 4.7, Τμήμα Γ). Ένα μικρότερο ποσοστό (56%) γνώριζε ότι μπορεί να μην είναι ασφαλές να ανοίγουν συνημμένα αρχεία σε ύποπτα μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.

Πίνακας 4.7. Ψηφιακές συμβάσεις, προστασία προσωπικών δεδομένων, και ηλεκτρονικές απάτες

Ποσοστό μαθητών ανά τύπο απάντησης

Τμήμα Α - Εγκυρότητα ηλεκτρονικών vs έγχαρτων συμβάσεων			
	Σωστό	Λάθος	Δε γνωρίζω / Δεν απαντώ
ΛΑΘΟΣ: Ένα χρηματοπιστωτικό προϊόν που αγοράζεται μέσω διαδικτύου απαιτεί την υπογραφή έντυπης σύμβασης για να είναι έγκυρο	20	43	37
Τμήμα Β – Ποιοι τύποι στοιχείων που δημοσιεύονται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να γίνει κάποιος στόχος απάτης			
	Σωστό	Λάθος	Δε γνωρίζω / Δεν απαντώ
ΣΩΣΤΟ: Τα στοιχεία των τραπεζικών καρτών	74	9	17
ΣΩΣΤΟ: Η ταχυδρομική διεύθυνση	71	11	18
ΛΑΘΟΣ: Φωτογραφίες με ηλιοβασιλέματα	70	12	18
ΛΑΘΟΣ: Φωτογραφίες κατοικιδίων	67	15	18
ΣΩΣΤΟ: Η ημερομηνία γέννησης*	61	18	21
Τμήμα Γ - Όταν λαμβάνουμε ένα ύποπτο μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου που προέρχεται από έναν φίλο και ζητάει επείγουσα μεταφορά χρημάτων ...			
	Σωστό	Λάθος	Δε γνωρίζω / Δεν απαντώ
ΣΩΣΤΟ: Θα πρέπει να επικοινωνήσουμε μαζί του με κάποιον άλλο τρόπο για να επαληθεύσουμε ότι δεν έχουν χακάρει τον λογαριασμό του.	79	8	13

ΛΑΘΟΣ: Θα πρέπει να ανοίξουμε το συνημμένο αρχείο για να μάθουμε περισσότερες πληροφορίες.	56	27	17
--	----	----	----

Σημείωση: * Το στοιχείο αυτό δεν υπολογίζεται στη βαθμολογία οικονομικών γνώσεων, καθώς θεωρείται διαφορούμενο, δεδομένου ότι οι περισσότεροι άνθρωποι είναι πιθανόν να γνωστοποιούν τέτοιου είδους πληροφορίες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αν και μπορεί να οδηγήσουν σε κλοπή ταυτότητας. Ωστόσο, αναφέρεται εδώ καθώς σχετίζεται με τις γνώσεις των μαθητών για την προστασία των προσωπικών δεδομένων στο διαδίκτυο.

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Φορολογικές γνώσεις

Ένα μεγάλο ποσοστό (από 31% έως 41% ανάλογα με τις ερωτήσεις) των μαθητών λυκείου στην Ελλάδα δεν μπορούσε να απαντήσει σε ερωτήσεις οικονομικών γνώσεων σχετικά με τους φόρους (Πίνακας 4.8). Ενώ οι περισσότεροι μαθητές (51%) γνωρίζουν ότι οι φόροι συμβάλλουν στις δημόσιες υπηρεσίες, μόνο μια μειονότητα φαίνεται να γνωρίζει την υποχρέωση ετήσιας δήλωσης και καταβολής των φόρων εισοδήματος (39%) και ότι μπορεί να επιβληθούν πρόστιμα σε περίπτωση μη έγκαιρης καταβολής των φόρων εισοδήματος (38%). Οι περισσότεροι μαθητές (58%) γνωρίζουν την ανάγκη των προσωπικών κωδικών Taxisnet⁹, και το 43% γνώριζε ότι τα δικαιώματα κοινωνικών παροχών μπορεί να εξαρτώνται από τη δήλωση του φόρου εισοδήματος.

Πίνακας 4.8. Φόρος εισοδήματος

Ποσοστό μαθητών ανά τύπο απάντησης

	Σωστό	Λάθος	Δε γνωρίζω / Δεν απαντώ
ΣΩΣΤΟ: Χρειάζεται προσωπικός κωδικός Taxisnet για την έναρξη της διαδικασίας ηλεκτρονικής υποβολής της φορολογικής δήλωσης	58	11	31
ΣΩΣΤΟ: Οι φόροι συνεισφέρουν σε δημόσιες υπηρεσίες όπως η εκπαίδευση και το εθνικό σύστημα υγείας.	51	17	32
ΣΩΣΤΟ: Ανάλογα με το αποτέλεσμα της φορολογικής δήλωσης εισοδήματος, μπορεί κανείς να δικαιούται κοινωνικές παροχές	43	16	41
ΛΑΘΟΣ: Κάποιος μπορεί να αποφασίσει να μην πληρώσει φόρους εισοδήματος και να αναβάλει την πληρωμή για ένα έτος.	39	25	36
ΛΑΘΟΣ: Εάν κάποιος δεν πληρώσει τους φόρους του και οι φορολογικές αρχές το ανακαλύψουν, θα πρέπει να πληρώσει μόνο τις καθυστερούμενες οφειλές.	38	29	33

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Συναλλαγματικές ισοτιμίες

Σχεδόν το 70% των μαθητών καταλαβαίνουν πώς λειτουργεί η συναλλαγματική ισοτιμία, ενώ, το 18% απάντησε ότι δε γνωρίζει πώς λειτουργεί αυτός ο μηχανισμός (Πίνακας 4.9). Ένα μικρότερο ποσοστό (60%) μαθητών καταλαβαίνει πώς μια μεταβολή στις συναλλαγματικές ισοτιμίες μεταξύ δύο χρονικών στιγμών μπορεί να επηρεάσει τα οικονομικά κάποιου. Και πάλι, αυτές οι ερωτήσεις απαιτούν βασικές δεξιότητες αριθμητισμού.

⁹ Απαιτείται ένας κωδικός Taxisnet για τη συμπλήρωση και υποβολή των φορολογικών δηλώσεων και την εκτύπωση φορολογικής ενημερότητας.

Πίνακας 4.9. Συναλλαγματικές ισοτιμίες

Ποσοστό μαθητών ανά τύπο απάντησης

	Σωστό	Λάθος	Δε γνωρίζω / Δεν απαντώ
Πόσα δολάρια Νέας Ζηλανδίας (NZD) πρέπει να στείλετε για να λάβει κάποιος 1.500 ευρώ (EUR 1 = NZD 1,62)	67	15	18
Πώς επηρεάζει τον αποστολέα μια αλλαγή στη συναλλαγματική ισοτιμία από EUR 1 = NZD 1,62 σε EUR 1 = NZD 1,85	60	25	15

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Βαθμολογία χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς

Περίπου 13 από τις 62 ερωτήσεις που αξιολογούσαν τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών λυκείου στην Ελλάδα αποσκοπούσαν στον εντοπισμό θετικών οικονομικών συμπεριφορών που συνδέονται με την υπεύθυνη κατανάλωση, την αποταμίευση και τον οικονομικό προγραμματισμό. Οι ερωτήσεις κάλυπταν τις εξής συμπεριφορές:

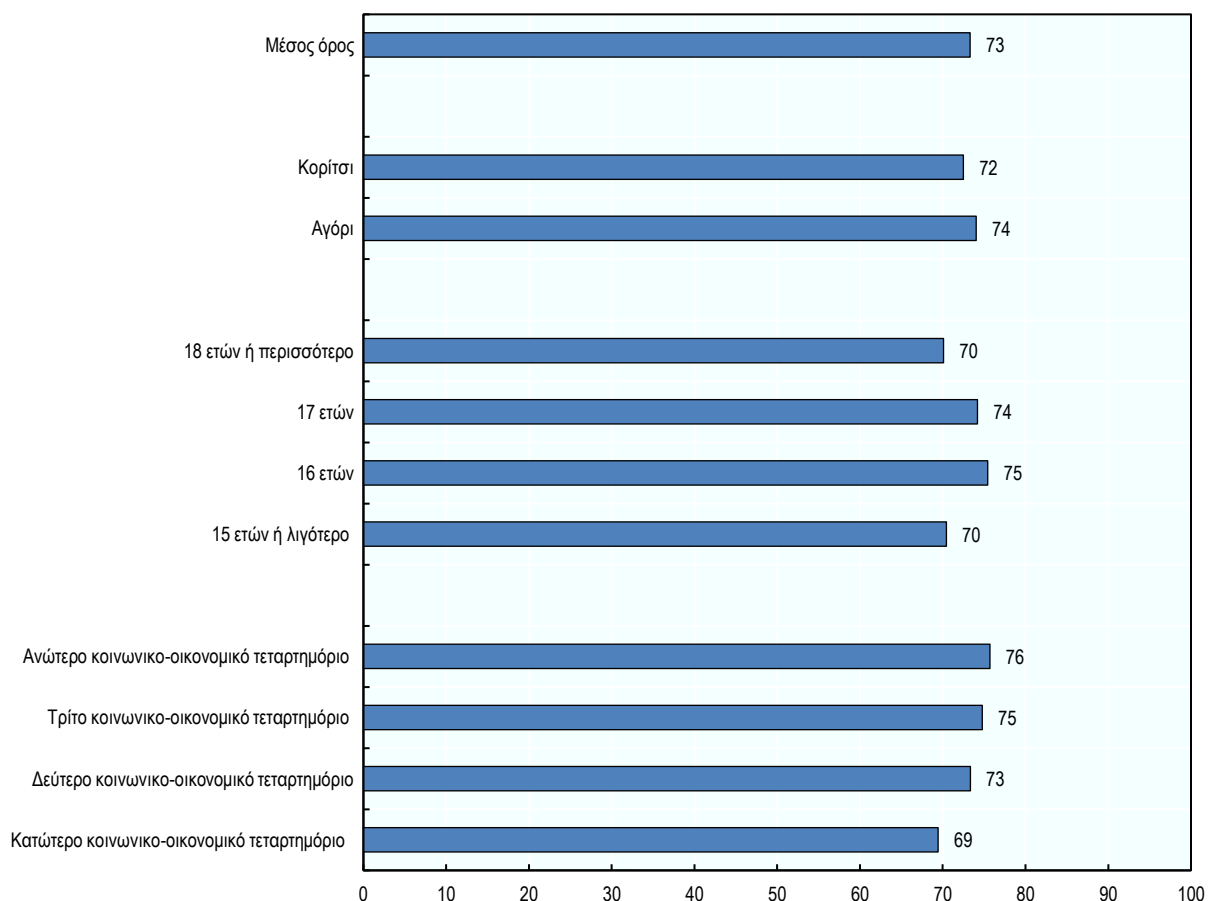
- Συχνότητα εκτέλεσης των παρακάτω ενεργειών κατά τους 12 μήνες πριν από την έρευνα:
 - ο Έλεγξαν πόσα χρήματα έχουν στη διάθεσή τους
 - ο Έλεγξαν πόσα χρήματα ξοδεύουν και αποταμιεύουν
 - ο Έλεγξαν ότι τους έδωσαν τα σωστά ρέστα όταν πλήρωσαν κάτι με μετρητά
 - ο Έλεγξαν αν το επιτρέπει ο προϋπολογισμός τους πριν αγοράσουν κάτι
 - ο Αγόρασαν κάτι που κόστισε περισσότερα χρήματα από όσα σκόπευαν να ξοδέψουν
- Έκαναν ένα από τα παρακάτω όταν ήθελαν να αγοράσουν κάτι:
 - ο Συνέκριναν τιμές σε διαφορετικά καταστήματα
 - ο Συνέκριναν τιμές online
 - ο Χρησιμοποίησαν διαδικτυακούς τόπους σύγκρισης τιμών
 - ο Συνέκριναν τιμές μεταξύ ενός φυσικού και ενός ηλεκτρονικού καταστήματος
 - ο Περίμεναν μέχρι να πέσει η τιμή του προϊόντος για να το αγοράσουν
 - ο Αγόρασαν το προϊόν χωρίς να συγκρίνουν τιμές
 - ο Έλεγξαν το επιπρόσθετο κόστος, όπως τα έξοδα αποστολής
 - ο Έλεγξαν τους όρους και τις προϋποθέσεις της αγοράς

Κάθε σωστή απάντηση σε οποιαδήποτε από αυτές τις δηλώσεις έδινε μία μονάδα στη βαθμολογία της οικονομικής συμπεριφοράς.

Κατά μέσο όρο, οι μαθητές λυκείου στην Ελλάδα σημείωσαν βαθμολογία οικονομικής συμπεριφοράς 73 (στα 100), όπως φαίνεται στο Σχήμα 4.6. Οι μαθητές σε χαμηλότερα κοινωνικοοικονομικά τεταρτημόρια σημειώνουν επίσης χαμηλότερη βαθμολογία από εκείνους που προέρχονται από πιο ευνοημένα κοινωνικοοικονομικά περιβάλλοντα (69 κατά μέσο όρο για εκείνους που βρίσκονται στο χαμηλότερο τεταρτημόριο, έναντι 76 για εκείνους που βρίσκονται στο υψηλότερο τεταρτημόριο).

Σχήμα 4.6. Βαθμολογία χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς

Μέσος όρος βαθμολογίας χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς στα 100

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Η έρευνα αξιολόγησε διάφορες συμπεριφορές που σχετίζονται με τη διαχείριση χρημάτων και τις χρηματοοικονομικές συναλλαγές. Στις ακόλουθες υποενοότητες αναφέρονται λεπτομέρειες σχετικά με τις 13 ερωτήσεις που συμβάλλουν στη βαθμολογία της χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς.

Συμπεριφορές που σχετίζονται με τη διαχείριση των χρημάτων και τις υπεύθυνες δαπάνες

Οι περισσότεροι μαθητές λυκείου στην Ελλάδα δήλωσαν ότι ελέγχουν αν τους δίνουν τα σωστά ρέστα όταν πληρώνουν για κάτι με μετρητά: το 62% το κάνει σε καθημερινή βάση και το 12% περίπου μία φορά την εβδομάδα. Η πλειονότητα των μαθητών λυκείου δήλωσε ότι αξιολογεί τακτικά αν ο προϋπολογισμός τους επαρκεί για τις αγορές τους: περισσότεροι από τους μισούς (54%) το κάνουν περίπου καθημερινά και το 16% περίπου μία φορά την εβδομάδα (βλ. Πίνακας 4.10).

Πίνακας 4.10. Υπεύθυνες δαπάνες

Ποσοστό μαθητών που απάντησαν στην ερώτηση “Τον τελευταίο μήνα, πόσο συχνά κάνατε τα παρακάτω;”

	Σχεδόν καθημερινά	Περίπου μια φορά την	Περίπου μια φορά το μήνα	Ποτέ	Δεν απάντησαν
--	-------------------	----------------------	--------------------------	------	---------------

		εβδομάδα			
Ελέγξατε ότι σας έδωσαν τα σωστά ρέστα όταν πληρώσατε για κάτι με μετρητά	62	12	10	13	3
Πριν αγοράσετε κάτι, ελέγξατε αν σας το επέτρεπε ότι ο προϋπολογισμός σας	54	16	12	14	4
Ελέγξατε πόσα χρήματα έχετε	36	25	22	13	4
Ελέγξατε πόσα χρήματα ξοδεύετε και πόσα αποταμιεύετε	31	24	25	17	3
Δανειστήκατε χρήματα από γονείς και φίλους*	18	21	29	26	6
Αγοράσατε κάτι που κόστιζε περισσότερο από όσα σκοπεύατε να ξοδέψετε	13	13	40	29	5
Αγοράσατε κάτι επειδή το έχουν οι φίλοι σας, ή διαφημίζεται ή είναι της μόδας*	9	9	35	41	6

Σημείωση: Το * υποδηλώνει ότι αυτό το στοιχείο δεν υπολογίζεται στη βαθμολογία της οικονομικής συμπεριφοράς, καθώς δεν υπάρχει σωστή ή λανθασμένη απάντηση σε αυτή την ερώτηση. Ωστόσο, αναφέρεται εδώ καθώς σχετίζεται με τη συμπεριφορά διαχείρισης χρημάτων.

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Οι απαντήσεις δείχνουν ότι περίπου τα δύο τρίτα των μαθητών λυκείου ελέγχουν πάντα την πλήρη τιμή των προϊόντων που θέλουν να αγοράσουν, συμπεριλαμβανομένων των πρόσθετων επιβαρύνσεων, όπως τα έξοδα αποστολής, πριν αποφασίσουν αν θα τα αγοράσουν και ότι το 58% συγκρίνει πάντα τις τιμές πριν από την αγορά. Σχεδόν οι μισοί δήλωσαν ότι χρησιμοποιούν πάντοτε ή μερικές φορές ιστοσελίδες σύγκρισης (βλ. Πίνακας 4.11). Η σύγκριση τιμών μεταξύ ηλεκτρονικών και φυσικών καταστημάτων μπορεί να μην είναι τόσο εύκολη, και το 37% των μαθητών το κάνει πάντα, ενώ το 46% το κάνει μερικές φορές.

Πίνακας 4.11. Έρευνα αγοράς

Ποσοστό μαθητών που απάντησαν στην ερώτηση “Όταν θέλετε να αγοράσετε κάτι, πόσο συχνά ...”

	Πάντοτε	Μερικές φορές	Ποτέ	Δεν απάντησαν
Ελέγχετε τα επιπρόσθετα έξοδα, όπως τα έξοδα αποστολής	65	23	9	3
Συγκρίνετε τιμές online	58	32	8	2
Συγκρίνετε τιμές μεταξύ διαφορετικών καταστημάτων	51	41	6	2
Συγκρίνετε τιμές μεταξύ ενός φυσικού και ενός ηλεκτρονικού καταστήματος	37	46	15	2
Ελέγχετε τους όρους και τις προϋποθέσεις μιας αγοράς (π.χ., έχω το δικαίωμα να αλλάξω γνώμη μέσα σε κάποιες εβδομάδες, πώς μπορώ να ανταλλάξω το προϊόν ή να έχω επιστροφή των χρημάτων μου)	33	34	28	5
Περιμένετε να πέσει η τιμή του προϊόντος για να το αγοράσετε	19	63	15	3
Χρησιμοποιείτε διαδικτυακούς τόπους σύγκρισης τιμών	19	28	51	2
Αγοράζετε το προϊόν χωρίς προηγουμένως να συγκρίνετε τιμές	8	44	46	2

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Βαθμολογία χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς

Η τρίτη συνιστώσα της βαθμολογίας χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού καλύπτει τις χρηματοοικονομικές στάσεις. Δύο ερωτήσεις αξιολόγησαν κατά πόσον οι μαθητές επιδεικνύουν ενήμερες χρηματοοικονομικές στάσεις. Δίνεται μία μονάδα για τις στάσεις που υποδηλώνουν χρηματοοικονομική γνώση, με βάση τις ακόλουθες ερωτήσεις:

- Κάνω αγορές ανάλογα με τη διάθεση της στιγμής: 1 μονάδα αν διαφωνούν ή διαφωνούν πλήρως.
- Θέτω αποταμιευτικούς στόχους για κάποια πράγματα που θέλω να κάνω ή να αγοράσω: 1 μονάδα αν συμφωνούν ή συμφωνούν απόλυτα.

Περίπου το 41% των μαθητών αγοράζει πράγματα ανάλογα με τη διάθεση της στιγμής και το 77% προγραμματίζει τα οικονομικά του αποταμιεύοντας χρήματα για πράγματα που θέλει να αγοράσει ή να κάνει (βλ. Πίνακας 4.12).

Η έρευνα συνέλεξε πρόσθετες πληροφορίες για τη στάση των μαθητών απέναντι στα χρήματα. Η μεγάλη πλειονότητα (83%) των μαθητών δήλωσε ότι γνωρίζει πώς να διαχειρίζεται τα χρήματά της. Εδώ, είναι ενδιαφέρον ότι το 67% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι τους αρέσει να συζητά για θέματα χρημάτων και ότι το 82% διαφώνησε με τη δήλωση ότι τα θέματα χρημάτων δεν το αφορά. Σχεδόν οι μισοί μαθητές λυκείου (46%) θεωρούν ευκολότερο να παρακολουθούν τις δαπάνες τους όταν πληρώνουν με μετρητά παρά με τραπεζική κάρτα, γεγονός που υποδηλώνει ότι ίσως πρέπει να γίνουν περισσότερα για να μπορούν να παρακολουθούν οι μαθητές λυκείου τις δαπάνες τους, ιδίως δεδομένης της αυξανόμενης χρήσης καρτών, πληρωμών από το κινητό τηλέφωνο κινητών και online πληρωμών.

Πίνακας 4.12. Χρηματοοικονομικές στάσεις

Ποσοστά μαθητών που συμφωνούν ή διαφωνούν με διάφορες δηλώσεις στάσης

	Συμφωνώ απόλυτα/Συμφωνώ	Διαφωνώ πλήρως / Διαφωνώ	Δεν απάντησαν
Κάνω αγορές ανάλογα με τη διάθεση της στιγμής	41	50	9
Θέτω στόχους αποταμίευσης για πράγματα που θέλω να αγοράσω ή να κάνω*	77	13	10
Ξέρω να διαχειρίζομαι τα χρήματά μου*	83	10	7
Είμαι σε θέση να προετοιμάζω αποτελεσματικά τους μακροπρόθεσμους στόχους μου*	76	12	12
Μου αρέσει να συζητώ για θέματα χρημάτων*	67	25	8
Είναι πιο εύκολο να ελέγχω τις δαπάνες μου όταν πληρώνω με μετρητά, παρά όταν πληρώνω με τραπεζική κάρτα*	46	28	26
Κάνω αποταμίευση μόνον εφόσον μου περισσεύουν χρήματα*	40	46	14
Τα ζητήματα χρημάτων δε με αφορούν προς το παρόν*	12	82	6

Σημείωση: Το * υποδηλώνει ότι αυτό το στοιχείο δεν υπολογίζεται στη βαθμολογία της οικονομικής στάσης, καθώς δεν υπάρχει σωστή ή λανθασμένη απάντηση σε αυτή την ερώτηση. Ωστόσο, αναφέρεται εδώ καθώς σχετίζεται με τη στάση απέναντι στα χρήματα και τις δαπάνες. Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Ο ρόλος των γονέων και της οικογένειας

Πλαίσιο 4.3. Κυριότερα ευρήματα σχετικά με τον βοηθητικό ρόλο των γονέων και της οικογένειας ώστε οι μαθητές να βελτιώσουν τον χρηματοοικονομικό τους εγγραμματισμό

Οι γονείς είναι η κύρια πηγή πληροφόρησης των μαθητών λυκείου σε θέματα χρημάτων (92% των ερωτηθέντων), ενώ σε δεύτερη θέση βρίσκονται οι σχετικές ιστοσελίδες (55%). Ωστόσο, το 40% των μαθητών δεν συζητά ποτέ με τους γονείς τους οικογενειακές οικονομικές αποφάσεις, όπως επενδύσεις, πιστώσεις ή ασφάλειες.

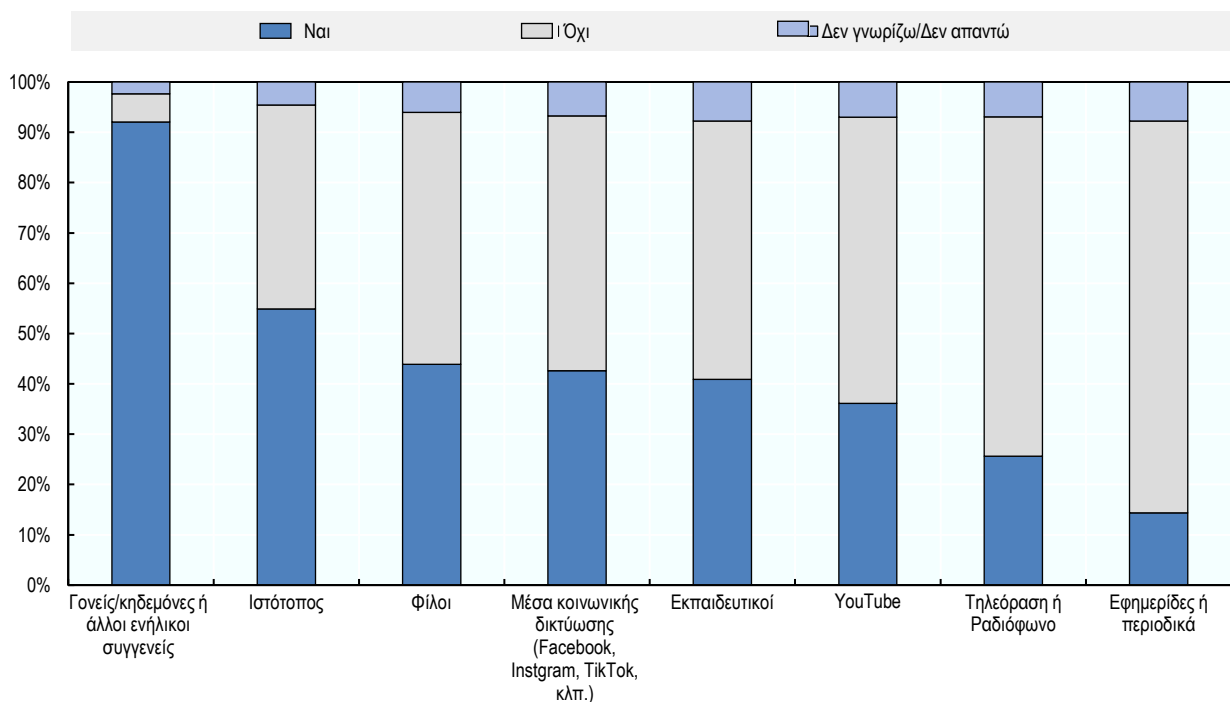
Οι βαθμολογίες χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού είναι υψηλότερες για όσους συζητούν θέματα χρημάτων με τους γονείς τους από ό,τι για όσους δεν το κάνουν (κατά 7 μονάδες βαθμολογίας στα 100 κατά μέσο όρο).

Οι γονείς ως κύρια πηγή πληροφόρησης

Στην έρευνα ζητήθηκε από τους μαθητές λυκείου στην Ελλάδα να αναφέρουν τις πηγές πληροφόρησης που χρησιμοποιούν για να ενημερωθούν σε θέματα χρημάτων, όπως δαπάνες, αποταμίευση, τραπεζικές συναλλαγές, επενδύσεις και ηλεκτρονικές αγορές. Οι γονείς και οι ενήλικοι συγγενείς είναι μακράν η πιο συχνά αναφερόμενη πηγή πληροφόρησης για θέματα χρημάτων (αναφέρθηκε από το 92% των μαθητών), ακολουθούμενη από τις ιστοσελίδες (55%), τους φίλους (44%), τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (43%) και τους καθηγητές (41%) (βλ. Σχήμα 4.7). Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι μόνο το 14% των μαθητών ανέφεραν τις εφημερίδες ως πηγή πληροφόρησης για θέματα χρημάτων.

Σχήμα 4.7. Πηγές πληροφόρησης για θέματα χρημάτων

Ποσοστό μαθητών που αναφέρουν κάθε μία από τις παρακάτω πηγές, δυνατότητα πολλαπλών απαντήσεων

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Η συζήτηση με τους γονείς για θέματα χρημάτων

Όταν ρωτήθηκαν πόσο τακτικά συζητούν διάφορα θέματα χρημάτων με τους γονείς τους, το 88% των μαθητών λυκείου στην Ελλάδα δήλωσε ότι συζητούν τα χρήματα για πράγματα που θέλουν να αγοράσουν τουλάχιστον μία φορά το μήνα και το 32% δήλωσε ότι το συζητούν σχεδόν κάθε μέρα (βλ. Πίνακας 4.13). Περίπου το 40% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι δεν συζητά ποτέ οικογενειακές οικονομικές αποφάσεις, όπως για επενδύσεις, πιστώσεις ή ασφάλειες, και το 63% δεν συζήτησε ποτέ για κρυπτο-περιουσιακά στοιχεία με τους γονείς του.

Πίνακας 4.13. Συχνότητα των συζητήσεων για θέματα χρημάτων με τους γονείς

Ποσοστό μαθητών που απάντησαν στην ερώτηση “Στη διάρκεια του τελευταίου μήνα, πόσο συχνά συζητήσατε με τους γονείς σας (ή κηδεμόνες ή συγγενείς) τα παρακάτω θέματα;”

	Τακτικά	Σχεδόν καθημερινά	Περίπου μια φορά την εβδομάδα	Περίπου μια φορά το μήνα	Ποτέ	Δε γνωρίζω/Δεν απαντώ
Χρήματα για πράγματα που θέλετε να αγοράσετε	88	32	31	25	8	4
Δικές σας αποφάσεις για δαπάνες ή αποταμίευση	82	18	32	32	13	5
Τη γενικότερη οικονομική κατάσταση στην Ελλάδα	77	19	19	39	14	9
Τον οικογενειακό προϋπολογισμό (αποφάσεις δαπανών και αποταμίευσης της οικογένειάς σας)	74	18	23	33	17	9
Τον αντίκτυπο σημαντικών εξωτερικών γεγονότων στα οικονομικά της οικογένειας (όπως ο COVID-19, ο πόλεμος στην Ουκρανία).	70	13	22	35	20	10
Οικογενειακές οικονομικές αποφάσεις, όπως για επενδύσεις, πιστώσεις, ασφάλιση	50	9	12	29	40	10
Τον αντίκτυπο της ανεργίας ή της υπερχρέωσης στα οικονομικά της οικογένειας	49	10	12	27	39	12
Τον αντίκτυπο του πληθωρισμού στα οικονομικά της οικογένειας	45	10	12	23	36	19
Κρυπτο-περιουσιακά στοιχεία (Bitcoins, κλπ.)	26	5	5	16	63	11

Σημείωση: η στήλη "Τακτικά" δηλώνει το άθροισμα των ποσοστών των στηλών "Σχεδόν καθημερινά", "Περίπου μία φορά την εβδομάδα" και "Περίπου μία φορά το μήνα".

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Ο ρόλος των γονέων στον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των παιδιών τους

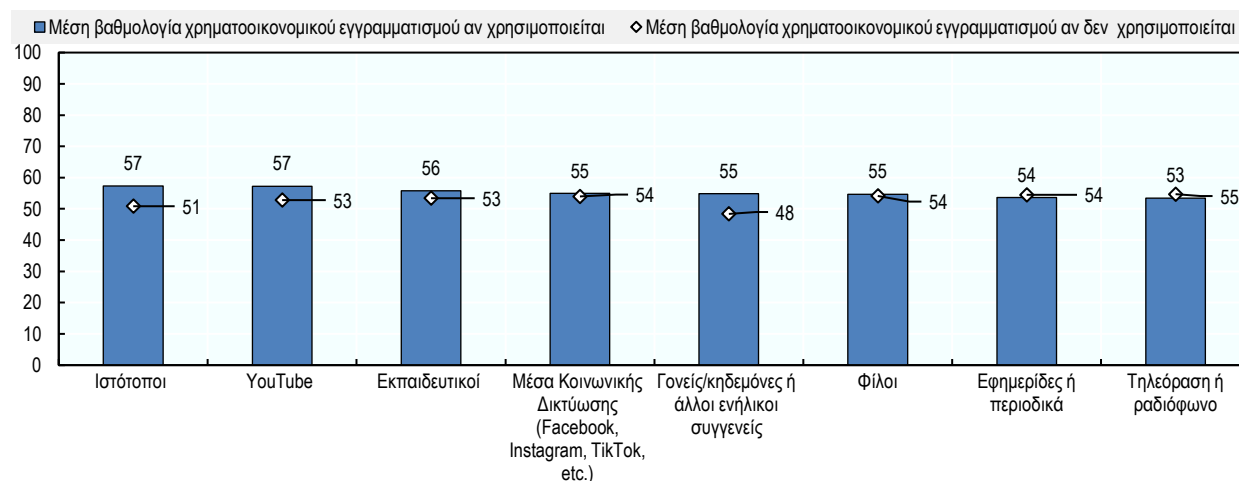
Ο χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός των μαθητών σχετίζεται με τις πηγές πληροφόρησής τους για θέματα χρημάτων. Τα παιδιά που απευθύνονται στους γονείς ή τους κηδεμόνες τους για πληροφορίες σε θέματα χρημάτων έχουν μέσο όρο βαθμολογίας χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού 55, σε σύγκριση με 48 κατά μέσο όρο για εκείνα που δεν ρωτούν τους γονείς τους για θέματα σχετικά με τα χρήματα.

Κατά μέσο όρο, οι μαθητές που χρησιμοποιούν ιστοτόπους για να αναζητήσουν πληροφορίες για θέματα χρημάτων έχουν βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού 57 (στα 100), σε σύγκριση με 51 για όσους δεν χρησιμοποιούν ιστοτόπους.

Οι διαφορές στον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό που σχετίζονται με άλλες πηγές πληροφόρησης είναι περιορισμένες ή μηδενικές (βλ. Σχήμα 4.8). Τα δεδομένα από την έρευνα αυτή δεν επιτρέπουν να προσδιοριστεί η αιτιακή σχέση μεταξύ των επιπέδων χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού των μαθητών και των πηγών πληροφόρησης. Τα αποτελέσματα αυτά ίσως υποδηλώνουν ότι το επίπεδο του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού των μαθητών μπορεί να βελτιωθεί ως αποτέλεσμα των συζητήσεων με τους γονείς τους ή της αναζήτησης σε ιστοτόπους ή, ότι οι μαθητές με υψηλότερο επίπεδο χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού τείνουν να προτιμούν αυτές τις πηγές πληροφόρησης.

Σχήμα 4.8. Μέσος όρος βαθμολογίας χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού ανά πηγή πληροφόρησης για θέματα χρημάτων

Μέσος όρος βαθμολογίας στα 100

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Έκθεση στην χρηματοοικονομική εκπαίδευση στο σχολείο

Πλαίσιο 4.4. Κυριότερα ευρήματα σχετικά με το ρόλο του σχολείου στη βελτίωση του επιπέδου του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού των μαθητών

Οι μαθητές του γενικού λυκείου έχουν κατά μέσο όρο υψηλότερα επίπεδα χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού από εκείνους που φοιτούν σε επαγγελματικά λύκεια, κατά 13 βαθμούς κατά μέσο όρο, αν και οι μαθητές των τελευταίων δηλώνουν με μεγαλύτερη συχνότητα ότι έχουν λάβει εκπαίδευση στη διαχείριση χρημάτων.

Στο πλαίσιο του προγράμματος σπουδών, τα μαθηματικά χρησιμοποιούνται συχνά για την εισαγωγή των μαθητών σε θέματα σχετικά με τα χρήματα και, κατά μέσο όρο, οι μαθητές με τις καλύτερες επιδόσεις στα μαθηματικά έχουν και την υψηλότερη βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού.

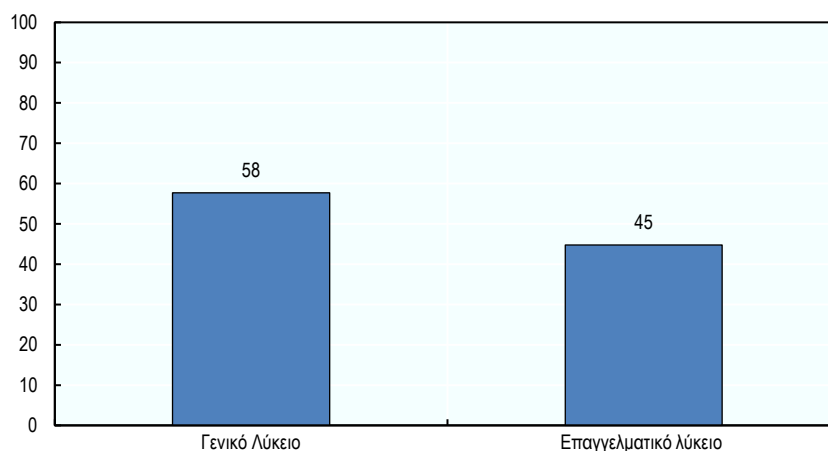
Η παροχή χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού στα ελληνικά σχολεία είναι περιορισμένη και η χρηματοοικονομική εκπαίδευση δεν αποτελεί υποχρεωτικό μάθημα στα ελληνικά σχολεία. Ενώ τα θέματα χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού μπορούν να λογίζονται ως μέρος των υποχρεωτικών μαθημάτων του προγράμματος σπουδών, μέχρι τώρα ο βαθμός έκθεσης των Ελλήνων μαθητών στον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό υπήρξε περιορισμένος. Τα Νέα Προγράμματα Σπουδών που θεσπίστηκαν το 2022 προσφέρουν σταδιακά περισσότερες δυνατότητες για τη διδασκαλία του θέματος και την εισαγωγή νέων εννοιών που εστιάζουν στην ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων. Παράλληλα, εξωτερικοί εμπλεκόμενοι φορείς, όπως ΜΚΟ ή ενώσεις του χρηματοπιστωτικού τομέα, υλοποιούν πρωτοβουλίες χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού στα σχολεία (OECD, 2023^[3]). Εντούτοις, η έρευνα που διεξήχθη μεταξύ των Ελλήνων μαθητών λυκείου περιελάμβανε κάποιες ερωτήσεις σχετικά με την παροχή χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στα σχολεία, τα αποτελέσματα των οποίων θα πρέπει να θεωρηθούν ως διερευνητικά.

Επίπεδα χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού ανά τύπο λυκείου

Οι μαθητές των γενικών λυκείων έχουν μέσο όρο βαθμολογίας χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού 58 με μέγιστο το 100, σε σύγκριση με 45 για τους μαθητές των επαγγελματικών λυκείων (Σχήμα 4.9).

Σχήμα 4.9. Βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού ανά τύπο λυκείου

Μέσος όρος βαθμολογίας στα 100

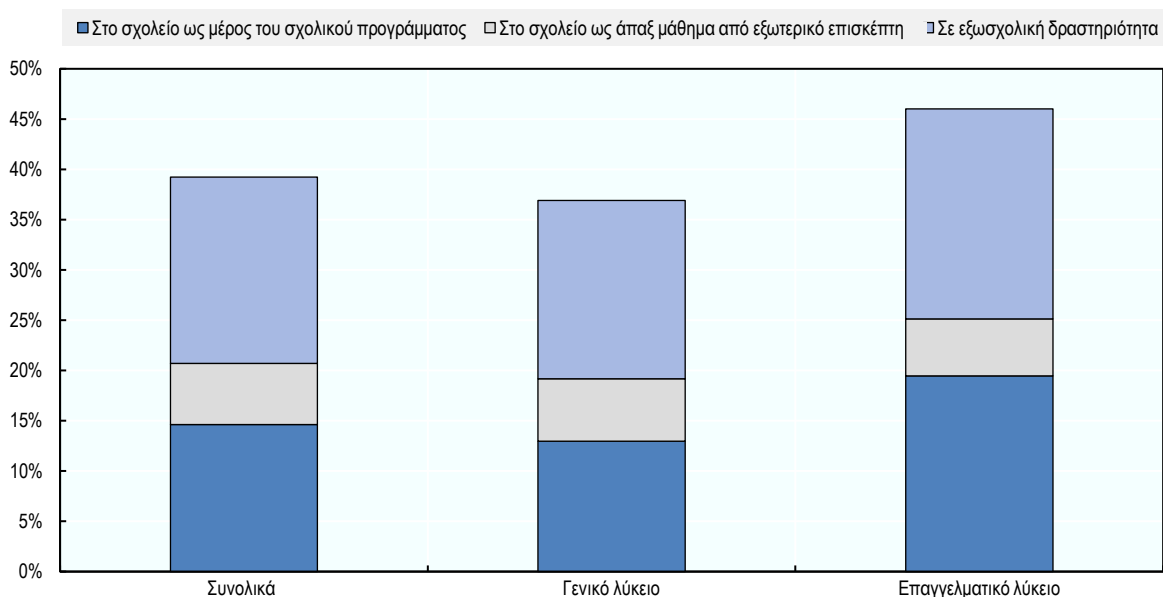
Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Επαφή με τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση στο σχολείο

Περίπου το 39% των μαθητών λυκείου στην Ελλάδα δηλώνουν ότι έχουν παρακολουθήσει εκπαίδευση ή μάθημα για θέματα χρημάτων (βλ. Σχήμα 4.10): το 15% των μαθητών εκπαιδεύτηκαν στο σχολείο σε κάποιο μάθημα του προγράμματος σπουδών, το 6% στο σχολείο κατά τη διάρκεια ενός άπαξ μαθήματος από έναν εξωτερικό εμπλεκόμενο φορέα (όπως ΜΚΟ ή ενώσεις του κλάδου) και το 19% σε κάποια ειδική εξωσχολική δραστηριότητα. Η έκθεση στην χρηματοοικονομική εκπαίδευση φαίνεται να είναι ελαφρώς υψηλότερη μεταξύ των μαθητών που φοιτούν σε επαγγελματικά λύκεια (46%), από ό,τι μεταξύ των μαθητών που φοιτούν στο γενικό λύκειο (37%). Αυτό σχετίζεται με τη μεγαλύτερη συχνότητα έκθεσης στην χρηματοοικονομική εκπαίδευση, τόσο στο πλαίσιο της διδακτέας ύλης όσο και σε εξωσχολικές δραστηριότητες.

Σχήμα 4.10. Έκθεση σε χρηματοοικονομική εκπαίδευση

Ποσοστό των μαθητών που έμαθαν πώς να διαχειρίζονται χρήματα σε κάποιο μάθημα

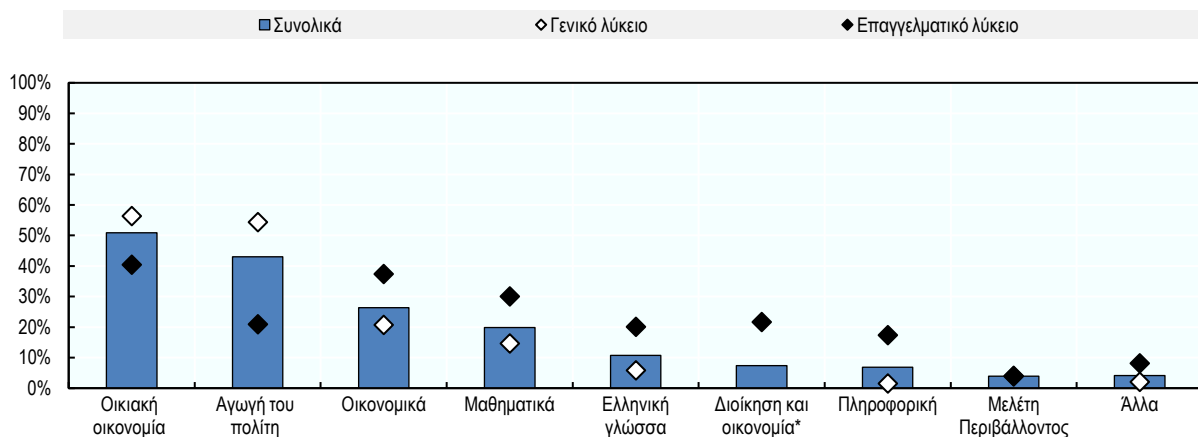
Σημείωση: κείμενο της ερώτησης: “Παρακολουθήσατε ποτέ ένα μάθημα που σας δίδαξε πώς να διαχειρίζεστε χρήματα (είτε για τα προσωπικά σας χρήματα είτε για τα οικονομικά της οικογένειάς σας;”

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Μεταξύ των μαθητών που διδάχθηκαν στοιχεία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού στο σχολείο κατά τη διάρκεια ενός μαθήματος του αναλυτικού προγράμματος, η οικιακή οικονομία ήταν το μάθημα που αναφέρθηκε συχνότερα από τους ερωτηθέντες (51% των μαθητών συνολικά, 56% των μαθητών στο γενικό λύκειο και 40% των μαθητών στα επαγγελματικά λύκεια). Αυτό δεν αποτελεί έκπληξη, καθώς είναι υποχρεωτικό μάθημα στο γυμνάσιο. Ακολουθούν η αγωγή του πολίτη (43% συνολικά, 54% στο γενικό λύκειο, 21% στο επαγγελματικό λύκειο), τα οικονομικά (26% συνολικά, 37% στο επαγγελματικό λύκειο και 21% στο γενικό λύκειο) και τα μαθηματικά (20% συνολικά) (βλ. Σχήμα 4.11).

Σχήμα 4.11. Μαθήματα του σχολικού αναλυτικού προγράμματος κατά τα οποία διδάσκεται ο χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός

Ποσοστό μαθητών που διδάχθηκαν για θέματα χρημάτων στο σχολείο στη διάρκεια ενός σχολικού μαθήματος, μπορούν να δοθούν περισσότερες από μια απαντήσεις

Σημείωση: Το * υποδηλώνει ότι η απάντηση αυτή ισχύει μόνο για τους μαθητές των επαγγελματικών λυκείων, καθώς το θέμα αυτό περιλαμβάνει οιοδήποτε μάθημα στο πεδίο της Διοίκησης και της Οικονομίας, συμπεριλαμβανομένων των ειδικοτήτων.

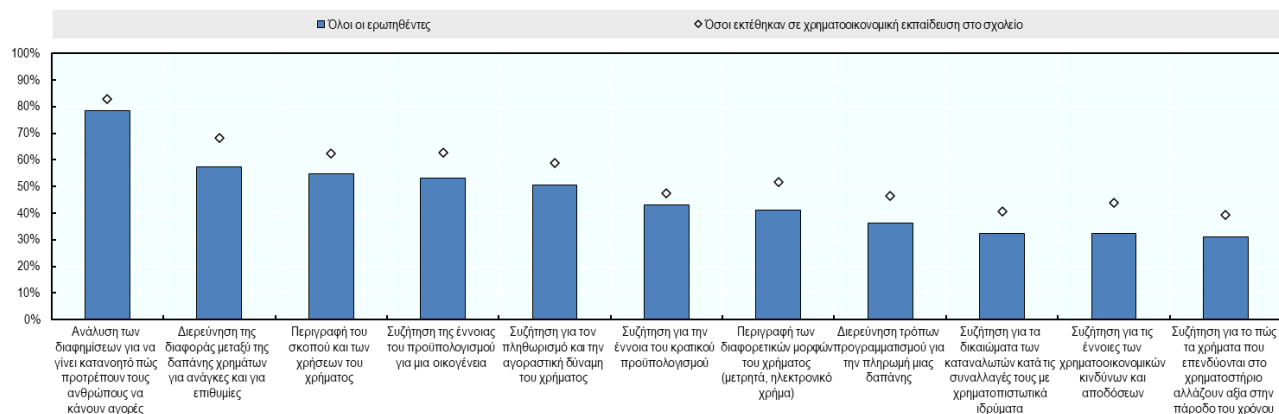
Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Διάφορες δραστηριότητες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη διδασκαλία της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στους μαθητές (βλ. Σχήμα 4.12). Η πιο συχνή δραστηριότητα στα λύκεια στην Ελλάδα, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, ήταν η ανάλυση διαφημίσεων ώστε να γίνει κατανοητό πώς αυτές παροτρύνουν τους ανθρώπους να αγοράσουν πράγματα: το 78% όλων των μαθητών (και το 83% όσων δήλωσαν ότι έχουν λάβει χρηματοοικονομική εκπαίδευση στο σχολείο) δήλωσαν ότι αυτό γινόταν σε σχολικά μαθήματα κατά το 12μηνο που προηγήθηκε της έρευνας. Η διαφορά μεταξύ της δαπάνης χρημάτων για ανάγκες και για επιθυμίες διδάχθηκε στο 57% όλων των μαθητών και στο 68% εκείνων που είχαν λάβει χρηματοοικονομική εκπαίδευση στο σχολείο. Σχεδόν το 70% του συνόλου των μαθητών δεν θυμάται να διδάχθηκε ποτέ τις έννοιες των χρηματοοικονομικών κινδύνων και αποδόσεων (68%), ούτε τα δικαιώματα των καταναλωτών στις συναλλαγές τους με χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (69%).

Αξίζει να σημειωθεί ότι το ποσοστό των μαθητών που δήλωσε ότι έχει εκτεθεί σε κάποιες δραστηριότητες με περιεχόμενο χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού (Σχήμα 4.12) φαίνεται να είναι πολύ υψηλότερο από το ποσοστό των μαθητών που δήλωσε ότι έμαθε πώς να διαχειρίζεται χρήματα σε κάποιο μάθημα (Σχήμα 4.10), γεγονός που υποδηλώνει ότι η έκθεση μπορεί στην πραγματικότητα να είναι υψηλότερη από αυτή που αναφέρεται στο Σχήμα 4.10, ή ότι οι μαθητές μπορεί να παρανόησαν την ερώτηση.

Σχήμα 4.12. Εργασίες ή δραστηριότητες που χρησιμοποιούνται για τη διδασκαλία χρηματικών θεμάτων σε ένα σχολικό μάθημα

Ποσοστό όλων των μαθητών και ποσοστό μαθητών που εκτέθηκαν σε χρηματοοικονομική εκπαίδευση στο σχολείο, κατά το τελευταίο 12μηνο.

Σημείωση: Τα ποσοστά που εμφανίζονται είναι το άθροισμα όσων απάντησαν "Συχνά" και "Μερικές φορές" για κάθε δραστηριότητα ή εργασία.

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

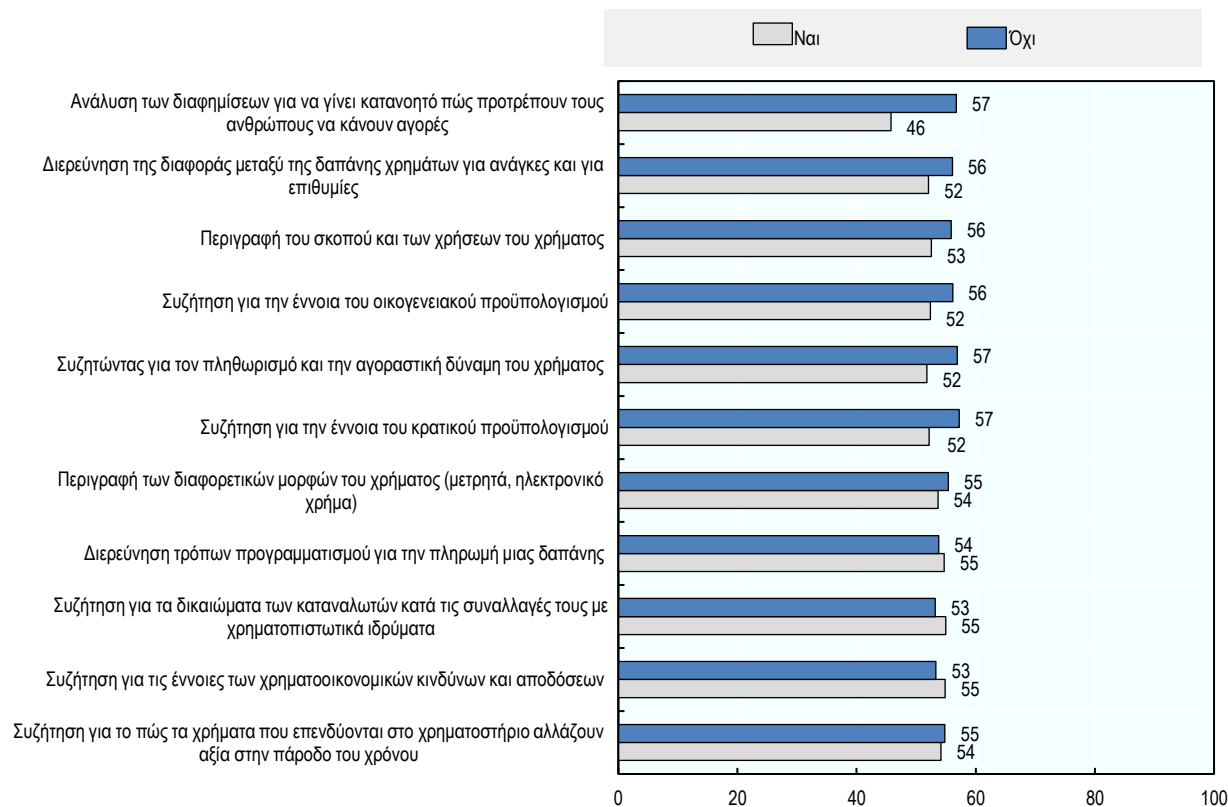
Χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός και έκθεση στη χρηματοοικονομική εκπαίδευση στο σχολείο

Η μέση βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού των μαθητών που έχουν καλύψει ορισμένα θέματα χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού στην τάξη είναι υψηλότερη κατά μέσο όρο από εκείνη των μαθητών που δεν είχαν καλύψει αυτά τα θέματα κατά το 12μηνο πριν από την έρευνα (βλ. Σχήμα 4.13).

Αυτό ισχύει ιδίως για θέματα όπως η ανάλυση των διαφημίσεων, η διαφορά μεταξύ επιθυμιών και αναγκών, ο σκοπός και οι χρήσεις του χρήματος, ο πληθωρισμός, ο οικογενειακός προϋπολογισμός και ο κρατικός / του δημόσιου τομέα προϋπολογισμός.

Σχήμα 4.13. Μέση βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού, ανά θέμα ή δραστηριότητα χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης που καλύφθηκε από σχολικά μαθήματα κατά το 12μηνο πριν την έρευνα

Μέσος όρος βαθμολογίας στα 100

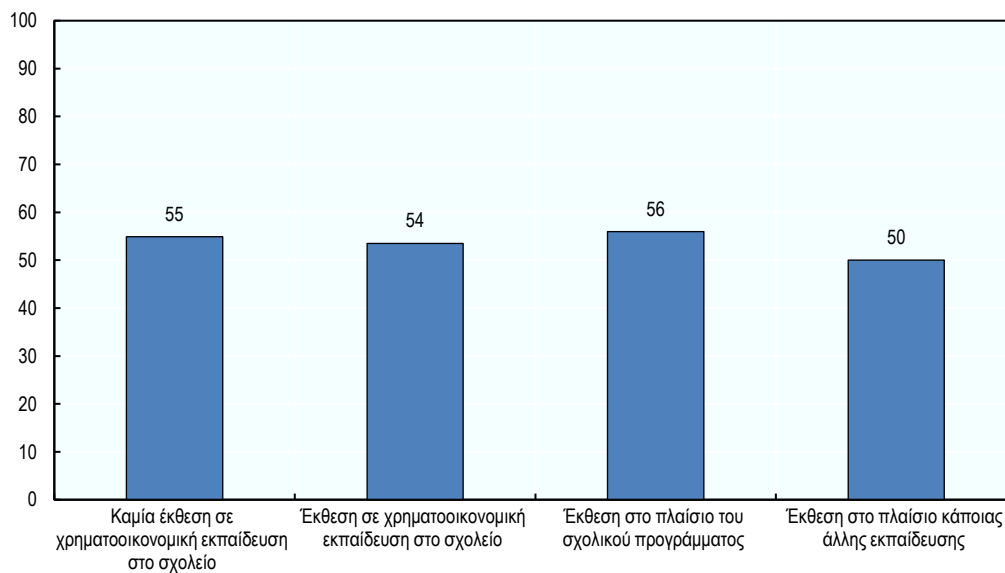
Σημείωση: Οι ερωτηθέντες που δήλωσαν ότι ένα θέμα είχε καλυφθεί συχνά ή μερικές φορές κατά τους 12 μήνες πριν από την έρευνα εμφανίζονται ως "Ναι" για το θέμα αυτό στο Σχήμα, ενώ όσοι δήλωσαν ότι δεν είχε καλυφθεί ποτέ ή δεν απάντησαν εμφανίζονται ως "Όχι".
 Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Οι μαθητές που δήλωσαν ότι έχουν παρακολουθήσει μαθήματα για τη διαχείριση χρημάτων στο σχολείο έχουν μέσο όρο βαθμολογίας χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού 54 (στα 100), πολύ παρόμοιο με τη βαθμολογία 55 αυτών που δήλωσαν ότι δεν έλαβαν καμία εκπαίδευση για τη διαχείριση χρημάτων στο σχολείο (Σχήμα 4.14). Μεταξύ όσων έλαβαν χρηματοοικονομική εκπαίδευση, οι μαθητές που παρακολούθησαν μαθήματα διαχείρισης χρημάτων στο πλαίσιο του γενικού προγράμματος σπουδών έχουν μέσο όρο βαθμολογίας 56, ενώ όσοι παρακολούθησαν μόνο ένα έκτακτο μάθημα ή μια εκπαιδευτική δραστηριότητα από εξωτερικό επισκέπτη κατά τη διάρκεια του σχολικού ωραρίου έχουν μέσο όρο βαθμολογίας 50 στα 100.

Οι μικρές διαφορές μεταξύ εκείνων που έχουν εκτεθεί σε χρηματοοικονομική εκπαίδευση στα σχολεία και εκείνων που δεν έχουν, μπορεί να εξηγείται από τον πολύ περιορισμένο αριθμό μαθητών που δήλωσαν ότι έχουν εκτεθεί, από την περιορισμένη κατανόηση των μαθητών για το τι τους ρώτησαν προκειμένου να αποτυπωθεί η έκθεση στον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό στην τάξη, ή από την περιορισμένη αποτελεσματικότητα των μαθημάτων χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού.

Σχήμα 4.14. Βαθμολογίες χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού, αναλόγως της έκθεσης σε χρηματοοικονομική εκπαίδευση στο σχολείο

Μέσος όρος βαθμολογίας στα 100

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

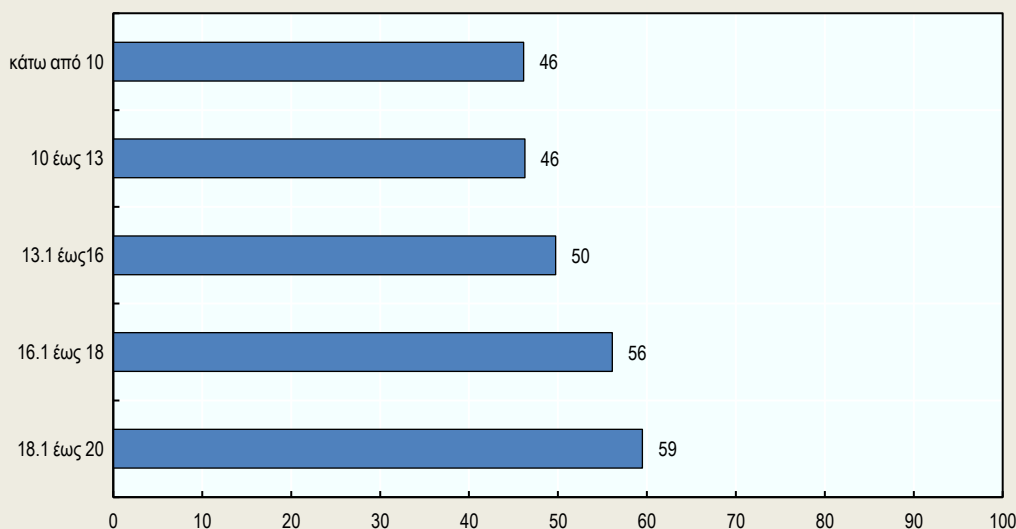
Πλαίσιο 4.5. Σχολικές επιδόσεις, προσδοκίες και χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός

Η έρευνα συνέλεξε επίσης πληροφορίες σχετικά με τις επιδόσεις των μαθητών σε άλλα μαθήματα και τις προσδοκίες τους για μελλοντικές σπουδές.

Κοιτώντας άλλα σχολικά μαθήματα, ο χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός συσχετίζεται με τη μέση επίδοση των μαθητών σε όλα τα υποχρεωτικά μαθήματα. Λαμβάνοντας τα μαθηματικά ως αντιπροσωπευτικό μάθημα για τη σχολική επίδοση, τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι μαθητές με υψηλότερες επιδόσεις στα μαθηματικά φαίνεται να έχουν υψηλότερα επίπεδα χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού (βλ. Σχήμα 4.15). Για παράδειγμα, όσοι δήλωσαν ότι η βαθμολογία τους στα μαθηματικά ήταν μεταξύ 0 και 13, συγκέντρωσαν βαθμολογία 46 κατά μέσο όρο, σε σύγκριση με το 59 εκείνων των οποίων η βαθμολογία στα μαθηματικά ήταν μεταξύ 18,1 και 20. Καθώς ο χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός, γενικά, απαιτεί τουλάχιστον βασικές αριθμητικές δεξιότητες, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι οι επιδόσεις στον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό και τα μαθηματικά συσχετίζονται θετικά.

Σχήμα 4.15. Μέση βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού σε συνάρτηση με τις επιδόσεις στα μαθηματικά

Μέση βαθμολογία στα 100 ανάλογα με τις επιδόσεις στα μαθηματικά κατά το έτος πριν από την έρευνα, σε μια κλίμακα από το 0 μέχρι το 20

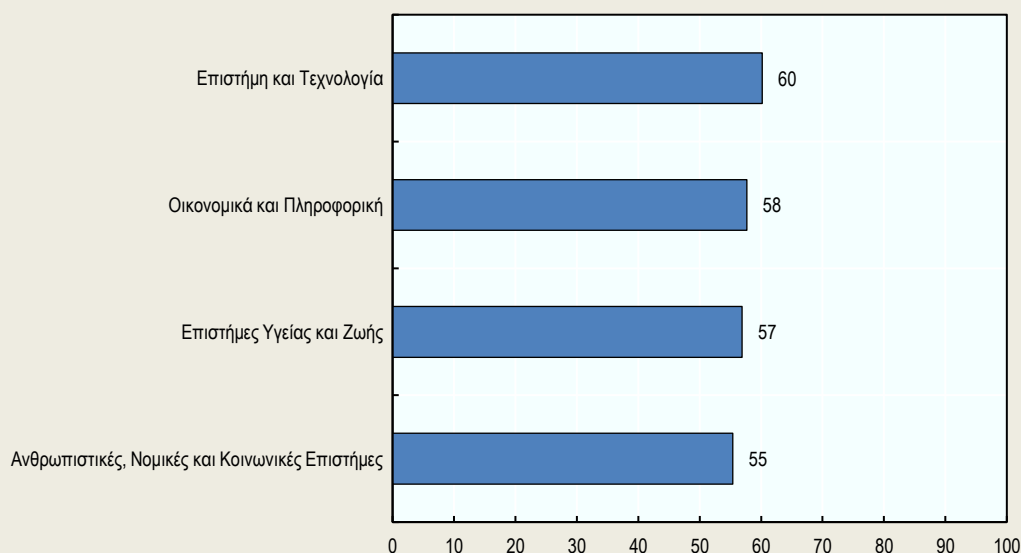

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Η έρευνα ρώτησε επίσης τους μαθητές ποια πεδία ή ποιες ειδικότητες είχαν επιλέξει για τις μελλοντικές τους σπουδές. Τα αποτελέσματα δείχνουν περιορισμένη διαφοροποίηση στις βαθμολογίες του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού σε σχέση με την επιλογή επιστημονικού πεδίου. Οι μαθητές του Γενικού Λυκείου που είχαν επιλέξει ή επρόκειτο να επιλέξουν ένα επιστημονικό ή τεχνολογικό πεδίο σημειώνουν μέσο όρο βαθμολογίας 60 στα 100 στον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό, σε σύγκριση με 55 στα 100 για όσους επέλεξαν το πεδίο των ανθρωπιστικών, νομικών και κοινωνικών επιστημών. (Σχήμα 4.16).

Σχήμα 4.16. Μέση βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού ανά εκπαιδευτικό πεδίο επιλογής

Μέση βαθμολογία στα 100, για τους μαθητές γενικού λυκείου

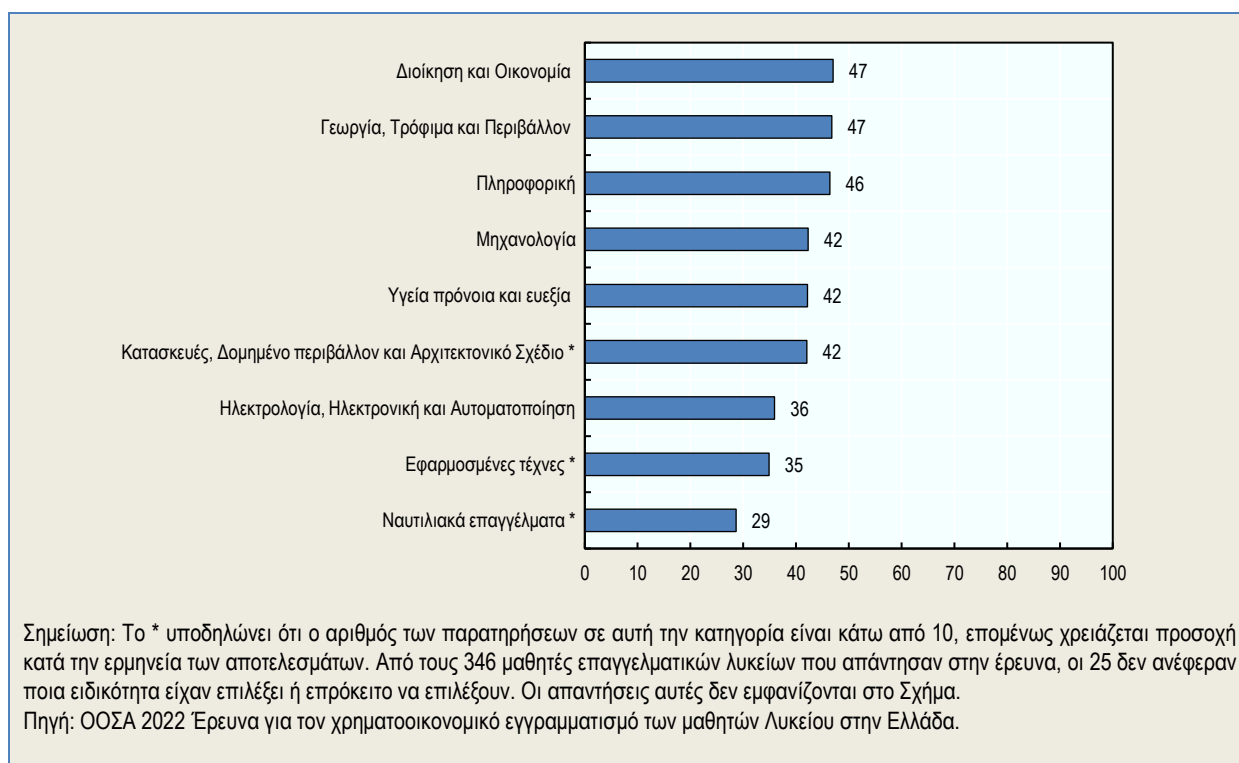
Σημείωση: Μεταξύ των 1.130 μαθητών Γενικού Λυκείου που απάντησαν στην έρευνα, οι 98 δεν ανέφεραν ποιο επιστημονικό πεδίο είχαν επιλέξει ή επρόκειτο να επιλέξουν. Οι απαντήσεις αυτές δεν εμφανίζονται στο Σχήμα.

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Μεταξύ των μαθητών των επαγγελματικών λυκείων, όσοι επέλεξαν ή επρόκειτο να επιλέξουν να ειδικευτούν στη διοίκηση και την οικονομία, ή τη γεωργία, τον τομέα τροφίμων και το περιβάλλον είχαν τις υψηλότερες βαθμολογίες χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού, με 47 στα 100 κατά μέσο όρο (Σχήμα 4.17). Όσοι έχουν επιλέξει ή σκοπεύουν να επιλέξουν μια ειδίκευση στους τομείς της ηλεκτρολογίας, της ηλεκτρονικής και της αυτοματοποίησης συγκέντρωσαν κατά μέσο όρο 36 στα 100. Αρκετές επιλογές ειδικοτήτων, συμπεριλαμβανομένων των κατασκευών, των εφαρμοσμένων τεχνών και των ναυτιλιακών επαγγελμάτων, αναφέρθηκαν από περιορισμένο αριθμό ερωτηθέντων, επομένως απαιτείται προσοχή κατά την ερμηνεία των αποτελεσμάτων.

Σχήμα 4.17. Μέση βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού ανά ειδικότητα επιλογής

Μέση βαθμολογία στα 100, για τους μαθητές των επαγγελματικών λυκείων

Έκθεση σε εγχρήματες συναλλαγές και χρηματοοικονομικά προϊόντα

Πλαίσιο 4.6. Κυριότερα ευρήματα για τον ρόλο της έκθεσης σε εγχρήματες συναλλαγές και χρηματοοικονομικά προϊόντα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών

Περίπου το 40% των μαθητών λυκείου στην Ελλάδα έχουν λογαριασμό τρεχούμενο ή ταμειευτήριο στο όνομά τους, και περισσότεροι από ένας στους πέντε έχουν τραπεζοασφαλιστικά προϊόντα ή προπληρωμένες κάρτες. Περίπου το 15% των μαθητών δήλωσαν ότι έχουν αποταμιεύσεις και επενδύσεις. Τα αγόρια και οι μαθητές από προνομιούχο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον εμφανίζουν υψηλότερα επίπεδα κατοχής χρηματοοικονομικών προϊόντων από ό,τι τα κορίτσια και οι μαθητές που βρίσκονται σε κοινωνικοοικονομικά μειονεκτική θέση.

Περίπου το 75% των μαθητών είχε κάνει κάποια αγορά ηλεκτρονικά, το 60% είχε κάνει κάποια αγορά σε κατάστημα πληρώνοντας με τραπεζική κάρτα και το 10% είχε αγοράσει κρυπτο-περιουσιακά στοιχεία κατά τον μήνα πριν από την έρευνα.

Οι περισσότεροι μαθητές λυκείου δήλωσαν ότι λαμβάνουν ένα μηνιαίο επίδομα από τους γονείς (χαρτζιλίκι), διάμεσου ποσού 50 ευρώ.

Οι μαθητές που έχουν τραπεζικό λογαριασμό ή τραπεζοασφαλιστικά προϊόντα σημείωσαν κατά μέσο όρο ελαφρώς υψηλότερη βαθμολογία στον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό από εκείνους που δεν είχαν στην κατοχή τους τέτοια προϊόντα. Οι μαθητές λυκείου που είχαν αγοράσει κάτι στο διαδίκτυο ή σε καταστήματα χρησιμοποιώντας τραπεζική κάρτα έχουν κατά μέσο όρο υψηλότερες βαθμολογίες στον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό από εκείνους που δήλωσαν ότι δεν το έχουν κάνει ποτέ.

Κατοχή χρηματοοικονομικών προϊόντων

Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι το 40% των μαθητών λυκείου στην Ελλάδα έχουν λογαριασμό τρεχούμενο ή ταμειυτηρίου στο όνομά τους, ενώ περισσότεροι από ένας στους πέντε έχουν τραπεζοασφαλιστικά προϊόντα ή προπληρωμένες κάρτες (Σχήμα 4.14). Περίπου το 15% των μαθητών δήλωσαν ότι έχουν αποταμιεύσεις και επενδύσεις. Περίπου το ένα τρίτο των ερωτηθέντων δεν γνώριζε ή δεν απάντησε αν έχει αποταμιεύσεις και επενδύσεις, αμοιβαία κεφάλαια ή κάποιο τραπεζοασφαλιστικό προϊόν στο όνομά του.

Πίνακας 4.14. Χρηματοοικονομικά προϊόντα που έχουν στην κατοχή τους οι μαθητές λυκείου στην Ελλάδα

Ποσοστά μαθητών που έχουν στο δικό τους όνομα κάθε κατηγορία προϊόντων

	Ναι	Όχι	Δε γνωρίζω/Δεν απαντώ
Λογαριασμός τρεχούμενος ή ταμειυτηρίου (σε τράπεζα ή σε ταχυδρομικό ταμειυτήριο)	40	42	18
Τραπεζοασφαλιστικά προϊόντα (Bancassurance) (π.χ. προϊόντα ασφάλισης υγείας)	27	44	29
Προπληρωμένη δωροκάρτα	22	66	12
Προπληρωμένη χρεωστική κάρτα	20	72	8
Αποταμιεύσεις και επενδύσεις	15	54	31
Αμοιβαία κεφάλαια	7	59	34
Βραχιόλι ανέπαφων πληρωμών	5	86	9

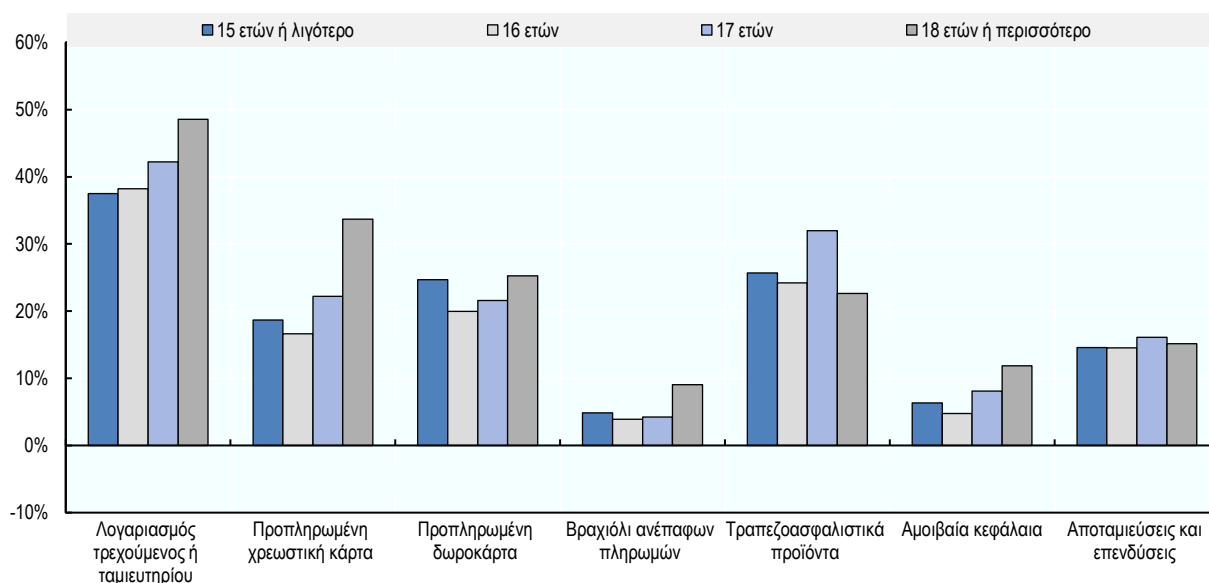
Σημείωση: Στο στοιχείο αυτό συνυπολογίζονται και τα προϊόντα κοινής κατοχής, εφόσον είναι και στο όνομα του ερωτώμενου.

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Τα επίπεδα κατοχής χρηματοοικονομικών προϊόντων, συμπεριλαμβανομένου του τραπεζικού λογαριασμού, των προπληρωμένων χρεωστικών καρτών και των αμοιβαίων κεφαλαίων, είναι υψηλότερα στις μεγαλύτερες ηλικίες. (Σχήμα 4.18). Περίπου το 37% των μαθητών λυκείου ηλικίας 15 ετών και κάτω δήλωσαν ότι έχουν λογαριασμό τρεχούμενο ή ταμειυτηρίου, σε σύγκριση με το 49% των μαθητών ηλικίας 18 ετών και άνω. Αντίθετα, η κατοχή αποταμιευτικών και επενδυτικών προϊόντων δεν διαφοροποιείται σημαντικά ανάλογα με την ηλικία, καθώς περίπου το 15% των μαθητών όλων των ηλικιακών ομάδων έχει αποταμιευτικά και επενδυτικά προϊόντα.

Σχήμα 4.18. Κατοχή χρηματοοικονομικών προϊόντων ανά ηλικία

Ποσοστά μαθητών που έχουν στο δικό τους όνομα κάθε κατηγορία προϊόντων

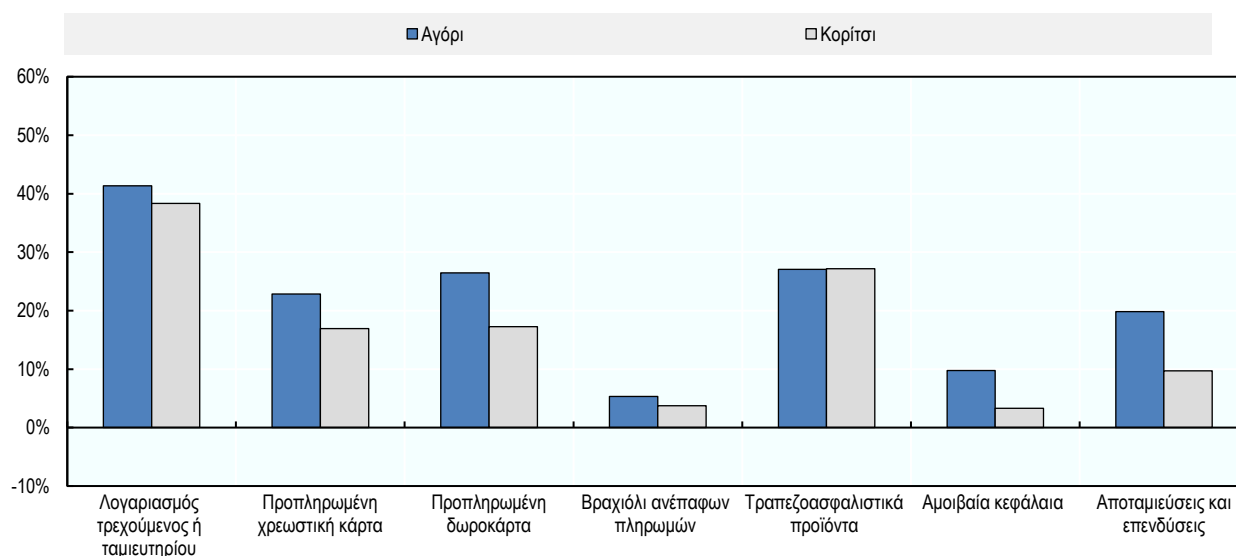
Σημείωση: Στο στοιχείο αυτό συνυπολογίζονται και τα προϊόντα κοινής κατοχής, εφόσον είναι και στο όνομα του ερωτώμενου.

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Τα κορίτσια είναι λιγότερο πιθανό να έχουν στην κατοχή τους ορισμένα χρηματοοικονομικά προϊόντα σε σύγκριση με τα αγόρια (Σχήμα 4.19). Ενώ οι διαφορές μεταξύ των δύο φύλων στην κατοχή λογαριασμών τρεχούμενων ή ταμειευτήριου είναι μάλλον περιορισμένες, υπάρχει διαφορά δέκα ποσοστιαίων μονάδων στην κατοχή αποταμιευτικών και επενδυτικών προϊόντων μεταξύ κοριτσιών και αγοριών (10% έναντι 20% για τα αγόρια).

Σχήμα 4.19. Κατοχή χρηματοοικονομικών προϊόντων ανά φύλο

Ποσοστά μαθητών που έχουν στο δικό τους όνομα κάθε κατηγορία προϊόντων

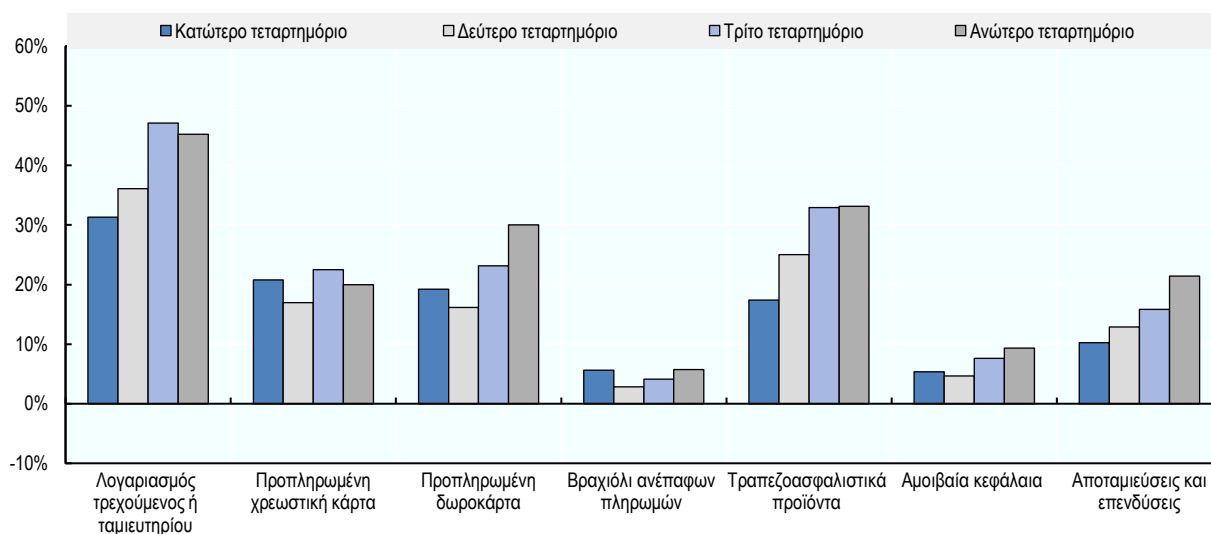
Σημείωση: Στο στοιχείο αυτό συνυπολογίζονται και τα προϊόντα κοινής κατοχής, εφόσον είναι και στο όνομα του ερωτώμενου.

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Η κατοχή χρηματοοικονομικών προϊόντων είναι υψηλότερη μεταξύ των κοινωνικοοικονομικά προνομιούχων μαθητών από ό,τι μεταξύ εκείνων που προέρχονται από μειονεκτικά περιβάλλοντα (Σχήμα 4.20). Περίπου το 31% των μαθητών στο κατώτερο κοινωνικοοικονομικό τεταρτημόριο έχει τραπεζικό λογαριασμό, σε σύγκριση με το 45% αυτών που βρίσκονται στο ανώτερο τεταρτημόριο. Η διαφορά είναι ακόμη μεγαλύτερη για τα τραπεζοασφαλιστικά προϊόντα, για τα οποία η διαφορά των ποσοστών κατοχής μεταξύ των μαθητών στο κατώτερο και στο ανώτερο τεταρτημόριο του δείκτη για το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο ανέρχεται σε 16 ποσοστιαίες μονάδες.

Σχήμα 4.20. Κατοχή χρηματοοικονομικών προϊόντων σε συνάρτηση με το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο

Ποσοστό μαθητών που έχουν στο δικό τους όνομα κάθε κατηγορία προϊόντων, σύμφωνα με τον κοινωνικοοικονομικό δείκτη που περιγράφεται στο Πλαίσιο 4.2

Σημείωση: Στο στοιχείο αυτό συνυπολογίζονται και τα προϊόντα κοινής κατοχής, εφόσον είναι και στο όνομα του ερωτώμενου.

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Χρηματοοικονομικές δραστηριότητες

Τον μήνα πριν από την έρευνα, περίπου το 75% των μαθητών έκανε κάποια αγορά μέσω διαδικτύου, το 60% αγόρασε κάτι σε κατάστημα πληρώνοντας με τραπεζική κάρτα, και το 10% αγόρασε κρυπτο-περιουσιακά στοιχεία (Πίνακας 4.15).

Πίνακας 4.15. Συχνότητα χρηματοοικονομικών δραστηριοτήτων

Ποσοστό μαθητών που επιδόθηκαν στις ακόλουθες δραστηριότητες κατά το μήνα πριν από την έρευνα

	Ναι	Σχεδόν καθημερινά	Περίπου μια φορά την εβδομάδα	Περίπου μια φορά το μήνα	Ποτέ	Δε γνωρίζω/Δεν απαντώ
Αγόρασα κάτι σε κατάστημα με τραπεζική κάρτα	60	12	19	29	37	3
Αγόρασα κάτι online	77	6	13	58	19	3
Πλήρωσα κάτι με κινητή συσκευή (κινητό τηλέφωνο, tablet) αντί να χρησιμοποιήσω μετρητά ή κάρτα	41	6	6	29	53	5
Τσέκαρα πόσα χρήματα έχω στον τραπεζικό μου λογαριασμό	33	5	12	16	61	5
Έκανα ανάληψη μετρητών από ATM	32	4	8	20	64	5
Έκανα αγορές εντός εφαρμογών (π.χ. αγόρασα πρόσθετες λειτουργίες για εφαρμογή παιχνιδιού για κινητά τηλέφωνα)	30	3	4	25	63	5
Αγόρασα κρυπτο-περιουσιακά στοιχεία (όπως Bitcoins,)	10	3	2	5	84	6
Πλήρωσα κάτι με κρυπτονομίσματα	9	2	2	5	84	7

Σημείωση: "Ναι" είναι το άθροισμα των απαντήσεων "Σχεδόν καθημερινά", "Περίπου μία φορά την εβδομάδα", "Περίπου μία φορά το μήνα".

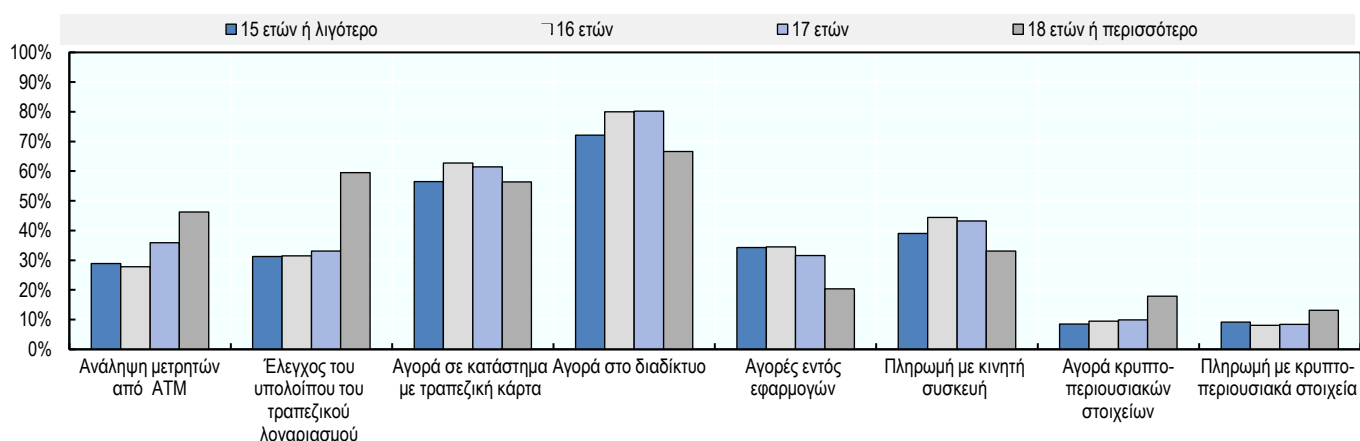
Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Ενέργειες που σχετίζονται άμεσα με την κατοχή τραπεζικού λογαριασμού, όπως η ανάληψη μετρητών ή ο έλεγχος του υπολοίπου του λογαριασμού, πραγματοποιούνται σε μεγαλύτερο βαθμό από τους μαθητές των μεγαλύτερων ηλικιακών ομάδων, οι οποίοι επίσης έχουν συχνότερα τραπεζικούς λογαριασμούς, απ'

ό,τι οι νεότεροι μαθητές (Σχήμα 4.21). Οι μαθητές ηλικίας 18 ετών και άνω είναι επίσης αυτοί που αγοράζουν πιο συχνά κρυπτο-περιουσιακά στοιχεία και μπορεί και να τα έχουν χρησιμοποιήσει για να πληρώσουν κάτι, σε σύγκριση με τους μαθητές των νεότερων ηλικιακών ομάδων. Αντίθετα, οι μαθητές ηλικίας 16-17 ετών δήλωσαν σε μεγαλύτερο ποσοστό ότι κάνουν αγορές online από ό,τι οι μαθητές ηλικίας 18 ετών και άνω, και επίσης κάνουν αγορές εντός εφαρμογών και πληρώνουν με κινητή συσκευή συχνότερα από ό,τι οι μαθητές ηλικίας 18 ετών και άνω.

Σχήμα 4.21. Χρηματοοικονομικές δραστηριότητες ανά ηλικία

Ποσοστό μαθητών που πραγματοποίησαν τις ακόλουθες ενέργειες κατά τη διάρκεια του μήνα πριν την έρευνα

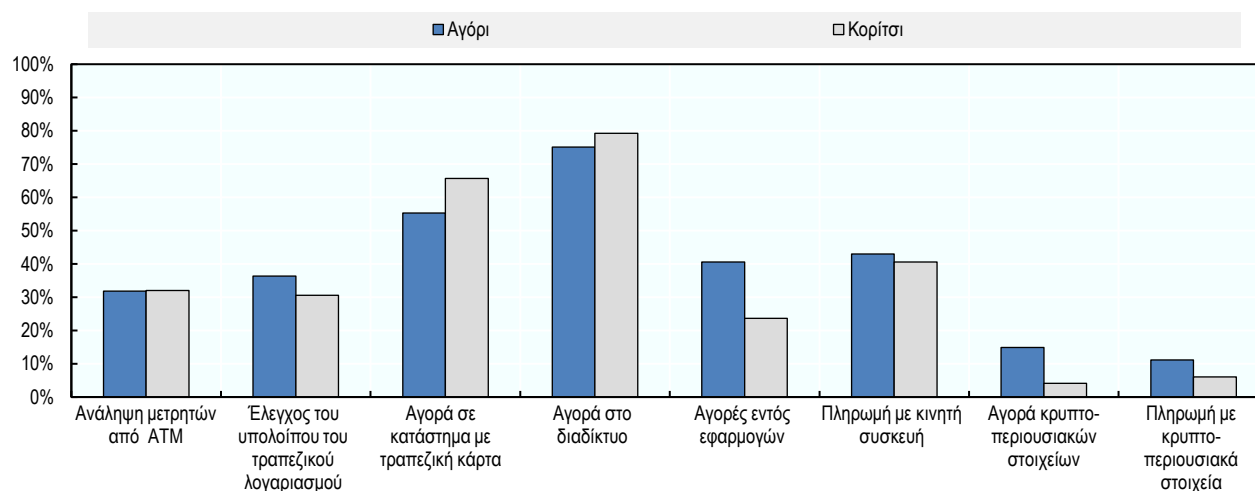
Σημείωση: Τα ποσοστά που εμφανίζονται στο Σχήμα είναι το άθροισμα των απαντήσεων "Σχεδόν καθημερινά", "Περίπου μία φορά την εβδομάδα", "Περίπου μία φορά τον μήνα".

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Οι χρηματοοικονομικές δραστηριότητες που ασκούν οι μαθητές στην Ελλάδα διαφέρουν ανάλογα με το φύλο (Σχήμα 4.22). Περισσότερα κορίτσια δήλωσαν ότι έκαναν αγορές, τόσο σε καταστήματα όσο και στο διαδίκτυο σε σύγκριση με τα αγόρια (66% έναντι 55% και 79% έναντι 75% αντίστοιχα), ενώ περισσότερα αγόρια έκαναν αγορές εντός εφαρμογών (41% έναντι 24%) και αγόρασαν κρυπτο-περιουσιακά στοιχεία (15% έναντι 4%) συγκριτικά με τα κορίτσια.

Σχήμα 4.22. Χρηματοοικονομικές δραστηριότητες ανάλογα με το φύλο

Ποσοστό μαθητών που πραγματοποίησαν τις ακόλουθες ενέργειες κατά τη διάρκεια του μήνα πριν την έρευνα

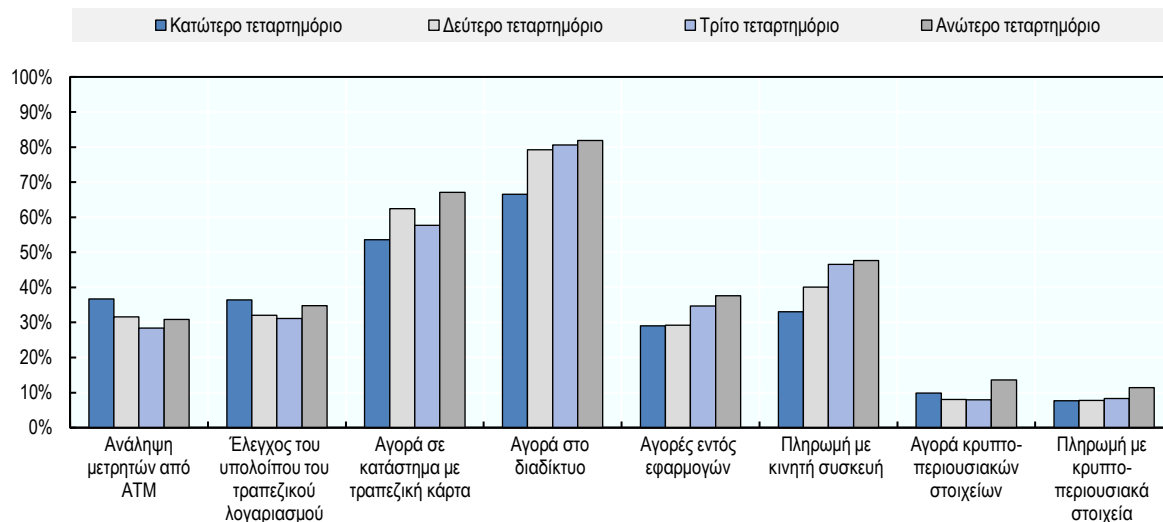
Τα ποσοστά που εμφανίζονται στο Σχήμα είναι το άθροισμα των απαντήσεων "Σχεδόν καθημερινά", "Περίπου μία φορά την εβδομάδα", "Περίπου μία φορά τον μήνα".

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Κάποιες δραστηριότητες δε συσχετίζονται απόλυτα με το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των μαθητών, όπως η ανάληψη μετρητών από ΑΤΜ, ο έλεγχος του υπολοίπου του τραπεζικού λογαριασμού τους ή η αγορά κρυπτο-περιουσιακών στοιχείων (Σχήμα 4.23). Ωστόσο, υπάρχουν αξιοσημείωτες διαφορές μεταξύ του ποσοστού των μαθητών από κοινωνικοοικονομικά προνομιούχα περιβάλλοντα που ψωνίζουν από φυσικά καταστήματα ή μέσω διαδικτύου (67% και 82% αντίστοιχα) και του ποσοστού εκείνων που ανήκουν στο κατώτερο τεταρτημόριο της κατανομής του κοινωνικοοικονομικού δείκτη (54% και 67% αντίστοιχα). Περισσότεροι μαθητές στο ανώτερο τεταρτημόριο έκαναν επίσης αγορές εντός εφαρμογών και πληρωμές με κινητή συσκευή (38% και 48% αντίστοιχα) συγκριτικά με εκείνους που βρίσκονται στο κατώτερο τεταρτημόριο (29% και 33% αντίστοιχα).

Σχήμα 4.23. Χρηματοοικονομικές δραστηριότητες ανάλογα με το κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον

Ποσοστό μαθητών, κατά τον μήνα πριν την έρευνα, σύμφωνα με τον κοινωνικοοικονομικό δείκτη που περιγράφεται στο Πλαίσιο 4.2

Τα ποσοστά που εμφανίζονται στο Σχήμα είναι το άθροισμα των απαντήσεων "Σχεδόν καθημερινά", "Περίπου μία φορά την εβδομάδα", "Περίπου μία φορά τον μήνα".

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Πλαίσιο 4.7. Προσβασιμότητα και χρήση του Διαδικτύου μεταξύ των μαθητών λυκείου στην Ελλάδα

Δεδομένης της σημασίας των ψηφιακών χρηματοοικονομικών υπηρεσιών και των ψηφιακών εργαλείων για τη διαχείριση των χρημάτων, είναι σημαντικό, κατά την ερμηνεία των αποτελεσμάτων της έρευνας, να λαμβάνεται υπόψη η πρόσβαση των μαθητών στο Διαδίκτυο και η online συμπεριφορά τους.

Πρόσβαση στο διαδίκτυο

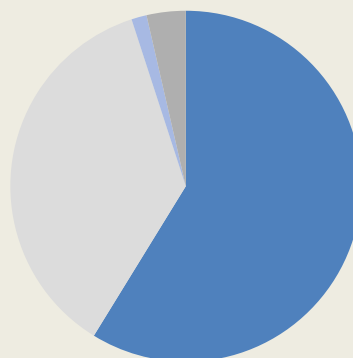
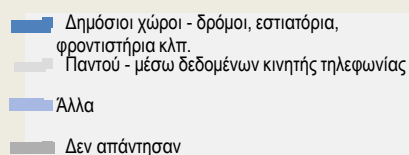
Σχεδόν όλοι οι μαθητές που συμμετείχαν στην έρευνα (99%) είχαν πρόσβαση στο Διαδίκτυο, και το 98% είχε πρόσβαση στο Διαδίκτυο από το σπίτι. Περίπου το 73% των μαθητών είχαν πρόσβαση στο Διαδίκτυο στο σχολείο και το 35% δήλωσε ότι μπορούσε να έχει πρόσβαση στο Διαδίκτυο σε άλλους χώρους εκτός από το σπίτι και το σχολείο.

Μεταξύ των μαθητών που μπορούσαν να έχουν πρόσβαση στο Διαδίκτυο σε άλλους χώρους εκτός από το σπίτι και το σχολείο, το 59% δήλωσε ότι μπορούσε να έχει πρόσβαση μέσω της χρήσης δικτύων Wi-Fi σε δημόσιους χώρους, όπως εστιατόρια, καταστήματα, φροντιστήρια και γυμναστήρια, και το 36% δήλωσε ότι χρησιμοποιούσε τα δεδομένα κινητής τηλεφωνίας για να έχει πρόσβαση στο Διαδίκτυο σχεδόν οπουδήποτε (Σχήμα 4.24).

Σχήμα 4.24. Χώροι, εκτός του σπιτιού και του σχολείου, όπου υπάρχει πρόσβαση στο Διαδίκτυο

Ποσοστό μαθητών που δήλωσαν ότι έχουν πρόσβαση στο Διαδίκτυο σε χώρους εκτός του σπιτιού και του

σχολείου

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Χρήση του Διαδικτύου

Στην ερώτηση σχετικά με τις δραστηριότητες που ασκούν καθημερινά στο Διαδίκτυο, το 91% των μαθητών λυκείου στην Ελλάδα απάντησε ότι μπαίνει στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και το 90% ότι συνομιλεί και στέλνει μηνύματα καθημερινά (βλ. Πίνακας 4.16)

Οι δραστηριότητες που διεξάγονται διαδικτυακά με μικρότερη συχνότητα περιλαμβάνουν αγορές μέσω διαδικτύου (το 60% το κάνει μερικές φορές το μήνα, το 15% μερικές φορές την εβδομάδα και ένα 14% καθημερινά) ή αποστολή μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (το 49% το κάνει σε μηνιαία βάση, το 17% εβδομαδιαία και μόνο το 7% καθημερινά) (Πίνακας 4.16). Αξίζει να σημειωθεί ότι το 57% των νεαρών χρηστών του Διαδικτύου δήλωσε ότι δεν συμμετείχε ποτέ σε διαδικτυακά σεμινάρια ή διαδικτυακά μαθήματα και το 25% δεν έχει γράψει ποτέ μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.

Πίνακας 4.16. Συχνότητα online δραστηριοτήτων

Ποσοστό μαθητών που ασχολούνται με τις παρακάτω δραστηριότητες, ως ποσοστό των χρηστών του Διαδικτύου

	Καθημερινά	Μερικές φορές την εβδομάδα	Μερικές φορές τον μήνα	Ποτέ	Δεν απάντησαν
Μπαίνουν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης	91	5	2	1	1
Συνομιλούν και στέλνουν μηνύματα (π.χ. μέσω WhatsApp, Viber κ.λπ.)	90	6	2	1	1
Αναζητούν πληροφορίες που χρειάζονται για το σχολείο	43	36	14	6	1
Παρακολουθούν ταινίες ή σειρές	33	39	23	4	1
Παίζουν βιντεοπαιχνίδια	28	26	21	23	1
Αγοράζουν πράγματα (ρούχα, εισιτήρια για συναυλίες, παιχνίδια κ.λπ.)	14	15	60	9	2
Γράφουν μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου	7	17	49	25	2
Συμμετέχουν σε διαδικτυακά σεμινάρια/μαθήματα	5	9	25	57	4

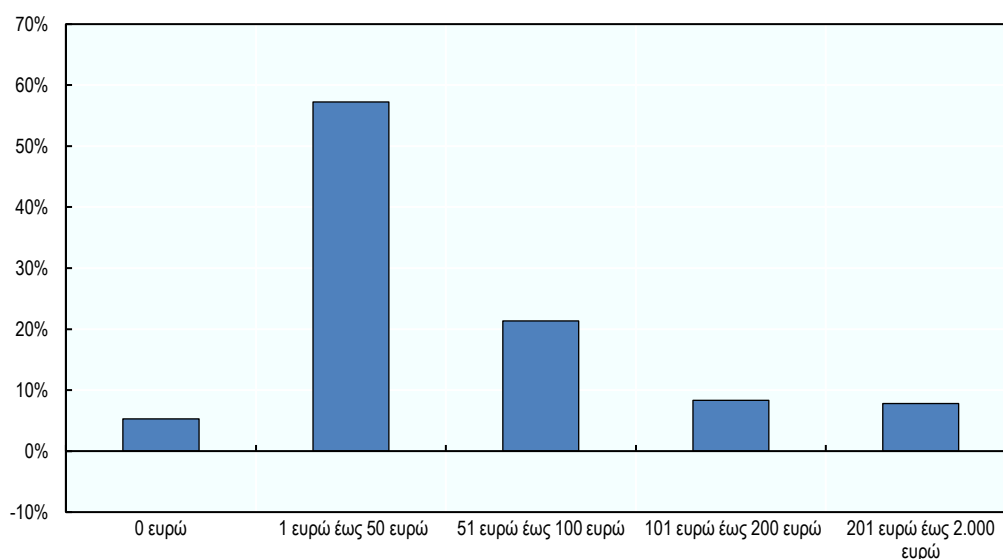
Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Μηνιαίο χαρτζιλίκι

Για πολλά παιδιά και νέους, το χαρτζιλίκι από τους γονείς τους είναι από τις πρώτες τους εμπειρίες με τα χρήματα. Μπορεί να τους παρέχει την ευκαιρία να μάθουν πώς να τα διαχειρίζονται και να επιλέξουν αν θα τα αποταμιεύσουν ή θα τα ξοδέψουν. Οι μαθητές που συμμετείχαν στην έρευνα δήλωσαν ότι λαμβάνουν διάφορα ποσά μηνιαίου επιδόματος, με διάμεση αξία 50 ευρώ (Σχήμα 4.25). Περίπου το 5% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι δεν παίρνει καθόλου μηνιαίο χαρτζιλίκι.

Σχήμα 4.25. Κατανομή του μηνιαίου επιδόματος, ανά ποσόν

Ποσοστό μαθητών που δηλώνουν ότι λαμβάνουν τα ακόλουθα ποσά μηνιαίου επιδόματος

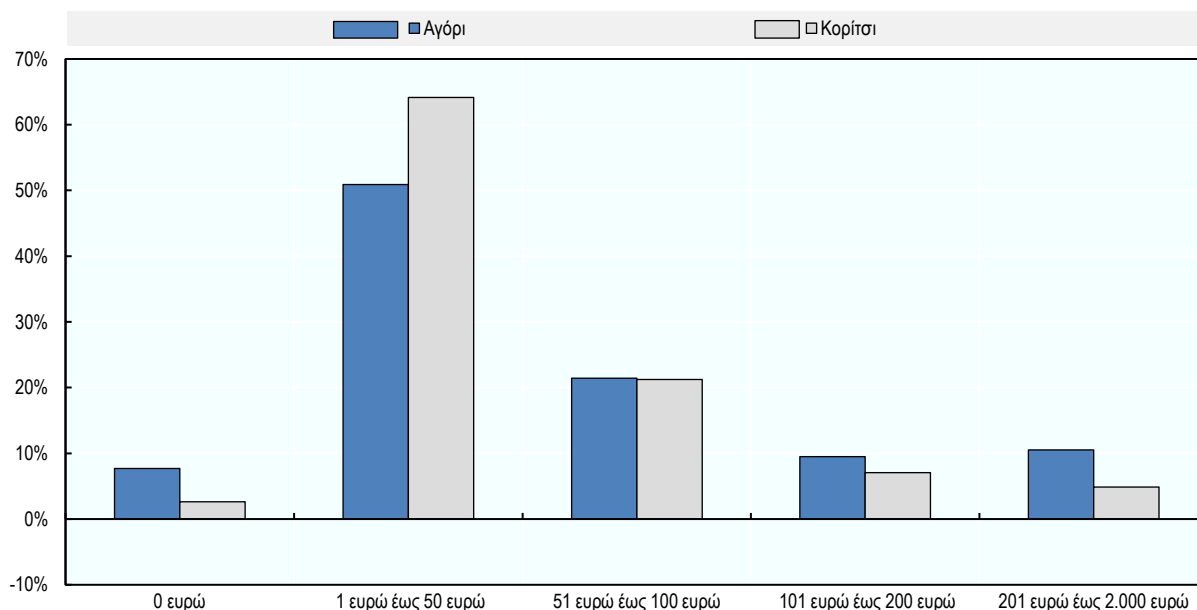
Σημείωση: μηνιαία ποσά άνω των 2 000 ευρώ θεωρήθηκαν λανθασμένα και αφαιρέθηκαν από την ανάλυση.

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Η διάμεση τιμή του μηνιαίου επιδόματος είναι η ίδια για αγόρια και κορίτσια (50 ευρώ). Ωστόσο, περίπου 8% των αγοριών δήλωσαν ότι δεν παίρνουν καθόλου χαρτζιλίκι, σε σύγκριση με μόλις 3% των κοριτσιών, και σχεδόν τα δύο τρίτα (64%) των κοριτσιών λαμβάνουν μηνιαίο χαρτζιλίκι από 1 ως 50 ευρώ, σε σύγκριση με λίγο περισσότερο από το ήμισυ (51%) των αγοριών στην έρευνα. Δεν υπήρχε καμία ή υπήρχε μικρή διαφορά μεταξύ των δύο φύλων στο ποσοστό των μαθητών που παίρνουν μηνιαίο χαρτζιλίκι άνω των 50 ευρώ (Σχήμα 4.26).

Σχήμα 4.26. Κατανομή του μηνιαίου επιδόματος, ανά φύλο

Ποσοστό μαθητών που δηλώνουν ότι λαμβάνουν τα ακόλουθα ποσά μηνιαίου επιδόματος

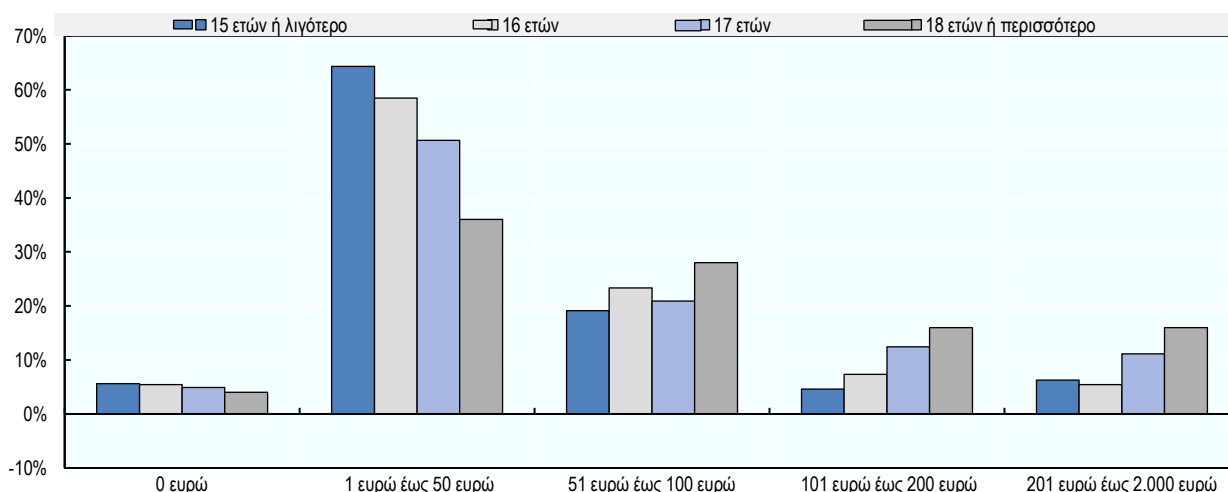
Σημείωση: μηνιαία ποσά άνω των 2 000 ευρώ θεωρήθηκαν λανθασμένα και αφαιρέθηκαν από την ανάλυση.

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Οι νεότεροι μαθητές δήλωσαν συχνότερα ότι δεν παίρνουν καθόλου ή παίρνουν λιγότερο χαρτζιλίκι από ό,τι οι μαθητές των μεγαλύτερων ηλικιακών ομάδων (Σχήμα 4.27). Το ποσό του χαρτζιλικιού δεν σχετίζεται με τον κοινωνικοοικονομικό δείκτη.

Σχήμα 4.27. Κατανομή του μηνιαίου επιδόματος, ανά ηλικία

Ποσοστό μαθητών που δήλωσαν ότι λαμβάνουν τα ακόλουθα ποσά σε μηνιαίο χαρτζιλίκι

Σημείωση: Είκοσι περιπτώσεις μηνιαίων ποσών άνω των 2 000 ευρώ θεωρήθηκαν λανθασμένες και αφαιρέθηκαν από την ανάλυση. Συνεπώς, στο σχήμα αυτό, χρησιμοποιήθηκαν 947 παρατηρήσεις.

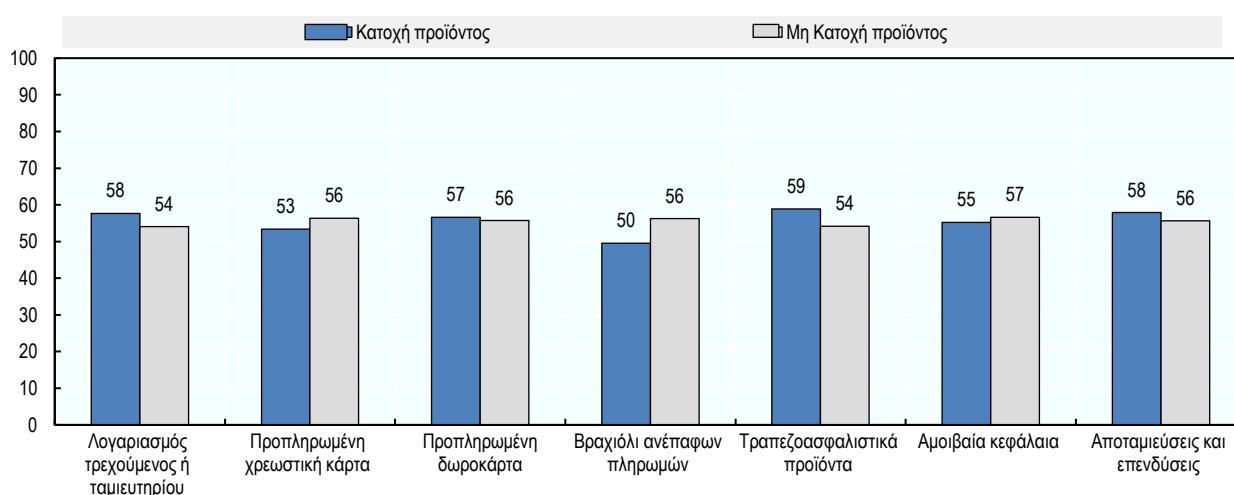
Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός και επαφή με εγχρήματες συναλλαγές και χρηματοοικονομικά προϊόντα

Οι διαφορές στον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό που σχετίζονται με την κατοχή χρηματοοικονομικών προϊόντων είναι αρκετά περιορισμένες. Οι μαθητές που είχαν τραπεζικό λογαριασμό ή τραπεζοασφαλιστικά προϊόντα σημείωσαν κατά μέσο όρο ελαφρώς υψηλότερη βαθμολογία στον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό από εκείνους που δεν είχαν τέτοια προϊόντα (Σχήμα 4.28). Αντίθετα, οι μαθητές που είχαν προπληρωμένες χρεωστικές κάρτες ή βραχιόλια ανέπαφων πληρωμών συγκέντρωσαν κατά μέσο όρο χαμηλότερες βαθμολογίες χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού από εκείνους που δεν είχαν τέτοια προϊόντα. Η κατοχή προπληρωμένων δωροκαρτών, αμοιβαίων κεφαλαίων ή αποταμιεύσεων και επενδύσεων δεν συσχετίστηκε με καμία διαφορά ή συσχετίστηκε με πολύ περιορισμένες διαφορές στη βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού.¹⁰

Σχήμα 4.28. Μέσος όρος βαθμολογίας χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού, σε συνάρτηση με την κατοχή χρηματοοικονομικών προϊόντων

Μέσος όρος βαθμολογίας στα 100

Σημείωση: Στο στοιχείο αυτό συνυπολογίζονται και τα προϊόντα κοινής κατοχής, εφόσον είναι και στο όνομα του ερωτώμενου.

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

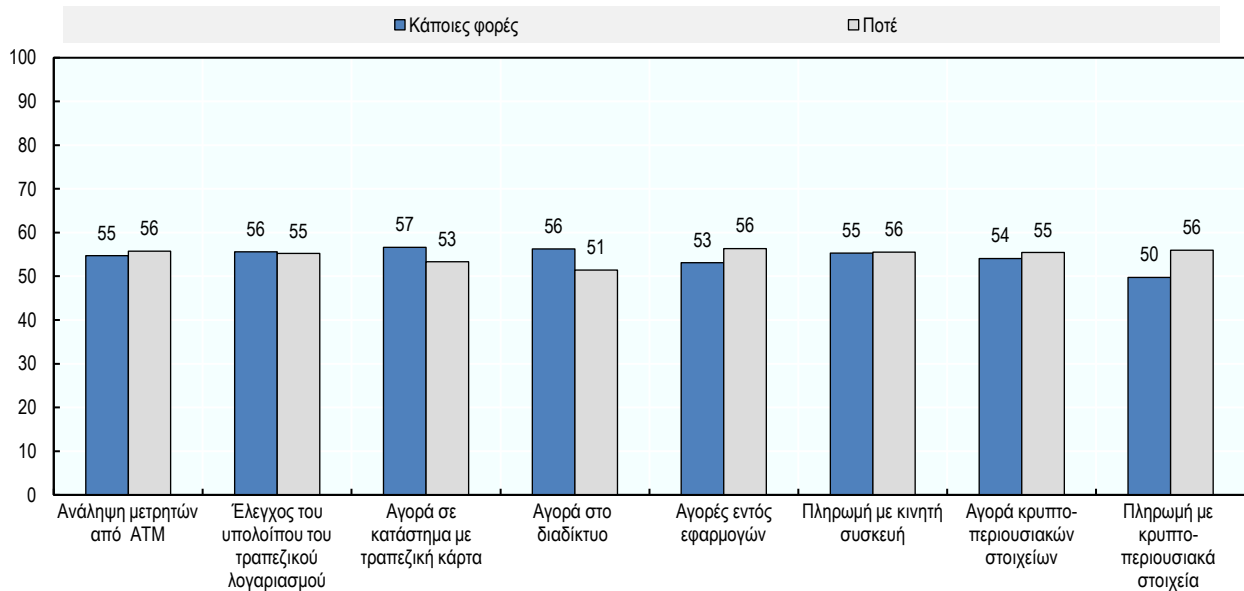
Οι μαθητές Λυκείου που αγόρασαν κάτι στο διαδίκτυο ή σε καταστήματα χρησιμοποιώντας τραπεζική κάρτα έχουν, κατά μέσο όρο, υψηλότερες βαθμολογίες χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού από εκείνους που δήλωσαν ότι δεν κάνουν ποτέ τέτοιες ενέργειες (Σχήμα 4.29). Οι μαθητές που έκαναν αγορές εντός εφαρμογών, πλήρωσαν κάτι με κινητή συσκευή, αγόρασαν κρυπτο-περιουσιακά στοιχεία ή πλήρωσαν κάτι με κρυπτο-περιουσιακά στοιχεία σημειώνουν κατά μέσο όρο χαμηλότερες επιδόσεις στον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό από εκείνους που δεν πραγματοποίησαν τέτοιες κινήσεις. Η ανάληψη μετρητών από ATM ή ο έλεγχος του υπολοίπου στον τραπεζικό λογαριασμό τους δε συσχετίστηκε με

¹⁰ Τα αποτελέσματα αυτά ισχύουν και αφού ληφθούν υπόψη τα χαρακτηριστικά των μαθητών, όπως το φύλο, η ηλικία και το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο.

καμία ή συσχετίστηκε με πολύ περιορισμένη διαφορά στη βαθμολογία του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού.¹¹

Σχήμα 4.29. Μέση βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού, σε συνάρτηση με τις πραγματοποιούμενες χρηματοοικονομικές δραστηριότητες

Μέση βαθμολογία στα 100

Σημείωση: Τα ποσοστά που εμφανίζονται ως "Μερικές φορές" στο Σχήμα είναι το άθροισμα των απαντήσεων "Σχεδόν καθημερινά", "Περίπου μία φορά την εβδομάδα", "Περίπου μία φορά το μήνα".

Πηγή: ΟΟΣΑ 2022 Έρευνα για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των μαθητών Λυκείου στην Ελλάδα.

Το ποσό που λαμβάνουν οι μαθητές ως μηνιαίο χαρτζιλίκι δεν συσχετίζεται με τις επιδόσεις τους στον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό.

¹¹ Τα αποτελέσματα αυτά ισχύουν και αφού ληφθούν υπόψη τα χαρακτηριστικά των μαθητών, όπως το φύλο, η ηλικία και το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο.

5 Προτάσεις πολιτικής

Τα αποτελέσματα των δύο ερευνών που πραγματοποιήθηκαν μεταξύ ενηλίκων και μαθητών λυκείου στην Ελλάδα αποδεικνύουν περίτρανα την ανάγκη αύξησης των επιπέδων χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού του πληθυσμού, ιδίως μεταξύ ορισμένων ομάδων του πληθυσμού. Επίσης, συνηγορούν υπέρ του σχεδιασμού μιας Εθνικής Στρατηγικής Χρηματοοικονομικού Εγγραμματισμού για την Ελλάδα.

Ενήλικες

Προτάσεις πολιτικής

Τα στοιχεία που συλλέχθηκαν επιτρέπουν τη διατύπωση κάποιων προτάσεων για την ανάπτυξη μελλοντικών πολιτικών και πρωτοβουλιών χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού στην Ελλάδα. Αυτές περιλαμβάνουν:

- **Ενίσχυση της ουσιαστικής χρηματοοικονομικής ενσωμάτωσης**, μειώνοντας τον αριθμό των ενηλίκων Ελλήνων που αποταμιεύουν άτυπα και υποστηρίζοντας την απόκτηση επίσημων χρηματοπιστωτικών προϊόντων. Ίσως χρειαστεί να συλλεχθούν πρόσθετα δεδομένα ή να διεξαχθεί επιπλέον έρευνα για να εντοπιστούν τα εμπόδια στην αποταμίευση μέσω επίσημων καναλιών και να σχεδιαστούν στοχευμένες πολιτικές και πρωτοβουλίες για τους Έλληνες ενήλικες που αποταμιεύουν ανεπίσημα σε μετρητά, στο σπίτι ή στο πορτοφόλι τους (21% των ενηλίκων).
- **Βελτίωση της οικονομικής ευημερίας και ανθεκτικότητας**, βοηθώντας τους πολίτες να δημιουργούν και να κινητοποιούν οικονομικούς πόρους, ιδίως αποταμιεύσεις για έκτακτες ανάγκες. Περίπου το 72% των ενηλίκων δηλώνει ότι μόλις τα βγάζει πέρα οικονομικά και τα δύο τρίτα έχουν ξεμείνει από χρήματα στο τέλος του μήνα. Σε αυτούς τους ανθρώπους θα μπορούσαν να παρασχεθούν πόροι χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης για να τους βοηθήσουν να διαχειρίζονται καλύτερα τα χρήματά τους. Μόλις το 30% περίπου των Ελλήνων ενηλίκων αποταμιεύει χρήματα σε αποταμιευτικό ή καταθετικό λογαριασμό. Τα άτομα με χαμηλά εισοδήματα θα μπορούσαν να βοηθηθούν να αποταμιεύουν μικρά, αλλά σταθερά ποσά σε οικονομίες για έκτακτες ανάγκες, οι οποίες θα μπορούσαν να τους βοηθήσουν να μετριάσουν τις αρνητικές συνέπειες απρόβλεπτων δαπανών ή αρνητικών εισοδηματικών κλονισμών μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα.
- **Ενθάρρυνση και υποστήριξη του μακροπρόθεσμου οικονομικού προγραμματισμού**, ιδίως για τη συνταξιοδότηση, ενημερώνοντας τους πολίτες για την ανάγκη να προγραμματίζουν από νωρίς και να σκέφτονται τις μελλοντικές τους ανάγκες σε εισόδημα. Περίπου οι μισοί ενήλικες στην Ελλάδα ανησυχούν για τη μακροπρόθεσμη οικονομική τους κατάσταση και δεν αισθάνονται σιγουριά για τη συνταξιοδότηση. Περισσότεροι από τους μισούς ενήλικες πιστεύουν ότι τα χρήματα είναι για να ξοδεύονται, το 37% έχει την τάση να ζει για το σήμερα και το 29% προτιμά να ξοδεύει χρήματα παρά να τα αποταμιεύει για το μέλλον. Οι πρωτοβουλίες χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού θα μπορούσαν να βοηθήσουν περαιτέρω τους ανθρώπους να κατανοήσουν τις πρόσφατες συνταξιοδοτικές μεταρρυθμίσεις, να αποκτήσουν τις δεξιότητες για τον καθορισμό μακροπρόθεσμων στόχων, να κατανοήσουν τις μελλοντικές ανάγκες τους μετά τη συνταξιοδότηση και να κάνουν έναν προγραμματισμό για τα γηρατιά τους.

- **Βοήθεια στους ανθρώπους να διαχειρίζονται τα υφιστάμενα επίπεδα χρέους και να κατανοούν τότε τα δάνεια είναι βιώσιμα.** Περίπου το 16% των ενηλίκων στην Ελλάδα αισθάνεται ότι έχει υπερβολικά μεγάλα χρέη. Αυτοί που παλεύουν με τα επίπεδα του χρέους τους είναι ιδίως όσοι έχουν χαμηλότερο εισόδημα (29%). Οι πρωτοβουλίες χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού θα μπορούσαν να στηρίξουν επιπλέον όσους αντιμετωπίζουν μη βιώσιμα χρέη, βοηθώντας παράλληλα το σύνολο του πληθυσμού να χρησιμοποιεί τα πιστωτικά προϊόντα έτσι ώστε να συμβάλλουν στην οικονομική τους ευημερία.
- **Ενημέρωση για τα οφέλη και τους κινδύνους που συνδέονται με την ψηφιοποίηση των χρηματοπιστωτικών προϊόντων και υπηρεσιών.** Μόλις το 22% των ενηλίκων ελέγχει αν ένας πάροχος ψηφιακών χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών διέπεται από τη ρυθμιστική νομοθεσία στην Ελλάδα πριν αγοράσει ένα χρηματοπιστωτικό προϊόν. Λιγότερο από το 20% γνωρίζει ότι μια ψηφιακή σύμβαση δεν απαιτεί υπογραφή σε χαρτί για να θεωρηθεί έγκυρη, και μόλις το ένα τρίτο περίπου γνωρίζει ότι τα κρυπτονομίσματα δεν είναι νόμιμο μέσο πληρωμής όπως τα κέρματα και τα χαρτονομίσματα. Η χαμηλή εξοικείωση με τις ψηφιακές χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες εκθέτει τους ενήλικες στην Ελλάδα σε σημαντικούς κινδύνους. Οι πρωτοβουλίες χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού θα μπορούσαν να εστιάσουν στο να βοηθήσουν τους ανθρώπους να κατανοήσουν τους κινδύνους που συνδέονται με τις ψηφιακές χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και τις απειλές που προέρχονται από διαδικτυακές οικονομικές απάτες, εξηγώντας ταυτόχρονα τις δυνατότητες που προσφέρουν τα ψηφιακά εργαλεία για τη διαχείριση των αποταμιεύσεων και των επενδύσεων.

Προσεγγίζοντας αυτές τις προτεραιότητες πολιτικής, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις ομάδες του ενήλικου πληθυσμού που παρουσιάζουν αξιοσημείωτες ελλείψεις στον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό.:

- **Γυναίκες:** εμφανίζουν χαμηλότερες χρηματοοικονομικές γνώσεις και χαμηλότερη οικονομική ανθεκτικότητα και ευημερία από τους άνδρες. Μόνο το 32% των γυναικών θα ήταν σε θέση να καλύψουν μια δαπάνη ύψους ίσου με το εισόδημα ενός μήνα χωρίς να δανειστούν χρήματα ή να ζητήσουν βοήθεια από φίλους ή συγγενείς, σε σύγκριση με το 52% των ανδρών.
- **Νέοι ενήλικες (18-29 ετών):** ενώ συγκεντρώνουν υψηλότερη βαθμολογία στη χρηματοοικονομική συμπεριφορά και στον ψηφιακό χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό σε σύγκριση με τους μεσήλικες και τους πιο ηλικιωμένους, ανησυχούν για το οικονομικό τους μέλλον. Μόλις το 31% των ενεργών ενηλίκων πιστεύει ότι έχει κάνει έναν καλό οικονομικό προγραμματισμό για τη συνταξιοδότησή του.
- **Άτομα με χαμηλότερα εισοδήματα:** εμφανίζουν χαμηλότερα επίπεδα χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού και ψηφιακού χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού, καθώς και χαμηλότερα αποτελέσματα όσον αφορά την ανθεκτικότητα και την ευημερία σε σύγκριση με τα άτομα που έχουν υψηλότερα εισοδήματα.
- **Ηλικιωμένοι:** έχουν χαμηλότερο χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό σε σύγκριση με τις νεότερες γενιές και, ειδικότερα, χαμηλότερη βαθμολογία ψηφιακού χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού.
- **Αγροτικοί πληθυσμοί που ζουν σε χωριά και κωμοπόλεις:** συγκεντρώνουν χαμηλότερη βαθμολογία στις χρηματοοικονομικές γνώσεις και στον ψηφιακό χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό και εμφανίζουν χαμηλότερα επίπεδα οικονομικής ανθεκτικότητας και ευημερίας σε σύγκριση με τους κατοίκους μεγάλων αστικών κέντρων.

Ιδιοκτήτες πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων

Η έρευνα αξιολόγησε τόσο τον "επιχειρηματικό χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό" όσο και τον "γενικό χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό" των ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων. Όσον αφορά

τις πτυχές του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού που σχετίζονται με την επιχείρηση, τα αποτελέσματα υποδηλώνουν την ύπαρξη αξιοσημείωτων ελλείψεων:

- Περίπου το 40% των ερωτηθέντων γνωρίζει τι είναι το μέρισμα, περίπου το 28% δεν καταλαβαίνει πώς η αλλαγή της διάρκειας των δανείων επηρεάζει τόσο τις μηνιαίες δόσεις όσο και τους καταβαλλόμενους τόκους, και περίπου το 38% δυσκολεύεται με την έννοια της κεφαλαιακής ενίσχυσης.
- Λίγο περισσότεροι από τους μισούς έχουν αρκετή αυτοπεποίθηση ώστε να προσεγγίσουν τράπεζες και εξωτερικούς επενδυτές για να εξασφαλίσουν χρηματοδότηση για την επιχείρησή τους.
- Μόνο το 47% περίπου δήλωσε ότι εξέτασε διάφορους παρόχους πριν αγοράσει το τελευταίο του χρηματοπιστωτικό προϊόν. Περίπου το 41% θα υιοθετούσε χρηματοοικονομικά αδειές συμπεριφορές σε περίπτωση κλοπής του εξοπλισμού που είναι απαραίτητος για τη λειτουργία της επιχείρησής του (δηλαδή θα χρησιμοποιούσαν προσωπικά κεφάλαια, θα ζητούσαν βοήθεια από την οικογένεια/τους φίλους τους ή θα σταματούσαν τη λειτουργία της επιχείρησης, αντί να διεκδικήσουν την ασφάλεια ή να χρησιμοποιήσουν κεφάλαια έκτακτης ανάγκης που είχαν συγκεντρώσει προηγουμένως).

Όσον αφορά τον "γενικό χρηματοοικονομικό τους εγγραμματισμό", οι ιδιοκτήτες πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων εμφανίζουν ελαφρώς υψηλότερη βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού από τους μισθωτούς και από τον μέσο Έλληνα ενήλικα.

Προτάσεις πολιτικής

Υπό το πρίσμα αυτών των ευρημάτων, οι πολιτικές και οι πρωτοβουλίες για τον χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό των ΠΜΜΜΕ θα πρέπει να δώσουν προτεραιότητα στα εξής:

- Αύξηση της ενημέρωσης και της κατανόησης των διαφόρων μορφών χρηματοδότησης, γνώση των χαρακτηριστικών των διαφόρων προϊόντων που παρέχουν εξωτερική χρηματοδότηση και της λειτουργίας τους, καθώς και κατανόηση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων από τις τράπεζες, τους επενδυτές και άλλους παρόχους εξωτερικής χρηματοδότησης.
- Ενθάρρυνση της έρευνας για διάφορους δυνητικούς παρόχους χρηματοδότησης, αξιολόγηση της βέλτιστης πρότασης χρηματοδότησης και επιλογή της κατάλληλης ισορροπίας μεταξύ των διαφόρων πηγών χρηματοδότησης.
- Υποστήριξη της ανάπτυξης αποτελεσματικών προσεγγίσεων διαχείρισης κινδύνων και ενημέρωση για τα οφέλη και τη λειτουργία των ασφαλιστικών προϊόντων.

Μαθητές λυκείου

Οι μαθητές λυκείου στην Ελλάδα επέδειξαν έναν βαθμό έξυπνων χρηματοοικονομικών συμπεριφορών και χρηματοοικονομικών στάσεων, αλλά κάποιοι δυσκολεύτηκαν να απαντήσουν σωστά σε μια σειρά ερωτήσεων χρηματοοικονομικών γνώσεων.

- **Η βαθμολογία χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού είναι υψηλότερη για όσους συζητούν θέματα χρημάτων με τους γονείς τους** από ό,τι για όσους δεν το κάνουν (κατά 7 βαθμούς στους 100 κατά μέσο όρο).
- Χρηματοοικονομική εκπαίδευση στο σχολείο: **τα αποτελέσματα της έρευνας επιβεβαιώνουν ότι η έκθεση στη χρηματοοικονομική εκπαίδευση στα λύκεια είναι επί του παρόντος περιορισμένη**, όπως περιγράφεται στην έκθεση "Χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός στην Ελλάδα: σημασία, φορείς και πρωτοβουλίες"(OECD, 2023^[3]). Η οικιακή οικονομία, η αγωγή του

πολίτη, τα οικονομικά και τα μαθηματικά είναι τα μαθήματα στα οποία οι μαθητές εκτίθενται περισσότερο σε θέματα χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού.

- **Πολλοί μαθητές λυκείου έχουν στην κατοχή τους χρηματοοικονομικά προϊόντα:** περίπου το 40% έχει τρεχούμενο λογαριασμό ή λογαριασμό ταμειευτηρίου στο όνομά του, και περισσότεροι από ένας στους πέντε έχουν ασφαλιστικά προϊόντα μέσω τραπεζών (bancassurance) ή προπληρωμένες κάρτες. Περίπου το 75% των μαθητών έχει αγοράσει κάτι στο διαδίκτυο, το 60% έχει αγοράσει κάτι σε κατάστημα πληρώνοντας με τραπεζική κάρτα και το 10% έχει αγοράσει κρυπτο-περιουσιακά στοιχεία.
- **Τα παιδιά που απευθύνονται στους γονείς ή τους κηδεμόνες τους για πληροφορίες σχετικά με θέματα χρημάτων έχουν υψηλότερο χρηματοοικονομικό εγγραμματισμό.** Έχουν βαθμολογία 55, ενώ ο μέσος όρος για τα παιδιά που δεν ρωτούν τους γονείς τους για θέματα σχετικά με χρήματα είναι 48.
- Σχεδόν όλοι παίρνουν χαρτζιλίκι, με διάμεση αξία 50 ευρώ το μήνα.

Προτάσεις πολιτικής

Τα στοιχεία από την έρευνα στα λύκεια δείχνουν ότι είναι σημαντικό να βελτιωθεί ο χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός των νέων στην Ελλάδα. Μια τέτοια πρόταση πολιτικής βασίζεται στο ενδιαφέρον τους για το θέμα: Το 67% των μαθητών δήλωσαν ότι απολαμβάνουν να συζητούν για θέματα χρημάτων, και το 82% διαφώνησαν με τη δήλωση ότι τα θέματα χρημάτων δεν τους αφορούν.

Όσον αφορά το περιεχόμενο, οι πρωτοβουλίες χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού για τους μαθητές λυκείου θα πρέπει να εστιάσουν στην αντιμετώπιση των σημαντικότερων ελλείψεων γνώσεων που διαπιστώθηκαν από την έρευνα, και ειδικότερα:

- απλός τόκος και ανατοκισμός
- η επίδραση του πληθωρισμού στην αγοραστική δύναμη
- η διαφορά μεταξύ του συνολικού ετήσιου πραγματικού επιτοκίου και του ονομαστικού επιτοκίου ενός δανείου
- συνέπειες της μη αποπληρωμής ενός δανείου, καθώς και της μη έγκαιρης καταβολής των φόρων εισοδήματος
- η διαφορά μεταξύ της τρέχουσας και της μελλοντικής δυνητικής απόδοσης μιας επένδυσης
- συνέπειες της αγοράς ενός χρηματοπιστωτικού προϊόντος ή της υπογραφής μιας σύμβασης online.

Θα μπορούσε να δοθεί προτεραιότητα σε κάποια από αυτά τα θέματα με βάση τη σημασία τους καθώς οι μαθητές του λυκείου θα ξεκινούν την ενήλικη ζωή: τα επιτόκια, ο πληθωρισμός, η λειτουργία ενός δανείου, το φορολογικό σύστημα και οι ψηφιακές χρηματοοικονομικές συμβάσεις θα μπορούσαν να είναι μεταξύ των πιο σημαντικών και επίκαιρων θεμάτων προς διδασκαλία.

Θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν διάφορα κανάλια για να ενισχυθεί ο χρηματοοικονομικός εγγραμματισμός των νέων, μεταξύ άλλων επεκτείνοντας την παροχή χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στα ελληνικά σχολεία, καθώς και να καταστεί πιο δίκαιος και να συμβάλει στη γεφύρωση των κοινωνικοοικονομικών διαφορών μεταξύ των μαθητών. Ενώ τα σχολικά προγράμματα σπουδών αναθεωρήθηκαν πρόσφατα, σε μελλοντικές αναθεωρήσεις θα μπορούσαν να ληφθούν υπόψη αυτές οι παρατηρήσεις.

Αυτό θα προσφέρει βασικές δεξιότητες σε μαθητές που μπορεί να μην έχουν την ευκαιρία να μάθουν από τις οικογένειές τους ή από άμεση εμπειρία. Οι εκπαιδευτικοί των σχολείων θα πρέπει να εφοδιαστούν με επαρκείς γνώσεις, αυτοπεποίθηση και παιδαγωγικούς πόρους για να μπορούν να διδάσκουν θέματα χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού στην τάξη. Ο χρηματοοικονομικός

εγγραμματισμός θα πρέπει να συμπεριληφθεί στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, ιδίως των καθηγητών οικιακής οικονομίας, αγωγής του πολίτη, οικονομικών και μαθηματικών.

Η διδασκαλία του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού στο σχολείο θα μπορούσε να συμπληρωθεί με άλλες εξωσχολικές δραστηριότητες για την υποστήριξη της μάθησης μέσω της πράξης, για παράδειγμα μέσω προσομοιώσεων ή σοβαρών παιχνιδιών.

6 Βιβλιογραφία

- Atkinson, A. and F. Messy (2012), “Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study”, *OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions*, No. 15, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en>. [29]
- Demirgüç-Kunt, A. et al. (2018), *The Global Findex Database 2017: Measuring Financial Inclusion and the Fintech Revolution*, World Bank, Washington, DC, <https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1259-0>. [22]
- Demirgüç-Kunt, A. et al. (2022), *The Global Findex Database 2021*, <https://www.worldbank.org/en/publication/globalindex/Report> (πρόσβαση στις 23 Φεβρουαρίου 2023). [23]
- Elaine Kempson (2009), *Framework for the Development of Financial Literacy Baseline Surveys*. [28]
- G20 GPMI (2020), *G20 2020 Financial Inclusion Action Plan*, <https://www.gpmi.org/sites/gpmi/files/sites/default/files/G20%202020%20Financial%20Inclusion%20Action%20Plan.pdf> (πρόσβαση στις 6 Ιουνίου 2023). [17]
- G20/ΟΟΣΑ (2015), *G20/OECD High-Level Principles on SME Financing*, <https://www.oecd.org/finance/G20-OECD-High-Level-Principles-on-SME-Financing.pdf> (πρόσβαση στις 20 Ιουνίου 2022). [24]
- G20/ΟΟΣΑ (2022), *2022 Updated G20/OECD High-level Principles on SME Financing*, <https://www.oecd.org/cfe/smes/2022-Update-OECD-G20-HLP-on-SME-Financing.pdf> (πρόσβαση στις 15 Μαρτίου 2023). [25]
- Monticone, C. (2023), “Gender differences in financial literacy and resilience”, in *Joining Forces for Gender Equality: What is Holding us Back?*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/a9f80ab9-en>. [19]
- ΕΛΣΤΑΤ (2011), *Απογραφή Πληθυσμού-Κατοικιών 2011*, <https://www.statistics.gr/en/2011-census-pop-hous> (πρόσβαση στις 30 Μαρτίου 2023). [7]
- Ευρωπαϊκή Ένωση/ΟΟΣΑ (2022), *Financial competence framework for adults in the European Union*, <https://www.oecd.org/finance/financial-competence-framework-for-adults-in-the-European-Union.htm>. [10]
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, D. (2018), *E-Communications and the digital single market: report*, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/57889a55-8fb6-11e8-8bc1-01aa75ed71a1/language-en> (πρόσβαση στις 30 Μαρτίου 2023). [8]
- ΟΟΣΑ (2013), *Women and Financial Education: Evidence, Policy Responses and Guidance*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264202733-en>. [18]

- ΟΟΣΑ (2014), *PISA 2012 Results: Students and Money (Volume VI): Financial Literacy Skills for the 21st Century*, PISA, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264208094-en>. [13]
- ΟΟΣΑ (2015), *OECD/INFE CORE COMPETENCIES FRAMEWORK ON FINANCIAL LITERACY FOR YOUTH*, <https://www.oecd.org/finance/Core-Competencies-Framework-Youth.pdf> (πρόσβαση στις 22 Φεβρουαρίου 2023). [9]
- ΟΟΣΑ (2016), *OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy Competencies*, OECD, <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/OECD-INFE-International-Survey-of-Adult-Financial-Literacy-Competencies.pdf> (πρόσβαση στις 9 Ιανουαρίου 2018). [30]
- ΟΟΣΑ (2017), *G20/OECD INFE Report on Adult Financial Literacy in G20 Countries*, OECD, <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/G20-OECD-INFE-report-adult-financial-literacy-in-G20-countries.pdf> (πρόσβαση στις 9 Ιανουαρίου 2018). [31]
- ΟΟΣΑ (2017), *PISA 2015 Results (Volume IV): Students' Financial Literacy*, PISA, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264270282-en>. [12]
- ΟΟΣΑ (2018), *2018 OECD/INFE Toolkit for measuring financial literacy and financial inclusion*, <https://www.oecd.org/financial/education/2018-INFE-FinLit-Measurement-Toolkit.pdf> (πρόσβαση στις 11 Δεκεμβρίου 2022). [27]
- ΟΟΣΑ (2018), *G20/OECD INFE Policy Guidance on Digitalisation and Financial Literacy*, <https://www.oecd.org/finance/G20-OECD-INFE-Policy-Guidance-Digitalisation-Financial-Literacy-2018.pdf> (πρόσβαση στις 28 Απριλίου 2022). [20]
- ΟΟΣΑ (2018), *Levels of Financial Literacy in Eurasia*. [33]
- ΟΟΣΑ (2018), *OECD/INFE CORE COMPETENCIES FRAMEWORK ON FINANCIAL LITERACY FOR MSMEs*, <https://www.oecd.org/finance/financial-education/OECD-INFE-core-competencies-framework-on-financial-literacy-for-MSMEs.pdf> (πρόσβαση στις 30 Μαρτίου 2023). [26]
- ΟΟΣΑ (2019), "PISA 2018 Financial Literacy Framework", in *PISA 2018 Assessment and Analytical Framework*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/a1fad77c-en>. [34]
- ΟΟΣΑ (2020), "OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy", <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy.pdf> (πρόσβαση στις 5 Μαΐου 2022). [15]
- ΟΟΣΑ (2020), *Financial Literacy of Adults in South East Europe*. [32]
- ΟΟΣΑ (2020), *OECD/INFE Survey Instrument to Measure the Financial Literacy of MSMEs 2020 version*, <https://www.oecd.org/financial/education/2020-survey-to-measure-msme-financial-literacy.pdf> (πρόσβαση στις 31 Μαΐου 2022). [5]
- ΟΟΣΑ (2020), *Personal data use in financial services and the role of financial education: a consumer-centric analysis*, <https://www.oecd.org/finance/Personal-Data-Use-in-Financial-Services-and-the-Role-of-Financial-Education.pdf> (πρόσβαση στις 28 Απριλίου 2022). [21]
- ΟΟΣΑ (2020), *PISA 2018 Results (Volume IV): Are Students Smart about Money?*, PISA, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/48ebd1ba-en>. [11]
- ΟΟΣΑ (2020), *Recommendation of the Council on Financial Literacy*, <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0461> (πρόσβαση στις [2]

28 Απριλίου 2022).

- ΟΟΣΑ (2021), *G20/OECD-INFE Report on Supporting Financial Resilience and Transformation through Digital Financial Literacy*, <http://www.oecd.org/finance/supporting-financial-resilience-and-transformation-through-digital> (πρόσβαση στις 27 Ιουνίου 2022). [16]
- ΟΟΣΑ (2022), *OECD/INFE Guidance on Digital Delivery of Financial Education*, <https://www.oecd.org/financial/education/INFE-guidance-on-digital-delivery-of-financial-education.pdf> (πρόσβαση στις 28 Απριλίου 2022). [14]
- ΟΟΣΑ (2022), *OECD/INFE TOOLKIT FOR MEASURING FINANCIAL LITERACY AND FINANCIAL INCLUSION 2022*, <http://www.oecd.org/financial/education/2022-INFE-Toolkit-Measuring-Finlit-Financial-Inclusion.pdf> (πρόσβαση στις 27 Μαΐου 2022). [4]
- ΟΟΣΑ (2023), *Evidence on financial literacy of adults and young people in Greece*. [1]
- ΟΟΣΑ (2023), *Financial literacy in Greece: Relevance, actors and initiatives*. [3]
- ΟΟΣΑ (2023), *OECD/INFE 2023 International Survey of Adult Financial Literacy*. [6]

Παράρτημα Α. Πίνακες δεδομένων

Πίνακας Α 0.1. Ελάχιστες χρηματοοικονομικές γνώσεις στόχος

Ποσοστό ενηλίκων που συγκέντρωσαν την ελάχιστη βαθμολογία χρηματοοικονομικών γνώσεων (απαντώντας σωστά σε 5 από τις 7 ερωτήσεις χρηματοοικονομικών γνώσεων)

Δείγμα	Ποσοστό ενηλίκων που πέτυχαν την ελάχιστη βαθμολογία-στόχο στις χρηματοοικονομικές γνώσεις
Σύνολο	53,7
Άνδρες	68
Γυναίκες	40
18-29	61
30-59	58
60+	43
Μέχρι πρωτοβάθμια	32
Μέχρι δευτεροβάθμια	66
ΑΕΙ+	74
Έως 650 ευρώ το μήνα	33
Μεταξύ 650 και 1000 ευρώ το μήνα	49
1000 ευρώ ή περισσότερα το μήνα	67
χωριό κάτω από 3.000	45
πόλη 3.000-100.000	56
πόλη άνω των 100.000	55

Πηγή: ΟΟΣΑ, Έρευνα χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού ενηλίκων στην Ελλάδα - 2022

Πίνακας Α 0.2. Επίπεδο χρηματοοικονομικών γνώσεων κατά δήλωση των ερωτώμενων

Ποσοστό ενηλίκων

Επίπεδο χρηματοοικονομικών γνώσεων κατά δήλωση των ερωτώμενων	Ποσοστό
Πολύ υψηλό	3,5
Αρκετά υψηλό	18,0
Μέτριο	52,5
Αρκετά χαμηλό	16,0
Πολύ χαμηλό	7,9
Δεν γνωρίζω	1,4
Δεν απαντώ	0,7

Πηγή: ΟΟΣΑ, Έρευνα χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού ενηλίκων στην Ελλάδα - 2022

Πίνακας Α 0.3. Υψηλό επίπεδο χρηματοοικονομικών γνώσεων κατά δήλωση των ερωτώμενων

Ποσοστό ενηλίκων που θεωρούν ότι έχουν υψηλές ή πολύ υψηλές χρηματοοικονομικές γνώσεις σε σύγκριση με άλλους ενήλικες στη χώρα

Δείγμα	Υψηλό επίπεδο χρηματοοικονομικών γνώσεων κατά δήλωση των ερωτώμενων
Σύνολο	21
Ανδρες	29
Γυναίκες	14
18-29	24
30-59	23
60+	18
Μέχρι πρωτοβάθμια	14
Μέχρι δευτεροβάθμια	22
ΑΕΙ+	35
Έως 650 ευρώ το μήνα	16
Μεταξύ 650 και 1000 ευρώ το μήνα	18
1000 ευρώ ή περισσότερο το μήνα	25
χωριό κάτω από 3.000	19
πόλη 3.000-100.000	22
πόλη άνω των 100.000	22

Πηγή: ΟΟΣΑ, Έρευνα χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού ενηλίκων στην Ελλάδα - 2022

Πίνακας Α 0.4. Κατάθεση χρημάτων σε αποταμιευτικό/ καταθετικό λογαριασμό

Ποσοστό ενηλίκων που κάνουν αποταμίευση καταβάλλοντας χρήματα σε αποταμιευτικό/ καταθετικό λογαριασμό

Δείγμα	Καταβολή χρημάτων σε αποταμιευτικό/ καταθετικό λογαριασμό
Σύνολο	30
Άνδρες	38
Γυναίκες	24
18-29	45
30-59	31
60+	21
Μέχρι πρωτοβάθμια	20
Μέχρι δευτεροβάθμια	31
AEI+	52
Έως 650 ευρώ το μήνα	13
Μεταξύ 650 και 1000 ευρώ το μήνα	23
1000 ευρώ ή περισσότερο το μήνα	42
χωριό κάτω από 3.000	22
πόλη 3.000-100.000	29
πόλη άνω των 100.000	36

Πηγή: ΟΟΣΑ, Έρευνα χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού ενηλίκων στην Ελλάδα - 2022

Πίνακας Α 0.5. Έρευνα αγοράς

Ποσοστό ενηλίκων που εξέτασαν διάφορες επιλογές από διαφορετικές εταιρείες πριν αποφασίσουν ή έψαξαν αλλά δεν υπήρχαν άλλες επιλογές προς εξέταση κατά την αγορά χρηματοοικονομικών προϊόντων.

Δείγμα	Σύγκριση χρηματοοικονομικών προϊόντων από διάφορους παρόχους
Σύνολο	21
Άνδρες	25
Γυναίκες	17
18-29	38
30-59	22
60+	9
Μέχρι πρωτοβάθμια	8
Μέχρι δευτεροβάθμια	28
ΑΕΙ+	31
Έως 650 ευρώ το μήνα	14
Μεταξύ 650 και 1000 ευρώ το μήνα	15
1000 ευρώ ή περισσότερο το μήνα	27
χωριό κάτω από 3.000	7
πόλη 3.000-100.000	26
πόλη άνω των 100.000	22

Πηγή: ΟΟΣΑ, Έρευνα χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού ενηλίκων στην Ελλάδα - 2022

Πίνακας Α 0.6. Κλυδωνισμοί λόγω απρόβλεπτων δαπανών

Ποσοστό ενηλίκων που δήλωσαν ότι θα ήταν σε θέση να αντιμετωπίσουν μια σημαντική δαπάνη ύψους ίσου με το εισόδημα ενός μήνα, χωρίς να δανειστούν χρήματα ή να ζητήσουν βοήθεια από φίλους ή συγγενείς.

Δείγμα	Θα μπορούσαν να πληρώσουν μια σημαντική δαπάνη χωρίς να δανειστούν ή να ζητήσουν βοήθεια από συγγενείς ή φίλους
Σύνολο	42,7
Άνδρες	54
Γυναίκες	32
18-29	49
30-59	41
60+	42
Μέχρι πρωτοβάθμια	29
Μέχρι δευτεροβάθμια	49
ΑΕΙ+	59
Έως 650 ευρώ το μήνα	22
Μεταξύ 650 και 1000 ευρώ το μήνα	34
1000 ευρώ ή περισσότερο το μήνα	58
χωριό κάτω από 3.000	32
πόλη 3.000-100.000	50
πόλη άνω των 100.000	41

Πηγή: ΟΟΣΑ, Έρευνα χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού ενηλίκων στην Ελλάδα - 2022

Πίνακας Α 0.7. Τα βγάζουν πέρα

Ποσοστό ενηλίκων που δήλωσαν ότι δεν κατάφεραν να καλύψουν τα έξοδα διαβίωσής τους κατά το 12μηνο πριν από τη συνέντευξη

Δείγμα	Το εισόδημα καλύπτει τα έξοδα διαβίωσης
Σύνολο	43,4
Άνδρες	48
Γυναίκες	39
18-29	56
30-59	36
60+	52
Μέχρι πρωτοβάθμια	38
Μέχρι δευτεροβάθμια	45
ΑΕΙ+	51
Έως 650 ευρώ το μήνα	24
Μεταξύ 650 και 1000 ευρώ το μήνα	39
1000 ευρώ ή περισσότερο το μήνα	54
χωριό κάτω από 3.000	43
πόλη 3.000-100.000	47
πόλη άνω των 100.000	40

Πηγή: ΟΟΣΑ, Έρευνα χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού ενηλίκων στην Ελλάδα - 2022

Παράρτημα Β. Ερωτηματολόγιο για τη μέτρηση του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού των ενηλίκων

Χαρακτηριστικά ατόμου και νοικοκυριού

1. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ

Πείτε μου, παρακαλώ, πόσων ετών είστε σήμερα;	Ερώτηση: QD7 Επικεφαλίδα: Ηλικία
Ηλικία: Ελάχιστη τιμή='18'	—
Δεν απαντώ	-99

Σημείωση προς την εταιρεία έρευνας: Σε δια ζώσης συνεντεύξεις αυτό μπορεί να τοποθετηθεί σε μια κάρτα και ο ερωτώμενος μπορεί να απαντήσει με το αντίστοιχο γράμμα. Μην συμπεριλάβετε την επικεφαλίδα «δεν απαντώ» στην κάρτα. Σε περίπτωση που ο ερευνητής διαβάζει τις κατηγορίες, δεν είναι απαραίτητο να ξεκινά από τα 18, εάν είναι σαφές ότι ο ερωτώμενος είναι μεγαλύτερος.

ΕΡΩΤΗΣΗ ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ ή ρωτήστε AN QD7=-99)

Θα μπορούσατε (αντί αυτού) να μου πείτε σε ποια από αυτές τις ηλικιακές κατηγορίες ανήκετε; ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ: ΔΙΑΒΑΣΤΕ:	Ερώτηση: QD7_a Επικεφαλίδα: Ηλικιακές κατηγορίες
18-19	1
20-29	2
30-39	3
40-49	4
50-59	5
60-69	6
70-79	7
80+	8
Δεν απαντώ	-99

Σημείωση προς την εταιρεία έρευνας: οι ερωτήσεις σχετικά με το καθεστώς εργασίας μπορεί να χρειαστεί να εξειδικευτούν περισσότερο για να προσδιοριστούν οι ομάδες-στόχοι, όπως π.χ. όσοι βρίσκονται σε γονική άδεια. Θα μπορούσαν να προστεθούν και άλλες ερωτήσεις για τη διερεύνηση του τύπου του εργοδότη, του μεγέθους της επιχείρησης, του καθεστώτος του αυτοαπασχολούμενου, του χρόνου λειτουργίας της επιχείρησης κ.λπ. ανάλογα με τις απαιτήσεις σε εθνικό επίπεδο. Για τις συγκρίσεις σε διεθνές επίπεδο είναι χρήσιμο να διατηρούνται οι προτεινόμενες γενικές κατηγορίες.

Σε δια ζώσης συνεντεύξεις αυτό μπορεί να τοποθετηθεί σε μια κάρτα και ο ερωτώμενος μπορεί να απαντήσει με το αντίστοιχο γράμμα. Μην συμπεριλάβετε τις λέξεις «δεν γνωρίζω» ή «δεν απαντώ» στην κάρτα.

2. ΕΡΩΤΗΣΗ ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ

Και ποιο από αυτά περιγράφει καλύτερα την τρέχουσα επαγγελματική σας κατάσταση; Αναφερθείτε στην κύρια επαγγελματική σας κατάσταση	Ερώτηση: QD10
ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ: ΞΕΚΙΝΗΣΤΕ ΝΑ ΔΙΑΒΑΖΕΤΕ ΑΠΟ ΠΑΝΩ, ΣΤΑΜΑΤΗΣΤΕ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΤΕ ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΠΟΥ ΙΣΧΥΕΙ	Επικεφαλίδα: Επαγγελματική κατάσταση
Αυτοαπασχολούμενος [εργάζομαι για τον εαυτό μου]	1
Είμαι ιδιοκτήτης επιχείρησης, ατομικής ή μαζί με κάποιον άλλον	2
Σε έμμισθη απασχόληση [εργασία για κάποιον άλλον]	3
Μαθητεία	4
Οικιακά	5
Σε αναζήτηση εργασίας [άνεργος]	6
Συνταξιούχος	7
Ανικανότητα εργασίας λόγω ασθένειας ή προβλημάτων υγείας	8
Δεν εργάζομαι και δεν αναζητώ εργασία	9
Φοιτητής	10
Άλλο	11
Δεν γνωρίζω	-97
Δεν απαντώ	-99

ΡΩΤΗΣΤΕ αν απάντησε ΝΑΙ στην QD10_1 ή QD10_2

3. [CORE] ΕΡΩΤΗΣΗ ΣΕ ΟΛΟΥΣ

Μπορείτε να μου πείτε πόσα άτομα πλήρους απασχόλησης εργάζονται σε αυτή την επιχείρηση, μαζί με εσάς; Εάν είναι πάνω από 49, τερματίστε την έρευνα [δηλ.: 49 περιλαμβάνεται, από 50 και άνω αποκλείεται]	Ερώτηση: QMC4
	Επικεφαλίδα: Αριθμός προσωπικού
Αριθμός (μαζί με εσάς)	
Δεν γνωρίζω	-97
Δεν ισχύει (απαντήθηκε ήδη στην προηγούμενη ερώτηση)	-98
Δεν απαντώ	-99

4.

Φύλο	Ερώτηση: QD1
	Επικεφαλίδα: Φύλο
Άνδρες	1
Γυναίκες	0
Άλλη απάντηση	-98
Δεν απαντώ	-99

5.

Περιφέρεια	Ερώτηση: QD2
	Επικεφαλίδα: Περιφέρεια
	1

6.

Μπορείτε να μου πείτε ποιο από αυτά περιγράφει καλύτερα την κοινότητα στην οποία ζείτε σήμερα; Ο ερευνητής να καταγράψει το μέγεθος της κοινότητας στην οποία ζει ο ερωτώμενος την ημέρα της συνέντευξης.	Ερώτηση: QD3
	Επικεφαλίδα: Αστικό πλαίσιο
Χωριό, οικισμός ή αγροτική περιοχή (με λιγότερους από 3.000 κατοίκους)	1

Κωμόπολη (3.000 ως 15.000 κάτοικοι)	2
Μικρή πόλη (15.000 ως 100.000 κάτοικοι)	3
Πόλη (100.000 ως 1.000.000 κάτοικοι)	4
Μεγάλη πόλη (πάνω από 1.000.000 κάτοικοι)	5

7.

Έχετε πρόσβαση στο διαδίκτυο;	Ερώτηση: QD14
	Επικεφαλίδα: Διαδίκτυο
Ναι	1
Όχι	0
Δεν γνωρίζω	-97
Δεν απαντώ	-99

Προγραμματισμός και διαχείριση των οικονομικών

Ο ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΕΙ: Η επόμενη σειρά ερωτήσεων θα μας βοηθήσει να καταλάβουμε πώς οι άνθρωποι σκέφτονται και προγραμματίζουν τα οικονομικά τους. Δεν υπάρχουν σωστές και λάθος απαντήσεις σε αυτές τις ερωτήσεις, και οι απαντήσεις σας θα παραμείνουν απολύτως εμπιστευτικές, γι' αυτό σας παρακαλούμε να απαντήσετε με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ακρίβεια.

Σημείωση προς την εταιρεία έρευνας: Οι ερωτήσεις QF1_a, QF1 και QF2 διερευνούν αν ο ερωτώμενος έχει την ευθύνη για τη λήψη αποφάσεων σχετικά με τα χρήματα του νοικοκυριού ή τα προσωπικά του χρήματα, καθώς και τις απόψεις του σχετικά με τη διαχείριση των χρημάτων. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι νέοι που ζουν με γονείς ή άλλους υπεύθυνους ενήλικες πιθανά να αναφέρουν ότι κάποιος άλλος παίρνει τις αποφάσεις – η απάντηση αυτή είναι αποδεκτή.

Οικονομικός προγραμματισμός

8.

Παίρνετε αποφάσεις καθημερινά για τα χρήματά σας; [Βαθμολογία χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς]	Ερώτηση: QF1_a
	Επικεφαλίδα: Ατομικός προϋπολογισμός
Ναι	1
Όχι	0
Δεν γνωρίζω	-97
Δεν απαντώ	-99

9.

Και ποιος είναι υπεύθυνος για τη λήψη αποφάσεων σε καθημερινή βάση σχετικά με τα χρήματα στο νοικοκυριό σας;	Ερώτηση: QF1
ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ: ΔΙΑΒΑΣΤΕ 1-3:	Επικεφαλίδα: Αποφάσεις
Παίρνετε αυτές τις αποφάσεις μόνοι σας	1
Παίρνετε αυτές τις αποφάσεις μαζί με κάποιον άλλον	2
Κάποιος άλλος παίρνει αυτές τις αποφάσεις	3
Δεν γνωρίζω	-97
Δεν απαντώ	-99

10.

Κάνετε κάτι από τα ακόλουθα για τον εαυτό σας ή το νοικοκυριό σας; <i>[Βαθμολογία χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς]</i>	Ερώτηση: QF2
ΠΟΛΛΑΠΛΟΙ ΚΩΔΙΚΟΙ Δημιουργήστε μια ενιαία μεταβλητή για κάθε απάντηση. Καταγράψτε τις απαντήσεις ως εξής: 1='Ναι,' 0='Όχι,' -99=Δεν απαντώ	
Ο ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΕΙ ΚΑΙ ΝΑ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙ ΟΛΑ ΟΣΑ ΙΣΧΥΟΥΝ	Επικεφαλίδα: Προϋπολογισμός <δήλωση>
Κάνετε έναν προγραμματισμό για τη διαχείριση των εσόδων και εξόδων σας	_1
Σημειώνετε τα έξοδά σας	_2
Κρατάτε τα χρήματα για λογαριασμούς χωριστά από τα χρήματα για τα καθημερινά έξοδα	_3
Σημειώνετε τους επικείμενους λογαριασμούς για να είστε σίγουροι ότι δεν θα τους ξεχάσετε	_4
Χρησιμοποιείτε τραπεζική εφαρμογή ή εργαλείο διαχείρισης χρημάτων για να παρακολουθείτε τα έξοδά σας	_5
Κανονίζετε αυτόματες πληρωμές για τακτικές δαπάνες	_6
Προσδιορίζετε τις ανάγκες και επιθυμίες σας όταν προγραμματίζετε τις δαπάνες σας	_7
Προσαρμόζετε τον οικονομικό σας προγραμματισμό όταν χρειάζεται, αφού συγκρίνετε τα πραγματικά έσοδα και έξοδα με αυτά που είχατε προϋπολογίσει	_8
Αναζητάτε και επιλέγετε τον καλύτερο τρόπο για την πληρωμή απρόβλεπτων δαπανών	_9
<i>Αρνήθηκε να απαντήσει στην ερώτηση εξ ολοκλήρου</i>	_99

Ενεργός αποταμίευση και οικονομικοί κλυδωνισμοί

Σημείωση προς την εταιρεία έρευνας: Παρακαλείστε να μην συμπεριλάβετε τις συνταξιοδοτικές αποταμιεύσεις στην ερώτηση QF3, δεδομένου ότι αυτές είναι υποχρεωτικές ή αυτόματες σε ορισμένες χώρες. Παρακαλούμε αντικαταστήστε τις <αποταμιεύσεις/καταθέσεις> και το <άτυπο αποταμιευτικό πρόγραμμα> με τον κατάλληλο όρο (ή, αν δεν έχει σχέση, αφαιρέστε τα από τη λίστα επιλογών). Εάν χρειαστεί, θυμίστε στον ερωτώμενο ότι το ερωτηματολόγιο είναι απολύτως εμπιστευτικό και ότι τα δεδομένα του θα ανωνυμοποιηθούν.

11.

Τους τελευταίους 12 μήνες αποταμιεύσατε (προσωπικά) χρήματα με οποιονδήποτε από τους ακόλουθους τρόπους, είτε εξακολουθείτε να έχετε τα χρήματα είτε όχι; Παρακαλώ μην λάβετε υπόψη τυχόν χρήματα που καταβάλλονται σε συνταξιοδοτικό πρόγραμμα, αλλά σκεφτείτε όλα τα είδη αποταμίευσης, όπως η δημιουργία κεφαλαίου για τις δύσκολες ημέρες ή η τοποθέτηση χρημάτων στην άκρη για μια ειδική περίπτωση. <i>[Βαθμολογία χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς]</i>	Ερώτηση: QF3
ΠΟΛΛΑΠΛΟΙ ΚΩΔΙΚΟΙ Δημιουργήστε μια ενιαία μεταβλητή για κάθε απάντηση. Καταγράψτε τις απαντήσεις ως εξής: 1='Ναι,' 0='Όχι,' -99=Δεν απαντώ.	
<u>Εναλλαγή καταλόγου</u>	
Ο ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΕΙ ΤΙΣ 1-8 ΚΑΙ ΝΑ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙ ΟΛΑ ΟΣΑ ΙΣΧΥΟΥΝ	Επικεφαλίδες: Ενεργός αποταμίευση [δήλωση]
Κρατάτε μετρητά στο σπίτι ή στο πορτοφόλι σας	_1
Καταθέτετε χρήματα σε λογαριασμό ταμειευτηρίου/ καταθέσεων	_2
Δίνετε χρήματα σε συγγενείς για να αποταμιεύσουν για λογαριασμό σας	_3
Κάνετε αποταμίευση σε <μια άτυπη ομάδα αποταμίευσης>	_4
Αγορά ομολόγων ή προθεσμιακές καταθέσεις	_5
Επενδύσεις σε κρυπτοπεριουσιακά στοιχεία	_6
Επενδύσεις σε τίτλους και μετοχές	_7
Αποταμίευση ή επένδυση με άλλο τρόπο, εκτός του συνταξιοδοτικού (ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: μπορούν να δοθούν παραδείγματα, που ενδεχομένως να περιλαμβάνουν την αποστολή χρημάτων για επένδυση στη χώρα καταγωγής ή την αγορά ζώων, χρυσού, ακινήτων ή άλλων περιουσιακών στοιχείων)	_8
Επένδυση σε τραπεζοασφαλιστικά προϊόντα	_9
Επένδυση σε επαγγελματικά ασφαλιστικά ταμεία	_10

12.

<p>Αν εσείς προσωπικά ερχόσασταν αντιμέτωπος σήμερα με μια σημαντική δαπάνη - αντίστοιχη με το δικό σας μηνιαίο εισόδημα - θα μπορούσατε να την καλύψετε χωρίς να δανειστείτε τα χρήματα ή να ζητήσετε βοήθεια από συγγενείς ή φίλους; [Προσθέστε εάν χρειαστεί: εάν δεν έχετε εισόδημα σήμερα, παρακαλώ σκεφτείτε μια απροσδόκητη δαπάνη αντίστοιχη με το χρηματικό ποσό που ξοδεύετε συνήθως σε ένα μήνα].</p>	<p>Ερώτηση: QF4</p> <p>Επικεφαλίδα: Κλυδωνισμοί λόγω απρόβλεπτων δαπανών</p>
Ναι	1
Όχι	0
Δεν γνωρίζω	-97
Δεν ισχύει (δεν έχω προσωπικό εισόδημα)	-98
Δεν απαντώ	-99

Συνταξιοδοτικά προγράμματα

13.

Ο ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΕΙ: Η επόμενη ερώτηση αφορά τα συνταξιοδοτικά προγράμματα και είναι απαραίτητη είτε έχετε ήδη συνταξιοδοτηθεί είτε όχι.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ

<p>Συνολικά, σε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, όπου το 1 σημαίνει πως είστε πολύ σίγουρος και το 5 καθόλου σίγουρος, πόσο σίγουρος είστε ότι έχετε μεριμνήσει για τον οικονομικό προγραμματισμό της συνταξιοδότησής σας;</p>	<p>Ερώτηση: QF8</p>
<p>Καταγράψτε τις απαντήσεις ως εξής: 1='πολύ' σίγουρος, 2, 3, 4, 5='καθόλου' σίγουρος</p> <p>ΠΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: ΕΠΑΝΑΛΑΒΕΤΕ ΤΙΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΣΤΟΝ ΕΡΩΤΩΜΕΝΟ, ΑΝ ΧΡΕΙΑΣΤΕΙ. ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΤΕ ΤΟΝ ΒΑΘΜΟ ΣΙΓΟΥΡΙΑΣ ΑΝ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΣΑΦΗΣ.</p>	<p>Επικεφαλίδα: Σιγουριά για τη συνταξιοδότηση</p>
1 πολύ σίγουρος	1
2	2
3	3
4	4
5 καθόλου σίγουρος	5
Ο ερωτώμενος δεν έχει συνταξιοδοτικό πρόγραμμα [μην διαβάσετε]	6
Δεν γνωρίζω	-97
Δεν απαντώ	-99

14.

Σημείωση για τον ερευνητή: εάν οι ερωτώμενοι σκοπεύουν να βασιστούν σε κληρονομιά, παρακαλώ να τους ενθαρρύνετε να αναφέρουν συγκεκριμένα τι είδους περιουσιακά στοιχεία ή αγαθά (π.χ. εάν πρόκειται να βασιστούν σε κληρονομιά με τη μορφή ρευστών από αποταμιεύσεις, θα πρέπει να απαντήσουν "ναι" στην QF9_9).

Πώς θα χρηματοδοτήσετε - ή χρηματοδοτείτε - τη συνταξιοδότησή σας;	Ερώτηση: QF9
ΠΟΛΛΑΠΛΟΙ ΚΩΔΙΚΟΙ Δημιουργήστε μια ενιαία μεταβλητή για κάθε απάντηση. Καταγράψτε τις απαντήσεις ως εξής: 1='Ναι,' 0='Όχι,' -97 Δεν γνωρίζω, -99=Δεν απαντώ.	
Ο ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΕΙ ΤΙΣ 1-12 ΚΑΙ ΝΑ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙ ΟΛΑ ΟΣΑ ΙΣΧΥΟΥΝ	Επικεφαλίδα: Συνταξιοδοτικά προγράμματα_
Θα παίρνετε σύνταξη/ επίδομα γήρατος από το κράτος	_1
Θα έχετε επαγγελματικό ή εταιρικό συνταξιοδοτικό πρόγραμμα	_2
Θα έχετε ιδιωτικό συνταξιοδοτικό πρόγραμμα	_3
Θα πουλήσετε τα χρηματοοικονομικά σας περιουσιακά στοιχεία (όπως: μετοχές, ομόλογα ή αμοιβαία κεφάλαια)	_4
Θα πουλήσετε τα μη-χρηματοοικονομικά σας περιουσιακά στοιχεία (όπως αυτοκίνητο, ακίνητα, έργα τέχνης, κοσμήματα, αντίκες κ.λπ.)	_5
Θα έχετε εισόδημα από χρηματοοικονομικά ή μη χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία (όπως μερίσματα ή εισοδήματα από ενοίκια)	_6
Θα σας συντηρεί ο/η σύζυγος ή ο/η σύντροφος	_7
Θα σας συντηρούν τα παιδιά σας ή άλλα μέλη της οικογένειάς σας	_8
Θα κάνετε χρήση των αποταμιεύσεών σας	_9
Θα συνεχίσετε να εργάζεστε	10
Θα έχετε έσοδα από επιχείρηση που σας ανήκει	11
Κάτι άλλο [η εταιρεία έρευνας μπορεί αν επιθυμεί να καταγράψει τι]	_12
Δεν έχω κάνει προγραμματισμό για τη συνταξιοδότησή μου	_13
Δεν γνωρίζω σε ολόκληρη την ερώτηση	_97
Δεν απαντώ σε ολόκληρη την ερώτηση	_99

Τα βγάζουν πέρα;

Ο ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΕΙ: Στην επόμενη ενότητα εξετάζονται ορισμένες από τις οικονομικές αποφάσεις και εμπειρίες που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι. Οι απαντήσεις που συλλέγουμε μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να σχεδιαστεί καλύτερα στο μέλλον η ενημέρωση και οι συμβουλές για τους ανθρώπους που αντιμετωπίζουν τέτοιες αποφάσεις ή εμπειρίες.

15.

Μερικές φορές οι άνθρωποι διαπιστώνουν ότι το εισόδημά τους δεν καλύπτει πλήρως τα έξοδα διαβίωσής τους. Το τελευταίο 12μηνο σας συνέβη προσωπικά κάτι από τα ακόλουθα;	Ερώτηση: QF11
	Επικεφαλίδα: Δεν καλύφθηκαν τα έξοδα
Ναι	1
Όχι	0
Δεν γνωρίζω	-97
Δεν ισχύει (δεν έχω προσωπικό εισόδημα)	-98
Δεν απαντώ	-99

Σημείωση προς την εταιρεία έρευνας: Παρακαλώ προσθέστε σε κάθε κατηγορία ειδικές ανά χώρα επιλογές. Αυτή η ερώτηση είναι πολλαπλών κωδικών. Δημιουργήστε μια ενιαία μεταβλητή για κάθε απάντηση, καθώς και μια μεταβλητή για «δεν γνωρίζω» και μια για «δεν απαντώ». Για τους σκοπούς της μέτρησης του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού, μπορεί να μειωθεί ο αριθμός των κωδικών

χρησιμοποιώντας απλώς τις κύριες επικεφαλίδες των κατηγοριών (π.χ. Υπάρχοντες πόροι, Πρόσθετοι πόροι, κ.λπ.) ή απορρίπτοντας επιλογές που μπορεί να μην ισχύουν στη χώρα. Ωστόσο, μπορεί να είναι χρήσιμες κάποιες πιο αναλυτικές πληροφορίες.

16. ΡΩΤΗΣΤΕ μόνο αν QF11

Τι κάνατε για να τα βγάλετε πέρα την τελευταία φορά που συνέβη κάτι τέτοιο; [Βαθμολογία χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς]	Ερώτηση: QF12
ΠΟΛΛΑΠΛΟΙ ΚΩΔΙΚΟΙ Δημιουργήστε μια ενιαία μεταβλητή για κάθε απάντηση. Καταγράψτε τις απαντήσεις ως εξής: 1='Ναι', 0='Όχι', -98= Δεν ισχύει, -97 = Δεν γνωρίζω.	
ΠΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΤΕ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ: ΚΑΝΑΤΕ ΚΑΤΙ ΑΛΛΟ; ΣΗΜΕΙΩΣΤΕ ΟΛΑ ΟΣΑ ΙΣΧΥΟΥΝ, ΜΗΝ ΤΟΥΣ ΔΙΑΒΑΣΕΤΕ ΤΙΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ, ΑΛΛΑ ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΔΩΣΕΤΕ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ	Επικεφαλίδες: Τα βγάζουν πέρα;
_1 Υπάρχοντες πόροι	
Πήρατε χρήματα από τις οικονομίες σας ή μεταφέρατε από τις αποταμιεύσεις σε <τρεχούμενο> λογαριασμό	_1_1
Περικόψατε τις δαπάνες, ξοδεύατε λιγότερα, στερηθήκατε, καθυστερήσατε μια προγραμματισμένη δαπάνη	_1_2
Πουλήσατε κάτι που σας ανήκει	_1_3
_2 Πρόσθετοι πόροι	
Εργαστήκατε υπερωρίες, κάνατε άλλη μια δουλειά, κερδίζατε επιπλέον χρήματα	_2_1
Ζητήσατε στήριξη από το κράτος	_2_2
Ζητήσατε βοήθεια από συγγενείς, φίλους ή τον κοινωνικό περίγυρο	_2_3
Πρόσβαση σε πιστώσεις από υπάρχουσες επαφές ή κεφάλαια	
Δανειστήκατε από συγγενείς, φίλους ή τον κοινωνικό περίγυρο	_3_1
Δανειστήκατε από τον εργοδότη/ προκαταβολή μισθού	_3_2
Βάλατε ενέχυρο κάτι που σας ανήκει	_3_3
Πήρατε δάνειο από το αποταμιευτικό ή δανειοδοτικό σας πρόγραμμα ή άλλο <άτυπο αποταμιευτικό πρόγραμμα>	_3_4
Χρησιμοποίησατε την πιστωτική κάρτα κάποιου άλλου	_3_5
Αντλήσατε χρήματα από έναν ευέλικτο λογαριασμό στεγαστικού δανείου	_3_6
Κάνατε αίτηση για δάνειο/ ανάληψη από το συνταξιοδοτικό ταμείο	_3_7
_4 Δανεισμός από υφιστάμενη πιστωτική γραμμή	
Χρήση εγκεκριμένης, συμφωνημένης υπερανάληψης ή πιστωτικής γραμμής	_4_1
Χρήση πιστωτικής κάρτας για προκαταβολή μετρητών ή για πληρωμή λογαριασμών/ αγορά τροφίμων	_4_2
5 Πρόσβαση σε επιπλέον πιστώσεις	
Πήρατε προσωπικό δάνειο από πάροχο χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών (όπως τράπεζα, πιστωτικό συνεταιρισμό ή πάροχο μικροχρηματοδότησης)	_5_1
Πήρατε δάνειο της μιας ημέρας	_5_2
Πήρατε δάνειο από ανεπίσημο φορέα/ τοκογλύφο	_5_3
Πήρατε δάνειο μέσω διαδικτύου ή μέσω κινητής συσκευής	_5_5
_6 Καθυστερήσατε/ υπερβήκατε το συμφωνηθέν ποσό	
Χρήση μη εγκεκριμένης υπερανάληψης	_6_1
Πληρώνατε λογαριασμούς με καθυστέρηση - παραλείπατε πληρωμές	_6_2
_7 Άλλες απαντήσεις	
Άλλο	_7_1
Δεν γνωρίζω	_97
Δεν απαντώ	_99

17.

Αν χάνατε σήμερα την κύρια πηγή εισοδήματός σας, για πόσο χρονικό διάστημα θα μπορούσατε να συνεχίσετε να καλύπτετε τα έξοδα διαβίωσής σας χωρίς να δανειστείτε χρήματα ή να μετακομίσετε;	Ερώτηση: QF13
Καταγράψτε τις απαντήσεις ως εξής: 1='λιγότερο' από μια εβδομάδα, 2, 3, 4, 5='6' μήνες ή παραπάνω	
ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ: (Αν χρειαστεί) ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΔΥΝΑΤΑ α-ε	Επικεφαλίδα: Απώλεια εισοδήματος
α) Λιγότερο από μία εβδομάδα	1
β) Τουλάχιστον μία εβδομάδα, αλλά όχι ένα μήνα	2
γ) Τουλάχιστον ένα μήνα, αλλά όχι τρεις μήνες	3
δ) Τουλάχιστον τρεις μήνες, αλλά όχι έξι μήνες	4
ε) Έξι μήνες ή παραπάνω	5
Δεν γνωρίζω	-97

Δεν απαντώ	-99
------------	-----

18.

Δικαιούστε κοινωνικές παροχές;	Ερώτηση: QSB
ΠΟΛΛΑΠΛΟΙ ΚΩΔΙΚΟΙ Δημιουργήστε μια ενιαία μεταβλητή για κάθε δήλωση. Καταγράψτε τις απαντήσεις ως 1='Ναι,' 0='Όχι,' -97='Δεν γνωρίζω. -98 Δεν ισχύει, -99=Δεν απαντώ	<Επικεφαλίδα με δήλωση>
Επίδομα στέγασης	_1
Επίδομα ανεργίας	_2
Επίδομα αναπηρίας	_3
Επίδομα κοινωνικής αλληλεγγύης	_4
Άλλο	_5

Επιλογή και χρήση χρηματοοικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών

Ο ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΕΙ: Η ακόλουθη σειρά ερωτήσεων αφορά χρηματοοικονομικά προϊόντα και υπηρεσίες. Δεν θα σας ρωτήσω για το υπόλοιπο κάποιου λογαριασμού που διατηρείτε, μας ενδιαφέρει μόνο αν έχετε ακούσει γι' αυτούς ή αν τους έχετε χρησιμοποιήσει ατομικά ή μαζί με κάποιον άλλο.

Σημείωση προς την εταιρεία έρευνας/ τον ερευνητή:

- Οι τρεις αυτές ερωτήσεις χρησιμοποιούνται για να αναπτυχθούν δείκτες χρηματοοικονομικής ενσωμάτωσης και για να δώσουν το πλαίσιο για τις ερωτήσεις χρηματοοικονομικού εγγραμματος που ακολουθούν. Εάν τα περιθώρια είναι περιορισμένα, μπορούν να συντομευθούν ή να παραλειφθούν.
- Ο κατάλογος των τύπων προϊόντων που χρησιμοποιούνται στο εθνικό ερωτηματολόγιο θα πρέπει να είναι εξειδικευμένος ανάλογα με τη χώρα και να καλύπτει προϊόντα πληρωμών, αποταμίευσης, επενδύσεων, πιστώσεων (μη εξασφαλισμένων και εξασφαλισμένων κατά περίπτωση) και ασφαλιστικών προϊόντων κατά περίπτωση. Εάν χρειαστεί, δώστε παραδείγματα.
- Η ερώτηση QP1 θα πρέπει να γίνει για κάθε τύπο προϊόντος που σας ενδιαφέρει, και να χρησιμοποιηθεί για να φιλτράρει τον κατάλογο των προϊόντων για τις επόμενες ερωτήσεις.
- Η ερώτηση QP2 θα πρέπει να γίνει μόνο για τους τύπους προϊόντων για τους οποίους ο ερωτώμενος έχει ακούσει στην QP1.
- Η ερώτηση QP3 αφορά την πρόσφατη επιλογή προϊόντων, ανεξάρτητα από το αν κατέχει προϊόντα στην παρούσα φάση. Για τον λόγο αυτόν, θα πρέπει να γίνει για όλα τα προϊόντα για τα οποία ο ερωτώμενος έχει ακούσει στην QP1 και όχι μόνο για τα είδη προϊόντων που αναφέρονται στην QP2.
- Για κάθε ερώτηση, δημιουργήστε μια μεταβλητή ανά είδος προϊόντος, καθώς και μια μεταβλητή για το «δεν γνωρίζω» και μια άλλη για το «δεν απαντώ». Για παράδειγμα, η πρώτη ερώτηση θα έχει μια μεταβλητή με το όνομα QP1 _1 και την επικεφαλίδα «Έχω ακούσει για συνταξιοδοτικό προϊόν». Αυτή η μεταβλητή θα λάβει την τιμή 0 εάν ο ερωτώμενος απαντήσει Όχι και 1 εάν ο ερωτώμενος απαντήσει Ναι.

19. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ

Ερωτήσεις: QP1 / QP2 / QP3

Επικεφαλίδες: Έχετε ακούσει για [ακολουθεί το προϊόν]· Έχετε στην κατοχή σας σήμερα []· Επιλέξατε πρόσφατα [].

ΠΟΛΛΑΠΛΟΙ ΚΩΔΙΚΟΙ Δημιουργήστε μια ενιαία μεταβλητή για κάθε απάντηση. Καταγράψτε τις απαντήσεις ως εξής: 1='Ναι,' 0='Όχι,' -97 'Δεν γνωρίζω', -99=Δεν απαντώ.

Ο ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ ΝΑ ΔΙΑΒΑΖΕΙ ΤΟΥΣ ΑΝΑΛΟΓΟΥΣ ΤΥΠΟΥΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΚΑΘΕ ΦΟΡΑ. ΣΗΜΕΙΩΣΤΕ ΟΛΑ ΟΣΑ ΙΣΧΥΟΥΝ	ΡΩΤΗΣΤΕ ΟΛΟΥΣ Πείτε μου παρακαλώ αν έχετε ακούσει για κάποιο από αυτά τα είδη χρηματοοικονομικών προϊόντων	ΡΩΤΗΣΤΕ ΑΝ QP1=Ναι και τώρα μπορείτε να μου πείτε αν έχετε σήμερα [προσωπικά ή από κοινού] κάποιο από αυτά τα είδη προϊόντων	ΡΩΤΗΣΤΕ ΑΝ QP1=Ναι και κατά τα τελευταία δύο χρόνια, ποια από τα ακόλουθα είδη χρηματοοικονομικών προϊόντων επιλέξατε [ατομικά ή από κοινού] είτε τα έχετε ακόμη είτε όχι... Παρακαλώ μην συμπεριλάβετε προϊόντα που ανανεώθηκαν αυτόματα
Συνταξιοδοτικό προϊόν [ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΕΙΑ: Η διατύπωση αυτής της επιλογής θα πρέπει να είναι σαφής, ώστε να αποκλείονται τα υποχρεωτικά προϊόντα (π.χ. ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, ΕΤΑΠ-ΜΜΕ, ΕΤΑΑ, ΟΑΕΕ, ΟΓΑ, ΝΑΤ, κ.λπ.)]	_1	_1	_1
Επενδυτικός λογαριασμός (όπως αμοιβαία τραπεζικά κεφάλαια ή προθεσμιακές καταθέσεις)	_2	_2	_2
Ενυπόθηκο ή στεγαστικό δάνειο	_3	_3	_3
Δάνειο με εμπράγματη εξασφάλιση	_4	_4	_4
Τραπεζικό δάνειο χωρίς εμπράγματες εξασφαλίσεις	_5	_5	_5
Δάνειο για αυτοκίνητο	_6	_6	_6
Πιστωτική κάρτα	_7	_7	_7
Λογαριασμός τρεχούμενος/ όψεως/ πληρωμών	_8	_8	_8
Λογαριασμός ταμειυτηρίου	_9	_9	_9
Δάνειο μικροχρηματοδότησης	_10	_10	_10
Ασφάλεια	_11	_11	_11
Τίτλοι και μετοχές	_12	_12	_12
Ομόλογα	_13	_13	_13
Ηλεκτρονικό πορτοφόλι (ψηφιακή κάρτα στο τηλέφωνό σας που συνδέεται με τον τραπεζικό σας λογαριασμό) π.χ. Viva Wallet, Cardlink			_προσθέστε_6
Λογαριασμός πληρωμών μέσω κινητού τηλεφώνου [μη συνδεδεμένος άμεσα με τραπεζικό λογαριασμό]	_14	_14	_14
Προπληρωμένη χρεωστική κάρτα/ κάρτα πληρωμών [μη συνδεδεμένη άμεσα με τραπεζικό λογαριασμό]	_15	_15	_15
Κρυπτοπεριουσιακά στοιχεία (Bitcoin και άλλα προϊόντα τεχνολογίας κατανεμημένου καθολικού)	_16	_16	_16
Χρηματοοικονομικά προϊόντα που χαρακτηρίζονται ως βιώσιμα, ή "ESG", ή "πράσινα" [Σημείωση για την εταιρεία έρευνας: Μπορεί να περιλαμβάνει επενδύσεις, συντάξεις, ενυπόθηκα δάνεια, ομόλογα κ.λπ. και δεν αντικαθιστά άλλα στοιχεία του καταλόγου που αφορούν τα προϊόντα αυτά γενικότερα].	_17	_17	_17
Τραπεζοασφαλιστικά προϊόντα			_προσθέστε_1
Αμοιβαία κεφάλαια			_προσθέστε_2
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου			_προσθέστε_3
Έντοκα Γραμμάτια Ελληνικού Δημοσίου			_προσθέστε_4
Αγορά και πώληση επενδυτικού χρυσού			_προσθέστε_5
Δεν γνωρίζω - στο σύνολο της ερώτησης	<u>97</u>	<u>97</u>	<u>97</u>
Κανένα	<u>98</u>	<u>98</u>	<u>98</u>
Δεν απαντώ - στο σύνολο της ερώτησης	<u>99</u>	<u>99</u>	<u>99</u>

20.

ΡΩΤΗΣΤΕ ΟΛΟΥΣ ΟΣΟΙ ΑΠΑΝΤΗΣΑΝ ΝΑΙ ΣΕ ΟΠΟΙΑΔΗΠΟΤΕ ΑΠΟ ΤΙΣ QP3_1 (σύνταξη), QP3_2 (επενδύσεις), QP3_3, QP3_4, QP3_5, QP3_6, QP3_10 (δάνεια), QP3_7, QP3_15 (κάρτα), QP3_8, QP3_9, QP3_14 (λογαριασμός), QP3_11 (ασφάλεια).

Και ποια από τις ακόλουθες δηλώσεις περιγράφει καλύτερα τον τρόπο με τον οποίο κάνατε την πιο πρόσφατη επιλογή σας; [Βαθμολογία χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς]	Ερώτηση: QP5
ΠΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΔΥΝΑΤΑ, ΚΑΤΑΓΡΑΨΤΕ ΜΟΝΟ ΟΣΑ ΠΕΡΙΓΡΑΦΟΥΝ ΚΑΛΥΤΕΡΑ...	Επικεφαλίδα: Έρευνα αγοράς
Εξέτασα διάφορες επιλογές από διαφορετικές εταιρείες πριν πάρω την απόφασή μου.	1
Εξέτασα διάφορες επιλογές από μία εταιρεία	2
Δεν εξέτασα καμία άλλη επιλογή	3
Έριξα μια ματιά αλλά δεν υπήρχαν άλλες επιλογές για να εξετάσω	4
Δεν γνωρίζω	-97
Δεν ισχύει	-98
Δεν απαντώ	-99

21.

ΡΩΤΗΣΤΕ ΟΛΟΥΣ ΟΣΟΙ ΑΠΑΝΤΗΣΑΝ ΝΑΙ ΣΕ ΟΠΟΙΑΔΗΠΟΤΕ ΑΠΟ ΤΙΣ QP3_1 (σύνταξη), QP3_2 (επενδύσεις), QP3_3, QP3_4, QP3_5, QP3_6, QP3_10 (δάνεια), QP3_7, QP3_15 (κάρτα), QP3_8, QP3_9, QP3_14 (λογαριασμός), QP3_11 (ασφάλεια).

Και ποιες από αυτές τις πηγές πληροφόρησης θεωρείτε ότι επηρέασαν σημαντικά την απόφασή σας (σχετικά με το ποιο να διαλέξετε); [Βαθμολογία χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς]	Ερώτηση: QP7
ΠΟΛΛΑΠΛΟΙ ΚΩΔΙΚΟΙ Δημιουργήστε μια ενιαία μεταβλητή για κάθε πηγή. Καταγράψτε τις απαντήσεις ως 1='Ναι,' 0='Όχι,' -97='Δεν γνωρίζω,' -98 Δεν με αφορά, -99=Δεν απαντώ.	
ΠΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΔΥΝΑΤΑ, ΣΗΜΕΙΩΣΤΕ ΟΛΑ ΟΣΑ ΙΣΧΥΟΥΝ...	Επικεφαλίδα: Πηγή πληροφόρησης
Εξειδικευμένες συγκρίσεις προϊόντων ή καθοδήγηση για την καλύτερη αγορά (όπως εξειδικευμένα περιοδικά)	_1
Ιστοσελίδα σύγκρισης τιμών	_2
Σύσταση από ανεξάρτητο χρηματοοικονομικό σύμβουλο [Σημείωση προς την εταιρεία έρευνας: εάν χρειαστεί, διευκρινίστε ότι οι ανεξάρτητοι σύμβουλοι χρεώνουν αμοιβή, και δεν θα πρέπει να περιλαμβάνονται σύμβουλοι που εργάζονται επί τη βάση προμήθειας].	_3
Πληροφορίες από διαφήμιση (στην τηλεόραση, το ραδιόφωνο, το διαδίκτυο) ή <ενημερωτικό φυλλάδιο> για το συγκεκριμένο προϊόν	_4
Σύσταση από φίλους, συγγενείς, συναδέλφους ή γνωστούς	_5
Σύσταση από άτομα που δεν γνωρίζετε (π.χ. από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ή «influence»)	_6
Πληροφορίες παρεχόμενες από το προσωπικό του παρόχου χρηματοοικονομικών προϊόντων (αυτοπροσώπως, διαδικτυακά ή τηλεφωνικά)	_7
Σύσταση από ρομπωτικό σύμβουλο και υβριδικά εργαλεία συμβούλων (δηλαδή εργαλεία για τη σύσταση επενδύσεων που είναι μερικώς ή πλήρως αυτοματοποιημένα)	_9
Κάποιο άλλο είδος πληροφόρησης	_8
Δεν απάντησε στο σύνολο της ερώτησης	_99

22. ΡΩΤΗΣΤΕ ΟΛΟΥΣ ή φιλτράρετε χρησιμοποιώντας την QD14

Σημείωση προς την εταιρεία έρευνας: εάν χρειαστεί, διευκρινίστε ότι στις παρακάτω ερωτήσεις, «online» σημαίνει μέσω διαδικτύου από υπολογιστή ή κινητή συσκευή.

Έχετε κάνει ποτέ κάτι από τα ακόλουθα;	Ερώτηση: QP8
ΠΟΛΛΑΠΛΟΙ ΚΩΔΙΚΟΙ Δημιουργήστε μια ενιαία μεταβλητή για κάθε δήλωση. Καταγράψτε τις απαντήσεις ως 1='Ναι,' 0='Όχι,' -97='Δεν γνωρίζω,' -98 δεν ισχύει, -99=Δεν απαντώ	<Επικεφαλίδα με δήλωση>
Ανοίξατε έναν λογαριασμό <τρεχούμενο/ πληρωμών> ή <ταμειοτηρίου/ καταθέσεων> εντελώς online	_1
Ζητήσατε μια κάρτα πληρωμών, χρεωστική ή πιστωτική εντελώς online	_2
Εγγραφή σε ασφαλιστήριο συμβόλαιο εντελώς online	_3
Λάβατε πίστωση εντελώς online	_4
Δανειστήκατε, δανείσατε ή επενδύσατε χρήματα μέσω πλατφόρμας crowdfunding, crowdfunding ή peer-to-peer δανεισμού (<παραθέστε παραδείγματα από τη χώρα, αν υπάρχουν>)	_5

23. ΡΩΤΗΣΤΕ ΟΛΟΥΣ ή φιλτράρετε χρησιμοποιώντας την QD14

Σημείωση προς την εταιρεία έρευνας: Εάν χρειαστεί, διευκρινίστε ότι στις παρακάτω ερωτήσεις, «online» σημαίνει μέσω διαδικτύου από υπολογιστή ή κινητή συσκευή.

Τους τελευταίους 12 μήνες, πόσο συχνά κάνατε τα εξής;	Ερώτηση: QP9
ΠΟΛΛΑΠΛΟΙ ΚΩΔΙΚΟΙ Δημιουργήστε μια ενιαία μεταβλητή για κάθε δήλωση. Καταγράψτε τις απαντήσεις ως εξής: 1='ποτέ,' 2='μερικές φορές' 3='συχνά', 4='πολύ συχνά' -97='Δεν γνωρίζω. -98 Δεν ισχύει, -99=Δεν απαντώ	<Επικεφαλίδα με δήλωση>
Έλεγχος υπολοίπου και κίνησης του τραπεζικού σας λογαριασμού online	_1
Επαναφόρτιση προπληρωμένης κάρτας online [Σημείωση προς τον ερευνητή: δηλαδή φόρτιση/ φόρτωση/ τοποθέτηση χρημάτων σε προπληρωμένη κάρτα πριν από τη χρήση της για πληρωμές. Δεν αφορά τη χρήση προπληρωμένης κάρτας για την πραγματοποίηση αγορών online και τη «χρέωση» των εξόδων στην κάρτα].	_2
Πληρωμή λογαριασμών μέσω διαδικτύου	_3
Αγορές αγαθών και υπηρεσιών online	_4
Μεταφορά χρημάτων σε άλλους online [σημείωση προς την εταιρεία έρευνας: δεν πρέπει να περιλαμβάνονται αποστολές χρημάτων μέσω πρακτορείων].	_5
Διαχείριση χρηματοοικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών (όπως αποταμιεύσεις, επενδύσεις, πιστώσεις, ασφάλειες) online	_6
Πληρωμή αγαθών και υπηρεσιών σε φυσικό κατάστημα με κινητό τηλέφωνο (π.χ. με χρήση κινητού πορτοφολιού όπως Apple Pay, Google Pay, <παραδείγματα ανά χώρα>)	_7
Χρησιμοποιήσατε έναν ιστότοπο ή μια εφαρμογή που συγκεντρώνει περισσότερους χρηματοοικονομικούς λογαριασμούς (π.χ. Elorus, Natech, infini8)	_8
Χρησιμοποιήσατε μια διαδικτυακή πλατφόρμα διαπραγμάτευσης τίτλων και μετοχών (π.χ. Interactive brokers, DEGIRO, Saxo Bank)	_9
Συμβουλευτήκατε διαδικτυακή πλατφόρμα για αυτοματοποιημένες χρηματοοικονομικές συμβουλές (π.χ. eToro, Learn 2 Trade)	_10
Μεταφορά χρημάτων online από τον τραπεζικό μου λογαριασμό	_11
Χρησιμοποιήσατε υπηρεσίες άμεσων ψηφιακών πληρωμών π.χ. NBG, Sepa Instant Payments, PIRAEUS BANK Instant Payments, ALPHA BANK IRIS Online Payments, EDPS, EUROBANK Google Pay, VivaWallet	_12

Σημείωση προς την εταιρεία έρευνας: Χρησιμοποιήστε μια κατάλληλη λέξη ή φράση στη θέση των λέξεων σε <>, εάν είναι απαραίτητο (π.χ., τραπεζική κάρτα από σύστημα «πυραμίδας», κάρτα πληρωμών).

24. ΡΩΤΗΣΤΕ ΟΛΟΥΣ

Σκεπτόμενοι γενικά τα χρηματοοικονομικά προϊόντα και τις υπηρεσίες, τα τελευταία 2 χρόνια αντιμετωπίσατε κάποιο από τα ακόλουθα ζητήματα;	Ερώτηση: QP10
Δημιουργήστε μια ενιαία μεταβλητή για κάθε δήλωση. Καταγράψτε τις απαντήσεις ως εξής: 1='Ναι,' 0='Όχι,' -95='Δεν καταλαβαίνω την ερώτηση, -97='Δεν γνωρίζω, -98 Δεν με αφορά, -99=Δεν απαντώ	
Εναλλαγή καταλόγου	Επικεφαλίδα: Θέματα
ΠΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΤΕ ΟΛΑ ΟΣΑ ΙΣΧΥΟΥΝ	.
{Έχετε} δεχτεί συμβουλές για να επενδύσετε σε ένα χρηματοοικονομικό προϊόν που αργότερα διαπιστώσατε ότι ήταν απάτη, όπως ένα σύστημα <πυραμίδα>;	_1
{Έχετε} δώσει κατά λάθος προσωπικά οικονομικά στοιχεία (όπως κωδικούς πρόσβασης ή αριθμό κάρτας) ως απάντηση σε μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, τηλεφωνική κλήση ή μήνυμα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης που αργότερα διαπιστώσατε ότι δεν ήταν αυθεντικό;	_2
{Έχετε} ανακαλύψει ότι κάποιος χρησιμοποίησε τα στοιχεία της <κάρτας> σας και / ή τους κωδικούς PIN σας για να πληρώσει για αγαθά χωρίς την έγκρισή σας;	_3
{Έχετε} αμφισβητήσει κάποια συναλλαγή που εμφανιζόταν στην ανάλυση κίνησης του τραπεζικού λογαριασμού ή της πιστωτικής σας κάρτας, την οποία δεν αναγνωρίσατε;	_4
{Έχετε} προβεί σε επίσημη καταγγελία σχετικά με την εξυπηρέτηση που λάβατε από τράπεζα ή άλλο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα;	_5
{Έχετε} προσπαθήσει να ανοίξετε τραπεζικό λογαριασμό και σας αρνήθηκαν για οποιονδήποτε λόγο;	_6
{Σας έχει} απορριφθεί αξίωση από ασφαλιστικό προϊόν, το οποίο περιμένετε ότι θα σας κάλυπτε;	_7
{Σας έχει} απορριφθεί πίστωση για την οποία είχατε υποβάλει αίτηση;	_8
{Έχετε} διαμαρτυρηθεί σε πάροχο εμβασμάτων για υψηλές χρεώσεις κατά την αποστολή ή λήψη χρημάτων;	_9
{Έχετε} χάσει χρήματα από χάκερς ή απάτες phishing;	_10
{Έχετε} αντιμετωπίσει περίπτωση κατάχρησης των προσωπικών σας δεδομένων ή έχετε πέσει θύμα ηλεκτρονικής κλοπής προσωπικών δεδομένων;	_11

{Έχετε} λάβει προειδοποιήσεις από την τράπεζά σας σχετικά με ύποπτη ή αθέμιτη δραστηριότητα στον λογαριασμό σας;

_12

25. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ

Έχετε υποστεί σημαντικές απώλειες στις χρηματοοικονομικές σας επενδύσεις από κραχ στο Χρηματιστήριο Αθηνών;	Ερώτηση: QAS
ΠΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: ΔΙΑΒΑΣΤΕ 1-4 ΣΗΜΕΙΩΣΤΕ ΟΛΑ ΟΣΑ ΙΣΧΥΟΥΝ 0=Όχι, 1=Ναι	Επικεφαλίδες: Επενδύσεις/ Αθήνα
Είχα σημαντικές οικονομικές απώλειες λόγω του κραχ το 1999	_1
Είχα σημαντικές οικονομικές απώλειες λόγω του κραχ το 2008	_2
Είχα σημαντικές οικονομικές απώλειες από επενδύσεις στο χρηματιστήριο: προσδιορίστε ποιο έτος	_3

Στάσεις και συμπεριφορές

ΠΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: επαναλάβετε τις κλίμακες όσες φορές χρειάζεται. Για την QS1_1, εάν ο ερωτώμενος απαντήσει πως διαφωνεί/ συμφωνεί: ρωτήστε «Θα λέγατε ότι διαφωνείτε/ συμφωνείτε απολύτως»; Αν απαντήσει ότι δεν ξέρει, ελέγξτε αν νιώθει πως ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί (καταγράψτε το ως 3 στην κλίμακα), ή μήπως πραγματικά δεν είναι σίγουρος (οπότε καταγράψτε την απάντησή του ως «δεν γνωρίζω»). Για τη δήλωση 10: Εάν ο ερωτώμενος πει «Δεν έχω καμία οφειλή», καταγράψτε την απάντηση ως 5 «διαφωνώ εντελώς».

26. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ

Θα διαβάσω τώρα ορισμένες δηλώσεις. Θα ήθελα να μάθω πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με καθεμία από αυτές τις δηλώσεις (στον βαθμό που σας αφορούν) Παρακαλώ χρησιμοποιήστε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, όπου: 1 σημαίνει ότι συμφωνείτε απόλυτα με τη δήλωση, και 5 σημαίνει ότι διαφωνείτε εντελώς.	Ερώτηση: QS1
Δημιουργήστε μια ενιαία μεταβλητή για κάθε δήλωση. Καταγράψτε τις απαντήσεις ως εξής: 1=Συμφωνώ 'απόλυτα,' 2, 3, 4, 5 διαφωνώ εντελώς. -97='Δεν' γνωρίζω, -98 Δεν με αφορά, -99=Δεν απαντώ.	
Εναλλαγή καταλόγου	
ΠΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΚΑΘΕΜΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΜΕΙΝΑΤΕ ΤΗΝ ΑΠΑΝΤΗΣΗ.	<Επικεφαλίδα με δήλωση>
Θεωρώ πιο ικανοποιητικό να ξοδεύω χρήματα παρά να τα αποταμιεύω για το μέλλον <i>[Βαθμολογία χρηματοοικονομικής στάσης]</i>	_1
Είμαι διατεθειμένος να διακινδυνεύσω κάποια από τα χρήματά μου όταν αποταμιεύω ή επενδύω	_2
Το χρήμα είναι για να το ξοδεύουμε	_3
Είμαι ικανοποιημένος με την τρέχουσα οικονομική μου κατάσταση	_4
Παρακολουθώ στενά τα οικονομικά μου <i>[Βαθμολογία χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς]</i>	_5
Η οικονομική μου κατάσταση περιορίζει την ικανότητά μου να κάνω αυτά που θεωρώ σημαντικά	_6
Θέτω μακροπρόθεσμους οικονομικούς στόχους και προσπαθώ να τους πετύχω <i>[Βαθμολογία χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς]</i>	_7
Πιστεύω ότι τα χρήματα σε μια τράπεζα είναι ασφαλή ακόμη και σε περίπτωση που η τράπεζα καταρρεύσει	_8
Έχω πάρα πολλά χρέη στην παρούσα φάση	_9
Αν δανειστώ χρήματα φέρω ευθύνη για την εξόφλησή τους	_10
Γνωρίζω τις νομικές διαδικασίες για την περίπτωση που δεν μπορώ να αποπληρώσω τις οφειλές μου	_11
Υπάρχουν πάντα τρόποι για να αποφύγει ή να αναβάλει κανείς την αποπληρωμή δανειακών χρημάτων, χωρίς νομικές συνέπειες.	_12
Αν έπεφτα θύμα οικονομικής ή άλλης απάτης, θα ήξερα σε ποια αρχή να το καταγγείλω	_13

27. ΕΡΩΤΗΣΗ ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ

Και πόσο συχνά θα λέγατε ότι αυτή η δήλωση ισχύει για εσάς; Για κάθε δήλωση μπορείτε να μου πείτε αν ισχύει για εσάς πάντα, συχνά, μερικές φορές, σπανίως ή ποτέ;	Ερώτηση: QS2
Δημιουργήστε μια ενιαία μεταβλητή για κάθε δήλωση. Καταγράψτε τις απαντήσεις ως εξής: 1='Πάντα,' 2, 3, 4, 5='Ποτέ,' -97='Δεν γνωρίζω, -98 Δεν με αφορά, ή -99=Δεν απαντώ	
Εναλλαγή καταλόγου	
ΠΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΚΑΘΕΜΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΜΕΙΝΑΤΕ ΤΗΝ ΑΠΑΝΤΗΣΗ.	<Επικεφαλίδα με δήλωση>
Έχω την τάση να ανησυχώ για την πληρωμή των τακτικών εξόδων διαβίωσής μου	_1
Τα οικονομικά μου ελέγχουν τη ζωή μου [Βαθμολογία οικονομικής ευημερίας]	_2
Πριν αγοράσω κάτι, εξετάζω προσεκτικά αν μπορώ να ανταπεξέλθω οικονομικά [Βαθμολογία χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς]	_3
Μου περισσεύουν χρήματα στο τέλος του μήνα [Βαθμολογία οικονομικής ευημερίας]	_4
Πληρώνω εγκαίρως τους λογαριασμούς μου [Βαθμολογία χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς]	_5
Γνωστοποιώ τους κωδικούς πρόσβασης και τους κωδικούς PIN του τραπεζικού μου λογαριασμού στους στενούς μου φίλους [Βαθμολογία συμπεριφοράς ΨΧΕ (DFL)]	_6
Πριν αγοράσω ένα χρηματοοικονομικό προϊόν μέσω διαδικτύου, ελέγχω αν ο πάροχος υπάγεται στη νομοθεσία της χώρας μου [Βαθμολογία συμπεριφοράς ΨΧΕ (DFL)]	_7
Γνωστοποιώ πληροφορίες σχετικά με τα προσωπικά μου οικονομικά δημοσίως στο διαδίκτυο (π.χ. στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης) [Βαθμολογία συμπεριφοράς ΨΧΕ (DFL)]	_8
Πριν αγοράσω κάτι λαμβάνω υπόψη μου αν η εταιρεία προσπαθεί να βελτιώσει τον κοινωνικό ή περιβαλλοντικό της αντίκτυπο	_9
Αγοράζω αγαθά και υπηρεσίες που δεν χρειάζομαι	_10
Πριν αγοράσω κάτι, συγκρίνω τις τιμές παρόμοιων αγαθών που πωλούνται μέσα από διάφορα κανάλια	_11
Αγοράζω αγαθά και υπηρεσίες επειδή επηρεάζομαι από τις διαφημίσεις, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης	_12
Δανείζομαι χρήματα για να ικανοποιήσω τις επιθυμίες μου	_13

28. ΕΡΩΤΗΣΗ ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ

Θα ήθελα επίσης να μάθω πόσο καλά αυτή η δήλωση περιγράφει εσάς ή την κατάσταση σας. Για κάθε δήλωση θα μπορούσατε να μου πείτε αν περιγράφει την κατάσταση ή τις σκέψεις σας πλήρως, πολύ καλά, κάπως, ελάχιστα ή καθόλου.	Ερώτηση: QS3
Δημιουργήστε μια ενιαία μεταβλητή για κάθε δήλωση. Καταγράψτε τις απαντήσεις ως εξής: 1='Ναι,' 2='Όχι,' 5='Δεν καταλαβαίνω την ερώτηση, -97='Δεν γνωρίζω, -98 Δεν με αφορά,-99=Δεν απαντώ.	
Εναλλαγή καταλόγου	
ΠΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΚΑΘΕΜΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΜΕΙΝΑΤΕ ΤΗΝ ΑΠΑΝΤΗΣΗ.	<Επικεφαλίδα με δήλωση>
Συνήθως αγνοώ τα ψιλά γράμματα, εκτός από όταν κάτι πάει στραβά.	_1
Λόγω της οικονομικής μου κατάστασης, νιώθω ότι δεν θα έχω ποτέ τα πράγματα που θέλω στη ζωή [Βαθμολογία οικονομικής ευημερίας]	_2
Εμπιστεύομαι τους παρόχους χρηματοοικονομικών υπηρεσιών ότι είναι σωστοί απέναντί μου	_5
Ανησυχώ ότι τα χρήματά μου δεν θα φτάσουν [Βαθμολογία οικονομικής ευημερίας]	_7
Μόλις που τα βγάζω πέρα οικονομικά [Βαθμολογία οικονομικής ευημερίας]	_8
Έχω την τάση να ζω για το σήμερα και να αφήνω το αύριο στην τύχη του [Βαθμολογία χρηματοοικονομικής στάσης]	_9
Αλλάζω τακτικά τους κωδικούς πρόσβασης στους ιστότοπους που χρησιμοποιώ για ηλεκτρονικές αγορές και τα προσωπικά μου οικονομικά [Βαθμολογία συμπεριφοράς ΨΧΕ (DFL)]	_11
Δεν ξέρω πώς να αποταμιεύω ή να επενδύω μακροπρόθεσμα	_12
Λόγω της οικονομικής μου κατάστασης, δεν μπορώ να κάνω μακροπρόθεσμα σχέδια αποταμίευσης ή επένδυσης	_13

29. ΡΩΤΗΣΤΕ ΟΛΟΥΣ ή φιλτράρετε χρησιμοποιώντας την QD14

<p>Θα διαβάσω τώρα ορισμένες δηλώσεις. Θα ήθελα να μάθω πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με καθεμία από αυτές τις δηλώσεις (στον βαθμό που σας αφορούν) Παρακαλώ χρησιμοποιήστε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, όπου: 1 σημαίνει ότι συμφωνείτε απόλυτα με τη δήλωση, και 5 σημαίνει ότι διαφωνείτε εντελώς.</p>	Ερώτηση: QS4
<p>Δημιουργήστε μια ενιαία μεταβλητή για κάθε δήλωση. Καταγράψτε τις απαντήσεις ως εξής: 1=Συμφωνώ 'απόλυτα,' 2, 3, 4, 5 διαφωνώ εντελώς. -97='Δεν γνωρίζω, -98 Δεν με αφορά, -99=Δεν απαντώ.</p>	
Εναλλαγή καταλόγου	
ΠΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΚΑΘΕΜΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΜΕΙΝΑΤΕ ΤΗΝ ΑΠΑΝΤΗΣΗ.	<Επικεφαλίδα με δήλωση>
Θεωρώ ότι είναι ασφαλές να κάνω ηλεκτρονικές αγορές χρησιμοποιώντας δημόσια δίκτυα Wi-Fi (π.χ. σε καφετέριες, αεροδρόμια, εμπορικά κέντρα) [Βαθμολογία στάσης ΨΧΕ (DFL)]	_1
Είναι σημαντικό να δίνω προσοχή στην ασφάλεια ενός ιστότοπου πριν κάνω μια συναλλαγή στο διαδίκτυο (π.χ. ιστότοποι https, λογότυπο ή πιστοποιητικό ασφαλείας) [Βαθμολογία στάσης ΨΧΕ (DFL)]	_2
Δεν θεωρώ σημαντικό να διαβάζει κανείς τους όρους και τις προϋποθέσεις όταν αγοράζει κάτι στο διαδίκτυο [Βαθμολογία στάσης ΨΧΕ (DFL)]	_3
Τα ψηφιακά εργαλεία διευκολύνουν τη διαχείριση των προσωπικών μου οικονομικών	_4
Εμπιστεύομαι τις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες που παρέχουν οι ηλεκτρονικές τράπεζες και οι εταιρείες χρηματοοικονομικής τεχνολογίας (FinTechs) (όπως Viva Wallet, GlobellMoney)	_5
Πιστεύω ότι οι πάροχοι χρηματοοικονομικών υπηρεσιών πρέπει να χρησιμοποιούν ένα ευρύ φάσμα μη χρηματοοικονομικών προσωπικών δεδομένων, μεταξύ άλλων από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όταν λαμβάνουν αποφάσεις για τη χορήγηση πιστώσεων	_6
Είναι πιο πιθανό να κάνω παρορμητικές αγορές όταν ψωνίζω μέσω διαδικτύου παρά σε ένα φυσικό κατάστημα	_7
Είναι πιο πιθανό να διαβάσω τα ψιλά γράμματα μιας σύμβασης αν είναι σε χαρτί παρά στο διαδίκτυο	_8
Γνωρίζω τα δικαιώματά μου ως καταναλωτής, για παράδειγμα ότι έχω περιθώριο 14 ημερών για να αλλάξω γνώμη μετά από μια αγορά	_9
Αντιλαμβάνομαι τις (οικονομικές) συνέπειες και τους κινδύνους από την κοινοποίηση προσωπικών δεδομένων μου όταν αγοράζω κάτι διαδικτυακά	_10

30. ΕΡΩΤΗΣΗ ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ

<p>Θα διαβάσω τώρα ορισμένες δηλώσεις. Θα ήθελα να μάθω πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με καθεμία από αυτές τις δηλώσεις (στον βαθμό που σας αφορούν) Παρακαλώ χρησιμοποιήστε μια κλίμακα από το 1 έως το 5, όπου: 1 σημαίνει ότι συμφωνείτε απόλυτα με τη δήλωση, και 5 σημαίνει ότι διαφωνείτε εντελώς.</p>	Ερώτηση: QS5
<p>Δημιουργήστε μια ενιαία μεταβλητή για κάθε δήλωση. Καταγράψτε τις απαντήσεις ως εξής: 1=Συμφωνώ 'απόλυτα,' 2, 3, 4, 5 διαφωνώ εντελώς. -97='Δεν γνωρίζω, -98 Δεν με αφορά, -99=Δεν απαντώ.</p>	
Εναλλαγή καταλόγου	
ΠΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΚΑΘΕΜΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΜΕΙΝΑΤΕ ΤΗΝ ΑΠΑΝΤΗΣΗ.	<Επικεφαλίδα με δήλωση>
Είναι σημαντικό να επενδύει κανείς σε εταιρείες που προσπαθούν να ελαχιστοποιήσουν τον αρνητικό αντίκτυπό τους στο περιβάλλον	_1
Είναι σημαντικό να επενδύει κανείς σε εταιρείες που προσπαθούν να βελτιώσουν τον κοινωνικό τους αντίκτυπο	_2
Είναι σημαντικό να επενδύει κανείς σε εταιρείες που προσπαθούν να βελτιώσουν τη διαχείριση κινδύνων, τη δεοντολογία και τη λογοδοσία τους	_3
Είναι πιο σημαντικό να επενδύει κανείς σε εταιρείες που έχουν κέρδος παρά σε εταιρείες που προσπαθούν να ελαχιστοποιήσουν τον αρνητικό αντίκτυπό τους στο περιβάλλον	_4
Είναι πιο σημαντικό να επενδύει κανείς σε εταιρείες που έχουν κέρδος παρά σε εταιρείες που προσπαθούν να βελτιώσουν τον κοινωνικό τους αντίκτυπο	_5
Είναι πιο σημαντικό να επενδύει κανείς σε εταιρείες που έχουν κέρδος παρά σε εταιρείες που προσπαθούν να βελτιώσουν τη διαχείριση κινδύνων, τη δεοντολογία και τη λογοδοσία τους	_6

Οικονομικές γνώσεις

31. ΕΡΩΤΗΣΗ ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ

Σας ευχαριστώ. Και τώρα κάτι λίγο διαφορετικό. Μπορείτε να μου πείτε πώς θα αξιολογούσατε τις συνολικές σας γνώσεις σε οικονομικά θέματα σε σύγκριση με άλλους ενήλικες στην <ΟΝΟΜΑ ΧΩΡΑΣ>; Θα λέγατε ότι ήταν... [Ο ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ ΝΑ ΕΜΒΑΘΥΝΕΙ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ ΑΝ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΣΑΦΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ]	Ερώτηση: QK1
Καταγράψτε τις απαντήσεις ως εξής: 1=‘πολύ’ υψηλό (επίπεδο), 2, 3, 4, 5=‘πολύ’ χαμηλό	
ΠΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: ΔΙΑΒΑΣΤΕ τις α-ε:	Επικεφαλίδα: Αυτοαξιολόγηση γνώσεων
α) Πολύ υψηλό	1
β) Αρκετά υψηλό	2
γ) Μέτριο	3
δ) Αρκετά χαμηλό	4
ε) Πολύ χαμηλό	5
<i>Δεν γνωρίζω</i>	-97
<i>Δεν απαντώ</i>	-99

Ο ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΕΙ: «Η επόμενη ενότητα του ερωτηματολογίου μοιάζει περισσότερο με κουίζ» [σημείωση για τη μετάφραση: το κουίζ είναι μια διασκεδαστική δραστηριότητα ή ένα παιχνίδι και δεν πρέπει να μεταφράζεται ως «τεστ». Σε περίπτωση αμφιβολίας παραλείψτε αυτή την πρόταση]. «Οι ερωτήσεις δεν έχουν σχεδιαστεί για να σας πιάσουν αδιάβαστους, οπότε αν νομίζετε ότι έχετε τη σωστή απάντηση, πιθανότατα την έχετε. Αν δεν ξέρετε την απάντηση, απλά πείτε το».

Σημείωση προς την εταιρεία έρευνας σχετικά με την ενότητα του κουίζ. Θεωρείται πως οι ερωτήσεις μπορούν να απαντηθούν χωρίς κομπιουτεράκι. Ωστόσο, μην εμποδίσετε τους ερωτώμενους να χρησιμοποιήσουν κομπιουτεράκι, καθώς αυτή είναι μια θεμιτή προσέγγιση για την αντιμετώπιση αριθμητικών προβλημάτων στην πραγματική ζωή.

Ο κωδικός -999 θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί μόνο εάν ο ερευνητής είναι απολύτως πεπεισμένος ότι η απάντηση δεν εντάσσεται στα κανονικά όρια της ερώτησης. Ο ερευνητής δεν πρέπει να υποδεικνύει τι είδους απάντηση αναμένεται, αλλά μπορεί να ζητήσει από τον ερωτώμενο να επαναλάβει αυτό που είπε.

32. ΕΡΩΤΗΣΗ ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ

Φανταστείτε ότι τα αδέλφια πρέπει να περιμένουν έναν χρόνο για να πάρουν το μερίδιό τους των 1.000 ευρώ και ότι ο πληθωρισμός παραμένει στο 2%. Σε έναν χρόνο θα είναι σε θέση να αγοράσουν:	Ερώτηση: QK3
ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ: ΔΙΑΒΑΣΤΕ τις α-γ:	Επικεφαλίδα: Τα αδέλφια πρέπει να περιμένουν έναν χρόνο με πληθωρισμό X τοις εκατό
α) Περισσότερα με το μερίδιό τους από ό,τι θα μπορούσαν σήμερα	1
β) Τα ίδια, ή	2
γ) Λιγότερα από όσα θα μπορούσαν να αγοράσουν σήμερα	3
[Αυθόρμητα] δ) Εξαρτάται από το είδος των πραγμάτων που θέλουν να αγοράσουν	4
<i>Δεν γνωρίζω</i>	-97
<i>Δεν απαντώ</i>	-99
<i>Άσχετη απάντηση</i>	-999

Σημείωση προς την εταιρεία έρευνας: Εάν οι λογαριασμοί ταμειευτηρίου υπόκεινται σε έξοδα τήρησης λογαριασμού στη χώρα σας, παρακαλείστε να συμπεριλάβετε μια φράση που να αντικατοπτρίζει τη διατύπωση σε <> και να κάνετε μια σχετική σημείωση για συγκρίσεις σε διεθνές επίπεδο.

33.

Φανταστείτε ότι κάποιος βάζει 100 ευρώ σε έναν αποταμιευτικό λογαριασμό <χωρίς έξοδα, αφορολόγητο> με εγγυημένο επιτόκιο 2% ετησίως. Δεν καταθέτει άλλα χρήματα σε αυτόν τον λογαριασμό ούτε κάνει ανάληψη χρημάτων. Πόσα χρήματα θα βρίσκονται στον λογαριασμό στο τέλος του πρώτου έτους, μετά την καταβολή των τόκων;	Ερώτηση: QK5
ΠΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: ΞΑΝΑΚΑΝΕΤΕ ΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ ΑΝ ΣΑΣ ΖΗΤΗΘΕΙ	Επικεφαλίδα: Απλός τόκος
Καταγράψτε την απάντηση [Ελάχιστη τιμή='0']	—
Δεν γνωρίζω	-97
Δεν απαντώ	-99
Άσχετη απάντηση	-999

Σημείωση προς την εταιρεία έρευνας: Σημειώστε ότι η ερώτηση αυτή έχει σκοπό να καταδείξει αν ο ερωτώμενος γνωρίζει τα περί ανατοκισμού, επομένως το ποσό σε καθεμία από τις επιλογές πρέπει να είναι ακριβώς ίσο με το συνολικό ποσό των τόκων χωρίς ανατοκισμό.

Εάν οι λογαριασμοί ταμιευτηρίου δεν έχουν αυτόματο ανατοκισμό ρωτήστε και τι ποσό θα βρισκόταν στον λογαριασμό στο τέλος μιας πενταετίας εάν αποταμιεύονταν και οι τόκοι στον λογαριασμό στο τέλος κάθε έτους [προσθέστε εάν χρειαστεί: να θυμάστε ότι δεν υπάρχουν έξοδα ή παρακράτηση φόρων].

34. ΕΡΩΤΗΣΗ ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ

Και πόσα χρήματα θα υπάρχουν στο λογαριασμό στο τέλος μιας πενταετίας [προσθέστε εάν είναι απαραίτητο: θυμηθείτε ότι δεν υπάρχουν έξοδα ή παρακράτηση φόρων]; Θα υπάρχουν:	Ερώτηση: QK6
ΠΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΤΙΣ α-δ	Επικεφαλίδα: Ανατοκισμός
α) πάνω από 110 ευρώ	1
β) ακριβώς 110 ευρώ	2
γ) Λιγότερα από 110 ευρώ ή	3
δ) Είναι αδύνατο να ξέρω με τα στοιχεία που μου δώσατε	4
Δεν γνωρίζω	-97
Δεν απαντώ	-99
Άσχετη απάντηση	-999

35. ΕΡΩΤΗΣΗ ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ

Θα ήθελα να μάθω αν πιστεύετε ότι οι ακόλουθες δηλώσεις είναι σωστές ή λάθος	Ερώτηση: QK7
Δημιουργήστε μια ενιαία μεταβλητή για κάθε δήλωση. Καταγράψτε τις απαντήσεις ως εξής: 1='Σωστό'='Λάθος' -97 'Δεν γνωρίζω', -99=Δεν απαντώ	
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΚΑΘΕΜΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΜΕΙΝΑΤΕ ΤΗΝ ΑΠΑΝΤΗΣΗ	Επικεφαλίδα QK7_
Μια επένδυση με υψηλή απόδοση μπορεί να είναι υψηλού κινδύνου	_1
Υψηλός πληθωρισμός σημαίνει ότι το κόστος ζωής αυξάνεται με ταχείς ρυθμούς	_2
Συνήθως μπορεί κανείς να μειώσει τον κίνδυνο της επένδυσης στο χρηματιστήριο αγοράζοντας ένα ευρύ φάσμα τίτλων και μετοχών	_3
Μια ψηφιακή χρηματοοικονομική σύμβαση απαιτεί την υπογραφή της έντυπης σύμβασης για να θεωρηθεί έγκυρη [Βαθμολογία γνώσεων ΨΧΕ (DFL)]	_4
Τα προσωπικά δεδομένα που κοινοποιώ δημόσια στο διαδίκτυο μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να μου κάνουν εξατομικευμένες εμπορικές ή οικονομικές προσφορές [Βαθμολογία γνώσεων ΨΧΕ (DFL)]	_5
Τα κρυπτονομίσματα είναι νόμιμο μέσο πληρωμής όπως τα χαρτονομίσματα και τα κέρματα [Βαθμολογία γνώσεων ΨΧΕ (DFL)]	_6
Οι μεταβολές στον πληθωρισμό, τα επιτόκια ή/και στις συναλλαγματικές ισοτιμίες μπορούν να επηρεάσουν τα μακροπρόθεσμα επενδυτικά σχέδια	-7
Η χρήση κρυπτοπεριουσιακών στοιχείων για επενδύσεις ή πληρωμές μπορεί να συνεπάγεται σημαντικούς κινδύνους	_8

Στοιχεία σχετικά με το υπόβαθρο των ερωτώμενων

Ο ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΕΙ: Θα ήθελα τώρα να σας κάνω μερικές ακόμη ερωτήσεις για εσάς και το νοικοκυριό σας. Όπως ανέφερα προηγουμένως, θέλουμε να βεβαιωθούμε ότι έχουμε μιλήσει με άτομα από όλα τα είδη νοικοκυριών, ώστε να αντικατοπτρίζεται ο εθνικός μας πληθυσμός.

36. ΕΡΩΤΗΣΗ ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ

Ποιος ζει συνήθως μαζί σας στο νοικοκυριό σας; Ζείτε...	Ερώτηση: QD5
ΠΟΛΛΑΠΛΟΙ ΚΩΔΙΚΟΙ Δημιουργήστε μια ενιαία μεταβλητή για κάθε απάντηση. Καταγράψτε τις απαντήσεις ως εξής: 1='Ναι' 0='Όχι'	
Ο ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΕΙ: ΣΗΜΕΙΩΣΤΕ ΟΛΑ ΟΣΑ ΙΣΧΥΟΥΝ	Επικεφαλίδες: Νοικοκυριό_
Μόνο εγώ [ΣΤΑΜΑΤΗΣΤΕ ΝΑ ΔΙΑΒΑΖΕΤΕ ΑΝ Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΕΙΝΑΙ ΝΑΙ]	_1
Με σύντροφο/ σύζυγο	_2
Με παιδιά κάτω των 18 ετών	_3
Με παιδιά ηλικίας 18 ετών και άνω	_4
Με άλλους ενήλικες συγγενείς	_5
Με φίλους, συναδέλφους ή φοιτητές	_6
Με άλλους ενηλίκους- χωρίς να υπάρχει σχέση	_7
Δεν απαντώ σε ολόκληρη την ερώτηση	_99

37. ΡΩΤΗΣΤΕ αν η QD5_1=0 (εάν ο ερωτώμενος δεν ζει μόνος του)

Πόσοι ενήλικες (ηλικίας 18 ετών και άνω) ζουν στο νοικοκυριό σας, μαζί με εσάς;	Ερώτηση: QD5_ad
Ο ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΕΙ: ΣΗΜΕΙΩΣΤΕ ΟΛΑ ΟΣΑ ΙΣΧΥΟΥΝ	Επικεφαλίδες: Καταμέτρηση νοικοκυριών_
Καταγράψτε την απάντηση [Ελάχιστη τιμή=1]	___
Δεν ισχύει	-98
Δεν απαντώ	-99

38. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ

Ποιο είναι το υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης που έχετε τελειώσει;	Ερώτηση: QD9
ΠΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΤΟΝ ΚΑΤΑΛΟΓΟ, ΣΤΑΜΑΤΗΣΤΕ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΤΕ ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΠΟΥ ΙΣΧΥΕΙ	Επικεφαλίδα: Μορφωτικό επίπεδο
Μεταπτυχιακές σπουδές ή ισοδύναμο (π.χ. μεταπτυχιακός τίτλος, διδακτορικό ή ανώτερη επαγγελματική κατάρτιση)	1
Πανεπιστημιακή εκπαίδευση (π.χ. πτυχίο ή ανώτερη επαγγελματική κατάρτιση)	2
Λύκειο	3
Γυμνάσιο (κατά περίπτωση)	4
Δημοτικό	5
Καμία τυπική εκπαίδευση	6
Δεν απαντώ	-99

Σημείωση προς τον ερευνητή: υπογραμμίστε το θέμα της εμπιστευτικότητας και ενημερώστε τον ερωτώμενο ότι οι πληροφορίες είναι απαραίτητες για να διασφαλιστεί ότι το δείγμα είναι αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού.

Σημείωση: 650 ευρώ = 75% του διάμεσου εισοδήματος του νοικοκυριού, 1000 ευρώ = 125% του διάμεσου εισοδήματος του νοικοκυριού.

39. ΕΡΩΤΗΣΗ ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ

Τέλος, μπορείτε να μου πείτε σε ποια από αυτές τις κατηγορίες εμπίπτει συνήθως το εισόδημα του νοικοκυριού σας μετά από φόρους; Θα λέγατε ότι είναι...	Ερώτηση: QD13
ΠΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: ΔΙΑΒΑΣΤΕ τις α-γ.	Επικεφαλίδα: Εισοδηματική κλίμακα
α) Μέχρι 650 ευρώ το μήνα	1
β) Μεταξύ 650 ευρώ και 1.000 ευρώ το μήνα - ή	2
γ) 1.000 ευρώ ή παραπάνω το μήνα	3
Δεν γνωρίζω	-97
Δεν απαντώ	-99

Ερωτήσεις για το ενισχυμένο δείγμα αυτοαπασχολούμενων και ιδιοκτητών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων

ΑΝ ΝΑΙ στην QD10_1 ή QD10_2, και απάντηση στην QMC4 κάτω από 49

40. [CORE] ΕΡΩΤΗΣΗ ΣΕ ΟΛΟΥΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: Οι «οικονομικές αποφάσεις για την επιχείρηση» μπορεί να περιλαμβάνουν αποφάσεις σχετικά με τη λήψη δανείου για την επιχείρηση, την αναζήτηση πηγών χρηματοδότησης, την πληρωμή φόρων, τον τρόπο επίλυσης προβλημάτων ταμειακής ροής κ.λπ.

Συμμετέχετε στη λήψη οικονομικών αποφάσεων για την επιχείρηση αυτή;	Ερώτηση: QMC3
	Επικεφαλίδα: Ο ιδιοκτήτης παίρνει οικονομικές αποφάσεις
Ναι	1
Όχι	0
Δεν γνωρίζω	-97
Δεν ισχύει (προηγούμενη ερώτηση = 0)	-98
Δεν απαντώ	-99

Ο ΕΡΩΤΩΜΕΝΟΣ ΔΕΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ ΣΕ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ / ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΕΙ / ΑΡΝΕΙΤΑΙ ΝΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙ) → ΔΙΑΚΟΨΤΕ ΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

41. [CORE] ΕΡΩΤΗΣΗ ΣΕ ΟΛΟΥΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ: Οι κατηγορίες μπορούν να επεκταθούν, να συνδυαστούν ή να τροποποιηθούν ανάλογα με τις εθνικές προτεραιότητες. Μπορεί να είναι σκόπιμο να δημιουργηθεί ένας πίνακας αποτελεσμάτων για την ερώτηση αυτή, εάν οι συνεντεύξεις διεξάγονται δια ζώσης.

Ποια είναι η κύρια δραστηριότητα της επιχείρησής σας;	Ερώτηση: QMC8
Ο ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ ΝΑ ΕΜΒΑΘΥΝΕΙ ΣΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ ΚΑΙ ΝΑ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙ ΜΙΑ	Επικεφαλίδα: Τομέας
Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	1
Μεταποίηση	2
Κατασκευές και ακίνητα	3
Εμπόριο χονδρικής και λιανικής	4
Μεταφορές, ναυτιλία, αποθήκευση	5
Φιλοξενία, υπηρεσίες εστίασης	6
Άλλες απομικτές υπηρεσίες, όπως εκπαίδευση, αισθητική, επισκευές, πλυντήρια	7
Πληροφόρηση και επικοινωνία	8
Επιχειρηματικές υπηρεσίες όπως νομική, λογιστική, διαφήμιση, καθαρισμός	9
Επαγγελματίες υγείας	11
Άλλο	10
Δεν γνωρίζω	-97
Δεν απαντώ	-99

[CORE] ΑΝ QC8= 10 (ΑΛΛΟ) QC8_0) Παρακαλώ προσδιορίστε:

	Όνομα μεταβλητής: QC8_0
	Επικεφαλίδα: Τομέας - άλλος

Άλλος τομέας	
Δεν ισχύει (η QC8 διαφέρει από τη 10)	-98

Ο ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΕΙ: αυτή η ερώτηση γίνεται μόνο για ερευνητικούς σκοπούς και δεν θα κοινοποιήσουμε κανένα δεδομένο.

Χρηματοοικονομικά προϊόντα

Ο ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΕΙ: Η ακόλουθη σειρά ερωτήσεων αφορά χρηματοοικονομικά προϊόντα και υπηρεσίες. Δεν θα σας ρωτήσουμε για το υπόλοιπο οποιωνδήποτε λογαριασμών που διατηρείτε, μας ενδιαφέρει μόνο αν έχετε ακούσει γι' αυτούς ή αν τους έχετε χρησιμοποιήσει ατομικά ή μαζί με κάποιον άλλο. Λάβετε υπόψη σας ότι μας ενδιαφέρουν τα προϊόντα που χρησιμοποιείτε για την επιχείρησή σας και όχι για προσωπικούς/ οικογενειακούς σκοπούς.

42. [CORE] ΕΡΩΤΗΣΗ ΣΕ ΟΛΟΥΣ

Ποιους από τους ακόλουθους λογαριασμούς χρησιμοποιείτε για την επιχείρησή σας; [Βαθμολογία χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς]	Ερώτηση: QMP1
	Επικεφαλίδα: Λογαριασμοί: X Έχουν πολλαπλούς κωδικούς. Δημιουργήστε μια ενιαία μεταβλητή για κάθε απάντηση. Καταγράψτε τις απαντήσεις ως εξής: 1='Ναι,' 0='Όχι,' -97 'Δεν γνωρίζω', -99=Δεν απαντώ.
Ατομικός λογαριασμός	
Λογαριασμός τρεχούμενος ή ταμειυτηρίου για την επιχείρησή σας σε τράπεζα, ταχυδρομικό ταμειούχριο, πιστωτικό συνεταιρισμό ή άλλο κλασικό χρηματοπιστωτικό ίδρυμα με φυσικό υποκατάστημα	_1
Λογαριασμός τρεχούμενος ή ταμειυτηρίου για την επιχείρησή σας σε ηλεκτρονική τράπεζα ή άλλο ηλεκτρονικό χρηματοπιστωτικό ίδρυμα που δεν διαθέτει φυσικό υποκατάστημα	_2
Λογαριασμός τρεχούμενος ή ταμειυτηρίου για την επιχείρησή σας που μπορείτε να χειρίζεστε μόνο από το κινητό σας τηλέφωνο	_3

43.

[CORE] ΕΡΩΤΗΣΗ ΣΕ ΟΛΟΥΣ

Ποια από τις ακόλουθες δηλώσεις περιγράφει καλύτερα τον τρόπο με τον οποίο κάνατε την πιο πρόσφατη επιλογή σας σχετικά με ένα χρηματοπιστωτικό προϊόν ή υπηρεσία για την επιχείρησή σας (π.χ. τρεχούμενος λογαριασμός, επιχειρηματικό δάνειο, ασφαλιστήριο συμβόλαιο κ.λπ.); [Βαθμολογία χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς]	Ερώτηση: QMP5
ΠΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΤΙΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ 1-4, ΚΑΤΑΓΡΑΨΤΕ ΜΟΝΟ ΟΣΑ ΠΕΡΙΓΡΑΦΟΥΝ ΚΑΛΥΤΕΡΑ...	Επικεφαλίδα: Έρευνα αγοράς
Εξέτασα διάφορες επιλογές από διαφορετικούς (διαδικτυακούς και παραδοσιακούς) παρόχους χρηματοπιστωτικών προϊόντων πριν πάρω την απόφασή μου	1
Εξέτασα διάφορες επιλογές από έναν πάροχο χρηματοπιστωτικών προϊόντων	2
Δεν εξέτασα καμία άλλη επιλογή	3
Έριξα μια ματιά αλλά δεν υπήρχαν άλλες επιλογές για να εξετάσω	4
Επηρέασθηκα από διαδικτυακές διαφημίσεις (π.χ. στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης)	5
Δεν γνωρίζω	-97
Δεν ισχύει (δεν αναφέρθηκε προϊόν στην QP5)	-98
Δεν απαντώ	-99

Διαχείριση και προγραμματισμός των οικονομικών της επιχείρησης

Ο ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΕΙ: Η επόμενη σειρά ερωτήσεων θα μας βοηθήσει να καταλάβουμε πώς οι άνθρωποι σκέφτονται και προγραμματίζουν τα οικονομικά της επιχείρησης. Δεν υπάρχουν σωστές και λάθος απαντήσεις σε αυτές τις ερωτήσεις, και οι απαντήσεις σας θα παραμείνουν απολύτως εμπιστευτικές, γι' αυτό σας παρακαλούμε να απαντήσετε με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ειλικρίνεια.

44. [CORE] ΕΡΩΤΗΣΗ ΣΕ ΟΛΟΥΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ: Μπορεί να είναι σκόπιμο να δημιουργηθεί ένας πίνακας αποτελεσμάτων για την ερώτηση αυτή, εάν οι συνεντεύξεις διεξάγονται δια ζώσης.

Φανταστείτε ότι αύριο ανακαλύπτετε πως το μεγαλύτερο μέρος του εξοπλισμού που χρειάζεστε για τη λειτουργία της επιχείρησης έχει κλαπεί (μπορεί να είναι υπολογιστές, οχήματα ή άλλος εξοπλισμός). Ποια από αυτές τις δηλώσεις αντιπροσωπεύει καλύτερα το τι θα κάνατε; <i>[Βαθμολογία χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς]</i>	Ερώτηση: QMP6
ΔΙΑΒΑΣΤΕ: ΣΗΜΕΙΩΣΤΕ ΜΙΑ	Επικεφαλίδα: Στρατηγικές για κλοπή
Θα χρησιμοποιούσα χρήματα που η επιχείρησή μου έχει βάλει στην άκρη για έκτακτες ανάγκες	1
Θα ζητούσα ασφαλιστική αποζημίωση για το σύνολο ή μέρος του εξοπλισμού	2
Θα έπαιρνα δάνειο για να αγοράσω νέο εξοπλισμό	3
Θα χρησιμοποιούσα κάποια προσωπικά ή οικογενειακά κεφάλαια	4
Θα ζητούσα από μέλη της οικογένειας ή φίλους να μου δανείσουν χρήματα ή εξοπλισμό	5
Θα διέκοπτα προσωρινά ή οριστικά την επιχειρηματική μου δραστηριότητα	6
Θα έκανα αίτηση για επιχορήγηση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή	9
Δεν ξέρω, δεν έχω σκεφτεί ποτέ πώς θα το αντιμετωπίζα	7
Άλλο: διευκρινίστε [καταγράψτε τι]	8
Δεν γνωρίζω	-97
Δεν απαντώ	-99

45. [CORE] ΕΡΩΤΗΣΗ ΣΕ ΟΛΟΥΣ

Σκεπτόμενοι την επιχείρησή σας, θα συμφωνούσατε ή θα διαφωνούσατε με τις ακόλουθες δηλώσεις; <i>[Βαθμολογία χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς]</i>	Ερώτηση: QMP7
Χρησιμοποιήστε μια κλίμακα από το 1 έως το 4, όπου: • 1 σημαίνει ότι διαφωνείτε εντελώς ότι η δήλωσή σας εκφράζει, και • 4 σημαίνει ότι συμφωνείτε απόλυτα [ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ: καταγράψτε τις απαντήσεις με τις τιμές 1, 2, 3, 4, ή δεν γνωρίζω=-97, δεν απαντώ=-99 ανάλογα με την περίπτωση] ΠΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: επαναλάβετε τις κλίμακες όσες φορές χρειάζεται. Εάν ο ερωτώμενος απαντήσει πως διαφωνεί/ συμφωνεί: ρωτήστε «θα λέγατε ότι διαφωνείτε/ συμφωνείτε απολύτως»;	
Εναλλαγή καταλόγου	Επικεφαλίδα: Δήλωση συμπεριφοράς: X
ΠΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΚΑΘΕΜΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΜΕΙΝΑΤΕ ΤΗΝ ΑΠΑΝΤΗΣΗ.	Δημιουργήστε μια ενιαία μεταβλητή για κάθε δήλωση. Καταγράψτε τις απαντήσεις ως εξής: 1 = διαφωνώ απολύτως 2 = διαφωνώ 3 = συμφωνώ 4 = συμφωνώ απολύτως -97 = Δεν γνωρίζω ή -99 = Δεν απαντώ.
[CORE] Διατηρώ ασφαλή δεδομένα και πληροφορίες σχετικά με την επιχείρηση	_1
[CORE] Συγκρίνω το κόστος των διαφόρων πηγών χρηματοδότησης για την επιχείρηση	_2
[CORE] Κάνω τακτικά προβλέψεις για την κερδοφορία της επιχείρησης	_3

Χρηματοοικονομικές γνώσεις και στάσεις

46. [CORE] ΕΡΩΤΗΣΗ ΣΕ ΟΛΟΥΣ QK2

Σκεπτόμενοι και πάλι την επιχείρησή σας... θα συμφωνούσατε ή θα διαφωνούσατε με τις ακόλουθες δηλώσεις; [Βαθμολογία χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς]	Ερώτηση: QMK2
Εναλλαγή καταλόγου	Επικεφαλίδα: Δήλωση στάσης: X
Χρησιμοποιήστε μια κλίμακα από το 1 έως το 4, όπου: • 1 σημαίνει ότι διαφωνείτε εντελώς ότι η δήλωσή σας εκφράζει, και • 4 δηλώνει ότι συμφωνείτε απολύτως [ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ: καταγράψτε τις απαντήσεις με τις τιμές 1, 2, 3, 4, ή δεν γνωρίζω=-97, δεν απαντώ=-99 ανάλογα με την περίπτωση] ΠΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: επαναλάβετε την κλίμακα όσες φορές χρειάζεται. Εάν ο ερωτώμενος απαντήσει πως διαφωνεί/ συμφωνεί: ρωτήστε «Θα λέγατε ότι διαφωνείτε/ συμφωνείτε απολύτως»; ΠΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΚΑΘΕΜΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΜΕΙΝΑΤΕ ΤΗΝ ΑΠΑΝΤΗΣΗ.	Δημιουργήστε μια ενιαία μεταβλητή για κάθε δήλωση. Καταγράψτε τις απαντήσεις ως εξής: 1 = διαφωνώ απολύτως 2 = διαφωνώ 3 = συμφωνώ 4 = συμφωνώ απολύτως -97 = Δεν γνωρίζω ή -99 = Δεν απαντώ.
[CORE] Θέτω μακροπρόθεσμους οικονομικούς στόχους για την επιχείρηση και προσπαθώ να τους επιτύχω.	_1
[CORE] Έχω την αυτοπεποίθηση να απευθύνομαι σε τράπεζες και εξωτερικούς επενδυτές για τη χρηματοδότηση της επιχείρησής μου	_2
[CORE] Προτιμώ να ακολουθώ το ένστικτό μου παρά να κάνω λεπτομερή οικονομικά σχέδια για την επιχείρησή μου	_4

47. ΕΡΩΤΗΣΗ ΣΕ ΟΛΟΥΣ

Θα ήθελα να μάθω αν πιστεύετε ότι οι ακόλουθες δηλώσεις είναι σωστές ή λάθος: Εναλλαγή καταλόγου	Ερώτηση: QMK7
ΠΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗ: ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΚΑΘΕΜΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΜΕΙΝΑΤΕ ΤΗΝ ΑΠΑΝΤΗΣΗ.	Επικεφαλίδα: Σωστό - λάθος: X Δημιουργήστε μια ενιαία μεταβλητή για κάθε δήλωση. Καταγράψτε τις απαντήσεις ως εξής: 1=Σωστό, 0=Λάθος, -97 = Δεν γνωρίζω -99 = Δεν απαντώ
[CORE] Τα μερίσματα είναι μέρος αυτού που μια επιχείρηση πληρώνει στην τράπεζα για την αποπληρωμή δανείου [Βαθμολογία χρηματοοικονομικών γνώσεων]	_1
[CORE] Όταν μια επιχείρηση αποκτά μετοχικό κεφάλαιο από έναν επενδυτή, δίνει στον επενδυτή μέρος της ιδιοκτησίας της επιχείρησής [Βαθμολογία χρηματοοικονομικών γνώσεων]	_2
[CORE] Ένα δάνειο 15ετούς διάρκειας συνεπάγεται συνήθως υψηλότερες μηνιαίες πληρωμές από ένα δάνειο 30ετούς διάρκειας για το ίδιο ποσό, αλλά οι συνολικοί τόκοι που καταβάλλονται κατά τη διάρκεια του δανείου θα είναι λιγότεροι [Βαθμολογία χρηματοοικονομικών γνώσεων]	_5

Παράρτημα Γ. Ερωτηματολόγιο για τη μέτρηση του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού των μαθητών λυκείου

Στοιχεία σχετικά με το υπόβαθρο των ερωτώμενων

1. Επιλέξτε το φύλο σας
 1. Αγόρι
 2. Κορίτσι
 3. Προτιμώ να μην απαντήσω
2. Επιλέξτε την ηλικία σας
 1. Μικρότερη από 15
 2. 15
 3. 16
 4. 17
 5. 18
 6. Μεγαλύτερη από 18
3. Επιλέξτε την περιφέρεια όπου ζείτε:
 1. Αττική
 2. Στερεά Ελλάδα
 3. Κεντρική Μακεδονία
 4. Κρήτη
 5. Ανατολική Μακεδονία και Θράκη
 6. Ήπειρος
 7. Ιόνιο
 8. Βόρειο Αιγαίο
 9. Πελοπόννησος
 10. Νότιο Αιγαίο
 11. Θεσσαλία
 12. Δυτική Ελλάδα
 13. Δυτική Μακεδονία
4. Παρακαλώ επιλέξτε τον τύπο του σχολείου στο οποίο φοιτάτε:
 1. Γενικό Λύκειο
 2. Επαγγελματικό Λύκειο (ΕΠΑΛ)
5. Ποιο είναι το υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης της μητέρας σας;
 1. Δημοτικό
 2. Γυμνάσιο
 3. Λύκειο
 4. Πανεπιστήμιο ή ανώτερο
6. Ποιο είναι το υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα σας;
 1. Δημοτικό
 2. Γυμνάσιο
 3. Λύκειο
 4. Πανεπιστήμιο ή ανώτερο

ΕΚΘΕΣΗ ΣΤΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ Ή ΕΚΤΟΣ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

7. Έχετε διδαχθεί ποτέ σε κάποιο μάθημα πώς να διαχειρίζεστε τα χρήματα (με σκοπό τη διαχείριση των προσωπικών σας οικονομικών ή των οικονομικών της οικογένειάς σας);
- Στο σχολείο, στο πλαίσιο των μαθημάτων του αναλυτικού προγράμματος
 - Αν ναι, σε ποιο μάθημα;
 - Μαθηματικά
 - Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή / Πολιτική Παιδεία
 - Μελέτη περιβάλλοντος
 - Ελληνική γλώσσα
 - Αρχές Οικονομίας / Αρχές Οικονομικής Θεωρίας
 - Οικιακή Οικονομία,
 - Πληροφορική
 - Σε ένα από τα μαθήματα του Τομέα Διοίκησης και Οικονομίας και των ειδικοτήτων που περιλαμβάνει (η απάντηση αφορά τα ΕΠΑΛ μόνο)
 - Σε κάποιο άλλο μάθημα, παρακαλούμε προσδιορίστε: ...
 - Στο σχολείο, κατά την διάρκεια ενός μεμονωμένου μαθήματος ή δραστηριότητας στο πλαίσιο του σχολικού ωρολογίου προγράμματος από έναν εξωτερικό επισκέπτη/εισηγητή (όχι από κάποιον από τους καθηγητές σας)
 - Σε κάποια δραστηριότητα εκτός σχολικού περιβάλλοντος
8. Σκεφτείτε τα σχολικά εγχειρίδια και το ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό το οποίο έχετε χρησιμοποιήσει τους τελευταίους 12 μήνες:

	Ναι	Όχι	Δεν γνωρίζω	Προτιμώ να μην απαντήσω
Είχατε κάποιο σχολικό βιβλίο ή ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό που να πραγματεύεται θέματα χρημάτων;				
Είχατε κάποιο σχολικό βιβλίο ή ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό για άλλο μάθημα που να πραγματεύεται θέματα χρημάτων;				
Χρειάστηκε να κάνετε υπολογισμούς για θέματα χρημάτων, για παράδειγμα στο μάθημα των μαθηματικών;				

9. Πόσο συχνά συναντήσατε τα ακόλουθα είδη εργασιών ή δραστηριοτήτων σε σχολικό μάθημα τους τελευταίους 12 μήνες;

	Ποτέ	Μερικές φορές	Συχνά	Δεν γνωρίζω	Προτιμώ να μην απαντήσω
Περιγραφή των διαφόρων ειδών χρήματος (μετρητά, ηλεκτρονικό χρήμα)					
Περιγραφή του σκοπού και των χρήσεων του χρήματος					
Διερεύνηση της διαφοράς μεταξύ του να ξοδεύει κανείς χρήματα για ανάγκες και να ξοδεύει για επιθυμίες					
Διερεύνηση τρόπων προγραμματισμού για την πληρωμή μιας δαπάνης					
Συζήτηση της έννοιας του οικογενειακού προϋπολογισμού					
Συζήτηση της έννοιας του κρατικού προϋπολογισμού					
Συζήτηση για τα δικαιώματα των καταναλωτών όταν συναλλάσσονται με χρηματοπιστωτικά ιδρύματα					
Συζήτηση των τρόπων με τους οποίους μεταβάλλεται η αξία των χρημάτων που επενδύονται στο χρηματιστήριο με την πάροδο του χρόνου					
Συζήτηση των εννοιών των χρηματοοικονομικών κινδύνων και αποδόσεων					
Συζήτηση για τον πληθωρισμό και την αγοραστική δύναμη του χρήματος					
Ανάλυση διαφημίσεων για να γίνει κατανοητό πώς παροτρύνουν τους ανθρώπους να αγοράσουν πράγματα					

10. Από πού αντλείτε τις πληροφορίες που χρειάζεστε σχετικά με θέματα χρημάτων (π.χ. δαπάνες, αποταμίευση, τραπεζικές συναλλαγές, επενδύσεις ή ηλεκτρονικές αγορές);

	Ναι	Όχι	Δεν γνωρίζω	Προτιμώ να μην απαντήσω
Γονείς/ κηδεμόνες ή άλλοι ενήλικες συγγενείς				
Φίλοι				
Καθηγητές				
Τηλεόραση ή ραδιόφωνο				
Ιστοσελίδες				
YouTube				
Μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Facebook, Instagram, TikTok κ.λπ.)				
Εφημερίδες ή περιοδικά				

11. Τον τελευταίο μήνα, πόσο συχνά μιλήσατε με τους γονείς σας (ή τους κηδεμόνες ή τους συγγενείς σας) για τα ακόλουθα θέματα; Παρακαλώ επιλέξτε μία απάντηση σε κάθε σειρά.

	Ποτέ	Σχεδόν μία φορά το μήνα	Σχεδόν μία φορά την εβδομάδα	Σχεδόν κάθε μέρα	Δεν γνωρίζω	Προτιμώ να μην απαντήσω
Για δικές σας αποφάσεις για δαπάνες ή αποταμίευση						
Για χρήματα για πράγματα που θέλετε να αγοράσετε						
Για τον οικογενειακό προϋπολογισμό (αποφάσεις της οικογένειάς σας για δαπάνες και αποταμίευση)						
Για οικογενειακές χρηματοοικονομικές αποφάσεις, όπως για επενδύσεις, πιστώσεις, ασφάλειες						
Για τις επιπτώσεις του πληθωρισμού στα οικονομικά της οικογένειας						
Για τις επιπτώσεις της ανεργίας ή της υπερχρέωσης στα οικονομικά της οικογένειας						
Για τις επιπτώσεις σημαντικών εξωτερικών γεγονότων στα οικονομικά της οικογένειας (όπως ο COVID-19, ο πόλεμος στην Ουκρανία).						
Για κρυπτοπεριουσιακά στοιχεία (Bitcoin κ.λπ.)						
Για τη γενική οικονομική κατάσταση στην Ελλάδα						

ΧΡΗΣΗ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

12. Έχετε πρόσβαση στο διαδίκτυο;

	Ναι	Όχι	Δεν γνωρίζω	Προτιμώ να μην πω
Στο σπίτι				
Στο σχολείο				
Άλλο (προσδιορίστε)				

13. [εάν «ναι» στην προηγούμενη απάντηση] Πόσο συχνά κάνετε τα ακόλουθα στο διαδίκτυο;

	Κάθε μέρα	Μερικές φορές την εβδομάδα	Μερικές φορές το μήνα	Ποτέ	Προτιμώ να μην απαντήσω
Γράφετε μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου					
Συνομιλίες και αποστολή μηνυμάτων (π.χ. μέσω WhatsApp, Viber κ.λπ.)					
Μπαίνετε στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης					
Αναζητάτε πληροφορίες που χρειάζεστε για το σχολείο					
Παίζετε βιντεοπαιχνίδια					
Παρακολουθείτε ταινίες ή σειρές					
Συμμετέχετε σε διαδικτυακά σεμινάρια/ μαθήματα					
Αγοράζετε πράγματα (ρούχα, εισιτήρια για συναυλίες, παιχνίδια κ.λπ.)					

ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΜΕ ΤΑ ΧΡΗΜΑΤΑ

14. Έχετε κάτι από τα ακόλουθα; Παρακαλώ απαντήστε Ναι μόνο εάν έχετε τα ακόλουθα προϊόντα και υπηρεσίες **στο όνομά σας**, είτε μόνος σας είτε μαζί με κάποιον άλλο (για παράδειγμα έναν από τους γονείς σας ή τον κηδεμόνα σας)

	Ναι	Όχι	Δεν γνωρίζω	Προτιμώ να μην απαντήσω
Τρεχούμενο λογαριασμό ή λογαριασμό ταμειευτηρίου (σε τράπεζα ή σε ταχυδρομικό ταμειυτήριο)				
Προπληρωμένη χρεωστική κάρτα				
Προπληρωμένη δωροκάρτα				
Βραχιόλι ανέπαφων πληρωμών				
Τραπεζοασφαλιστικά προϊόντα (π.χ. προϊόντα ασφάλισης υγείας)				
Αμοιβαία κεφάλαια				
Αποταμιεύσεις και επενδύσεις				

15. Τον τελευταίο μήνα, πόσο συχνά κάνατε τα εξής; Παρακαλώ επιλέξτε μία απάντηση σε κάθε σειρά.

	Ποτέ	Σχεδόν μία φορά το μήνα	Σχεδόν μία φορά την εβδομάδα	Σχεδόν κάθε μέρα	Προτιμώ να μην απαντήσω
Ανάληψη μετρητών από ATM					
Ελέγξατε πόσα χρήματα έχετε στον τραπεζικό σας λογαριασμό					
Αγοράσατε κάτι σε κατάστημα με τραπεζική κάρτα					
Αγοράσατε κάτι μέσω διαδικτύου					
Πραγματοποιήσατε αγορές μέσω εφαρμογής (π.χ. αγοράζοντας πρόσθετες λειτουργίες σε μια εφαρμογή παιχνιδιού για κινητά τηλέφωνα)					
Πληρώσατε κάτι με κινητή συσκευή (κινητό τηλέφωνο, tablet) αντί να χρησιμοποιήσετε μετρητά ή κάρτα					
Αγοράσατε κρυπτοπεριουσιακά στοιχεία (όπως Bitcoin, ...)					
Πληρώσατε κάτι με κρυπτοπεριουσιακά στοιχεία					

16. Τον τελευταίο μήνα, πόσο συχνά κάνατε τα εξής; Παρακαλώ επιλέξτε μία απάντηση σε κάθε σειρά.

	Ποτέ	Σχεδόν μία φορά το μήνα	Σχεδόν μία φορά την εβδομάδα	Σχεδόν κάθε μέρα	Προτιμώ να μην απαντήσω
Ελέγξατε πόσα χρήματα έχετε					
Ελέγξατε πόσα χρήματα ξοδεύετε και αποταμιεύετε					
Ελέγξατε ότι σας έδωσαν τα σωστά ρέστα όταν πληρώσατε κάτι με μετρητά					
Πριν αγοράσετε κάτι, ελέγξατε ότι ο προϋπολογισμός σας το επιτρέπει					
Αγοράσατε κάτι που κόστισε περισσότερα χρήματα από όσα σκοπεύατε να ξοδέψετε					
Αγοράσατε κάτι επειδή το έχουν οι φίλοι σας,					

επειδή διαφημίζεται ή επειδή είναι στη μόδα					
Δανειστήκατε χρήματα από γονείς ή φίλους					

17. Όταν θέλετε να αγοράσετε κάτι, πόσο συχνά...

	Πάντοτε	Καμιά φορά	Ποτέ	Προτιμώ να μην απαντήσω
Συγκρίνετε τις τιμές σε διαφορετικά καταστήματα				
Συγκρίνετε τιμές στο διαδίκτυο				
Χρησιμοποιείτε ιστοσελίδες σύγκρισης τιμών				
Συγκρίνετε τιμές μεταξύ φυσικού και ηλεκτρονικού καταστήματος				
Περιμένετε μέχρι πέσει η τιμή του προϊόντος πριν το αγοράσετε				
Αγοράζετε το προϊόν χωρίς να συγκρίνετε τις τιμές				
Ελέγχετε τις πρόσθετες χρεώσεις έξοδα, όπως τα έξοδα αποστολής				
Ελέγχετε τους όρους και τις προϋποθέσεις που ισχύουν για την αγορά (π.χ. ότι έχετε το δικαίωμα να αλλάξετε γνώμη εντός ορισμένων εβδομάδων, ότι μπορείτε να το αλλάξετε ή να σας επιστραφεί το ποσό)				

18. Παρακαλώ δηλώστε σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις δηλώσεις. Παρακαλώ επιλέξτε μία απάντηση σε κάθε σειρά

	Διαφωνώ απολύτως	Διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απολύτως	Δεν γνωρίζω	Προτιμώ να μην απαντήσω
Τα θέματα χρημάτων δεν με αφορούν αυτή τη στιγμή						
Μου αρέσει να μιλάω για θέματα χρημάτων						
Ξέρω να διαχειρίζομαι τα χρήματά μου.						
Αγοράζω πράγματα ανάλογα με το πώς αισθάνομαι τη συγκεκριμένη στιγμή						
Κάνω αποταμίευση μόνο όταν μου περισσεύουν χρήματα.						
Μπορώ να κάνω αποτελεσματικές προσπάθειες για την επίτευξη μακροπρόθεσμων στόχων						
Βάζω στόχους αποταμίευσης για ορισμένα πράγματα που θέλω να αγοράσω ή να κάνω						
Είναι πιο εύκολο να παρακολουθώ τις δαπάνες μου όταν πληρώνω με μετρητά παρά όταν πληρώνω με τραπεζική κάρτα						

ΧΡΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ

Συναλλαγματική ισοτιμία

Η Βασιλική ζει και εργάζεται στη Νέα Ζηλανδία και θέλει να στείλει χρήματα στην οικογένειά της στην Ελλάδα για να συνεισφέρει στον γάμο του αδελφού της.

Το νόμισμα στη Νέα Ζηλανδία είναι το Δολάριο Νέας Ζηλανδίας (NZD).

Η συναλλαγματική ισοτιμία όταν έστειλε τα χρήματα ήταν 1 EUR = 1,62 NZD.

19. Η Βασιλική θα ήθελε να λάβει ο αδελφός της 1.500 EUR. Πόσα NZD πρέπει να στείλει (υποθέτοντας ότι δεν υπάρχουν πάγια έξοδα για την αποστολή των χρημάτων);

	Επιλέξτε τη σωστή απάντηση	Προτιμώ να μην απαντήσω
162		
925		
2430		
Δεν γνωρίζω		

20. Η Βασιλική στέλνει τα χρήματα μία εβδομάδα αργότερα από ό,τι αρχικά σκόπευε. Εν τω μεταξύ, η συναλλαγματική ισοτιμία είχε αλλάξει σε 1 EUR = 1,85 NZD. Ποια επίπτωση έχει αυτό στα οικονομικά της Βασιλικής;

	Επιλέξτε τη σωστή απάντηση	Προτιμώ να μην απαντήσω
Είναι πιο συμφέρουσα για τη Βασιλική.		
Είναι λιγότερο συμφέρουσα για τη Βασιλική.		
Δεν έχει καμία διαφορά		
Δεν γνωρίζω		

Πίστωση

Ο Παναγιώτης χρειάζεται να αγοράσει κάποια πράγματα για το νέο του διαμέρισμα και ψάχνει για δάνειο. Είναι η πρώτη φορά που ζητάει δάνειο και προσπαθεί να κατανοήσει όλες τις πρακτικές και νομικές συνέπειες της σύναψης μιας δανειακής σύμβασης με ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα.

Αρχικά εξετάζει τι προσφέρει η τρέχουσα τράπεζά του. Μπορεί να δανειστεί μέσω του λογαριασμού του στην TorikiBank μέχρι 700 ευρώ. Το επιτόκιο για τα χρήματα που θα δανειστεί είναι 0,5% για τις πρώτες 60 ημέρες και στη συνέχεια 5%.

21. Παρακαλώ πείτε μου αν οι ακόλουθες δηλώσεις σχετικά με τον λογαριασμό στην TorikiBank είναι σωστές ή λάθος;

	Σωστό	Λάθος	Δεν γνωρίζω	Προτιμώ να μην απαντήσω
Ο Παναγιώτης αρχίζει να πληρώνει τόκους μόλις η οφειλή του φτάσει τα 700 ευρώ.				
Ο Παναγιώτης λαμβάνει μέχρι 700 ευρώ τα οποία δεν χρειάζεται να αποπληρώσει ποτέ.				
Ο Παναγιώτης αρχίζει να πληρώνει τόκους αν χρειαστεί περισσότερο από 60 ημέρες για να εξοφλήσει το χρέος.				

22. Ο Παναγιώτης εξετάζει επίσης τι προσφέρουν άλλες τράπεζες. Ορισμένες τράπεζες του προσφέρουν δάνεια αλλά ζητούν εγγυήσεις με τη μορφή της λεγόμενης *εξασφάλισης*. Αν δεν μπορέσει να αποπληρώσει το δάνειο, η τράπεζα μπορεί να διεκδικήσει την *εξασφάλιση*. Ποιο από τα παρακάτω μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εξασφάλιση για ένα δάνειο;

	Ναι	Όχι	Δεν γνωρίζω	Προτιμώ να μην απαντήσω
Η υπογραφή του Παναγιώτη στη δανειακή σύμβαση				
Ακίνητη περιουσία				
Τίτλοι και Μετοχές				

23. Ο αδελφός του Παναγιώτη ξεκινά μια νέα επιχείρηση και ζητά από τον Παναγιώτη να μπει εγγυητής για ένα τραπεζικό δάνειο για τη νέα του επιχειρηματική δραστηριότητα, διαβεβαιώνοντάς τον ότι η νέα επιχείρηση θα είναι ανθηρή. Σε περίπτωση που ο αδελφός του Παναγιώτη δεν μπορέσει να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του προς την τράπεζα, τι θα συμβεί στον Παναγιώτη;

Παρακαλώ πείτε μου, αν κατά τη γνώμη σας οι παρακάτω δηλώσεις είναι σωστές ή λάθος. Επιλέξτε μία απάντηση σε κάθε σειρά

	Σωστό	Λάθος	Δεν γνωρίζω	Προτιμώ να μην απαντήσω
Ο Παναγιώτης δεν έχει καμία υποχρέωση να αποπληρώσει το δάνειο αφού ο αδελφός του είναι ο δανειολήπτης				
Ο Παναγιώτης είναι υποχρεωμένος να πληρώσει ολόκληρο το υπόλοιπο				

της οφειλής αν ο αδελφός του δεν αποπληρώσει το δάνειο

24. Παρακαλώ πείτε μου, αν κατά τη γνώμη σας οι παρακάτω δηλώσεις είναι σωστές ή λάθος. Επιλέξτε μία απάντηση σε κάθε σειρά.

Το ονομαστικό επιτόκιο είναι ο ετήσιος τόκος που καταβάλλεται για το ποσό του δανείου, το Συνολικό Ετήσιο Πραγματικό Ποσοστό Επιβάρυνσης (ΣΕΠΕ) είναι το συνολικό κόστος του δανείου εκφρασμένο ως ποσοστό του δανείου, δηλαδή ο ετήσιος τόκος συν τυχόν πρόσθετα έξοδα που συνδέονται με το δάνειο, όπως επιβαρύνσεις ή ασφάλιση.

	Σωστό	Λάθος	Δεν γνωρίζω	Προτιμώ να μην απαντήσω
Το ΣΕΠΕ για ένα δάνειο είναι πάντα μεγαλύτερο από ή ίσο με το ονομαστικό επιτόκιο.				
Ένα δάνειο με ονομαστικό επιτόκιο 3% και ΣΕΠΕ 5% προσφέρει καλύτερους οικονομικούς όρους από ένα δάνειο με ονομαστικό επιτόκιο 3,5% και ΣΕΠΕ 4%, αν όλοι οι άλλοι όροι είναι ίδιοι.				
Εάν ο Παναγιώτης δεν αποπληρώσει ένα δάνειο σε μια τράπεζα, αυτό δεν θα επηρεάσει τη δυνατότητα να λάβει αργότερα άλλο δάνειο σε άλλη τράπεζα				
Εάν ο Παναγιώτης αποφασίσει να αποπληρώσει το δάνειο νωρίτερα από ό,τι είχε αρχικά συμφωνηθεί, μπορεί να χρειαστεί να πληρώσει ποινή				
Εάν ένας φίλος του Παναγιώτη συμφωνήσει να γίνει εγγυητής για αυτόν όταν παίρνει δάνειο από μια τράπεζα, δεν θα έχει καμία υποχρέωση εκτός από την υπογραφή της δανειακής σύμβασης				

ΤΟΚΟΙ ΚΑΙ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

Ο Γιάννης λαμβάνει για τα 19α γενέθλιά του 2.000 ευρώ από τους παππούδες του. Αποφασίζει να βάλει τα χρήματα στην άκρη σε έναν αποταμιευτικό λογαριασμό στην τράπεζά του.

Η τράπεζα προσφέρει στον Γιάννη έναν λογαριασμό ταμειευτηρίου με σταθερό επιτόκιο 5% ετησίως για 7 χρόνια, το οποίο υπολογίζεται επί του υπολοίπου του λογαριασμού στο τέλος κάθε έτους. Ο Γιάννης αποφασίζει να αποταμιεύσει 2.000 ευρώ σε αυτόν τον λογαριασμό για 7 χρόνια. Δεν πραγματοποιεί καμία συναλλαγή στον λογαριασμό κατά τη διάρκεια της 7ετίας.

25. Πόσα χρήματα θα βρίσκονται στον αποταμιευτικό λογαριασμό του Γιάννη στο τέλος του πρώτου έτους, μετά την καταβολή των τόκων;

	Επιλέξτε τη σωστή απάντηση	Δεν γνωρίζω	Προτιμώ να μην απαντήσω
A 2.000,05 ευρώ			
B 2.005,00 ευρώ			
Γ 2.050,00 ευρώ			
Δ 2.100,00 ευρώ			

26. Παρακαλώ πείτε μου, αν κατά τη γνώμη σας οι παρακάτω δηλώσεις είναι σωστές ή λάθος. Επιλέξτε μία απάντηση σε κάθε σειρά. Τι θα συμβεί με τα χρήματα που επένδυσε ο Γιάννης κατά τη διάρκεια της 7ετούς περιόδου;

	Σωστό	Λάθος	Δεν γνωρίζω	Προτιμώ να μην απαντήσω
Το ποσό των τόκων που κερδίζει το δεύτερο έτος είναι το ίδιο με το ποσό των τόκων που κερδίζει το πρώτο έτος.				
Το συνολικό ποσό των τόκων που κερδίζει μετά από 7 χρόνια είναι μεγαλύτερο από το 7πλάσιο του ποσού των τόκων που κερδίζει το πρώτο έτος.				

27. Ο Βαγγέλης προσπαθεί να καταλάβει πώς οι αλλαγές στην οικονομία επηρεάζουν την περιουσιακή του κατάσταση. Οι τιμές αυξάνονται κατά 4% κάθε χρόνο. Στον αποταμιευτικό του λογαριασμό κερδίζει 3% ετησίως.

Η αγοραστική δύναμη είναι η ποσότητα των αγαθών που μπορεί κανείς να αγοράσει με ένα συγκεκριμένο χρηματικό ποσό.

Πώς θα μεταβληθεί η αγοραστική δύναμη για κάθε χρηματικό ποσό στον παρακάτω πίνακα με την πάροδο του χρόνου;

	Μείωση	Θα παραμείνει η ίδια	Αύξηση	Δεν γνωρίζω	Προτιμώ να μην απαντήσω
1.000 ευρώ στον αποταμιευτικό του λογαριασμό που κερδίζει 3% ετησίως					
Ένα χαρτονόμισμα των 100 ευρώ					

ΚΙΝΔΥΝΟΙ

Ασφάλεια

28. Η οικογένεια της Γιώτας αγοράζει ένα νέο smartphone από κατάστημα κινητής τηλεφωνίας. Ο πωλητής ρωτάει αν θα ήθελαν να αγοράσουν ασφάλεια για το smartphone.

Τι πρέπει να λάβει υπόψη της η οικογένεια της Γιώτας όταν αποφασίζει αν θα αγοράσει την ασφάλεια για το smartphone;

	Ναι	Όχι	Δεν γνωρίζω	Προτιμώ να μην απαντήσω
Τη μάρκα του smartphone				
Το ασφάλιστρο (δηλ. το κόστος της ασφάλισης)				
Την πιθανότητα να κλαπεί το smartphone της Γιώτας.				

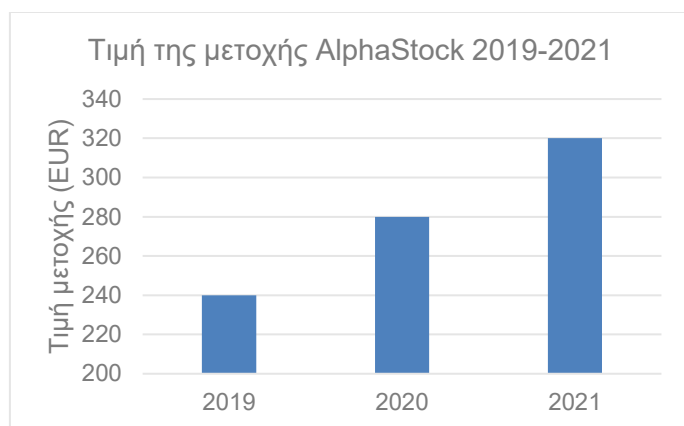
29. Η αξία του smartphone είναι 900 ευρώ. Το ασφαλιστήριο συμβόλαιο αναφέρει: «Οι κάτοχοι του ασφαλιστηρίου έχουν δικαίωμα να ζητήσουν αποζημίωση για την αξία του κλεμμένου αντικειμένου. Τα πρώτα 300 ευρώ κάθε απαίτησης για αποζημίωση λόγω κλοπής καταβάλλονται από τον ασφαλιζόμενο».

Παρακαλώ πείτε μου αν οι ακόλουθες δηλώσεις είναι σωστές ή λάθος; Επιλέξτε μία απάντηση σε κάθε σειρά

	Σωστό	Λάθος	Δεν γνωρίζω	Προτιμώ να μην απαντήσω
Η ασφαλιστική εταιρεία θα δώσει στη Γιώτα 300 ευρώ αν κλαπεί το smartphone της				
Αν κλαπεί το smartphone της Γιώτας, η Γιώτα πρέπει να πληρώσει η ίδια τα πρώτα 300 ευρώ και τα υπόλοιπα θα καλυφθούν από την ασφαλιστική εταιρεία, προκειμένου να αγοράσει ένα καινούριο.				

Επενδύσεις

30. Ο Δημήτρης θέλει να επενδύσει στο χρηματιστήριο και κοιτάζει την τιμή της μετοχής της εταιρείας AlphaStock. Το γράφημα δείχνει την εξέλιξη της τιμής μιας μετοχής της AlphaStock τα τελευταία χρόνια. Ποιες δηλώσεις είναι σωστές; Επιλέξτε μία απάντηση σε κάθε σειρά

	Σωστό	Λάθος	Δεν γνωρίζω	Προτιμώ να μην απαντήσω
Το γράφημα δείχνει ότι η αξία των μετοχών της AlphaStock το 2022 θα είναι υψηλότερη από ό,τι το 2021				
Η αξία των μετοχών της AlphaStock το 2020 ήταν διπλάσια από την αξία του 2019				
Η αξία της AlphaStock το 2020 ήταν 280 εκατ. ευρώ				
Η τιμή της μετοχής της AlphaStock το 2021 ήταν 320 ευρώ				
Το γράφημα δείχνει ότι το 2019 ήταν καλύτερη χρονική περίοδος για να αγοράσει κανείς μετοχές της AlphaStock από ό,τι το 2020				

31. Η οικογένεια του Κώστα κληρονόμησε 100.000 ευρώ και αναζητά τρόπους για να τα επενδύσει μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Κάνουν έρευνα στο διαδίκτυο και βρίσκουν τέσσερις διαφορετικές χρηματοοικονομικές προσφορές.

A: Επενδύστε στην αγορά ακινήτων - ελάτε να μιλήσετε με τους επαγγελματίες συμβούλους μας σήμερα!

B: Αποταμιεύστε στην TorikiBank - προσφέρουμε αποταμιευτικά προϊόντα με υψηλά επιτόκια!

Γ: Επενδύστε στο χρηματιστήριο - μιλήστε με έναν οικονομικό σύμβουλο σήμερα

Δ: Αγοράστε ομόλογα του Δημοσίου - με καλό τόκο για τα χρήματά σας

Ποιες από τις παρακάτω δηλώσεις είναι σωστές και ποιες λάθος. Επιλέξτε μία απάντηση σε κάθε σειρά

	Σωστό	Λάθος	Δεν γνωρίζω	Προτιμώ να μην απαντήσω
Επιλέγοντας την επένδυση που κερδίζει σήμερα περισσότερα χρήματα και επενδύοντας τα 100.000 ευρώ σε αυτήν, η οικογένεια του Κώστα θα κερδίσει τις μεγαλύτερες αποδόσεις.				
Η οικογένεια του Κώστα θα κερδίσει περισσότερο μακροπρόθεσμα αν επενδύσει σε ακίνητα				
Η διασπορά των 100.000 ευρώ σε τέσσερις επενδύσεις θα βοηθήσει την οικογένεια του Κώστα να μειώσει τους οικονομικούς κινδύνους από τις επενδύσεις				

32. Ο Γιώργος έλαβε 300 ευρώ από την οικογένειά του. Έχει ακούσει πολλά για τα κρυπτονομίσματα και έχει δει κάποιες διαφημίσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Οι διαφημίσεις λένε ότι μπορεί κανείς να βγάλει πολλά χρήματα επενδύοντας σε κρυπτονομίσματα. Αποφασίζει να επενδύσει τα 300 ευρώ σε bitcoin, το πιο διάσημο κρυπτονόμισμα.

Παρακαλώ πείτε μας ποια από τις παρακάτω δηλώσεις είναι σωστή. Επιλέξτε μία απάντηση σε κάθε σειρά

	Σωστό	Λάθος	Δεν γνωρίζω	Προτιμώ να μην απαντήσω
Ο Γιώργος έκανε μια ασφαλής επένδυση επειδή η αξία των bitcoin μπορεί μόνο να αυξηθεί				
Είτε ανέβει η αξία των bitcoin είτε πέσει, σε κάθε περίπτωση ο Γεώργιος θα μπορέσει να ανακτήσει τα αρχικά 300 ευρώ				
Η αξία των bitcoin μπορεί να σημειώσει έντονες διακυμάνσεις και ο Γιώργος μπορεί να χάσει το μεγαλύτερο μέρος της επένδυσής του				
Εάν κάτι πάει στραβά, η περίπτωση του Γιώργου θα απασχολήσει τις οικονομικές και δικαστικές αρχές				

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Φορολογικές γνώσεις

33. Η Δέσποινα ξεκίνησε την πρώτη της δουλειά μετά το πανεπιστήμιο και υποβάλλει την πρώτη της φορολογική δήλωση εισοδήματος για το οικονομικό έτος 2021. Δεν είναι ακόμη εξοικειωμένη με τη διαδικασία δήλωσης φόρου εισοδήματος και αναζητά πληροφορίες σε κρατικές ιστοσελίδες. Ποιες από τις παρακάτω δηλώσεις είναι σωστές; Επιλέξτε μία απάντηση σε κάθε σειρά

	Σωστό	Λάθος	Δεν γνωρίζω	Προτιμώ να μην απαντήσω
Η Δέσποινα μπορεί να αποφασίσει να μην πληρώσει τον φόρο εισοδήματος και να τον καταβάλει το επόμενο έτος				
Οι φόροι της θα συνεισφέρουν σε υπηρεσίες του δημόσιου τομέα, όπως η παιδεία και το εθνικό σύστημα υγείας				
Εάν η Δέσποινα δεν πληρώσει τους φόρους που της αναλογούν και το ανακαλύψουν οι φορολογικές αρχές, θα πρέπει να πληρώσει μόνο τις καθυστερούμενες οφειλές				
Η Δέσποινα πρέπει πρώτα να αποκτήσει προσωπικό κωδικό Taxisnet για να έχει πρόσβαση στην ηλεκτρονική διαδικασία της φορολογικής δήλωσης.				
Ανάλογα με το αποτέλεσμα της φορολογικής δήλωσης των εισοδημάτων της, η Δέσποινα μπορεί να δικαιούται κοινωνικές παροχές				

Ηλεκτρονικές απάτες

34. Η Βασιλική λαμβάνει ένα μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου από τον φίλο της τον Γιώργο.
*«Γεια σου Βασιλική θα σου εξηγήσω αργότερα, έμπλεξα σε κάποια προβλήματα και θέλω να μου στείλεις 100 ευρώ.
 Μπορείς σε παρακαλώ να τα μεταφέρεις σε αυτόν τον τραπεζικό λογαριασμό;
 Επισυνάπτω τα στοιχεία.
 Σε παρακαλώ, είναι πραγματικά επείγον.
 Γιώργος»*

Επιλέξτε μία απάντηση σε κάθε σειρά. Για να ελέγξει τη γνησιότητα του μηνύματος η Βασιλική θα πρέπει:

	Σωστό	Λάθος	Δεν γνωρίζω	Προτιμώ να μην απαντήσω
Να προσπαθήσει να επικοινωνήσει με τον Γιώργο με κάποιον άλλο τρόπο (π.χ. τηλεφωνικά) για να επιβεβαιώσει ότι όντως έστειλε το email.				
Να ανοίξει το συνημμένο αρχείο για να βρει περισσότερες πληροφορίες				

Ψηφιακές χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και προσωπικά δεδομένα

35. Ο Παναγιώτης παράτησε το πανεπιστήμιο και άρχισε να βγάζει χρήματα από την πρώτη του δουλειά. Μπήκε στο διαδίκτυο για να ανοίξει έναν αποταμιευτικό λογαριασμό και να αναζητήσει μακροπρόθεσμα αποταμιευτικά προϊόντα, όπως η ασφάλεια ζωής. Παρακαλώ πείτε μου αν η ακόλουθη δήλωση είναι σωστή ή λάθος;

	Σωστό	Λάθος	Δεν γνωρίζω	Προτιμώ να μην απαντήσω
Ο Παναγιώτης δεν θα έχει το δικαίωμα να χρησιμοποιεί τα χρηματοοικονομικά προϊόντα έως ότου υπογράψει και μια έντυπη σύμβαση				

36. Ο Αλέξανδρος είναι πολύ ενεργός στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Έχει επίγνωση του γεγονότος ότι αυτά που δημοσιεύει μπορούν να χρησιμοποιηθούν από εταιρείες για να τον στοχεύσουν με εξατομικευμένες εμπορικές προσφορές ή να αποκαλύψουν πληροφορίες για τον ίδιο που θα μπορούσαν ενδεχομένως να χρησιμοποιηθούν για να γίνει στόχος διάφορων μορφών απάτης. Για την ασφάλειά του, ο Αλέξανδρος θα πρέπει να προσέξει ιδιαίτερα τα παρακάτω. Σωστό ή λάθος; Επιλέξτε μία απάντηση σε κάθε σειρά

	Σωστό	Λάθος	Δεν γνωρίζω	Προτιμώ να μην απαντήσω
Τον αριθμό της τραπεζικής του κάρτας				
Φωτογραφίες του κατοικίδιου ζώου του				
Την ταχυδρομική του διεύθυνση				
Φωτογραφίες με ηλιοβασιλέματα				
Την ημερομηνία γέννησής του				

Συμπληρωματικά στοιχεία σχετικά με το υπόβαθρο των ερωτώμενων

37. Τι βαθμό είχατε στα μαθηματικά πέρσι
- Κάτω από 10
 - 10-13
 - 13,1-16
 - 16,1-18
 - 18,1-20
 - *Προτιμώ να μην απαντήσω*
38. Πόσο χαρτζιλίκι παίρνετε κατά μέσο όρο τον μήνα;
1. Παρακαλώ εισάγετε το ποσό σε ευρώ
 2. *Προτιμώ να μην απαντήσω*
39. Ποια από τα παρακάτω έχετε στο σπίτι σας
1. Ένα γραφείο για να διαβάσετε
 2. Δικό σας δωμάτιο

3. Ένα ήσυχο μέρος για να διαβάσετε
4. Έναν υπολογιστή που μπορείτε να χρησιμοποιείτε για τις σχολικές σας εργασίες
5. Εκπαιδευτικό λογισμικό
6. Σύνδεση στο Διαδίκτυο
7. Κλασική λογοτεχνία (π.χ. «Ματωμένα χρώματα» της Δ. Σωτηρίου, «Παραμύθι χωρίς όνομα» της Π. Δέλτα, «Η Ασκητική» του Νίκου Καζαντζάκη, «Το μονόγραμμα» του Οδυσσέα Ελύτη, «Η ζωή εν τάφω» του Στρατή Μυριβήλη, «Το καπλάνι της βιτρίνας» της Άλκης Ζέη)
8. Βιβλία ποίησης
9. Έργα τέχνης, όπως πίνακες ζωγραφικής
10. Σχολικά βοηθήματα
11. Λεξικό
12. Βιβλία για την τέχνη, τη μουσική, το design
13. Πλυντήριο πιάτων
14. Κήπο
15. Πισίνα

40. Πόσα από αυτά υπάρχουν στο σπίτι σας

1. Τηλεοράσεις
2. Αυτοκίνητα
3. Δωμάτια με μπανιέρα ή ντουζιέρα
4. Κινητά τηλέφωνα
5. Έξυπνα τηλέφωνα
6. Υπολογιστές (επιτραπέζιοι, φορητοί)
7. Tablet (π.χ. iPad)
8. Συσκευές ανάγνωσης ηλεκτρονικών βιβλίων (π.χ. Kindle)
9. Μουσικά όργανα
10. Φωτογραφικές μηχανές (φωτογραφικός εξοπλισμός)
11. Βιντεοπαιχνίδια-κονσόλες
12. Ηλεκτρικά ποδήλατα

Αν επιλέξουν την 4Α, θα κληθούν να απαντήσουν στις ερωτήσεις 41 και 42. Αν επιλέξουν την 4β, θα κληθούν να απαντήσουν στις ερωτήσεις 43 και 44.

41. Ποιο επιστημονικό πεδίο θα επιλέξετε; (Για μαθητές/τριες της Β' Λυκείου)

1. 1ο επιστημονικό πεδίο: Ανθρωπιστικών, Νομικών & Κοινωνικών Σπουδών
2. 2ο επιστημονικό πεδίο: Τεχνολογικών και Θετικών Σπουδών
3. 3ο επιστημονικό πεδίο: Επιστημών Υγείας και Ζωής
4. 4ο επιστημονικό πεδίο: Οικονομίας και Πληροφορικής

42. Ποιο επιστημονικό πεδίο έχετε επιλέξει; (Για μαθητές/τριες της Γ' Λυκείου)

1. 1ο επιστημονικό πεδίο: Ανθρωπιστικών, Νομικών & Κοινωνικών Σπουδών
2. 2ο επιστημονικό πεδίο: Τεχνολογικών και Θετικών Σπουδών
3. 3ο επιστημονικό πεδίο: Επιστημών Υγείας και Ζωής
4. 4ο επιστημονικό πεδίο: Οικονομίας και Πληροφορικής

43. Ποιον τομέα έχετε επιλέξει; (Για μαθητές/τριες της Β' Λυκείου ΕΠΑΛ)

1. Γεωπονίας, Τροφίμων και Περιβάλλοντος
2. Διοίκησης και Οικονομίας
3. Δομικών Έργων, Δομημένου Περιβάλλοντος και Αρχιτεκτονικού Σχεδιασμού
4. Εφαρμοσμένων Τεχνών
5. Ηλεκτρολογίας, Ηλεκτρονικής και Αυτοματισμού
6. Μηχανολογίας
7. Ναυτιλιακών Επαγγελμάτων
8. Πληροφορικής
9. Υγείας και Πρόνοιας - Ευεξίας

44. Σε ποιον τομέα εντάσσεται η ειδικότητα που έχετε επιλέξει; (Για μαθητές/τριες της Γ' Λυκείου ΕΠΑΛ)

1. Τομέας ειδικότητας: Γεωπονίας, Τροφίμων και Περιβάλλοντος

2. Τομέας ειδικότητας: Διοίκησης και Οικονομίας
3. Τομέας ειδικότητας: Δομικών Έργων, Δομημένου Περιβάλλοντος και Αρχιτεκτονικού Σχεδιασμού
4. Τομέας ειδικότητας: Εφαρμοσμένων Τεχνών
5. Τομέας ειδικότητας: Ηλεκτρολογίας, Ηλεκτρονικής και Αυτοματισμού
6. Τομέας ειδικότητας: Μηχανολογίας
7. Τομέας ειδικότητας: Ναυτιλιακών Επαγγελματιών
8. Τομέας ειδικότητας: Πληροφορικής
9. Τομέας ειδικότητας: Υγείας και Πρόνοιας - Ευεξίας

